PARÁDI József — VEDÓ Attila

A polgári magyar állam karhatalmi tevékenységének szabályozása 1867-1944

A magyar rendvédelem-történet forrásai

1

sorozatszerkesztő
PARÁDI József

sorozatgondozó
Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

Budapest
HU-ISSN 2560-0532

PARÁDI József — VEDÓ Attila

A polgári magyar állam karhatalmi tevékenységének szabályozása 1867-1944

Budapest

2016

Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti
Tudományos Társaság

HU-ISBN 978 615 80 3092 2

A polgári magyar állam karhatalmi tevékenységének szabályozása 1867-1944

© PARÁDI József : A polgári magyar állam rendvédelme. 2016
© VEDÓ Attila : A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi tevékenysége. 2016
© szerkesztő

A jogszabályokat gyűjtötte, rendszerezte : VEDÓ Attila

HU-ISSN 2560-0532
HU-ISBN 978 615 80 3092 2

A SZERZŐK

Dr. PARÁDI József nyá.r. ezds.
bölcsészdoktor,
a hadtudomány kandidátusa
nyugalmazott főiskolai tanár
a MTA köztestületi tagja
a Szemere Bertalan
Magyar Rendvédelem-történeti
Tudományos Társaság elnöke

VEDÓ Attila r.örgy.
doktorandusz
a NKE HHK HDI hallgatója
a Szemere Bertalan Magyar
Rendvédelem-történeti
Tudományos Társaság
Csendőrség-történeti
Szakosztályának titkára

TARTALOMJEGYZÉK

BODA József
Ajánlás az olvasónak …… 15.p.

PARÁDI József
Bevezető ……..... 16.p.

VEDÓ Attila
Előszó …… 18.p.

PARÁDI József
A polgári magyar állam rendvédelme …….. 21.p.

VEDÓ Attila
A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi tevékenysége…… 71.p.

VEDÓ Attila
A jogszabályokat feltárta, gyűjtötte, rendszerezte.
A karhatalmi tevékenység érdekében a polgári állam által kibocsátott jogszabályok ……..... 123.p.

1867 (VI. 22.) IM.r.
a katonai karhatalomnak végrehajtásoknáli igénybe vétele tárgyában.
Magyarországi Törvények és Rendeletek Tára, I.évf. (1867) 1.füzet. 174.p. …… 124.p.

1 186/1873 (V. 9.) IM.kr.
a végrehajtásoknál szükségelt katonai segédlet kirendelése s költségeinek fedezése körüli eljárás tárgyában.
Magyarországi Rendeletek Tára, VII.évf. (1873) 1.füzet 182-183.p. …… 125.p.

8 405/1874. (IV. 18.) IM.kr.
a bírósági végrehajtások alkalmával a karhatalomnak s illetőleg a rendőri segélynek miképpen leendő igénybevétele tárgyában.
Magyarországi Rendeletek Tára, VIII.évf. (1874) 1.füzet 341-342.p. ……. 127.p.

2 650/1874. (X. 25) HM.kr.
a karhatalmi, közbiztonsági és közhatósági segédletek kirendelése folytán felmerülő költségek iránt.
Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára, I.évf. (1874) 18.sz. 116.p. …….. 128.p.

1 962/1876. (VI. 13.) HM.kr.
valamennyi a magyar korona területén levő törvényhatósághoz, a katonai karhatalomnak igénybevétele tárgyában.
Magyarországi Rendeletek Tára, X. évf. (1876) 1.füzet 285-289.p. …. 129.p.

4 539/1886. (I. 16.) HM.kr.
a sorhadi és honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról szóló utasítás tárgyában.
Magyarországi Rendeletek Tára, XII.évf. (1887) 1.füzet 22-29.p. …. 134.p.

54 079/1887. (I. 10.) KMKM.r.
valamennyi vármegye és törvényhatósági joggal felruházott város közönségéhez az árvédekezéshez kirendelt, de a helyszínén meg nem jelent közerő kiállítása czéljából igénybe vett karhatalom költségeinek behajtása, nemkülönben az árvédekezésnél közreműködött közigazgatási tisztviselők útiköltségeinek és napidíjainak fedezése tárgyában.
Magyarországi Rendeletek Tára, XIII.évf. (1888) 1.sz. 85.p. **……...** 138.p.

13 769/1889. (IV. 2.) HM.kr.
a lóosztályozás alkalmával igénybe vehető csendőrségi karhatalom tárgyában.
Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára, XVI.évf. (1889) 22.sz. 147.p. …….. 140.p.

6 707/1896. (X. 13.) HM.kr.
utasítás a magyar korona országaiban a közös hadseregbeli vagy honvéd karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásra nézve.
Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára, XXIII.évf. (1896) 36.sz. 223-233.p. ..... 141.p.

58 440/1896. (X. 29.) IM.r.
a karhatalom igénybevétele alkalmával követendő eljárásra nézve kibocsátott új utasítás közlése tárgyában.
Igazságügyi Közlöny, V.évf. (1896) 11.sz. 357-366.p. ..... 150.p.

9 732/1905. (XI. 4.) HM.r.
a Cs-1. jelzetű „Utasítások a m. kir. csendőrség számára" című szolgálati könyv helyesbítése.
Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára, XXXII.évf. (1905) 27.sz. 355.p. ..... 150.p.

10 767/1905. (XII. 27) HM.r.
karhatalmak (segédletek) után megtérítendő kiadásokról átnézet közzététetik.
Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára, XXXII.évf. (1905) 31.sz. 384.p. ..... 152.p.

192/1906. (VII. 12.) BM.r.
a főispánok karhatalom-igénybevételi jogának megszüntetéséről.
Magyarországi Rendeletek Tára, XL.évf. (1906) 4.sz. 1004.p. ..... 154.p.

2 245/1906. (III. 6.) HM.r.
A-15 karhatalmi utasítás kiadása tárgyában.
Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára, XXXIII.évf. (1906.) 8.sz. 42.p. ..... 154.p.

A-15 utasítás a cs. és kir. közös hadseregbeli vagy m. kir. honvéd karhatalmaknak igénylése, kirendelése és alkalmazására nézve.
Budapest, 1906, Pallas. 32 p. (Tervezet) ..... 155.p.

104 681/1906. (1907. II. 1.) BM.r.
betegeknek kórházba kisérésénél a csendőrség közreműködésének mellőzése.
Belügyi Közlöny, XII.évf. (1907) 8.sz. 69. p. ..... 172.p.

90 977/1907. (IX. 29.) BM.r.
a belügyminisztemek B. vármegye alispánjához intézett rendelete. Elvi jelentőségű ministeri határozat. A járási főszolgabíráknak a mezőgazdasági munkások elővezetésére vonatkozó és a nem a területükön fekvő csendőr őrsökhöz szóló megkereséseiket, ezen őrsökhöz az illetékes közigazgatási hatóságok útján kell intézniük.
Belügyi Közlöny, XII.évf. (1907) 40.sz. 384.p. ..... 173.p.

132 505/1907. (1908. II. 17.) BM.r.
csendőr járőrök megerősítése. (Valamennyi vármegye alispánjának.)
Belügyi Közlöny, XIII.évf. (1908) 8.sz. 71.p. …… 174.p.

136 655/1914. (IX. 3.) BM. r.
katonai karhatalom kirendeléséről elemi csapások esetén. (Ez a körrendelet Fiúméra is kiterjed.)
Magyarországi Rendeletek Tára, L.évf. (1916) 1.sz. 1694.p. …….. 174.p.

33 170/1918. (XII. 10.) HM.r.
a karhatalmak igénylésének, kirendelésének és a kirendelési hatáskörnek szabályozásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LII.évf. (1918) 1.sz. 2546-2548.p. ... 176.p.

33 897/1918. (XII. 26.) HM.r.
a nemzetőri alakulásoknak karhatalmi alkalmazására vonatkozó kiegészítő határozványokról. (a 33.170 / eln. karh. számú rendelet 3. pontjához).
Magyarországi Rendeletek Tára, LII.évf. (1918) 1.sz. 2581-2584.p. …. 179.p.

33 898/1918. (XII. 26.) HM.r.
karhatalmak magatartása.
Kisközlöny a Magyar Hadsereg Számára, I.évf. (1918) 115.sz. 750-751.p. …… 182.p.

33 899/1918. (XII. 26.) HM.r.
a karhatalmak magatartásáról. (A hadseregre és a nemzetőrségre vonatkozik.)
Magyarországi Rendeletek Tára, LII.évf. (1918) 1.sz. 2570-2571.p. …… 184.p.

2 365/1919. (III. 5.) HM.r.
karhatalmi erő kirendeléséről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LIII.évf. (1919) 1.sz. 442-443.p. …… 186.p.

30 845/1919. (III. 2.) BM.r.
csendőrkarhatalmi erők az illetékes csendőrtiszti parancsnokság útján igénylendők. (Valamennyi főispánnak, illetőleg kormánybiztosnak.)
Belügyi Közlöny, XXIV.évf. (1919) 13. rendkívüli szám. 592.p. ……. 187.p.

5 047/1919. (X. 1.) ME.r.
a rendőrség államosításáról.
Belügyi Közlöny, XXIV.évf. (1919) 48.sz. 1339-1350.p. …… 188.p.

25 050/1923. (I. 5.) HM.r.
szabályzat karhatalmi szolgálat ellátására.
Honvédségi Közlöny, LI.évf. (1924) 2.sz. 6.p. …… 204.p.

A-15 szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára (TERVEZET).
Budapest, 1924, Pallas. 86 p. …… 206.p.

4 132/1925. (1926. IV. 15.) BM.r.
a katonai karhatalom igénybevételéről és alkalmazásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LX.évf. (1926) 1.sz 275-285.p. ….. 246.p.

291/1928. (VII. 7.) BM.r.
a katonai karhatalom igénybevételéről és alkalmazásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXII.évf. (1928) 1.sz. 1023.p. …… 259.p.

2 102/1931. (III. 4.) HM.r.
karhatalmi alkalmazásoknál a tüzelést elrendelő vezényszóban
a célpont megjelölése.
Honvédségi Közlöny, LVIII.évf. (1931) 6.sz. 97.p. …….. 260.p.

2 536/1934. (IV. 24.) HM.r.
A—15. szabályzat (karhatalmi szolgálat) módosítása.
Honvédségi Közlöny, LXI.évf. (1934) 7.sz. 54.p. …… 260.p.

Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára. (Karhatalmi szolgálat 93. § 252-256.p.)
Budapest, 1941, Stádium Sajtóvállalat. 414 p. …… 261.p.

9 301/1942. (IV. 9.) HM.r.
az átdolgozott A—15. jelzésű karhatalmi szabályzat kiadása.
Honvédségi Közlöny, LXIX.évf. (1942) 17.sz. 175.p. …….. 265.p.

A-15. szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a Magyar Királyi Honvédség számára.
Budapest, 1942, Athenaeum. 104 p. …… 265.p.

3 810/1943. (VII. 13.) ME.r.
a közbiztonság fokozottabb védelméről.
Magyarországi Rendeletek Tára, XLVII.évf. (1943) 1.sz.
1655-1656.p. …… 317.p.

173 500/1943. (VIII. 16.) BM.r.
a közbiztonság fokozottabb védelméről szóló 3 810/1943. M.E. számú rendelet hatálybaléptetéséről és végrehajtásáról..
Magyarországi Rendeletek Tára, XLVII.évf. (1943) 1.sz. 2004-2006.p. …. 318.p.

A karhatalom témakörében a *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* HU-ISSN 1216-6774 periodikában publikált tanulmányok jegyzéke. …… 322.p.

PARÁDI Ákos
A borítóhoz. A polgári magyar állam címerei. …… 325.p.

In memoriam a polgári magyar állam rendvédelmi testületei azon tagjainak, akik a karhatalmi tevékenységben való részvételük során életüket áldozták a magyar hazánkért.

„Praeterita mutare non possumus.”
/ Cicero /
A múltat már nem tudjuk megváltoztatni.

Ajánlás

Tisztelt Olvasó!

Ön a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság (továbbiakban Társaság) egy újabb érdekes, és értékes kiadványát tartja a kezében!

A kötet rendvédelmünk történetének egy sajátos, de mindig is nagy érdeklődést kiváltó területével, a karhatalmi tevékenységgel foglalkozik, a Kiegyezéstől (1867) a nyilasok hatalomra jutásáig (1944).

A szerzők PARÁDI József és VEDÓ Attila a történész és a fiatal kutató alaposságával készítették el tanulmányaikat.

Külön érdeme a műnek a nagyon alapos, és részletes forrás feldolgozás. A gondosan összegyűjtött jogszabályok tanulmányozása során az olvasó megismerkedhet a karhatalom fogalmának korabeli értelmezésével, figyelemmel kísérheti a közel nyolcvan év során alkalmazott karhatalmi eljárásokat, harcmódokat, és azokat a szervezeteket (csendőrség, honvédség, rendőrség), amelyek ezeket feladatokat teljesítették.

A kötet megjelentetése a Társaság, és elsősorban annak elnöke eltökéltségének, és a rendvédelem-történet iránt érzett elhivatottságának köszönhető!

Ajánlom a művet a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának, és a Hadtudományi és Honvédtisztképző Karának oktatói, valamint hallgatói számára. Javaslom felvetetni a közrendvédelemi oktatás kötelező irodalmai közé.

Véleményem szerint fontos olvasmány lehet a kötet a rendőrség különböző szintű vezetői, elsősorban - mai kifejezést használva – a csapaterő alkalmazását irányítók részére.

Eddigi békefenntartói tapasztalataim azt mondatják velem, hogy a kiadvány hasznos útravaló az Észak- atlanti Szerződés Szervezete, az Egyesült Nemzetek Szervezete békefenntartói, és Európai Unió polgári válságkezelői misszióiban tömegkezeléssel foglalkozó katonák és rendőrök számára is!

Ajánlom a könyvet hazánk rendvédelmi szerveinek története iránt elkötelezett valamennyi érdeklődőnek.

Az ajánlás mellett annak a reményemnek is hangot adok, hogy a szerzők folytatják a megkezdett munkát, és hamarosan majd kézbe foghatjuk a szovjet megszállástól a rendszerváltoztatásig terjedő időszak karhatalmi tevékenységének történetét!

Etyek, 2017. XI. 17.

Dr. habil. BODA József nyá. nb. vőrgy. doc

Bevezető

A karhatalom kifejezés tartalma, meglehetősen sokat változott az elmúlt két évszázadban. Magát a kifejezést ugyan már a XIX. században is használták, azonban sokkal átfogóbb jelleggel, mint a XXI. század elején. Lényegében karhatalmi tevékenységnek tekintet-tek minden cselekedetet, amely fizikai kényszerítéssel — vagy a fizikai kényszerítés közvetlen fenyegetésével — érte el a törvényes állapot helyreállítását, a jogszabályok által előírt magatartási formák előfordulását. Ennek megfelelően karhatalmi tevékenységnek nevez-ték azt is ha a bíróság — mivel az idézésére az idézett személy nem jelent meg — a rend fenntartására hivatott szervezet tagjai által az idézett személyt elővezetette. Ugyanakkor azt is karhatalmi feladat-nak tekintették, ha a rendvédelmi szervezetek egyike, vagy a haderő csapatai felléptek a jogalapot nélkülöző erőszakos magatartást tanú-sító tűntetők, illetve egyéb rendbontók ellen.

A karhatalom fogalma fokozatosan szűkült az úgynevezett csapaterővel végrehajtásra kerülő tevékenységre, amilyen értelemben a XXI. században használjuk. A karhatalmi teendők sohasem tapadtak kizárólag rendvédelmi testületekhez. A haderőnek a rend fenntartásából való teljes kizárása korábban fel sem merült. A honvédelem és a rendvédelem merev szétválasztása csupán a XXI. században — a neoliberális gondolkodásmód nyomán — jelent meg a terminológia tartalmának átértelmezése terén.

A Magyar Királyi Honvédségnek a dualizmus és a két világháború közötti időszakban egyaránt lehettek karhatalmi feladatai, mint ahogyan a Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének, majd a Néphadseregnek is. A haderő karhatalmi igénybevétele lehetőségének természetességét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a kiegyezéskor gróf ANDRÁSSY Gyula azért érvelt a Magyar Királyi Honvédség felállítása mellett, mert csupán magyar haderővel tartotta elképzelhetőnek a Magyar Királyságban szükség esetén karhatalmi feladatok teljesítését.

Úgy tűnik, hogy a politika beszivárgása a karhatalom tartalmának az értelmezésébe nem tett jót, mivel a magyar államot megfosztotta attól a lehetőségétől, hogy a haderőt az idegen csapatok elleni támadás kivédésén túlmenően másra is alkalmazhassa. A haderő felhasználhatósága ilyen doktréner jellegű felfogásának az elfogadtatására kiváló történelmi környezetet nyújtott a rendszerváltás időszaka. Rá lehetett ugyanis fogni a pártállamra azt, hogy a haderő többirányú alkalmazása a proletárdiktatúra sajátja, amelytől a polgári demokrácia viszonyai között meg kell szabadulni. Ez nyilván-

való hazugság volt ugyan, azonban — ezen elvi háttérre támaszkodva — mégis sikerült úgy átalakítani a magyar jogszabályi környezetet, hogy a honvédséget mereven elválasszák a karhatalmi jellegű teendőktől. Hogy ez milyen mértékben mérsékelte Magyarország védelmi képességét mi sem bizonyítja jobban, mint az úgynevezett „migráns probléma" kezelése során felmerülő jogi nehézségek, illetve nézetbeli eltérések okozta viták. A kormánynak ugyan sikerült áthidalnia az akadályozó tényezőket, azonban a migráns-ügy kezelése mégis figyelmeztető jel arra vonatkozóan, hogy a haderőnek az államon belüli szerepét érdemes újragondolni és ennek részeként a honvédségnek a karhatalmi teendők terén megvalósítható teendőit újra szabályozni.

A mindenkori haderő felhasználhatósága témakörének mindig is voltak, vannak és valószínűleg lesznek sajátos elméletei, amelyek az utóbbi 100 évben elsősorban a haditechnika oldaláról igyekeznek átértelmezni a haderő használhatóságát. A haditechnika ugyan nyilvánvalóan befolyásolja a harceljárásokat, ez azonban nem jelenti azt, hogy az államnak le kellene mondania a hadereje sokoldalú felhasználásáról. Az is nyilvánvaló, hogy a haderőnek merőben más szerepe lehet a birodalmi jellegű nagyhatalmak és a kisebb országok, illetve a gazdag és a szerény jövedelmű országok tekintetében.

A kötet olvasása nem csupán a hivatástörténeti múlt megismerése miatt célszerű a karhatalmi teendőket ellátók számára. A kötetben foglaltak megismerése minden magyar ember számára ajánlott, hogy ne lehessen többé álmagyarázatokkal félrevezetni. A kötet tartalma ugyanis egyértelmű bizonyítása annak, hogy a polgári magyar állam időszakában is lehettek karhatalmi teendői a magyar haderőnek. Emellett pedig a kötet olvasása során az is nyilvánvalóvá válik, hogy a polgári demokrácia érdekeit nem a haderőnek a karhatalmi teendőkből való kizárása szolgálja, hanem a haderő karhatalmi alkalmazásának a szabályozása.

Budapest, 2017. X. 5.

Dr. PARÁDI József Cs.C. nyá. r.ezds.

Előszó

A kötet megírásának oka az volt, hogy egyhelyen és könnyen hozzáférhetővé váljanak a polgári magyar állam karhatalmi tevékenységének jogi szabályozásai. Ezáltal pedig — politikai prekoncepcióktól mentesen — szakmai szempontok szerint váljon értelmezhetővé a témakör.

A hadtudomány keretében a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara Hadtudományi Doktori Iskola hallgatójaként készülök a Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei témakörében disszertáció létrehozására. Ennek a témakörnek az egyik fontos eleme a karhatalmi tevékenység. Mivel a magyar állam karhatalmi tevékenysége történetének a feldolgozására eddig még nem került sor, ezért álláspontom szerint — dr. PARÁDI József témavezetőmmel egyetértésben — a vizsgált időszak karhatalmi tevékenységet szabályozó jogszabályainak a feltárása és ismertetése elengedhetetlen. A feltáró munka színterei az érintett gyűjtőkörű közkönyvtárak, illetve levéltárak voltak.

A témakör jobb megértését hivatott elősegíteni a dr. PARÁDI József által „A polgári magyar állam rendvédelme" címmel készített tanulmány és az általam „A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi tevékenysége" címmel létrehozott tanulmány.

Megdöbbentő volt érzékelni azt a közönyt, ami — tisztelet a ritka kivételnek — a készülő kötet iránt tapasztalható volt a szakmai körökben. Akadtak olyanok is, akik a magyar állam tevékenysége ezen szelete történetének a feltárását személyes hobbi-témának tartották. Mások arra vártak, hogy a főnökük nyilvánítson véleményt, mivel ahhoz szerettek volna csatlakozni. Ilyen szellemi környezetben reménytelen vállalkozásnak tűnt a kötet kinyomtatása financiális költségeinek előfizetés útján történő fedezése.

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál témámmal megértésre találtam. A tudományos társaság ugyan semmilyen financiális támogatásban sem részesül, mégis — a téma iránt elkötelezett tagságának áldozatvállalásával — két periodikát és hat könyvsorozatot hozott létre, illetve tart fenn nemzeti rendvédelem-történetünk témakörében.

A *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praeisidii Ordinis)* HU-ISSN 1216-6774 periodikában a tudományos közléssel szemben támasztott igényeknek megfelelő, lektorált tanulmányok jelennek meg a magyar rendvédelem-történet körében, évente két számban. A 2014. évvel bezárólag XXIV. évfolyam 42 számában 434 tanulmány jelent meg. A magyar rendvédelem-történet körében

publikált tanulmányok döntő többsége e periodikában jelent meg. A magyar tudományos folyóiratok körében egyedülálló módon a periodika számai nyolc indexet is tartalmaznak.

A *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis)* HU-ISSN 1785-3257 periodikában a szakterület művelésével kapcsolatos eseményekről szóló tájékoztatók jelennek meg, bár a periodika 11 rovata közül a „Műhely" rovat kisebb tanulmányokat is közöl.

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság több könyvsorozatot is kiad:

- *„A magyar rendvédelem-történet öröksége"* című könyvsorozatban (HU-ISSN 2062-8447) — monográfia, illetve kismonográfia jellegű kötetek formájában — nemzeti rendvédelem-történetünk egy-egy részének a bemutatására kerül sor.
- *„A magyar rendvédelem-történet hagyatéka"* című könyvsorozatban (HU-ISSN 2064-4728) — a trianoni határokon belül ma már fel nem lelhető, vagy csak csekély példányszámban található és nehezen elérhető — hajdani szabályzatok, tankönyvek és hasonló kiadványok reprint jellegű publikálása valósul meg.
- A *„Segédtudományok a magyar rendvédelem-történet szolgálatában"* című könyvsorozatban (HU-ISSN 2064-5333) a történelmi segédtudományoknak a nemzeti rendvédelem-történetünk érdekében feltárt eredményei kerülnek kiadásra.
- A *„Magyar rendvédelem-történeti tanulmányok"* című könyvsorozatban (HU-ISSN 2415-9875) a nemzeti rendvédelem-történetünk egy-egy témakörében készített tanulmányok kerülnek bemutatásra gyűjteményes kötet formájában.
- A *„Salutem"* című könyvsorozat (HU-ISSN 2416-2078) köteteiben a magyar rendvédelem-történet kimagasló művelői — akik körül szellemi alkotóműhely is kialakult — előtt gyűjteményes kötet formában tisztelegnek a szakterület gondozói.

Ebbe a szellemi környezetbe illeszkedik *„A magyar rendvédelem-történet forrásai"* című könyvsorozat, amely arra hivatott, hogy nemzeti rendvédelem-történetünk egy-egy résztémakörének az azonos jellegű forráscsoportjait mutassa be. Az a megtiszteltetés ért, hogy a könyvsorozat első kötete az általam feltárt jogszabályokra alapozva került kiadásra *„A polgári magyar állam karhatalmi tevékenységének szabályozása 1867-1944"* címmel.

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság nem csupán a jelen kötet kiadásának elősegítésével járult hozzá szellemi alkotómunkámhoz Lehetőséget kaptam arra is,

hogy a társaság által szervezett tudományos konferenciákon bemutathassam, illetve vitára bocsáthassam kutatási eredményeimet. Publikálási felülethez is hozzájuthattam a *Rendvédelem-történeti Füzetek* tudományos periodikában, ami jelentős mértékben elősegítette azt, hogy eredményesen teljesíthessem a doktori iskolám publikációs igényeit. A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társasággal már a doktori iskolára történő jelentkezésem előtt kapcsolatba kerültem, majd rövid időn belül a társaság soraiba is felvételt nyertem. Szellemi alkotótevékenységem tekintetében sokat köszönhetek a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnak, melyért ezúton is köszönetet mondok.

Megítélésem szerint a tudományos társaság szellemiekben gazdag, financiális tekintetben azonban méltánytalanul szegény. E szerény anyagi helyzetéből fakadt, hogy jelen kötet papír alapon csupán korlátozott példányszámban került előállításra, elsősorban az érintett gyűjtőkörű közkönyvtárak számára és a szakterület kutatói, oktatói és hallgatói részére. A kötet azonban felkerült a világhálóra is a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság és az Országos Széchényi Könyvtár Elektronikus dokumentum Központ Elektronikus Adatbázis és Archívum honlapjaira, ahonnan bárki, bármikor bárhonnan térítésmentesen letöltheti. A kötet világhálós elérhetőségei:

http://www.szbmrtt.atw.hu
www.epa.oszk.hu

Budapest, 2017. IX. 10.

VEDÓ Attila r.örgy.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara
Hadtudományi Doktori Iskolájának hallgatója

PARÁDI József

A polgári magyar állam rendvédelme

A polgári magyar állam időszakának — a magyarországi tanácsköztársaság kivételével — a kiegyezéstől a Harmadik Német Birodalom által hatalomra segített nyilas puccsig terjedő időt tekintem.

A kiegyezés előtti időszakot a HABSBURG-ház által gyakorolt neoabszolutizmusnak tartom, amelynek keményebb és lágyabb formája is megvalósult 1849 és 1867 között, azonban a hatalom egyértelműen nem a magyar nemzet kezében volt, még akkor sem, ha annak gyakorlásába a neoabszolutizmus egyes időszakaiban a magyar nemzet különböző rétegeinek képviselőit igyekeztek bevonni.[1] Nem lehet a magyar rendvédelem fejlődési folyamata állomásának tekinteni a neoabszolutizmus időszakában a Kárpát-medencében megvalósított HABSBURG birodalmi rendvédelmet. A neoabszolutizmus rendvédelme:

- nem a magyar fejlődés szerves részeként, hanem a hazai fejlődéstől független külföldi minták adaptálásával jött létre;
- a magyar jogrendet és alkotmányosságot figyelmen kívül hagyta;
- birodalmi rendvédelem volt, amely a teljes HABSBURG-birodalomra kiterjedt egységes módon;[2]
- olyan ideológiát képviselő birodalom rendvédelme volt, amely a jogeljátszás (Verwirkungstheorie) hamis elméletére hivatkozva kétségbe vonta a magyar nemzet jogait, megszűntette a magyar államot, nem fogadta el hivatalos nyelvként a magyart, a magyar nemzeti kultúra felszámolása által olyan közép-európai német birodalom létrehozására törekedett, amelyben — a HABSBURG-birodalom elnémetesített népeinek súlyára támaszkodva — HABSBURG vezetéssel valósult volna meg a HABSBURG-birodalom és a német államok fúziója, mely elképzelésről a körülmények kedvezőtlen alakulása nyomán mondott le;[3]
- védte ugyan a polgári átalakulást, azonban szemben állt a magyar nemzet szabadságával, a neoabszolutizmus rendvédel-

mi testületeit a nemzeti szabadság eszméjének üldözői, a nemzeti szabadság kivitelezésének aktív akadályozói voltak;

- figyelmen kívül hagyta a magyar törvényeket és jogrendet, helyette pedig az ausztriai jogszabályokat erőltette rá a Kárpát-medencében élőkre;
- külsőségeiben, a szolgálati nyelv tekintetében, a személyi állomány összetételét illetően egyaránt nélkülözte a magyar nemzeti jelleget.[4]

A neoabszolutizmus rendvédelmét lényegében hazánkra és nemzetünkre — idegen haderő segítségével — ráerőltetett elnyomó hatalom állama erőszakszervezetének tekintem, amely tulajdonképpen a magyar nemzetet elnyomó állami terror megvalósítója volt. A neoabszolutizmus rendvédelmi szervezetei kétség kívül a Kárpát-medencében, a magyar nemzet körében működtek, ettől azonban még nem váltak magyar szervezetekké, legfeljebb a magyar nemzetet idegen hatalom érdekében terrorizáló elnyomó testületekké. A neoabszolutizmus rendvédelmi testületeiről a kiegyezés utáni magyar állam vezetése is hasonló módon gondolkodott, hiszen — a HABSBURG-hatalom képviselőinek a felvetései ellenére — nem voltak hajlandók átvenni a HABSBURG birodalmi rendvédelmi testületeknek a Kárpát-medencében diszlokáló részeit.[5] Visszaállították azonban a korábbi magyar rendvédelmi testületeket és újakat is létesítettek.[6]

A vizsgált időszakot lezáró korszakhatárnak pedig azért tekintem a nyilas puccs időpontját, mert:

- ezt követően már nem lehet szuverén magyar államról beszélni, még akkor sem ha az államfő nem mondott le;
- a nyilas puccsot követően elkezdődött a magyar rendvédelmi struktúra átalakítása, amely nem a magyar fejlődési tendenciákat követte, hanem a német mintát igyekezett átültetni magyar területre;
- a vezető beosztások betöltését illetően nem a magyar hazához való hűség, hanem a megszálló németek iránti lojalitás volt a döntő szempont;
- a nyilas időszak rendvédelmi testületei csupán addig működhettek a magyar törvények és érdekek szerint, amíg azok összeütközésbe nem kerültek a Harmadik Német Birodalom

érdekeivel, a testületek működtetése tekintetében a német érdekek domináltak;

- a nyilas hatalom rendvédelmi szervezetei többé-kevésbé a Magyarországot megszálló Harmadik Német Birodalom érdekeit kiszolgáló állam terror szervezetivé váltak, amely ugyan testületenként különböző mértékben valósult meg, azonban ezen jelenség alól egyetlen rendvédelmi szervezet sem tudta magát teljes egészében kivonni.[7]

A nyilas hatalom időszakában működtetett rendvédelmi szervezetek tulajdonképpen egy idegen megszálló hatalom érdekében tevékenykedő, az állami terrort kivitelező szervezetekké alakultak. Az idegen megszálló hatalom érdekeit a magyar nemzet érdekei elé helyező kollaboráns kormányzat nemzetellenes intencióit követő rendvédelmi testületeket nem lehet a magyar rendvédelem fejlődési folyamata részének tekinteni. E szervezetek ugyan a Magyar Királyság területén, a magyar nemzet körében működtek, azonban feladatuk már nem a magyar nemzeti érdekek érvényre juttatása, hanem a megszálló hatalom intencióinak a megvalósítása volt, melynek érdekében — differenciált módon, de — állami terrorszervezetként is tevékenykedtek. A nyilas rendvédelmi modell tehát egyértelműen magyar nemzeti közegben funkcionált, azonban a magyarsághoz csupán annyi köze volt, hogy a nemzetet idegen hatalom érdekében elnyomó állami terror kivitelezését valósította meg a megszálló hatalom szervezetével együttműködve.[8]

A kiegyezéstől a nyilas hatalomátvételig terjedő időszakba tartozik ugyan a magyarországi tanácsköztársaság ideje is, amelyet azonban nyilvánvalóan nem lehet a polgári magyar állam részének tekinteni, így a magyarországi tanácsköztársaság rendvédelmi modellje sem tekinthető a polgári magyar állam rendvédelmi modellje részének.[9]

A polgári magyar állam rendvédelmi modellje tehát a dualizmus időszakában jött létre és lényeges változtatások nélkül — elsősorban a trianoni békediktátum haderőt korlátozó intézkedéseinek rejtett mérsékléséhez kapcsolódó — néhány módosítással működött a két világháború közötti időszakban.

Az Osztrák-Magyar Monarchia dualista államalakulata működésének szabályait a kiegyezési törvényben

foglaltak határozták meg. Lényegében két törvény jött létre magyar, illetve német nyelven a Magyar Királyság országgyűlésében és az Osztrák Császárság Reichrat-jában (Birodalmi Tanácsában). A két törvény ugyan nem volt egymás tükörfordítása, azonban tartalmilag megegyeztek.[10]

A magyar kiegyezési törvény — a korabeli magyar terminológia szerint — a közös érdekű viszonyokat, az osztrák terminológia szerint pedig a közös ügyeket három csoportba szedte.

Az első csoportba tartozott az uralkodói udvartartás. Ezt a csoportot azonban csak a magyar kiegyezési törvény tartalmazta. A magyar törvényben is kizáró jelleggel szerepelt mivel azt tartalmazta, hogy az udvartartás költségei nem tartoznak a közös ügyek közé.

A második csoportba tartoztak a közös ügyek, melyet a magyar fél — mivel azokat a pragmatica sanctioból származtatta — pragmatikus ügyeknek nevezett. Ide sorolták a hadügyet, a külügyet és azok finanszírozására szolgáló pénzügyet.

A harmadik csoportot alkották a nem közös, de egyetértőleg intézendő ügyek. A kortársak ezen ügyeket dualisztikus ügyeknek hívták. Ebbe az ügycsoportba tartozó ügyek esetében fennállt ugyan mindkét társország, azaz az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság érdekeltsége arra vonatkozóan, hogy együttesen intézzék azokat, azonban az egyezkedés meghiúsulása esetében az önálló intézkedés joga is. Ezen ügycsoportba tartozott a hitelügy (államadósság), a vám- és kereskedelmi szövetség — melyet tíz évente megújítottak —, a közös adózás, a vasút, a hajózás, a posta, a pénzrendszer és a jegybank, valamint Bosznia-Hercegovina kormányzása is. A tartomány ugyanis az 1878. évi okkupációját, illetve az 1908. évi annexióját, illetően egyik társországhoz sem csatolták, hanem az Osztrák-Magyar Monarchia két társországa közösen irányította a közös pénzügyminiszter által. Bosznia-Hercegovina tekintetében azonban nem érvényesült azon alapelv, hogy a közös ügyek költségét a két társország fedezte a kvóta arányában. Arra törekedtek, hogy a tartomány önfenntartó legyen. [11]

A rendvédelem témaköre tehát semmilyen formában sem tartozott a közös érdekeltségű viszonyok egyik csoportjába sem, arról a két tagállam önállóan döntött.

A magyar vezetésnek azonban a kiegyezés után lehetősége nyílt arra, hogy — a neoabszolutizmus mintáját követve — centralizált rendvédelmi modellt hozzon létre, illetve arra is, hogy decentrált rendvédelmi struktúrát alakítson ki. A magyar politikai elit — a reformkori elméleti viták eredményeinek figyelembe vételével és a neoabszolutizmus központosított rendvédelmének nyomasztó tapasztalatait szem előtt tartva — decentralizált rendvédelmi modell kialakításába kezdett. A reformkorban ugyanis a municipálisok és a centralisták között a közigazgatás jellegének fejlesztési irányáról szóló elméleti vitáinak a municipálisok által képviselt álláspontját követték a dualizmus kezdetén.[12] Ennek a részeként pedig a decentralizált, azaz — napjaink terminológiája szerint — az önkormányzati rendvédelmi modell kialakítását tekintették kívánatosnak. Ennek megfelelően alakították a törvényi környezetet. A törvényhatósági és a községi törvényben egyaránt a települések hatáskörébe helyezték a rendfenntartás témakörét.[13]

A gyakorlatban azonban az önkormányzati rendőrségi modell a XIX. század hetvenes éveiben látványosan megbukott. Ekkor vezették be — a XIX. század nyolcvanas éveinek első felében — TISZA Kálmán kezdeményezésére a csendőrséget ismét Magyarországon, de már nem birodalmi szervezetként, hanem nemzeti rendvédelmi testületként.[14]

A dualista magyar állam rendvédelmi testületei tehát a magyar kormány, illetve a magyarországi önkormányzatok irányítása alatt álltak. Az önkormányzati rendőrségek felett a kormány csupán törvényességi felügyeletet gyakorolt, míg a többi rendvédelmi testületet az illetékes szaktárca által felügyelte.

A kiegyezéskor azonban — bár minden birodalmi rendfenntartó szervezetet megszűntetett a magyar állam — a neoabszolutizmus egyes rendvédelmi szervezetei Kárpát-medencében diszlokáló alakulatainak szakembergárdáját, tapasztalatanagát, szervezeti felépítését többé kevésbé átvette a magyar fél. E szervezetek közé tartozott a birodalmi pénzügyőrség is, amelynek a külsőségeit és a testület elnevezését megváltoztatta

és szolgálati nyelvként — a korábbi német helyett — a magyar nyelvet vezette be.

Az önkormányzati *rendőrségek* uralták a kiegyezés nyomán a magyar rendvédelmi modellt. Ez a szervezettípus azonban önmagában elégtelennek bizonyult a rend fenntartására. Először a kistelepüléseken váltották ki a rendőrségeket a csendőrség intézményével.[15] A városokban azonban megmaradtak az önkormányzati rendőrségek. E szervezetek államosítása érdekében maguk a rendőrtisztek — korabeli szóhasználat szerint rendőr tisztviselők — indítottak mozgalmat. A magyar rendőrtisztviselők országos egyesülete (MROE) konferenciákat szervezett a vidéki rendőrségek államosítása témájában, majd — a külföldi rendvédelmi modellek helyszíni tanulmányozása során tapasztalatokat szerzett — rendőrtisztviselőt kértek fel a magyarországi rendőrségek államosításának szükségességét indokló monográfia elkészítésére, melyet a kormányfőhöz küldöttség útján jutattak el.[16]

A rendőrtisztviselők által a rendvédelem színvonalasabb művelése érdekében megvalósított kezdeményezések kedvező fogadtatásra találtak, mivel a központi államhatalom vezérlő elve volt a centralizáció, bár a dualizmuskori centralizáció messze elmaradt a későbbi időszakok centralizált közigazgatása mögött. A központi államhatalom kedvező fogadtatása mellett az önkormányzatok sem ágáltak a vidéki rendőrségek államosítása ellen, mivel a rendőrségük tetemes működési költségeitől oly módon szabadulhattak meg, hogy a településükön a rendőrség megmaradt. Végül az országgyűlés 1912-ben törvényt hozott a városok fejlesztésére, melyben arra is utasította a belügyminisztert, hogy 1914-ben terjesszen törvényjavas-latot a törvényhozó testület elé a vidéki rendőrségek államosítása témájában.[17]

A törvényjavaslat előkészítése érdekében a Magyar Királyi Belügyminisztériumban külön osztályt hoztak létre. A tárca javaslatát 1914 nyarán terjesztette a tisztelt ház elé, amelyet azonban a honatyák nem fogadtak el és átdolgozás céljából visszaküldték az előterjesztő tárcához. Az I. világháború kitörése miatt azonban a törvényjavaslatra már nem tértek vissza. A törvényelőkészítő munka azonban nem veszett kárba, mivel

annak elemeit felhasználták a rendőrségek államosításáról szóló 1919. évi miniszterelnöki rendeletben.[18]

A vidéki rendőrség államosítását megelőzően azonban a történelmi Magyarországon már működtek állami rendőrségek.

1872-ben Buda, Óbuda és Pest városának Budapest elnevezéssel történő egyesítésekor már létrehozták az államosított fővárosi rendőrséget, de még csak ideiglenes jelleggel.[19] A fővárosi rendőrség államosítására véglegesen 1881-ben került sor.[20]

A polgári magyar állam második állami rendőrsége a Magyar Királyi Határrendőrség volt, melyet a testület felállításáról szóló 1903. évi törvény nyomán — az 1905. évi miniszterelnöki végrehajtási rendelettel — 1906-ban állítottak fel.[21]

A dualizmuskori Magyarország harmadik állami rendőrsége a Fiumei Magyar Királyi Állami Rendőrség volt, melyet meglehetősen későn 1916-ban állítottak fel a fiumei városi rendőrség és a Magyar Királyi Határrendőrség fiumei kapitánysága egyesítése által.[22]

A történelmi Magyarország városaiban működtek tehát a rendőrségek, amelyek a kormány, illetve a városok alárendeltségében tevékenykedtek. Ahány rendőrség, annyiféle egyenruha, rangrendszer és szolgálati szabályzat volt érvényben. ennél tarkább már csupán a rendőrségek fegyverzete volt, mivel a rendőr önállóan szerezte be fegyverét. E téren modernizációra és némi egységesítésre akkor került sor, amikor a Magyar Királyi Csendőrségnél rendszeresített forgópisztolyokat Frommer-féle öntöltő pisztolyokra cserélték. Ekkor a Magyar Királyi Csendőrség személyi állományától bevont forgópisztolyokat — amelyek kitűnő, hadra fogható állapotban voltak — mérsékelt vételáron felajánlották a magyarországi rendőrségek személyi állományának a tagjai számára, akik éltek is a kedvező ajánlattal.

A magyarországi rendőrségek meglehetősen tarka képe a tanácshatalom utáni államosítással egységesült. Ekkor — a budapesti rendőrség gyakorlatát követve — egységesítették az államosított rendőrségek szolgálati szabályzatát, egyenruházatatát, fegyverzetét és többé-kevésbé a szervezeti felépítését

is. A szervezet feladatköre immár magába foglalta a néhai Magyar Királyi Határrendőrség teendőit is. A testület működési területe pedig kiterjedt a törvényhatósági jogú városok mellett a rendezett tanácsú városok többségére is, illetve a kis Budapest agglomerációjába tartozó egyes településekre is.[23] A Magyar Királyi Állami Rendőrség szervezete főkapitányságokból, az alárendeltségükben pedig városi kapitányságokból, Budapesten kerületi kapitányságokból állt. A vidéki főkapitányságok működési területe — az érintett városok hatósági területére kiterjedően — a Magyar Királyi Csendőrség kerület-parancsnokságainak a területével volt azonos.

1931-ben a magyar rendőrség elnevezését és szervezetét módosították. A testület neve Magyar Királyi Rendőrségre változott. A vidéki főkapitányságokat pedig összevonták egyetlen főkapitánysággá. Így az országban két főkapitányság maradt, a budapesti és a vidéki. A két főkapitányságot pedig továbbra is a Magyar Királyi Belügyminisztérium rendőri osztálya irányította.[24] **(I.+II.+III.sz. melléklet)**

A magyar rendőrség jelentősebb változtatására — a terület-visszacsatolások nyomán megvalósított testületgyarapításoktól eltekintve — 1944-ben került sor, amikor miniszterelnöki rendelettel katonásították a Magyar Királyi Rendőrséget és a testület élére felügyelőséget helyeztek. A Magyar Királyi Csendőrség és a Magyar Királyi Rendőrség felügyelőségeit pedig egy főfelügyelőségnek rendelték alá.

A Magyar Királyi Rendőrség „katonásítása”-ra a háborúra való tekintettel került sor. A magyar rendvédelem történetében ezen aktus mérföldkőnek tekinthető, mivel a rendőri testülettípus lényegét változtatta meg.[25]

A polgári magyar rendvédelem ugyanis a klasszikus kontinentális rendvédelmi modellt képviselte. E modell lényege, hogy a rendfenntartás két fő pilléren nyugszik, azaz a csendőri és a rendőri típusú rendfenntartó szervezetek tevékenysége a meghatározó. Ezzel szemben az angolszász modell nem ismeri a csendőrség típusú rendvédelmi szervezetet, hanem a rendet csak rendőrséggel tartják fenn.

A rendőrségi szervezet lényegét alkotta, hogy a testület személyi állományának függelmi viszonyai nem katonaiak, ha-

nem tisztviselői típusú alá- fölérendeltségi viszonyok voltak. A rendőrökre, a katonákra általában vonatkozó jogosultságok, illetve kötelezettségek nem voltak érvényesek. A rendőri személyi állomány pedig nem katonai rendfokozatot, hanem testületi rangrendszer szerinti rangokat viselt az egyenruháján. Ezért a rendőrségeket polgári fegyveres őrtestületnek nevezték.

A rendőri típusú szervezetekkel ellentétben a csendőrség típusú szervezeteket katonailag szervezett fegyveres őrtestületként határozták meg. A katonailag szervezett fegyveres őrtestület személyi állományának a tagjai a katonai rendfokozati rendszer szerinti rendfokozatokat viseltek, alá- fölérendeltségi viszonyaik katonaiak voltak, a személyi állományra a katonákra általában érvényes jogosultságok és kötelezettségek vonatkoztak. A csendőrök tehát személyükben katonáknak minősültek, ezért a Magyar Királyi Honvédelmi minisztériumban külön osztály foglalkozott a csendőrök ügyeivel. A csendőrség azonban mint testület a Magyar Királyi Belügyminisztérium kompetenciájába tartozott, a testületi ügyek intézésével a belügyi tárcánál külön osztály foglalkozott.[26]

A Magyar Királyi Rendőrség „katonásítása" tehát alapvetően változtatta meg a polgári magyar állam rendvédelmének jellegét, bár — az idő rövidsége miatt — az átállás kivitelezése, különösen pedig annak hatásai a vizsgált időszakon belül alig voltak érzékelhetők. **(IV.sz. melléklet)**

A Magyar Királyságban tevékenykedő rendőrségek létszáma a történelmi Magyarországon és a trianoni békediktátum által megcsonkított Magyar Királyságban is mintegy 12 000 fő volt. A terület-visszacsatolások nyomán pedig ez a létszám 18 000 - 20 000 főre emelkedett. A magyarországi rendőrségek 80 % körüli bűnfelderítéssel látták el szolgálatukat a városi településekre kiterjedő hatáskörrel.

A magyar rendőrségek személyi állományának képzettsége, felszereltsége azonban nem tette lehetővé csapaterős karhatalmi feladatok ellátását. Ez alól a fővárosi rendőrség képezett kivételt. A fővárosi rendőrség karhatalmi teendőket ellátó részét a mosonyi utcai rendőr laktanyában helyezték el. Kezdetben a kerületi kapitányságoktól vezényeltek rendőröket

— korabeli szóhasználat szerint — „laktanyai készültségbe". A húszas évek tapasztalatai nyomán állították fel a magyar rendőrség első karhatalmi alakulatát század erővel, melynek már alapfeladatát képezte a csapaterős karhatalmi feladatok ellátása[27] néhány év múlva pedig a karhatalmi századot zászlóaljjá felfejlesztet-ték.[28]

A polgári magyar állam időszakában a magyar rendvédelmi modell két fő pilléren nyugodott a csendőrség és a rendőrség szervezetén.[29]

A polgári magyar állam rendvédelmi modelljének legtekintélyesebb és legeredményesebb szervezete a *Magyar Királyi Csendőrség* volt.

A csendőrség Európa egyik legnagyobb múlttal rendelkező rendvédelmi szervezettípusa. A testület francia indíttatású. A francia kutatók a szervezet múltját a XIII. századig vezetik vissza. A testületet eredetileg Maréchaussée-nek hívták és a francia haderőben a rend fenntartását megvalósító íjász alakulat volt. A testület hatásköre fokozatosan terjedt ki a polgári lakosságra a hadműveleti területeken, majd azon túl békeidőszakban is a polgári lakosság kezdeményezésére. A testület a Gendarmerie nevet nem sokkal a nagy francia forradalom előtt kapta. A forradalom alatt a szervezetet feloszlatták ugyan, azonban gyorsan kiderült, hogy szükség van a testületre, ezért újjászervezték.

Bonaparte NAPÓLEON a francia csendőrséget modernizálta. A napóleoni császárság vonzáskörébe tartozó országokba — a francia közigazgatási minta részeként — a csendőrséget mint rendvédelmi szervezettípust is .exportálták. Napóleon bukását követően is megmaradtak azonban a csendőr szervezetek Európa-szerte, sőt a XIX. században Európa valamennyi országában és más kontinensek számos országában is létrehoztak csendőr szervezetet. A XIX. század volt a csendőrség diadalszázada. Azért vált a testület népszerűvé, mert a rendőrségekhez képest olcsóbban és tartósan volt képes a polgári igényeknek megfelelő rend létrehozására és fenntartására. A HABSBURG-birodalomba a csendőrség Lombardián keresztül érkezett. A Lombard tartomány — amely hagyományosan a HABSBURG-hatalom fennhatósága alá tartozott — a napóleoni

császárság vonzáskörébe került, így ott is bevezették a csendőrséget a francia közigazgatási modell átvételekor. NAPÓLEON bukását követően azonban a HABSBURGOK a csendőrséget — mint hatékonyan működő rendvédelmi testületet — megtartották. A lombard csendőrség képezte a bázisát a HABSBURG-neoabszolutizmus kialakítása során a birodalmi csendőrség kiépítésének.[30]

A HABSBURG birodalmi csendőrséget 1849-ben állították fel az egész birodalom területére kiterjedően a városok kivételével, ahol rendőrség működött.[31] A testület többszöri átszervezését követően, a Kárpát-medencei működése 1867-ben szűnt meg, mivel a magyar kormány nem kívánta átvenni a magyar nemzet elnyomásában is jeleskedő HABSBURG-birodalmi csendőrséget, az Osztrák Császárságban azonban a testület tovább működött.[32]

Az önkormányzati rendőrségi szisztéma bukásával azonban — TISZA Kálmán kezdeményezésére — újra létrehozták, a világszerte diadalútját járó, csendőr szervezetet a Magyar Királyságban is. A kiindulási alapot — a korábbi birodalmi csendőrségnek Erdélyben és Horvátországban, a közös haderő kötelékében — fennmaradt csendőr ezredek képezték, amelyeket a magyar kormány 1876-ban átvett a közös haderőtől.[33] 1881-től a Magyar Királyi Csendőrség felállítási évétől számítva az évtized közepéig kiépült a Magyar Királyságnak — a városok hatósági területének kivételével — a Magyar Szent Korona alá tartozó térség egész területére kiterjedő hatáskörrel működő új rendvédelmi testület, de már nem egy idegen elnyomó hatalom szervezeteként, hanem nemzeti testületként, a polgári magyar állam rendvédelmi modelljének a részeként.[34]

A Magyar Királyi Csendőrség — a megalakulási és az I. világháború éveit leszámítva — 90 % körüli bűnfelderítési arányt ért el, amelyet azóta sem tudott egyetlen magyar rendvédelmi testület sem túlszárnyalni. Bár a testületet többször átszervezték, diszlokációját pedig számos alkalommal módosították, mégis megállapítható, hogy az alapvető szervezeti eleme az őrs volt, amelynek a hatósági területe több falura terjedt ki. Az irányító parancsnokságok — amelyek élén már tisztek

álltak — a szakasz-, a szárny- és kerület-parancsnokságok voltak. A testület élén pedig a felügyelőség állt.[35]

A Magyar Királyi Csendőrség kettős alárendeltségben működött oly módon, hogy a személyi állomány ügyei a honvédelmi tárcához, az összes többi ügy pedig a belügyi tárcához tartozott. Ezt a rendszert még a trianoni békediktátum időszakában is betartották, amikor a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumban rejtett osztály foglalkozott a csendőrség humán ügyeivel.[36]

A két világháború közötti időszakban kiépültek — a mai terminológia szerinti — szakszolgálati ágak. Ide tartozónak tekinthető a nyomozó szolgálat, a közlekedési csendőrség, a vasúti csendőrség, a vízi csendőrség stb. létrehozása.[37] **(V.sz. melléklet)**

A Magyar Királyi Csendőrség tartotta fenn a rendet Magyarország területének a túlnyomó részén és az ország lakosságának a többsége körében kiváló eredményességgel. A testület létszáma 12 000 fő volt a történelmi Magyarországon és a trianoni határok között is. A Magyar Királyi Csendőrség személyi állományának a képzettsége és az összetétele azonban jelentősen eltért a rendőrségétől. A legénységgel szemben már a testület létrehozásakor is a képzettségbeli követelmény az elemi iskolai végzettség volt. Erre épült — a központosított módon megvalósuló — csendőr képzés, amely a járőrtársi feladatkörre készítette föl a leendő csendőrt, amelyet 10 éven belül a járőrvezetői felkészítés követett. A legénység legkiválóbb tagjai pedig őrs-parancsnokképző tanfolyamon vehettek részt. A csendőr legénység a honvédség altiszti karának a jellegével bírt. A tisztekkel szembeni képesítési követelmény a Ludovika Akadémia és a csendőrtiszti tanfolyam eredményes elvégzése volt. A két világháború közötti időszakban pedig már — a Ludovika Akadémia diplomája mellett — egyre több tiszt rendelkezett jogi doktorátussal is. A tiszti kar aránya a testület személyi állomány belül az 5 százalékot nem léphette túl. A csendőr tisztek feladatköre az irányítást és a képzést foglalta magába, a lakossággal szemben nem intézkedtek, az a legénység feladatát alkotta.[38]

A polgári magyar állam időszakában élesen elkülönült a rendőrhatóság és a rendőr közeg fogalma. A rendőrség egyszerre volt rendőr hatóság és rendőr közeg, bár a rendőrségen belül a rendőr hatósági jogkört a belügyminiszter által e feladatkörrel megbízott jogi végzettségű rendőr tisztek gyakorolták. Ezzel ellentétben a csendőrség csupán rendőri közeg volt. A csendőrség tehát végrehajtó erőként működött, függetlenül az intézkedést igénylő hatóságtól. A testület köteles volt a közigazgatás arra hivatott munkatársainak jogszerű „felhívásaiban" illetve „megkereséseiben" foglaltaknak eleget tenni. Ez vonatkozott a karhatalmi jellegű feladatok teljesítésére is. A magyar rendvédelmi modell testületei körében egyedül a Magyar Királyi Csendőrség volt abban a helyzetben, hogy csapaterős karhatalmi teendőket teljesítsen a személyi állomány felkészültségéből és felszereltségéből valamint a testület parancsnoklási rendszeréből fakadóan.[39] A csendőrség személyi állományának a tagjai tehát alkalmasak voltak — a korabeli rendvédelmi testületek közül egyedül — karhatalmi teendők ellátására. A Magyar Királyi Csendőrségnek azonban — a működési ideje döntő többségében — nem voltak a csapaterős karhatalmi tevékenység ellátására specializálódott szakalakulatai. Ilyen csoportosítást — amely még nem szakszolgálat volt, hanem karhatalmi célzattal egy helyre vezényelt csendőrökből szervezett részleg — először 1918-ban hoztak létre a Duna-Tisza közén. Ezt az alakulatot azonban a Vörös Őrség terroralakulatai az éj leple alatt lerohanták és lefegyverezték, a meglepett csendőröket pedig hazaküldték. Valódi karhatalmi alakulatokat a Magyar Királyi Csendőrség szervezetében — a II. világháború tapasztalatai nyomán — az 1940-es évek első felében hoztak létre. Ezek karhatalmi zászlóaljak voltak, amelyeknek a legénységi állománya sorozott volt. A fegyverzetük pedig lényegében azonos volt a korabeli Magyar Királyi Honvédség gyalogos alegységeinek a fegyverzetével.

A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységének a jellege is eltért a rendőrségétől. A rendőrségen belül a nyomozó munkát a detektívek végezték. A csendőrségnél nem létezett detektív állomány. A nyomozásokat a tiszthelyettesek

valósították meg. A csendőrség alapvető szolgálati formája a portyázás volt, melyet általában 12-16 órás szolgálattal láttak el a csendőrök, természetesen pihenők közbeiktatásával. Ezzel szemben viszont a rendőrség alapvető szolgálati formája az úgynevezett posztos őrszem szolgálat volt. A posztos őrszemeket általában 4 óránként váltották a rendőri őrszobákon 24 órás szolgálatot teljesítő rendőrök köréből. A posztos őrszem a felállítási helyét csak indokolt estben hagyhatta el, viszont — mivel általában ugyanazokat a rendőröket vezényelték ugyanarra a szolgálati helyre — kitűnő helyismerettel rendelkeztek. A posztos őrszemeket szükség esetén — mivel egymástól általában látó és halló távolságban teljesítettek szolgálatot — egymás segítségére is siethettek. Ez a fajta szolgálat azonban csak a sűrűn lakott belterületeken volt kivitelezhető. A városok a külterületeik felügyeletére általában a csendőrséget kérték fel.[40]

A polgári magyar állam rendvédelmi modelljének két fő pillérét a csendőrség és a rendőrségek alkották. A modell legjelentősebb szervezete pedig kétség kívül a Magyar Királyi Csendőrség volt, amely a budapesti rendőrség karhatalmi alakulatának a kivételével — egyetlen rendvédelmi testület volt, amelynek a személyi állománya alkalmas volt csapaterős karhatalmi teendők ellátására is. A csendőrség és a rendőrség összesen — a dualizmus időszakában és a trianoni határok kö-zé szorított Magyar Királyságban is — mintegy 24 000 fős személyi állományával alkotta a magyar rendvédelem gerincét. A két meghatározó testület mellett azonban hosszabb-rövidebb ideig más szervezetek is résztvettek a polgári magyar állam rendvédelmében.[41]

Már a kiegyezés után néhány évvel létrejött a *Magyar Királyi Vám- és Adóőrség*. Ez a testület arra volt hivatott, hogy a volt katonai határőrvidék polgárosítását segítse elő. Hatósági területe a kiegyezéskor még működő katonai határőrvidék területére terjedt ki. Tevékenységét pedig 1872 és 1886 között fejtette ki. Ezt követően pedig a Magyar Királyi Vám- és Adóőrség megszűnt, mivel a magyar állam többi részén működő vámhivatalok és a Magyar Királyi Pénzügyőrség hatáskörét terjesztették ki e térségre is.[42]

A polgári magyar állam rendvédelmében jelen volt a *mezőrendőrség* is, melyet 1840-ben állítottak fel és 1894-ben alakítottak át mezőrenőőri rendszerré, mivel a Magyar Királyi Csendőrség eredményes működése nyomán a mezőrendőrség feladatköreinek jelentős része kiüresedett.[43]

A polgári magyar állam időszakában a rendvédelem részét képezték az úgynevezett *közhatósági jogú személyek is*. Közhatósági jogú személyek voltak az erdészek, a gátőrök, a pályaőrök stb. Az erdőtársulatok, a víztársaságok, a vasúti társaságok foglalkoztattak közhatósági jogú személyeket az erdők és annak vadállománya, a vízterületek és annak élővilága, a gátak és műtárgyaik, valamint a vasúti pályák és műtárgyaik őrzése céljából. A közhatósági jogú személyeknek joguk volt a foglalkoztatóik vagyontárgyai ellen irányuló cselekményeket és általában a bűncselekményeket megakadályozni, az elkövetőket előállítani, az általuk használt eszközöket pedig lefoglalni. A közhatósági jogú személyek fegyvert is használhattak, bár a pályaőröket a két világháború közötti időszakban nem fegyverezte fel a vasút. A közhatósági jogú személyek számára formaruhát, szolgálati jelvényt és fegyvert az őket foglalkoztatók biztosítottak. Emellett számukra a fizetésen kívül — a gondjaikra bízott területen — szolgálati telket és házat is biztosítottak ahol családjukkal térítésmentesen lakhattak. Elvárás volt ugyanis velük szemben, hogy lehetőleg folyamatosan a felügyeletükre bízott területen tartózkodjanak.

Nem mindenki válhatott azonban közhatósági jogú személlyé. Akik ilyen tevékenységet szerettek volna ellátni, azoknak kizárólag az állam által szervezett tanfolyamon kellett résztvenni, majd eredményes vizsga nyomán az állam képviselője előtt esküt tenni. A tanfolyamra való bekerülés előfeltétele volt az egészséges fizikai, szellemi és pszichikai állapot mellett a bűnügyi fertőzöttségtől mentes családi környezet, az erkölcsös életmód és a nemzethűség. Emellett pedig elemi iskolai végzettséggel, továbbá szakirányú szakképzettséggel is rendelkezniük kellett például vadászvizsgával. A birtokosok, vasúttársaságok stb. kizárólag a közhatósági jogosultságú személyek köréből alkalmazhattak személyeket gátőri, pályaőri stb. munkakörökre. A dualizmus és a két világháború közötti

időszakban a trianoni határok közé szorított Magyar Királyságban mintegy 283 644 fő, illetve 70 144 fő közhatósági jogú személy tevékenykedett. A közhatósági jogú személyek tehát az állami költségvetést nem terhelték, ugyanakkor azonban jelentős mértékben hozzájárultak a közrend biztosításához elsősorban a ritkán lakott területeken, illetve e természeti értékek és a nagyértékű műtárgyak védelméhez. Az állam pedig a közhatósági jogú személyekkel szemben támasztott elvárások és a képzésük által biztosította a magyar rendvédelmi modellben való részvételüket.[44]

A polgári magyar állam ugyancsak szinte teljes időszakában a magyar rendvédelmi modell részét alkották a testőrségek, a koronaőrség és a képviselőházi őrség.

A Magyar Királyi Nemesi Testőrség eredete *Mária Terézia* uralkodásáig nyúlik ugyan vissza, azonban a testületet — az 1848-1849-es magyar szabadságharcban és forradalomban való részvétel miatt — feloszlatták, majd a kiegyezés kapcsán ismét felállították.

A Magyar Királyi Darabont Testőrséget az uralkodó 1904-ben hozta létre. E két magyar testőrség őrizte az uralkodót és közvetlen környezetét, valamint az uralkodói szálláshelyeket Magyarországon. Az Osztrák Császárságban külön császári testőrségek működtek. Az Osztrák-Magyar Monarchiának ugyanis nem volt közös államfői tisztsége, hanem a Magyar Királyság élén a magyar király, az Osztrák Császárság élén pedig az Osztrák Császár állt. E két legmagasabb közjogi méltóságot azonban egyetlen természetes személy töltötte be *Ferenc József*. A két közjogi méltóság őrzését azonban — a kiegyezési törvényben foglaltakkal összhangban — külön osztrák és külön magyar testőrségek látták el, függetlenül attól, hogy mindkét államfői tisztséget egyetlen személy töltötte be.

A Magyar Királyi Testőrség a Magyar Királyi Nemesi Testőrség és a Magyar Királyi Darabont Testőrség fúziójából jött létre 1920-ban és a vizsgált időszak végéig működött. Feladatát — elődeihez hasonlóan — az államfő és közvetlen környezetének a védelme alkotta.

A magyar testőrségek — az osztrák testőrségekkel megegyezően — a főudvarmester közvetlen alárendeltségébe tar-

toztak, ami lényegét tekintve a két világháború közötti időszakban sem változott. Mivel azonban a vizsgált időszak testőr szervezeteinek a feladatköre a napjaink időszakának teendőihez viszonyítva sokkal erőteljesebben volt díszelgő jellegű, ezért a testőrségekhez mindig vezényeltek — általában a Fővárosi Rendőrség személyi állományából — jól képzett detektív csoportot is.[45]

Valamennyi magyar testőrség szervezetét több ízben módosították ugyan, azonban megállapítható, hogy a Magyar Királyi Nemesi Testőrség és a Magyar Királyi Darabont Testőrség mintegy 89 fővel, illetve 61 fővel működött, míg a Magyar Királyi Testőrség létszáma — a II. világháború során létesített testőr lövész zászlóalj felállítása nyomán — 1944-ben 451 fő volt. A testületet jóval szerényebb létszámmal 267 fővel hozták létre 1920-ban, azonban — annak ellenére, hogy a testületet több ízben karcsúsították — a létszáma mégis gyarapodott, mivel:

- 1938-ban az örkényi lovagló- és hajtó- tanárképző intézetet a testőrséghez csatolták a spanyol lovasiskolával;
- 1942-ben a testőrség kötelékében új szervezeti elemként felállították a székely testőr szakaszt;
- 1943-1944-ben pedig fokozatosan hozták létre a testőr lövész zászlóaljat (ezen alakulat azonban jelentősen eltért a Magyar Királyi Testőrség többi részétől, mivel fő feladatát már nem a díszelgés, hanem az állandó védelem érdekében esetleg felmerülő harcászati feladatok ellátása alkotta.)[46]

A Magyar Királyi Koronaőrség feladatát a Magyar Szent Korona őrzése alkotta. A koronaőrség a koronaőröknek volt alárendelve. A koronaőri tisztség a legmagasabb közjogi méltóságok közé tartozott. A koronaőröket az államfő az országgyűlés egyetértésével kérte fel. A koronaőrök megválasztására a vizsgált időszakban törvényhozás útján került sor. A koronaőrök alárendeltségébe tartozott a koronaőrség. E testület is, hasonlóan a testőrségekhez — az őrzés mellett — alapvetően .díszelgési feladatokat teljesített. A koronaőrség létszáma a dualizmus időszakában mintegy 58 főre, a két világháború közötti időszakban pedig 31 főre tehető. A Magyar Királyi Koronaőrség létszáma ugyan többször módosult a vizs-

gált időszakban, azonban a jelzett létszám tekintetében lényeges változásokra nem került sor.[47]

A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség 1912-ben az országgyűlés épületében gróf TISZA István kormányfő személye ellen elkövetett merénylet-kísérlet nyomán állították fel. A testület feladatát az országház épületében és közvetlen környezetében a rend fenntartása alkotta. A testület feladatát 60 fő körüli létszámmal látta el a dualizmus és a két világháború közötti időszakban is.[48]

A testőrségek, a koronaőrség és a képviselőházi őrség egyaránt katonailag szervezett fegyveres őrtestület voltak. Nem felel meg azonban a történelmi valóságnak az a téves közhiedelem, hogy a Magyar Királyi Honvédség részét képezték volna, illetve a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium kompetenciájába tartoztak volna. Az azonban történelmi tény, hogy a testületek és a honvédelmi tárca között szoros kapcsolat állt fenn. Mivel e szervezetek egyik legfontosabb alapfeladatát képezte a díszelgés, aligha lehetett volna alkalmasabb személyi merítési bázisra lelni mint a honvédség. A személyi állomány — katonai minősítettségéből fakadóan — pedig nyilvánvalóan ugyanúgy a honvédelmi tárcához kapcsolódott, mint a Magyar Királyi Csendőrség személyi állománya. Ez azonban nem jelentette azt, hogy a Magyar Királyi Honvédségnek, illetve a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumnak a testőrségek, a koronaőrség és a képviselőházi őrség felett rendelkezési jogosultságai lettek volna. A testőrségek a (fő)udvarmester, a koronaőrség a mindenkori koronaőrök, a képviselőházi őrség pedig az országgyűlés elnökének az alárendeltségébe tartozott. A honvédelmi tárca által a testületekre vonatkozóan kibocsátott szabályzók egyértelműen a személyi állománnyal voltak összefüggésben. A testületek anyagi ellátásának a bázisai pedig több ízben módosultak, mivel a kislétszámú szervezetek számára irreális lett volna külön „hadtápszolgálatot" működtetni. Nyilvánvaló racionalitás volt, hogy — annak ellenére, hogy a szervezetet önálló egyenruházattal és részben fegyverzettel is rendelkeztek — a Magyar Királyi Honvédség ellátó bázisaira támaszkodva működjenek. A testületek költségvetései azonban nem a honvédelmi tárcát terhelték, vagy ha ott is tűntették fel,

a honvédelmi kiadásoktól elkülönítetten jelölték, melynek az alakításába és a felhasználásába a honvédelmet irányítók nem szólhattak bele.

A magyar testőrségek kiadásai a dualizmus időszakában az országgyűlés által a király számára biztosított költségvetés részét képezték, a két világháború közötti időszakban pedig a kormányzó katonai irodájának gazdasági hivatala gyakorolta a testőrség gazdasági ellátásának a teendőit ahol a testőr altisztek is szolgálatot teljesítettek. A koronaőrség működéséhez szükséges anyagi feltételeket a Magyar Királyi Honvédség ellátó bázisára támaszkodva biztosították ugyan, de a honvédség gazdasági hivatalainak csupán kiszolgáló szerepük volt. A képviselőházi őrség munkájának költségeit pedig az országgyűlés költségvetése fedezte.

A testőrségek, a koronaőrség és a képviselőházi őrség egyaránt a polgári magyar állam rendvédelmi modelljének speciális testületei voltak, mivel alapfeladatukat nem közvetlenül közbiztonsági, nyomozási vagy igazgatásrendészeti teendők alkották, hanem a legfelsőbb közjogi méltóságokat betöltő személyek, illetve szervezetek, továbbá jelképek őrzése és védelme által közvetetten járultak hozzá — a korabeli szóhasználat szerint — a közbátorság megvalósításához.

A polgári magyar állam rendvédelmének teljes időszakában működtek a *büntetés-végrehajtási intézetek őrségei.* A fegyőrök feladatát a szabadságvesztésre ítéltek, illetve a büntetés-végrehajtási intézmények őrzése alkotta a vonatkozó törvényekben meghatározott módon és formában. Az igazságügyi tárca felügyelete alá tartozó fegyveres őrök szervezete polgári fegyveres őrtestület volt, melyet a dualizmus időszakában hoztak létre. A dualizmuskori igazságügyi tárca nehéz örökséget vett át, mivel nem csupán a börtönügy polgári szellemű magyar jogszabályi rendszere hiányzott, hanem a megfelelő büntetés-végrehajtási intézeti rendszer is. Ezen hátrányos helyzeten sokat javítottak már a XIX. században. A témakörben Európa egyik legmodernebb szabályozását hozta létre a magyar állam, melyhez fokozatosan igyekeztek felzárkóztatni a büntetés-végrehajtási intézeti rendszert is. Magyarország trianoni békediktátum általi megcsonkítása azonban a magyar

büntetés-végrehajtási intézzetek rendszerét is megcsonkította, melyet a két világháború közötti időszakban nem sikerült teljes egészében orvosolni.[49]

A Magyar Királyi Pénzügyőrség a polgári magyar állam teljes időszakában működő polgári fegyveres őrtestület volt, melynek az alapfeladatát a jövedékek feletti felügyelet alkotta, illetve a pénzügyi tárca kompetenciájába tartozó jogszabályok betartatásának, szükség szerinti kikényszerítésének volt a szervezete. A testület feladatait a dualizmus időszakában 5 500 fővel, a két világháború közötti időszakban pedig 3 000 fővel valósította meg. A testület legkisebb szervezeti egységei a pénzügyőr szakaszok voltak, ahol a legénységi állomány döntő többsége teljesített szolgálatot. A szakaszok működési területe lefedte az ország teljes területét. A szakaszok hatósági területe általában több település határát foglalta magába. Több pénzügyőr szakasz alkotott egy pénzügyőr biztosi kerületet, amelynek az élén pénzügyőr biztos állt, aki a pénzügyőr biztosi kerülethez tartozó pénzügyőr szakaszok szolgálati teendőit irányította. A biztosi kerületek — a vármegyénként szervezett — pénzügyigazgatóságok felügyelete alá tartoztak. A pénzügyigazgatóság az adott vármegyében működő valamennyi pénzügyi szervezetének középszintű komplex vezető szervezete volt. A Magyar Királyi Pénzügyőrség legfelsőbb irányító szervezeti egysége pedig a Magyar Királyi Pénzügyminisztériumban különböző időszakokban különböző elnevezéssel működő pénzügyőr osztályok voltak.[50] **(VI.sz. melléklet)**

A polgári magyar állam rendvédelmi modelljének akadtak olyan testületei is, amelyek kizárólag a két világháború közötti időszakban léteztek. E testületek a trianoni békediktátum tiltásaival álltak összefüggésbe. *A trianoni békediktátum a magyar rendvédelemre* sajátos hatást gyakorolt. A trianoni békediktátum rendelkezései által a Magyarországtól elcsatolt területekkel gyarapodott államok ugyanis attól tartottak, hogy a Magyar Királyság előbb-utóbb vissza fogja szerezni a tőle elcsatolt területeket. Ezért felkészültek a maradék Magyar Királyság elleni közös támadásra annak ellenére, hogy valamennyi ország hadereje egyenként is jóval nagyobb volt a Magyarország számára engedélyezett 35 000 főnél és a kis-

antant országok haderőinek haditechnikai fejlesztését nem gátolták. A kisantant országok hadseregeinek vezérkarai egyeztetett tervet dolgoztak ki a maradék Magyarország lerohanására.[51]

Ilyen körülmények között Magyarország vezetése arra törekedett, hogy a várható ellenséges előrenyomulás ütemét mérsékelje, mivel az ellenséges csapatok feltartóztatása illetve felmorzsolása irreális, reménytelen célkitűzés lett volna. Az ellenséges előretörés lassítása célkitűzésének az volt az oka, hogy az ellenség által el nem foglalt területeken minél több hadianyag előállítására kerülhessen sor, mellyel a hátország hadrafogható lakosságát felszerelve olyan ellenállás fejthető ki, hogy Magyarország teljes megszállása megakadályozható legyen. Ezzel pedig megelőzhetővé vált volna, hogy a diplomáciai útra terelt konfliktus megoldása során a magyar diplomácia ne a megszállt ország pozíciójából kényszerüljön tárgyalni. Ennek a tervnek a kivitelezése érdekében igyekeztek minél nagyobb katonai erőt elrejteni elsősorban a trianoni határok mentén. A rejtés egyik formája volt, hogy olyan új rendvédelmi testületeket alakítottak ki, amelyeknek ugyan volt legális rendvédelmi feladatköre azonban e testületek álcájával katonai alakulatokat is elrejtettek. Erre kiváló lehetőséget teremtett, hogy az ANTANT — a magyar haderő fejlesztésével kapcsolatos elképzelések merev elutasításától eltérően — a rendvédelmi testületek fejlesztése tekintetében, a magyarországi tanácsköztársaságra tekintettel, jóval engedékenyebbnek bizonyult. Így jöhetett létre a Magyar Királyi Vámőrség, majd az átszervezése és átkeresztelése nyomán a Magyar Királyi Határőrség, illetve a Magyar Királyi Vámőrség létrehozásával közel egyidőben a Magyar Királyi Folyamőrség.[52]

A Magyar Királyi Folyamőrség — melynek legális feladatkörét a vízirendészeti teendők ellátása alkotta — az Osztrák-Magyar Monarchia haditengerészete dunai flottillájának maradványaiból jött létre. 1918. XI. 1-én a Császári és Királyi Dunaflottila 14 úszó egység keretében 83 vízijárművel rendelkezett. A győztes hatalmak azonban vagy elsüllyesztették, vagy átvették a magyar vízijárművek döntő többségét, így — a későbbi vásárlásokkal történő kiegészítésekkel is —

1930-ban a Magyar Királyi Folyamőrség összesen 65 vízijárművel rendelkezett. A testület nyílt szervezete a belügyi tárcához tartozott, a rejtett része felett pedig a honvédelmi tárca diszponált. **(VII.sz. melléklet)** Ennek a vízijármű állománynak a harcértéke azonban jóval szerényebb volt mint az Osztrák-Magyar Monarchia korabeli Császári és Királyi Dunaflottilláé. A folyamőrséget 1921-ben hozták létre és 1939-ig tevékenykedett, amikor beolvadt a Magyar Királyi Honvédségbe Magyar Királyi Folyamerők elnevezéssel, a vízirendészeti teendőket pedig a Magyar Királyi Rendőrség és a Magyar Királyi Csendőrség vette át, többé-kevésbé a testületi hatásköröknek megfelelően. A Magyar Királyi folyamőrség ugyan a Magyar Királyi Belügyminisztérium irányítása alatt állt, azonban a rejtett katonai alakulatai a honvédelmi tárca kompetenciájába tartoztak, ugyancsak rejtetten. A testület legális személyi állományának az ANTANT által engedélyezett létszáma 3 420 fő volt, bár ezt a létszámot végül is nem töltötték fel teljesen. A testület létszáma sokáig 2 000 fő körüli volt.[53]

A polgári magyar állam rendvédelmi modelljének a részeként, kizárólag a két világháború között működő rendvédelmi testület volt még a *Magyar Királyi Vámőrség és a Magyar Királyi Határőrség.* A két testület lényegében egy szervezet volt, ahol a határőrség a vámőrség átszervezése és átnevezése által jött létre. Mindkét testület nyílt szervezete felett a pénzügyi tárca diszponált, a rejtett katonai részei felett pedig a honvédelmi tárca gyakorolt felügyeletet. A Magyar Királyi Vámőrséget 1921-ben állították fel és a zöldhatár őrizetét 1921 szeptemberében vette át a Magyar Királyi Csendőrségtől. A Magyar Királyi Vámőrség kezdetben 4 913 fővel működött. A testület szervezeti felépítése háromlépcsős volt. A legalsó szervezeti egység a vámőr őrs volt. 1925-ben 200 vámőr őrs működött. A vámőr őrsöket a vámőr szakasz-parancsnokságok irányították. 1925-ben 52 szakasz-parancsnokság tevékenykedett. A szakasz-parancsnokságokat pedig hét vámőr kerület-parancsnokság felügyelte. A vámőr kerület-parancsnokságok által felügyelt határszakaszok megegyeztek a Magyar Királyi Csendőrség hét kerület-parancsnokságának a határszakaszával. A Magyar Királyi Vámőrség legénységi ál-

lománya úgynevezett „kényszertoborzott" volt. Ezt a sajátságos elnevezést a sorozásra alkalmazták. Az ANTANT ugyan tisztában volt az elnevezés valódi tartalmával, azonban nem tett a „kényszertoborzás" ellen semmit, mivel tisztában volt azzal, hogy valódi toborzás esetében még az általa engedélyezett szűkös létszámot sem tudnák kiállítani a magyar rendvédelmi testületek. Márpedig az ANTANT a térségben a fennálló rend fenntartásában volt érdekelt. A Magyar Királyi Vámőrség ugyan a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium kompetenciájába tartozott, azonban a testület felett rejtett felügyeletet a honvédelmi tárca gyakorolt. A Magyar Királyi Vámőrségnek vámszaki feladatai nem voltak. Nyílt feladatkörét az országhatár őrzése szükség esetén pedig a védelme alkotta a magyar haderő nyílt és rejtett alakulataival közösen. Ennek megfelelően a vámőrök a honvédséggel megegyező személyi fegyverekkel és döntően azonos egyenruhával rendelkeztek. Nehéz fegyverzete a testületnek nem volt, csupán sorozatlövő fegyverekkel (golyószóró géppuska) rendelkeztek a vámőrségi objektumok védelme érdekében. **(VIII.sz. melléklet)**

A nagykövetek tanácsa 1927. III. 26-án úgy döntött, hogy a trianoni békediktátum magyarországi végrehajtásának, illetve betartásának helyszíni ellenőrzését 1927. IV. 1-ei hatállyal megszűnteti. Ez az új helyzet lehetővé tette a Magyar Királyi Vámőrség nyílt szervezetében a katonai szervezeti elemek és a haditechnikai eszközök erősítését. Ez oda vezetett, hogy már nem csupán a testület rejtésében helyeztek el honvédségi alakulatokat, hanem a nyílt szervezetet is fokozatosan militarizálták. Így a testületen belül kétféle szervezet működött. Az egyik az úgynevezett „határszolgálatosok" szervezete. Amelynek a struktúrája lényegében megegyezett a vámőrség korábbi szervezetével és a határbiztosításra hivatott alakulatok, amelyek szervezete és fegyverzete lényegében azonos volt a Magyar Királyi Honvédségben rendszeresítettekkel. A folyamat részét alkotta a testület átnevezése Magyar Királyi Határőrségre 1932-ben. Ekkor már a testület létszáma 10 767 fő volt, ahol a személyi állomány gyarapodása döntően a katonai feladatok ellátására alkalmas alakulatok erősödéséből fakadt. Végül a Magyar Királyi Határőrség 1938 októberében átkerült

a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumhoz, ahol Honvéd Határvadászok elnevezéssel a gyalogság csapatnemeként működött. Ekkor ismét lényegesen megerősítették a csapatnemen belül a határ fegyveres védelmére alkalmas szervezeti elemeket.[54] **(IX.sz. melléklet)**

A kivételes hatalom időszaka rendvédelmének vizsgálatától a polgári magyar állam rendvédelmi modelljének taglalásakor nem lehet eltekinteni. Kivételes hatalom kifejezés alatt a kortársak azt értették, amikor a hadviselés érdekében — a mai fogalmaink szerinti — emberi jogokat a hadviselés időszakára ideiglenesen korlátoztak. A szerint, hogy ezen korlátozás kompetenciáját a törvényhozás hová telepítette a kivételes hatalom gyakorlásának kétféle fajtája alakult ki. A német minta szerint a kivételes hatalmat a hadsereg gyakorolta. Ezzel szemben a brit minta szerint a kivételes hatalmat a kormány gyakorolta. Az Osztrák-Magyar Monarchia két társországában azaz a Magyar Királyságban és az Osztrák Császárságban a kivételes hatalom gyakorlását egymástól eltérő módon rendezték. Az Osztrák Császárságban a német mintát követték a Magyar Királyságban pedig a brit mintát vették át. Ennek megfelelően a Magyar Királyságban az I. világháború időszakában sem kerültek — a hadműveleti területek kivételével — a rendvédelmi testületek a haderő alárendeltségébe, hanem a magyar kormány, illetve az önkormányzatok alárendeltsége alatt maradtak. Ez kétségtelen kedvező körülménynek minősül, hiszen így a magyar kormány a magyar érdekek érdekében működtethette a magyar rendvédelmi testületeket, míg ellenkező esetben minden bizonnyal a haderő által képviselt összbirodalmi érdekek kerültek volna előtérbe a magyar rendvédelmi testületek működtetése során.[55]

Az I. világháború időszakában a magyar rendvédelmi modell meglehetősen gyengén teljesített, bár ennek oka nyilvánvalóan nem az angol minta követése volt. A magyar állam ugyanis nem készült fel tartós háborúra a rendvédelem terén sem. A magyar rendvédelmi testületeket terhelő számos, a hadviseléssel összefüggő többletfeladat ellenére a rendvédelmi testületektől is sok személyt hívtak be hadiszolgálatra, akiknek szakképzett személyekkel való pótlásáról nem gondoskodtak.

A megüresedett helyeket csupán póttartalékosokkal töltötték fel, akik a frontszolgálatra lényegében fizikailag alkalmatlanok voltak, ebből fakadóan pedig a fizikai teljesítőképességük is messze elmaradt a testületektől behívottakéhoz képest. A rendvédelmi testületek megüresedett beosztásait betöltő póttartalékosoknak pedig fogalmuk sem volt a rendvédelmi teendőkről, mivel ilyen jellegű kiképzésben nem részesültek. Azonban még póttartalékos sem jutott mindenhová. Ezzel a meggyengített személyi állománnyal a magyar rendvédelmi testületek képtelenek voltak ellátni a szolgálati feladataikat, amely a közbiztonság fellazulásához vezetett. Szükség esetén ugyan a haderő biztosított létszámot a magyar rendvédelmi testületek számára, melyet 1917-től intézményesítettek is, ez azonban nem oldotta meg a helyzetet.[56]

A nyomozó tevékenység külön figyelmet érdemel a polgári magyar állam rendvédelmi modelljén belül. Először a fővárosi rendőrség kötelékén belül hoztak létre — a nyugat-európai minták adaptálásával — detektív testületet. Majd fokozatosan a Magyar Királyság valamennyi törvényhatósági jogú városa rendőrségénél felállították a kisebb-nagyobb detektív részlegeket. A rendőrségeknél a detektívek végezték a nyomozó munkát. A detektíveknek nem volt egyenruhájuk és a detektívrangok elnevezése is eltért a közrendvédelmi állomány — korabeli szóhasználat szerinti őrszolgálati állomány — rangrendszerének elnevezéseitől. A magyarországi rendőrségek államosításakor pedig — mivel az új országos rendőrség a budapesti rendőrség szisztémáját vette át — országosan is kialakult a Magyar királyi Állami Rendőrségen belül a detektívtestület.[57]

A Magyar Királyi Csendőrségen belül detektívtestületet nem hoztak létre. A nyomozásokat az altisztek végezték. Ez azonban nem befolyásolta károsan az eredményességet annak ellenére, hogy a detektívekkel szembeni iskolai végzettséggel szembeni elvárás az érettségi volt, míg a csendőr legénységi követelményszint az állami iskolai végzettségbeli elvárást az elemi iskola eredményes elvégzése jelentette. A nyomozómunka szervezeti feltételei a csendőrségnél — a rendőrségekhez képest — később alakult ki. Kezdetben — a XX. század kezde-

tén — a Magyar Királyi Csendőrség szervezetén belül úgynevezett járásőrmesterségeket hoztak létre. A járásőr-mesterek fő feladatát a nyomozómunka alkotta. A Magyar Királyi Csendőrség Tanácsköztársaság utáni újjászervezésekor azonban a járásőrmesterségeket nem állították vissza. 1927-el kezdődően azonban hozzákezdtek a csendőrségi nyomozószolgálat szervezeti feltételeinek a kialakításához. A Magyar Királyi Csendőrség teljes működési területére kiterjedő nyomozóparancsnokságot állítottak fel a csendőrfelügyelőség közvetlen alárendeltségében 1930-ban. A nyomozó-parancsnokság szakmai irányítása alatt pedig a csendőr kerület-parancsnokságok közvetlen alárendeltségébe helyezett nyomozó alosztályokat hoztak létre.[58]

A magyar rendvédelmi modellben a XX. század harmincas éveinek első felében jelentős technikai és szervezeti fejlesztéseket hajtottak végre, amelynek keretében a Magyar Királyi Pénzügyőrségnél is kialakították a nyomozó szolgálatot nyomozó szakaszok formájában.

A polgári magyar állam rendvédelmi modelljének ismertetésekor nem lehet figyelmen kívül hagyni azon rágalmakat, amelyekkel — elsősorban a pártállam időszakában illették a korabeli rendvédelmi testületeket. A néhai szélsőbaloldali mozgalmak eszmevilágából fakadó politikai prekoncepciókon nyugvó megfogalmazások valóságalapja azonban meglehetősen ingatag.

Politikai rendőrség testület a vizsgált időszak magyar rendvédelmi modelljében nem létezett. A magyar jog a napjaink felfogása szerinti politikai bűncselekmény fogalmát nem ismerte. Ez a bűncselekmény típus a tanácshatalom tapasztalatai nyomán került be a magyar jogrendbe, mégpedig oly módon, hogy a fennálló társadalmi rendnek erőszakos úton történő megdöntését egy társadalmi réteg diktatúrájának létrehozása érdekében nyilvánították bűncselekménynek.[59] Ebből fakadóan a tanácshatalom után az államosított magyar rendőrség szervezetében egy politikai nyomozó osztályt hoztak létre, döntően a detektív testület tagjaiból, majd a Magyar Királyi Csendőrségnél — a csendőri nyomozó szolgálat kiépítésének a

részeként, a Központi Nyomozó Parancsnokság szervezetében — politikai nyomozó csoportot (alosztályt) állítottak fel.[60]

A polgári magyar állam rendvédelmi modelljén belül tehát összességében egy osztály és egy alosztály foglalkozott politikai bűncselekményekkel. Ez a magyar rendvédelem elenyésző hányada volt. Különösképpen csekélynek tekinthető ezen erő a pártállami rendvédelemhez képest, ahol több tízezer fős államvédelmi szervezet töltötte be a politikai rendőrség funkcióját, rátelepedve a magyar rendvédelem egészére, megfélemlítve a magyar nemzetet.

A humán viszonyok a vizsgált időszakban lényegesen kedvezőbbek voltak a XXI. századi magyar rendvédelmi modell humán viszonyainál. A személyi állomány megbecsülése tekintetében nem a piaci viszonyok domináltak. A polgári magyar állam rendvédelmi modelljében működő testületek személyi állományának a tagjai — néhány pótlék jellegű juttatástól eltekintve — ugyanazon ellátásban részesültek, mint az állam más alrendszereiben tevékenykedők. Az ellátás elvi alapja egységesen az volt, hogy az állam kötelessége az általa foglalkoztatottak számára a társadalmi állásukhoz méltó életvitelhez szükséges feltételek biztosítása. E feltételeknek csupán egyike volt a fizetés, amelynek a mértéke nem egy fő, hanem egy család részére biztosított tisztes megélhetést a családfő társadalmi állásának (beosztásának) megfelelő szinten. A rendvédelmi testületek tagjai — ugyancsak az állam többi alkalmazottjával megegyezően — jogosultak voltak a családjuk nagyságától és az általuk betöltött beosztás szintjétől függő alapterületű és komfortfokozatú lakásra, melynek a lakbérét teljes egészében megtérítette az állam még a nyugdíjba vonulás után is, illetve a családfő halálával az özvegy számára mindaddig, amíg újra férjhez nem ment. A testületi tagok gyermekeik után napjaink szóhasználata szerinti családi pótlékot kaptak. A testületi tagok és családtagjaik térítésmentes orvosi ellátásban részesültek a fizetésük néhány százalékos befizetése nyomán. A rendvédelmi testületek tagjai betegállományuk időszakában is a teljes fizetésükre voltak jogosultak, hiszen arra teljes egészében szükségük volt a társadalmi állá-

sukhoz méltó életvitel fenntartása érdekében. Garantált volt továbbá az éves szabadság is.

Az állami alkalmazottak közé bejutni ugyan nehéz volt, azonban aki bekerült e körbe annak az állása biztos volt. Az állami foglalkoztatottakat lényegében csak akkor lehetett eltávolítani, ha feladatuk ellátása során jogszabályt sértettek. Egyéb körülmények között az eltávolításukra alig nyílt lehetőség. Az állami alkalmazottak körébe tartozók a fizetésük 100 %-val mehettek nyugdíjba. A nyugdíjkorhatár 65 év volt, e felett senki sem maradhatott aktív. Nyugdíjjogosultság 10 évi munkaviszony nyomán keletkezett a fizetés 40 %-ának összegével. Ezt követően minden szolgálati viszonyban eltöltött év 2 %-al növelte a nyugdíj mértékét. Így tehát 40 éves szolgálati viszony birtokában fizetése 100 %-val mehetett nyugdíjba az állami alkalmazott. A 40 éves szolgálati viszony elérésekor viszont mindenkinek kivétel nélkül nyugdíjba kellett vonulnia, mivel senkinek sem lehetett több a nyugdíja mint a fizetése. Az egészségre káros, veszélyes munkakörökben — ilyen a rendvédelmi testületeknél általában nem fordult elő — 8 hónap számított egy szolgálati évnek.

Ilyen körülmények között a korrupció fehér hollónak számított, hiszen az állami alkalmazotti léttel járó juttatások által biztosított megélhetést szinte senki sem kívánta veszélyeztetni.

Az állam alkalmazotti lét nem csupán biztos megélhetést tett lehetővé, hanem társadalmon belüli tiszteletet is jelentett.

Az állami alkalmazottak fizetését egymásra épülő fizetési osztályokba sorolták, a fizetési osztályokon belül pedig — alapvetően a szolgálati időben megtestesülő gyakorlati tapasztalatokat honoráló — fizetési fokozatokat alakítottak ki. Magasabb fizetési osztályba magasabb képzettség után lehetett kerülni. A katonailag szervezett és a polgári fegyveres őrtestületek tagjainak rangjai is e fizetési osztályokhoz tapadtak. Azaz a magasabb rendfokozati csoport kezdő rangjába abban az esetben voltak előléptethetők, ha a magasabb fizetési osztályhoz előírt képesítést megszerezték és ki is nevezték őket a magasabb fizetési osztályba tartozó beosztásba. Az esetleges visszaélések megelőzése céljából testületenként úgynevezett rangfokozati névjegyzéket vezettek, amelyben rögzítették,

hogy a testületi tagok mikor és milyen képesítést szereztek. Megüresedés esetében kizárólag annak volt felajánlható a beosztás, akinek a beosztás betöltéséhez szükséges képzettsége már megvolt és a leghosszabb időt töltötte a képzettségénél alacsonyabb beosztásban. Az utána soron lévő személynek abban az esetben lehetett a beosztást felajánlani, ha a leghosszabb idejű várakozó visszautasítottan annak betöltését.[61]

A kedvező ellátást biztosító állami alkalmazotti lét lehetővé tette a személyi állomány válogatott utánpótlását, melynek során magas szellemi, fizikai, pszichikai és erkölcsi elvárást foganatosítottak. A XXI. század kezdetén nem tűnik túlzottan magas igénynek, hogy például a tisztekkel szembeni állami iskolai végzettségbeli elvárás a felsőoktatási intézményben szerzett diploma volt. Figyelembe kell venni azonban, hogy a vizsgált időszak magyar társadalmában az érettségizettek számaránya mérsékeltebb volt mint napjainkban a diplomások aránya a társadalom egészéhez képest. Az egyes fizetési osztályokhoz előírt állami iskolai végzettségekre épültek a szakmai felkészítést biztosító képzési formák, amelyek döntően gyakorlati jellegűek voltak. A magyar állam azonban nem elégedett meg azzal, hogy a rendvédelmi testületek személyi állományának a tagjai jól felkészült tehetséges emberek legyenek. Komoly szerepet kapott az egyéni rátermettség az a körülmény, hogy a jelöltek habitusa összeegyeztethető legyen annak a szakterületnek a sajátosságaival, ahol a szolgálati tevékenységüket ki fogják fejteni, illetve az erkölcsösség és annak részeként a nemzethűség, a hazaszeretet. A próbaidő, tiszteknél a gyakornoki idő három év volt — legalább is a vizsgált időszak végén — melynek eredményes letöltése után véglegesítették az illetőt. A következő időhatár a 10 éves szolgálati idő volt, melyen belül mindenkinek eredményesen el kellett sajátítania a magasabb fizetési osztályba kerüléshez szükséges képesítést. A detektívek esetében például a detektívfelügyelői szakvizsgát kellett letenni, a csendőrlegénység esetében pedig a járőrvezető vizsgát stb. Azok a testületi tagok azonban, akik már az alacsonyabb fizetési osztályba lépésük idejében is rendelkeztek a magasabb fizetési osztályba kerüléshez szüksé-ges állami iskolai végzettséggel, a szokásos várakozási idő fe-

lének a letöltésével is bekerülhettek a magasabb fizetési osztályba soroláshoz előírt szakmai képzésbe. A személyi állomány kiváló felkészültsége, erkölcsi állapota tette lehetővé azokat a kimagasló eredményeket, amelyeket a polgári magyar állam rendvédelmi modelljének a testületei elértek. Sem kimagasló technikai felszereltség, sem pedig különleges jogszabályi felhatalmazás, sem pedig nagy létszám nem állt a testületek rendelkezésére. Mégis olyan kiváló eredményeket értek el — különösen a Magyar Királyi Csendőrség — amelyeket az utódszervezetek azóta sem voltak képesek túlszárnyalni. Eredményességük oka döntően a személyi állományban rejlett.[62]

Összességében megállapítható, hogy a polgári magyar állam rendvédelmi modellje jól szervezett volt és eredményesen működött, ahol viszonylag csekély létszámmal **(X.sz. melléklet)** és költségráfordítással kiváló eredményeket értek el, bár az első világháború időszakában — a kellő felkészültség hiányából fakadóan — a modell teljesítése romlott. A polgári magyar állam rendvédelmi modellje egyértelműen az úgynevezett „kontinentális rendvédelmi modell" csoportjába tartozott, a magyar körülményeknek megfelelő sajátosságokkal. A polgári magyar állam rendvédelmi modelljének változásai a centrális vezetés irányába mutattak. Emellett azonban erőteljesen támaszkodott a civil szférára is az úgynevezett közhatósági jogú személyek által. A modellt a kor színvonalán kiváló felkészültségű személyi állomány jellemezte, amely rendkívül hatékonyan tevékenykedett. A tanácshatalom tapasztalatai nyomán ugyan rendelkezett e modell politikai bűncselekmények felfedésére szakosodott részleggel is, ennek mérete azonban rendkívül csekély volt és ugyanazzal a jogkörrel rendelkeztek mint a köztörvényes bűncselekmények ellen fellépő társaik. A modell szerkezete és mérete nem tette lehetővé a tömegek elleni tartós fellépést, a politikai ellenfelek — nem a politikai bűncselekményeket elkövetők — kiiktatását.[63] A polgári magyar állam rendvédelmi modelljében tevékenykedő testületek közül egyedül a Magyar Királyi Csendőrség volt alkalmas csapaterős karhatalmi teendők ellátására, illetve a fővárosi rendőrség szervezetében volt található a karhatalmi teendők ellátására szakosodott részleg zászlóalj erővel.

Jegyzetek:

[1] GALÁNTAI: 16-25.p.

[2] ZACHAR: Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományainak rendvédelmi testületei.

[3] GALÁNTAI: op.cit. 44.p.

[4] ZACHAR: A Habsburg-hatalom és a magyar rendvédelem.

[5] DEÁK: 352-353.p.

[6] PARÁDI József: *A magyar rendvédelem története.* 68-73.p.

[7] KOVÁCS: *A Szálasi-kormány Belügyminisztériuma. Rendvédelem, állambiztonság, közigazgatás a nyilas korszakban*.

[8] Loc.cit.

[9] 1/1919 (III.26.) BN.r.

[10] 1867/XII.tc. ; Nr.147/1867.

[11] GALÁNTAI: op.cit. 90-135.p.

[12] CSIZMADIA 101-118.p.

[13] 1870/XLII.tc. ; 1871/XVIII.tc.

[14] PARÁDI József: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség.

[15] 1881/II.tc. ; 1881/III.tc.

[16] BORBÉLY — KAPY: 392-394.p.

[17] 1912/LVIII.tc.

[18] 5 047/1919. (X. 1.) ME.r.

[19] 1872/XXXVI.tc.

[20] 1881/XXI.tc.

[21] 1903/VIII.tc. ; 5 692/1905. (XII.29.) ME.r.

[22] 1916/XXXVII.tc.

[23] 39 820/1921. (1922.IV.11) BM.r. ; 1922/VII.tc. ; 102 837/1922.BM.r

[24] 6 500/1931. (XI. 30.) ME.r.

[25] 2 300/1944.ME.r.

[26] PARÁDI József: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület.

[27] 1932. I. 8-án állították fel az első állandó magyar rendőri karhatalmi alakulatot századerővel Budapesten.
BORBÉLY — KAPY: op.cit. 111.p.

[28] A fővárosi rendőrség karhatalmi századát 1934. IV. 16-ai hatállyal zászlóaljjá fejlesztették.
Loc.cit.

[29] ŐRY

[30] PRESZLY: 11-16.p.

[31] ZACHAR: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szerveknél.

[32] Idem: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből.

[33] CSAPÓ: 14-19.p.

[34] REKTOR: 77-87.p.

[35] PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 49-64.p.

[36] KAISER: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között*. 55-64.p.

[37] REKTOR: op.cit. 77-228.p.
[38] PARÁDI József: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945.
[39] KAISER: op.cit. 46-48.p.
[40] 1882/X.tc.
[41] PARÁDI József: A polgári magyar rendvédelem a XIX-XX. században.
[42] Idem: *A dualista Magyarország pénzügyi szerveinek határőrizete 1867-1914.* 17-19.p.
[43] 1840/IX.tc. ; 1894/XII.tc.
[44] PARÁDI Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződései 1867-1945.
[45] BANGHA
[46] BANGHA: op.cit. 5-48.p.
[47] FAZAKAS — HEGEDŰS — HENNEL: 151-197.p.
[48] 1912/LXVII.tc.
[49] PARÁDI József: *A Magyar rendvédelem története.* op.cit. 73.p. + 87-92.p. + 107.p.
[50] Idem: *A dualista Magyarország pénzügyi szerveinek határőri-zete 1867-1914.* op.cit. 42-46.p.
[51] ÁDÁM
[52] PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945.
[53] CSONKARÉTI — BENCZÚR
[54] PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.*
[55] 1912/LXIII.tc. ; MEZEY
[56] PARÁDI József: A hátország rendvédelme.
[57] BORBÉLY — KAPY: op.cit. 239-253.p. ; TÖRÖK — NÉMETHY (szerk.): 100-130.p. (A Detektívtestület szabályzata és szolgálati utasítása.)
[58] PRESZLY: op.cit. 41-105.p. ; REKTOR: op.cit. 174-175.p. ; *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség járásőrmesterei számára.* ; *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai számára.*
[59] 1921/III.tc.
[60] KAISER: op.cit. 56-59.p.
[61] PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. ; Idem: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945. ; Idem: Az egységes állami éfizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében.
[62] PARÁDI József: Rendvédelmi tisztképzésünk hagyományai. ; Idem: Rendvédelmünk képzési és képesítései rendszere 1867-1945. op.cit. ; Idem: A magyar rendőrtisztképzés tradíciói 1867-1945. ; Idem: Csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere.
[63] Idem: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. ; Idem: A magyarországi rendvédelem fejlődési tendenciái 1867-1950. ; Idem: A polgári magyar rendvédelem a XIX-XX. században. op.cit.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

ÁDÁM (51.;)	—	ÁDÁM Magda: *A kisantant és Európa 1920-1929.* Budapest, 1989, Akadémia Kiadó. 279 p. HU-ISBN 963 05 0999 9.
BANGHA (45.;46.;)	—	BANGHA Ernő: *A Magyar Királyi Testőrség 1920-1945.* Budapest, 1990, Európa Könyvkiadó. 407 p. HU-ISBN 963 07 5215 8.
BORBÉLY — KAPY (16.;27.;28.;37.;)	—	BORBÉLY Zoltán — KAPY Rezső: *A 60 éves magyar rendőrség.* Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat. I.köt. 1-299.p. II.köt. 300-594.p.
CSAPÓ (33.;)	—	CSAPÓ Csaba: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* Pécs, 1999, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 186 p. HU-ISBN 963 90 7940 5. /Pannónia Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.
CSIZMADIA (12.;)	—	CSIZMADIA Andor: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig.* Budapest, 1976, Akadémia. 549 p. HU-ISBN 963 05 0713 7.
CSONKARÉTI — BENCZÚR (53.;)	—	CSONKARÉTI Károly —BENCZÚR László: *Haditengerészet és folyamőrök a Dunán. A Császári (és) Királyi Haditengerészet dunai flottillájától a Magyar Királyi Honvéd Folyamerőkig 1870-1945*. Budapest, 1991, Zrínyi. 291 p. HU-ISBN 963 32 7153 3.
FAZAKAS — HEGEDŰS — HENNEL (47.;)	—	FAZAKAS László — HEGEDŰS Ernő — HENNEL Sándor: *A Szent Korona őrzése. A koronaőrök és a koronaőrség.* Budapest, 2002, Heraldika Kiadó. 286 p. HU-ISBN 963 92 0402 1.
GALÁNTAI (1.;3.;11.;)	—	GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth, 386 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.
KAISER (36.;39.;60.;)	—	KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között*. Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadó Alapítvány. 175 p. HU-ISBN 963 90 7982 0. /Pannónia Könyvek/ HU-ISSN 0237-4277.

KOVÁCS: *A Szálasi-kormány belügyminisztériuma. Rendvédelem, állambiztonság, közigazgatás a nyilas korszakban.* (7.;8.;) — KOVÁCS Zoltán András: *A Szálasi-kormány belügyminisztériuma. Rendvédelem, állambiztonság, közigazgatás a nyilas korszakban.* Budapest, 2009, Attraktor Kiadó. 374 p. HU-ISBN 978 963 98 5733 9. /Studia Militaria Hungarica, 5./ HU-ISSN 1787-6796.

PARÁDI József: *A dualista Magyarország pénzügyi szerveinek határőrizete 1867-1914.* (42.;50.;) — PARÁDI József: *A dualista Magyarország pénzügyi szerveinek határőrizete 1867-1914.* Budapest, 1987, Határőrség. 123 p.

PARÁDI József: *A magyar rendvédelem története.* (6.;49.;) — PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* Budapest, 1996[2], Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* (35.;) — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.

PRESZLY (30.;58.;) — PRESZLY Lóránd: *A magyar Királyi Csendőrség története 1881-1919.* Budapest, 1920, Honvédelmi Sajtóvállalat. 142 p.

REKTOR (34.;37.;58.;) — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csend-őrség oknyomozó története.* Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.

TANULMÁNYOK

DEÁK (5.;) — DEÁK Ágnes: Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867. *Történelmi Szemle,* XLIX.évf. (2007) 3.sz. 351-372. p. HU-ISSN 0040-9634.

MEZEY (55.;) — MEZEY Barna: A kivételes hatalom. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis),* IV.évf. (1994) 5. sz. 4-6.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1993 szeptember 21-én Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak *„Háború, forradalom, trianon”* című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

ŐRY (29.;) — ŐRY Károly: A Maréchaussée-tól a Gendarmerie Nationale-ig. A francia csendőrség történelmi előzményei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis),* VII.évf. (1997) 8.sz. 75-77.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződései 1867-1945. (44.;) — PARÁDI Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződései 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Prea-sidii Ordinis),* XV. évf. (2008) 18. sz. 64-87.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13.-án Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak *„Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században"* című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. (14.;) — PARÁDI József: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. *Belügyi Szemle,* XXXVII.évf. (1989) 2.sz. 35-40.p. HU-ISSN 0133-6738.

PARÁDI József: Rendvédelmi tisztképzésünk hagyományai. (62.;) — PARÁDI József: Rendvédelmi tisztképzésünk hagyományai. *Belügyi Szemle,* XXX.évf. (1997) 4.sz. 101-109.p. HU-ISSN 1218-8956.

PARÁDI József: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. (63.;) — PARÁDI József: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* IX. évf. (1999) 10.sz. 98-147.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1998 szeptember 22-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak *„A nyugati rendvédelem hatása a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre"* című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A magyarországi rendvédelem fejlődési tendenciái 1867-1950. (63.;) — PARÁDI József: A magyarországi rendvédelem fejlődési tendenciái 1867-1950. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XI. évf. (2005) 13.sz. 84-96.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1998 februárjában, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos rendezvénysorozat szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945. (38.;62.;) — PARÁDI József: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XIII. évf. (2007) 16.sz. 90-93.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002 november 12-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak *„A rendvédelmi szakképzés története”* című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A magyar rendőrtisztképzés tradíciói 1867-1945. (62.;) — PARÁDI József: A magyar rendőrtisztképzés tradíciói 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XIII. évf. (2007) 16.sz. 94-99.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002 november 12-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak *„A rendvédelmi szakképzés története”* című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: Csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. (62.;) — *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XIII. évf. (2007) 16.sz. 100-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002 november 12-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos

konferenciasorozatnak *„A rendvédelmi szakképzés története”* című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. (61.;)

— PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XIV. évf. (2008) 17.sz. 57-87.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2003 november 11-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak *„A rendvédelem humán viszonyai.”* című XVII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945. (61.;)

— PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XIX. évf. (2010) 22.sz. 92-114.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2008 október 10-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak *„Másfél évszázad rendszerváltozásainak hatásai nemzeti rendvédelmünkre.”* című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: Az egységes állami és fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. (61.;)

— PARÁDI József: Az egységes állami éfizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XXII. évf. (2012) 26.sz. 105-119.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011 november 11-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak *„Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében”* című XXVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A polgári magyar rendvédelem a XIX-XX. században.
(41.;63.;)

— PARÁDI József: A polgári magyar rendvédelem a XIX-XX. században. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XIX. évf. (2010) 22.sz. 60-76.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2008 október 10-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak *„Másfél évszázad rendszerváltozásainak hatásai nemzeti rendvédelmünkre”* című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945.
(52.;)

— PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XXIV. évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014 október 17-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak *„A kivételes hatalom és a rendvédelem”* című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület.
(26.;)

— PARÁDI József: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis),* XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A hátország rendvédelme.
(56.;)

— PARÁDI József: A hátország rendvédelme. 108-124.p. In SZIDIROPULOSZ Archimédesz (szerk.): *Trianoni Szemle Évkönyv.* VII.évf. (2015) Trianon Kutatóintézet Kiadó Alapítvány. 311 p. HU-ISSN 2060-2502.

ZACHAR: Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományainak rendvédelmi testületei.
(2.;)

— ZACHAR József: Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományainak rendvédelmi testületei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* I.évf. (1991) 1.sz. 17-29.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1990 április 24-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak *„A magyar rend-*

védelmi testületek és az önkormányzati szervezetek kapcsolata 1848-1945." című I. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

ZACHAR: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szerveknél. (31.;) — ZACHAR József: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szerveknél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* II.évf. (1992) 3.sz. 65-74.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1991 november 19-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvé-delem-történeti tudományos konferencia-soro-zatnak *„Tradíció és korszerűség"* című III. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

ZACHAR: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből. (32.;) — ZACHAR József: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* VII.évf. (1997) 8.sz. 105-109.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996 október 29-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak *„A Napóleoni közbiztonsági őrtestület útja — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig"* című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

ZACHAR: A Habsburg-hatalom és a magyar rendvédelem. (4.;) — ZACHAR József: A Habsburg-hatalom és a magyar rendvédelem. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XI.évf. (2005) 14.sz. 146-149.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2000 november 8-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak *„Az ezeréves magyar rendvédelem"* című XIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

REGISZTRÁLT KÉZIRATOK

KOVÁCS: *A Szálasi-kormány Belügyminisztériuma. Rendvédelem, állambiztonság, közigazgatás a nyilas korszakban.* (7.;8.;) — KOVÁCS Zoltán András: *A Szálasi-kormány Belügyminisztériuma. Rendvédelem, állambiztonság, közigazgatás a nyilas korszakban*. Ph.D. disszertáció (PTE-BTK) Pécs, 2008.

PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941*. (54.;) — PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941*. Kandidátusi értekezés (MTA-TMB). Kézirat. Budapest, 1990. 264 p. +562 p. melléklet.

SZABÁLYZATOK, UTASÍTÁSOK

Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség járásőrmesterei számára. (58.;) — *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség járásőrmesterei számára.* Budapest, 1903, Központi Községi Nyomda. 46 p.

Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai számára. (58.;) — *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai számára.* Budapest, 1930, Pallas. 188 p.

JOGSZABÁLYGYŰJTEMÉNYEK

TÖRÖK — NÉMETHY (57.;) — TÖRÖK Lajos — NÉMETHY Tivadar (szerk.): *Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjte-ménye.* Budapest, 1926, Editor Könyvkiadó Vállalat. 822 p.

JOGSZABÁLYOK

1840/IX.tc. (43.;) — 1840/IX.tc. a mezőrendőrségről

1867/XII.tc. (10.;) — 1867/XII.tc. a Magyar Korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fennforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról.

Nr.147/1867. (10.;) — Nr.147/1867. Gesetz vom 21. Dezember 1867. Womit der zeitpunkt bestimmt wird, mit welchem das gesetz wodurch das grundgesetz über die Reichsvertretung vom 26 Februar 1861 abgeändert wird, das Staats-grundgesetz über die allgemeinen Rechte der Staatsbürger für die im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder, das Sta-atsgrundgesetz über die Ginsetzung eines Reichsgerichtes, das Staatsgrundgesetz über die Richterliche Gewalt, das Staatsgrundgesetz über die Ausübung der Regierungs- und der Boll-

zugsgewalt, endlich das Gesetz betreffend die allen Ländern der österreichischen Monarchie Gemeinsamen Angelegenheiten und die Art ihrer Behandlung Wirtsamseit zu treten haben.
[Azon időpont mikortól az 1861. II. 26-ai birodalmi alkotmány megváltoztatásra kerül, az alaptörvény a társországok, az örökös tartományok és a polgárok jogainak alapját képezi. Az alaptörvény meghatározó a törvényhozás a birodalmi bíróságok és a közigazgatás számára. Végezetül az alaptörvény a kormányzati és a végrehajtó hatalom, illetőleg az Osztrák Monarchia minden része és országa, valamint a közös ügyek és azok intézésének módja tekintetében hatályosul.]
Reichs – Gesetz – Blatt für das Kaiserthum Österreich, [Birodalmi Törvénylap az Osztrák Császárság számára] (1867) 407.p.

1870/XLII.tc. (13.;) — 1870/XLII.tc. a köztörvényhatóságok rendezéséről.

1871/XVIII.tc. (13.;) — 1871/XVIII.tc. a községek rendezéséről.

1872/XXXVI.tc. (19.;) — 1872/XXXVI.tc. Budapest fővárosi rendőrhatóság alakításáról és rendezéséről.

1881/II.tc. (15.;) — 1881/II.tc. a csendőrség legénységi állományának kiegészítéséről.

1881/III.tc. (15.;) — 1881/III.tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.

1881/XXI.tc. (20.;) — 1881/XXI.tc. a Budapest-fővárosi rendőrségről.

1882/X.tc. (40.;) — 1882/X.tc. a Magyar Királyi Csendőrség által a törvényhatósággal felruházott városok kül- és belterületén való teljesítésről.

1894/XII.tc. (43.;) — 1894/XII.tc. a mezőgazdaságról és a mezőrendőrségről.

1903/VIII.tc. (21.;) — 1903/VIII.tc. a határrendőrségről.

1912/LVIII.tc. (17.;) — 1912/LVIII.tc. a városok fejlesztéséről.

1912/LXIII.tc. (55.;) — 1912/LXIII.tc. a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről.

1912/LXVII.tc. (48.;) — 1912/LXVII.tc. a Képviselőházi Őrség felállításáról.

1916/XXXVII.tc. (22.;) — 1916/XXXVII.tc. a Fiumei Magyar Királyi Állami Rendőrségről.

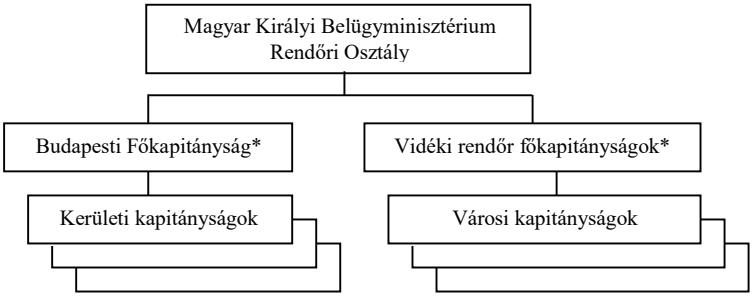
1921/III.tc. (59.;)	—	1921/III.tc. az állami és a társadalmi rend hatályosabb védelméről.
1922/VII.tc. (23.;)	—	1922/VII.tc. a Magyar Királyi Állami Rendőrség és a Magyar Királyi Csendőrség létszámának, kiegészítési módjának és felfegyverzésének megállapításáról.
5 692/1905. (XII. 29.) ME.r. (21.;)	—	5 692/1905. (XII.29.) ME.r. a határrendőrségről szóló 1903/VIII.tc. életbe léptetéséről. *Magyarországi rendeletek Tára,* XXXIX.évf. (1905) I.füzet. 1455.p.
1/1919 (III.26.) BN.r. (9.;)	—	1/1919 (III.26.) BN.r. a Vörös Őrség felállításáról. *Belügyi Közlöny,* XXIV.évf. (1919) 18.sz. 719-720.p.
5 047/1919. (X. 1.) ME.r. (18.;)	—	5 047/1919. (X. 1.) ME.r. a rendőrség államosításáról. *Magyarországi Rendeletek Tára,* LIII.évf. (1919) I.füzet. 752-767.p.
39 820/1921. (1922.IV.11.) BM.r. (23.;)	—	39 820/1921. (1922.IV.11.) BM.r. a Magyar Királyi Állami Rendőrség szervezetének és szolgálatának szabályozása. 225-274.p. NÉMETHY Tihamér — TÖRÖK Lajos (szerk.): *Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye*. Budapest, 1926, Editor Kiadó. 822 p.
102 837/1922. (VI.28.) BM.r. (23.;)	—	102 837/1922. (VI.28.) BM.r. az 1922/VII.tc.-nek a Magyar Királyi Állami Rendőrségre vonatkozó rendelkezései végrehajtása. 282-288.p. NÉMETHY Tihamér — TÖRÖK Lajos (szerk.): *Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye*. Budapest, 1926, Editor Kiadó. 822 p.
6 500/1931. (XI. 30.) ME.r. (24.;)	—	6 500/1931. (XI. 30.) ME.r. a rendőrség szervezeti változásairól. *Magyarországi Rendeletek Tára,* LXV.évf. (1931) XII.füzet. 1533-1534.p.
2 300/1944. (VI.21.) ME.r. (25.;)	—	2 300/1944. (VI.21.) ME.r. a m.kir. rendőrség átszervezéséről. *Magyarországi Rendeletek Tára,* LXXVIII.évf. (1944) 1.sz. 1063-1065.p.

Mellékletek jegyzéke:

I.sz.melléklet
A Magyar Királyi Állami Rendőrség 1919-1930.
II.sz.melléklet
A Magyar Királyi Állami Rendőrség 1931 1945.
III.sz.melléklet
Átlagos rendőrkapitányság elvi vázlata.
IV.sz.melléklet
Katonailag szervezett fegyveres őrtestület és polgári fegyveres őrtestület.
V.sz.melléklet
A Magyar Királyi Csendőrség szervezetének elvi vázlata.
VI.sz.melléklet
A Magyar Királyi Pénzügyőrség.
VII.sz.melléklet
A Magyar Királyi Folyamőrség nyílt szervezete.
VIII.sz.melléklet
A Magyar Királyi Vámőrség.
IX.sz.melléklet
A Magyar Királyi Határőrség nyílt szervezete.
X.sz.melléklet
A polgári magyar állam rendvédelmi modellje testületeinek személyi állo mánya.

I.sz. melléklet

A Magyar Királyi Állami Rendőrség 1919-1930

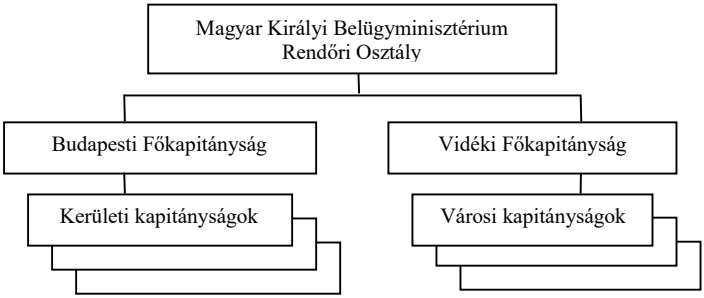
* Összesen hét főkapitányság működött a Magyar Királyi Csendőrség kerület-parancsnokságaival megegyező működési területtel, Budapest, Debrecen, Miskolc, Pécs, Szeged, Székesfehérvár és Szombathely székhellyel.

Forrás ! - 5 047/1919. (X. 1.) ME.r. a rendőrség államosításáról. *Magyarországi Rendeletek Tára,* LIII.évf. (1919) I.füzet. 752 767.p.

- 39 820/1921. (1922.IV.11.) BM.r. a Magyar Királyi Állami Rendőrség szervezetének és szolgálatának szabályozása. 225-274.p. NÉMETHY Tihamér — TÖRÖK Lajos (szerk.): *Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye*. Budapest, 1926, Editor Kiadó. 822 p.

II.sz. melléklet

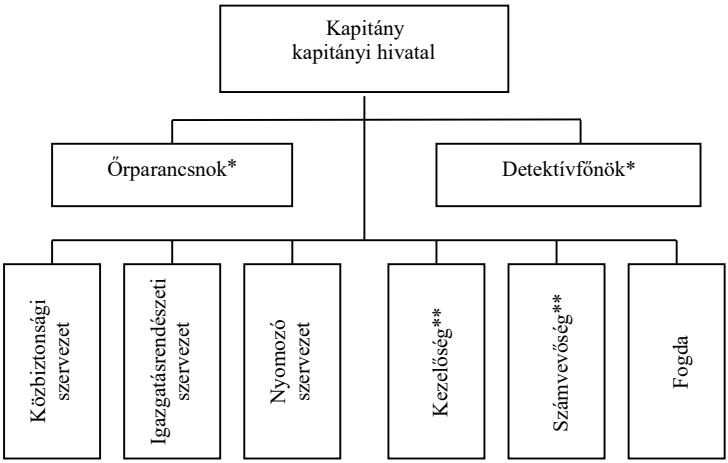
A Magyar Királyi Rendőrség 1931-1945

Forrás ! 6500/1931(XI. 30.) ME.r. a rendőrség szervezeti változásairól. *Magyarországi Rendeletek Tára,* LXV.évf. (1931) XII.füzet. 1533 1534.p.

III.sz. melléklet

Átlagos rendőrkapitányság elvi vázlata

* Az őrparancsnok valamennyi fegyveres egyenruhás rendőr, a detektívfőnök pedig valamennyi detektív elöljárója volt, függetlenül attól, hogy a kapitányság mely részlegében teljesített szolgálatot.
** A kezelőség az iratforgalmat intézte, a számvevőség pedig a gazdasági hivatal teendőit látta el.

Forrás ! 39 820/1921. (1922.IV.11.) BM.r. a Magyar Királyi Állami Rendőrség szervezetének és szolgálatának szabályozása. 225 274.p. NÉMETHY Tihamér TÖRÖK Lajos (szerk.): *Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye.* Budapest, 1926, Editor Kiadó. 822 p.

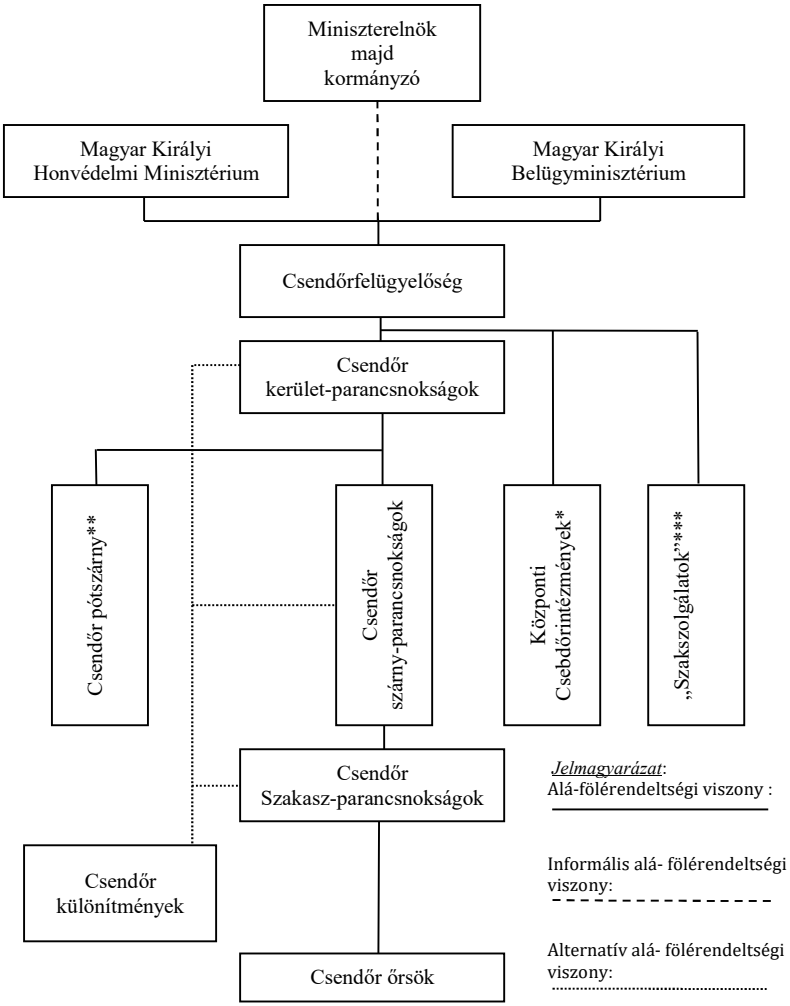
Katonailag szervezett fegyveres őrtestület és polgári fegyveres őrtestület

Katonailag szervezett fegyveres őrtestület	***Polgári fegyveres őrtestület***
1. A Magyar Királyi Csendőrség (1881-1945)	**1.** Állami és önkormányzati rendőrségek (1867-1919 és 1919-1945)
2. A magyar testőrségek (1867-1919 és 1919-1945)	**2.** A Magyar Királyi Pénzügyőrség (1867-1945)
3. A Magyar Királyi Koronaőrség (1867-1945)	**3.** Büntetés-végrehajtás (1867-1945)
4. A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség (1912-1945)	CSAK A DUALIZMUS IDŐSZAKÁBAN
	4. Magyar Királyi Vám- és Adóőrség (1872-1886)
CSAK A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT	**5.** Mezőrendőrség (1840-1896)
5. A Magyar Királyi Vámőrség (1921-1932) majd a Magyar Királyi Határőrség (1932-1938)	
6. A Magyar Királyi Folyamőrség (1921-1939)	

Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* 68-135.p. Budapest, 1996, Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

V.sz.melléklet

A Magyar Királyi Csendőrség szervezetének elvi vázlata

Megjegyzések:

* Központi csendőr intézmények, pld.: anyagraktár, iskola, pótlódimoító-osztály stb.

** A csendőr pótszárny nem rendelkezett működési területtel, nem látott el közbiztonsági szolgálatot. Ide a háttértevékenység (gazdálkodás, képzés stb.) tartozott.

*** Szakszolgálat kifejezést a vizsgált időszakban nem használták. Ide tartozott például a közlekedési csendőrség, a központi nyomozó parancsnokság stb.

Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* 279.p. Budapest, 1996, Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

VI.sz. melléklet

A Magyar Királyi Pénzügyőrség

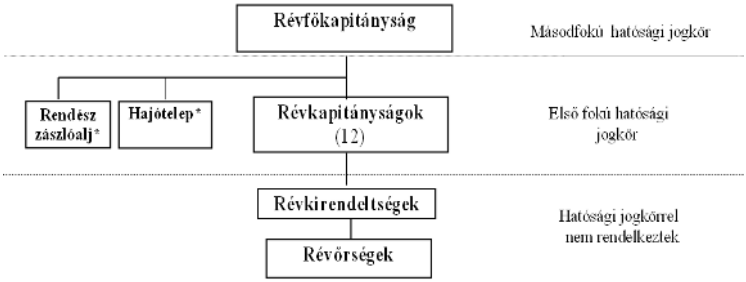

Megjegyzés: A Magyar Királyi Pénzügyigazgatóságok a pénzügyi hierarchia középszintű, vármegyei komplex irányítási központjai voltak. A vármegyei pénzügyőrség irányítása csak az egyik feladatuk volt.

Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* 299.p. Budapest, 1996, Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

VII.sz. melléklet

A Magyar Királyi Folyamőrség nyílt szervezete

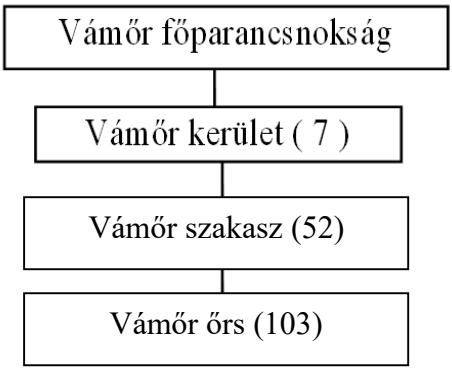

* A révfőkapitánynak közvetlenül alárendelt egységek.

Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* 295.p. Budapest, 1996, Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

VIII.sz. melléklet

A Magyar Királyi Vámőrség

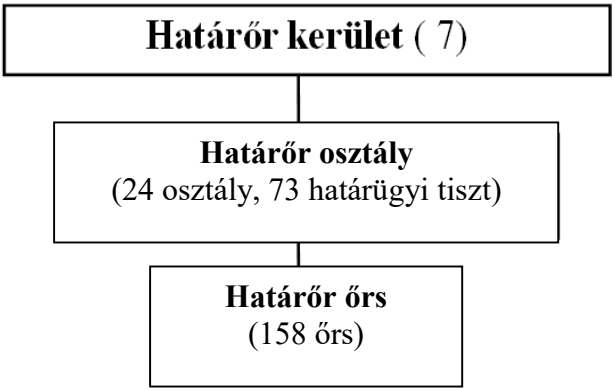

Megjegyzés: A szervezeti egységek száma az 1927. évi állapotot tükrözi.

Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* 297.p. Budapest, 1996, Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

IX.sz. melléklet

A Magyar Királyi Határőrség nyílt szervezete

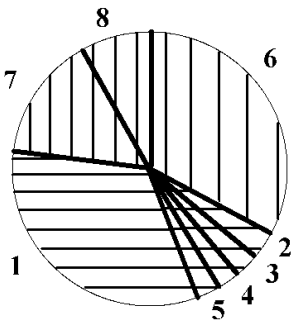

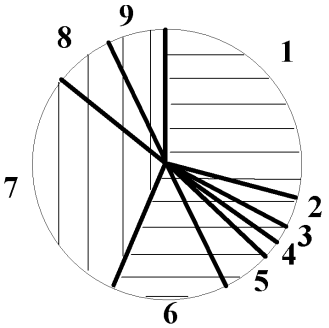
Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* 298.p. Budapest, 1996, Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

X.sz. melléklet

A polgári magyar állam rendvédelmi modellje testületeinek személyi állománya

<u>A dualizmusban</u> ***<u>A két világháború között</u>***

KATONAILAG SZERVEZETT FEGYVERES ŐRTESTÜLET

1. Magyar Királyi Csendőrség	**1.** Magyar Királyi Csendőrség a trianoni határokon belül.
12 000 fő / 33,66 %	12 000 fő / 31,02 %
2. Magyar Királyi nemesi Testőrség	**2.** Magyar Királyi Testőrség
89 fő / 0,27 %	451 fő / 1,16 %
3. Magyar Királyi Darabont Testőrség	**3.** Magyar Királyi Koronaőrség
53 fő / 0,16 %	31 fő / 0,02 %
4. Magyar Királyi Koronaőrség	**4.** Magyar Királyi Képviselőházi Őrség
58 fő / 0,18 %	60 fő / 0,15 %
5. Magyar Királyi Képviselőházi Őrség	**5.** Magyar Királyi Folyamőrség
58 fő / 0,18 %	2 420 fő / 6,25 %
	6. Magyar Királyi Vámőrség majd Magyar Királyi Határőrség
	5 734 fő / 14,81 %
12 258 fő / 37,42 %	**20 696 fő / 53,48 %**

POLGÁRI FEGYVERES ŐRTESTÜLET

6. Állami és önkormányzati rendőrségek	**7.** Államosított rendőrség a trianoni határokon belül
12 000 fő / 36,63 %	12 000 fő / 31,02 %
7. Magyar Királyi Pénzügyőrség	**8.** Magyar Királyi Pénzügyőrség
5 500 fő / 16,79 %	3 000 fő / 7,75 %
8. Büntetés-végrehajtási őrség	**9.** Büntetés-végrehajtási őrség
3 000 fő / 9,16 %	3 000 fő / 7,75 %
20 500 fő 62,58 %	**18 000 fő / 46,52%**
32 758 fő ÖSSZESEN 100 %	**38 696 fő ÖSSZESEN 100 %**

A Magyar Királyi Vám- és Adóőrség (1872-1886), a Mezőrendőrség (1840-1896) és a közhatósági jogú személyek létszámát a melléklet nem tartalmazza.

Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* 68-135.p. Budapest, 1996, Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

VEDÓ Attila

A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi tevékenysége

A közigazgatási hatóságok és a bíróságok határozatainak és törvényes rendelkezéseinek érvényre jutása a polgári társadalom működésének egyik fontos feltétele. A polgári hatóságok azonban önmagukban nem tudtak érvényt szerezni akaratuknak az aktívan vagy passzívan ellenálló jogsértőkkel szemben, így minden történelmi korban erre feljogosított és a szükséges kényszerítő eszközökkel rendelkező fegyveres testületek közreműködését kérték. A kiegyezést követően a vidéki területek közbiztonságának helyreállítására és fenntartására tett állami intézkedések egy országos illetékességű, katonailag szervezett, fegyveres közbiztonsági őrtestületet, a Magyar Királyi Csendőrséget hívták életre. A hosszas előkészítő munkát követően országszerte megszervezett csendőrség a közigazgatás valós és hathatós támaszát jelentette a törvényes rend fenntartásában és rendelkezéseik fegyveres erővel történő kikényszerítésében. Ez a karhatalomnak nevezett tevékenységi kör mind szabályozásában, mind tartalmában hatalmas változásokon esett át a csendőrségi testület fennállása alatt, melyek alapjaiban határozták meg a szervezet működését.

A dualizmus időszakában a karhatalom sokkal szélesebb tevékenységi kört takart, mint amit napjaink szóhasználata lefed. A karhatalom nem jelentett egyet az úgynevezett csapaterővel végrehajtott feladatokkal, hanem a közigazgatás működésének olyan támogatását jelentette, melyben a legitim fizikai erőszak állami monopóliumával bíró fegyveres testületek jelenléte vagy intézkedése volt szükséges. Meg kell különböztetni a szűkebb és tágabb értelmű karhatalmat. Tágabb értelemben a hatósági tevékenységek fegyveres erővel történő támogatását jelentette, míg szűkebb értelemben a csapaterővel végrehajtott feladatokat. A karhatalom tehát nem volt más, mint a fenyegetett törvényesség biztosítására, a megzavart közrend helyreállítására kirendelt fegyveres erő. A szó közönséges értelmében a karhatalom olyan segítséget jelentett, amely fegyveresen jelenik meg és éppen fegyverének tekinté-

lyével oszlatja el a törvényességet fenyegető veszedelmet és állítja helyre a megzavart közrendet.

A csendőrség tevékenységi körében az arra feljogosított hatóság vagy tisztviselő felhívására illetve kirendelésére teljesített szolgálatok között el kell különíteni a karhatalmat, a rendőri segélyt és az ezekkel rokon tartalmú, de más jogalapon nyugvó felszólítás vagy rendelkezés folytán teljesített közbiztonsági szolgálatot.

A két világháború között a megváltozott jogi és társadalmi viszonyok világosabban rajzolták ki a karhatalom tartalmának határvonalait. A polgári közigazgatás vagy az igazságszolgáltatás által igénybe vett fegyveres erő karhatalmi és egyéb felhívásra teljesített (felszólított) szolgálatai továbbra is több ponton összemosódtak, azonban a fejlődő jogi szabályozás és a rendvédelem szakmai módszertanának eredményeként az átfedések mindinkább megszűntek. A karhatalom kifejezés az 1930-as évekre már inkább a szűkebb értelemben vett, csapaterővel megvalósított feladatot jelentette.

A szabályozás bővülése és a karhatalmi szolgálati forma specializálódása mellett az alkalmazott gyakorlati fogások és taktikák is fejlődtek. A dualizmus időszakában még elsősorban harcfeladatnak tekintették a csapaterős fellépést, a későbbi évtizedekben azonban olyan taktikai eljárások alapjait fektették le a tömegkezelés terén, melyeket a napjainkig felfedezhetünk a rendvédelemben.

A karhatalom fogalmának értelmezése

A kiegyezést követő közigazgatási nyelvezetben és jogszabályi szóhasználatban a karhatalom kifejezést több, eltérő jelentést hordozó értelemben alkalmazták, melyek nem egy-szer ellentétben álltak a szó által leírt intézkedés tartalmával. A szó jelentése is változott, árnyaltabb értelmet kapott az idők folyamán, így míg kezdetben a „karhatalmi" szinte egyet jelenthetett a „közbiztonsági" fogalommal, később inkább a mai értelemben vett csapaterő alkalmazását jelentette. Az első világháború előtt nem különült el élesen a rendvédelmi és a honvédelmi, azaz a haderő alakulataival megvalósított karhatalmi tevékenység sem, hiszen a Magyar Királyi Csendőrségen

túl szükség esetén a hadsereg csapatai is részt vettek közbiztonsági jellegű feladatokban. Az alkalmazott élőerő alapján sem lehet egyértelműen meghatározni a fogalmat, hiszen az idézésre meg nem jelent személy elővezetésére kiküldött 2 fős csendőr járőr is karhatalmi személyzet volt, mivel a fogalmi ismérveknek teljes mértékben megfelelt.

A karhatalmi feladatok elhelyezéséhez a közigazgatás rendszerében szükséges áttekinteni a megvalósítására hivatott fegyveres testületek egymáshoz való viszonyát, a közigazgatási struktúra rájuk gyakorolt hatásait, valamint a karhatalom határterületeit, úgymint a ***rendőri segélyt***, a ***kivezetés***t és a ***viszszakísérés***t.

A rendvédelmi szervezetek által kiállított karhatalom igénye már 1867-ben is gyakran felmerült és egyre több ha-tósági eljárás követelte minisztériumi szintű iránymutatások kiadását. Az igazságügy miniszter 1867. VI. 22-én kelt rende-letében megfogalmazta, hogy a magánjogi és bírósági ügyek-ből eredő karhatalmi igények kielégítésre „*a csendőrséget helyettesítő s ennek teendőivel megbízott közegek alkalmaztas-sanak.*"[1] Voltak azonban olyan esetek, amikor a rendvédelmi közegek a feladat végrehajtására nem álltak rendelkezésre, így továbbra is haderő támogatta a hatósági eljárásokat. A fel-vonulás költségeit ekkor a kirendelő hatóság viselte.[2] A belső rend fenntartásának feladataira a haderő folyamatos kirende-lése azonban nem volt fenntartható a fejlődő polgári államban.

Valószínűleg a szervezetek alacsony létszáma és a fellépésüket kísérő nagyobb tekintély eredményezték, hogy a csapaterős karhatalmi feladatokra kirendelt csendőri erő legfeljebb őrs vagy szakasz erejű volt. A legnagyobb mérvű erőkoncentráció, amelyet a dualizmus időszakában kialakítottak zászlóalj erejű volt és ennek létszáma sem haladhatta meg a 300 főt.[3]

A rendvédelmi testületek csapaterős rendvédelmi teendők ellátására alkalmassá tett szervezeti egységei nem rendelkeztek monopóliummal a karhatalmi teendők ellátását illetően. Ilyen jellegű feladatokra a haderő a fentiek tükrében továbbra is igénybe vehető volt, melybe csapatait rendszeresen bevonták. A dualizmus időszakában a véderő részei közül elsősorban a Magyar Királyi Honvédség csapatait vették igénybe a csa-

paterős rendvédelmi feladatok ellátására, bár a jogi szabályozásból a közös hadsereg elsőbbsége következett volna hasonló esetekben.[4] A haderő alakulatainak rendvédelmi csapaterős feladatok ellátására történő igénybevételét a korabeli honvédelmi törvények tették lehetővé, az igénybevétel módját pedig rendeletekben és szabályzatokban rögzítették. A véderő rendvédelmi csapaterős feladatokba történő bevonása sem tekinthető magyar sajátosságnak, mivel hasonló volt a helyzet a környező országokban, illetve a kontinens vezető hatalmai, Németország és Franciaország tekintetében is.[5] A haderő alakulatainak karhatalmi célra történő igénybevétele nem csorbította a kivételes hatalomról szóló törvénycikkben[6] foglaltakat, ugyanis erre nem csupán a kivételes hatalom időszakában került sor, illetve a karhatalom végső soron a polgári hatóság felügyelete alá került. A polgári közigazgatás rendelkezésére bocsátott karhatalmak és segédletek után a civil hatóságoknak a honvédelmi tárca felé külön elszámolás szerint térítést kellett fizetniük. A honvédségi alakulatokat például pénzügyőri szolgálatokra, közigazgatási vagy közbiztonsági célokra (például vesztegzár, záróvonal fenntartása, foglyok őrkísérete, rablók elleni kiküldetések), a hatóságok által kibocsátott rendelkezések és tilalmak végrehajtására, adóvégrehajtó különítményként, postakíséretül, árvizeknél és más elemi csapásoknál segítségnyújtásra, polgári közigazgatás alá tartozó pénztárak, börtönök és egyéb intézetek őrizetére éppúgy igénybe lehetett venni, mint a fentiekre elsődlegesen szánt csendőri erőt.[7] A dualizmus időszakában tehát nem emeltek áthidalhatatlan akadályokat a külső és a belső védelem megvalósítására létesített testületek igénybe vétele elé a rokon szakterületeken. A korabeli gyakorlat – egy-egy feladatot illetően – a testületek alkalmasságát tekintette mérvadónak. A törvényi szabályozás a rendfenntartás jogosultságait nem a rendvédelmi testületekhez, hanem az önkormányzatokhoz, illetve a központi államhatalomhoz telepítette.[8]

A két világháború között mind jogszabályi, mind belső szabályzatok szintjén letisztultabbá vált a karhatalmi fellépésre jogosított és általánosan igénybe vett fegyveres testületek köre (ez elsősorban a csendőrséget jelentette), és a karhatalom kife-

jezés is élesebben különült el az egyéb közhatóságok felhívására avagy rendelkezése folytán teljesített csendőrségi szolgálatoktól.

A csendőrség és különösen a csendőrségi karhatalom kirendelésének közigazgatási kapcsolódásainak részletes tárgyalása előtt szükséges áttekinteni a magyar igazgatási struktúra három kulcsfontosságú szintjét: a főispán, az alispán és a (fő)szolgabíró helyét és szerepét.

A főispán a kormány képviselője volt a törvényhatósági közigazgatásban, akit a belügyminiszter előterjesztésére és ellenjegyzése mellett a király nevezett ki. Állása így politikai természetű volt és bármikor elbocsáthatták hivatalából. A politikai funkciók gyakorlása mellett azonban komoly végre-hajtó hatalom is összpontosult a főispán kezében, ami a tár-gyalt időszak közjogi szabályozásában azt eredményezte, hogy a karhatalommal való közvetlen rendelkezés jogától idővel megfosztották. Ez komoly lépésnek tekinthető, hiszen az álla-mi vezetés felismerte, hogy a karhatalom, különösen a közigazgatás közvetlen rendelkezése alatt álló csendőrségi karhatalom nem kellő körültekintéssel vagy politikai célok érdekében történő felhasználása súlyos következményekkel járhat.

Az alispán a főispán helyettese volt már a nemesi vármegyében is. Az alispán — a politikai színtéren mozgó főispán helyett — a vármegye professzionális közigazgatási funkcionáriusaként tevékenykedett. A kinevezett főispánnak nem volt alárendelve, hanem önállóan intézte a megyei közigazgatás ügyeit. A főispán vele szemben — ahogy az egész vármegyei közigazgatással szemben is — csak ellenőrzési jogot gyakorolt.

A főszolgabíró a járás első tisztviselője volt, a vármegyei törvényhatósági bizottság a járás élére „élethosszig" választotta. A magyar közigazgatás egyetemes jellegű szervezete volt, eljárt köz- és állategészségügyi, anyakönyvi, erdészeti, gyám, gondnoksági, házassági, cseléd, ipari, népoktatási, vadászati, vásári, vízjogi stb. ügyekben és kihágási bíráskodást is gyakorolt. Az alispán közvetlen felügyelete alatt működött, tőle kapta utasításait.

E közigazgatási struktúra nagyban meghatározta a csendőrség rendes szolgálati teendőin kívül eső, karhatalmi, rendőri segély jellegű és egyéb felhívásra teljesített közbiztonsági szolgálatainak tartalmát és jogalapját.

Karhatalom és „rendőri segély" a csendőrségi szolgálatban

A csendőrség tevékenységi körében az arra feljogosított hatóság vagy tisztviselő felhívására illetve kirendelésére teljesített szolgálatok között el kell különíteni a ***karhatalmat***, a ***rendőri segélyt*** és az ezekkel rokon tartalmú, de más jogalapon nyugvó ***felszólítás vagy rendelkezés folytán teljesített közbiztonsági szolgálatot***. E három fogalom, valamint a kusza jogszabályi szövegekben elrejtett fogalmi ismérveik hosszú időn át fejtörést okoztak a közigazgatási szervezeteknek.

A karhatalom fogalomkörének rendezetlensége gyakran zavart keltett a közigazgatásban, ami főként a nem megfelelő helyről kirendelt, nem helyesen igényelt vagy megnevezett fegyveres erő alkalmazásában nyilvánult meg. Ezt kísérelte meg feloldani az igazságügy miniszternek 1874. IV. 18-án kelt, a királyi törvényszékek elnökeihez és a királyi járásbírákhoz intézett körrendelete,[9] amely a bírósági végrehajtások alkalmával igénybe vett „karhatalom" és „rendőri segély" fogalmát tisztázta. Az elhatárolás alapjának ekkor egyrészt a kirendelés jogcímét, másrészt a kirendelt erő nagyságát tekintették. Rendőri segély alatt elsősorban a polgári perrendtartásról szóló törvény[10] szerinti ellenszegüléssel akadályozott végrehajtás foganatosítása érdekében igénybe vett erőt értették (bár a jogszabály szövege karhatalmat említ, ami végső soron a nem megfelelő értelmezés alapja is volt). Ilyen esetekben általában 1-2 közbiztonsági közeg elegendő a feladathoz, akiket az illetékes járási tisztviselő rendelt ki.

Ha azonban az ellenállás olyan mértékű volt, hogy több járás pandúrjait, vagy súlyosabb esetben haderő csapatait kellett kirendelni, erre már csak az alispán volt jogosult. Mivel az összpontosított erő karhatalomnak minősült, annak kirendelésére a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. évi törvényben foglaltak voltak érvényesek.[11] Ezen törvényt hatályon kívül helyező — a törvényhatóságokról szóló 1886. évi —

törvény értelmében az alispán a vármegye első tisztviselőjeként intézkedhetett a karhatalom kirendelése iránt.[12] A végrehajtási eljárásról szóló 1868. évi törvény[13] helyébe lépő 1881. évi törvény még élesebben elkülönítette a karhatalom és a rendőri segély közti különbséget, miszerint az ellenszegülés leküzdése közbiztonsági közegek „segélyével" eszközlendő,[14] melyhez a megkeresést a hatóság képviselője közvetlenül intézi. A szükséges haderő által biztosított karhatalom kirendelése érdekében a kiküldő a bírósághoz volt köteles fordulni. A fentiekből látszik a közigazgatás folyamatos törekvése a két fogalom szétválasztására és eltérő tartalmuk érzékeltetésére.

A hatóságok folyamatos fogalmi zavarát jelzi azonban a közadók szedéséről szóló 1883. évi törvény, mely szerint az eljárás során a közbiztonságot szükség esetén karhatalom kirendelésével is fenn kell tartani.[15] A rendelkezés azonban tartalmában rendőri segélyt takart és nem szűkebb értelemben vett karhatalmi fellépést.

A fogalmak fordított felcserélésére is van példa a korabeli joggyakorlatban. A Magyar Királyi Csendőrség városi szolgálatellátásának lehetőségét szabályozó 1882. évi törvény szerint[16] olyan esetekben, mikor a városi rendőrség nem tudja fenntartani a közrendet, a városi hatóság vezetője a „csendőrség segédkezését" jogosult volt igénybe venni. Ez azonban nem esik a rendőri segély fogalomkörébe, mivel a csendőrség nem saját szolgálati feladatai teljesítésére volt kirendelve, hanem hogy megjelenésével tekintélyt szerezzen a rendőrség intézkedéseinek.

A büntető perrendtartásról szóló 1896. évi törvény szerint a terheltek előállításánál karhatalom volt igénybe vehető, ami azonban fogalmilag és tartalmát tekintve is helyes.[17] Ennek oka, hogy a csendőr egyszerűen szolgálatot teljesített akkor, ha a terheltet bekísérte a hatósághoz és karhatalomként járt el, ha az elővezető parancs közönséges kényszereszközökkel nem volt foganatosítható, vagyis a terhelt ellenállt. Ekkor a karhatalom általános céljának tartalmi elemei teljesültek, a helyzet azonban az alkalmazott alacsony létszám miatt sajátos volt.

A Magyar Királyi Csendőrség 1900. évi szolgálati utasítása szerint a csendőr járőrt az erre feljogosított hatóság köz-

vetlenül is igénybe vehette. A csendőrség felhívása itt szintén karhatalomként volt értelmezhető, mivel a polgári tisztviselő rendelkezéseinek érvényre jutását támogatta. Ha az erre feljogosított tisztviselő sürgős esetben a csendőr járőrt közvetlenül kereste meg tágabb értelemben vett karhatalom kirendeléséről beszélhetünk.[18]

A csendőrség tehát, ha nem a rendes szolgálati teendőt végezte, hanem megjelenésével tartotta vissza az erőszakoskodást vagy polgári tisztviselők felhívására biztosította a törvényes rendelkezések akadálytalan végrehajtását, karhatalmi szolgálatot teljesített. A foglyok kísérése, őrzése, tárgyalások biztosítása éppen ezért nem karhatalmi beavatkozás volt, hanem a csendőri szolgálat „segélyének" igénybe vételét jelentette.[19]

A fogalmak teljes körű tisztázását még inkább nehezíti a sem karhatalom, sem rendőri segély fogalomkörébe nem vonható intézkedések témája. Ilyenek voltak a több törvényben is megjelenő ***visszakísérés*** és ***kivezetés***, melyek nem álltak másból, mint a munkavégzés helyéről távol maradt személy felhívása és kísérése rendszerint ellenállás nélkül. Itt a csendőr nem segélyt nyújtott egy hatóságnak, hanem közbiztonsági szolgálatot teljesített annak a szolgabírónak a rendelkezése folytán, akinek más közegek nem álltak rendelkezésére.[20] A testület szolgálati utasítása szerint az ilyen megkereséseket az illetékes közigazgatási hatóságok útján kellett megtenni.[21]

A cseléd és gazda közötti viszony szabályozásáról, a gazdasági munkásokról és a napszámosokról szóló 1876. évi törvénycikk szerint az a cseléd, aki szolgálatát a szerződési idő eltelte előtt elhagyta, a gazda kívánatára szolgálatába való visszatérésre hatóságilag volt kényszeríthető.[22]

A munkaadók és a mezőgazdasági munkások közötti jogviszony szabályozásáról szóló 1898. évi törvénycikk szerint, ha az elvállalt munka az időjárás miatt nem volt megkezdhető vagy megakadt, a munkások a munkaadó beleegyezése nélkül el nem távozhattak. Ha a napszámos a meghatározott időben igazolatlanul nem jelen meg, vagy a megkezdett munkát abbahagyva jogtalanul eltávozott, az elsőfokú hatóság által a munkaadó írásbeli, vagy jegyzőkönyvbe foglalt szóbeli kérel-

mére tárgyalás nélkül a munkahelyre kivezetése volt elrendelendő.[23]

A vízi munkálatoknál, az út- és vasútépítésnél alkalmazott napszámosokról és munkásokról szóló 1899. évi törvénycikk,[24] valamint az erdőmunkásokról szóló 1900. évi törvénycikk[25] szerint foglalkoztatottakra ugyanezek a rendelkezések voltak alkalmazhatók.

A vármegyei közigazgatás azonban nemcsak a fenti, felszólított közbiztonsági szolgálatokra alkalmazta a csendőrségi erőt, hanem sokszor mindenre alkalmasnak és kötelesnek tartotta. Ezért külön belügyminiszteri körrendeletben szabályozták, hogy a csendőrséget nem lehet elvonni olyan feladatra, amely nem közvetlenül a szervezet rendeltetéséből fakad (például betegek kórházba kísérésére). Ez is mutatja, hogy a csendőrség a közigazgatás felhívását köteles volt teljesíteni és ezek tartalmának országos szintű egységesítése hosszú időn keresztül fontos volt az állami vezetés számára.[26]

A helyezet a két világháború között rendeződött, vitás, külön értelmezésre szoruló kérdések azonban továbbra is maradtak. Az 1927. évi szolgálati utasítás a csendőrség szolgálatát közbiztonsági és belső szolgálatra, a közbiztonsági szolgálatot pedig államrendészeti, közrendészeti, igazságügyi rendészeti és karhatalmi szolgálatra tagolta. Azonban míg a korábbi szolgálati utasítások szerint a karhatalom biztosítása a felszólított szolgálatok körében volt kezelendő, addig 1927-től élesen elhatárolták attól. Az elhatárolás alapja a kirendelt csendőrök helyszíni viselkedése volt, ugyanis a felszólított szolgálatoknál a csendőrség önállóan és aktívan végzett feladatokat, karhatalmi fellépés esetén azonban passzívan viselkedett mindaddig, amíg az illetékes tisztviselőtől felhívást nem kapott a közbelépésre. Fontos különbség volt továbbá, hogy a felszólított szolgálatokra vonatkozó megkeresések és felhívások közvetlenül az őrsökhöz is érkezhettek, a karhatalom iránti igények azonban kizárólag a főszolgabíró vagy a szárnyparancsnokság útján.[27]

A Magyar Királyi Csendőrség helye és szerepe a karhatalom kiállításában

Napjaink szakmai terminológiája a szűkebb értelemben vett karhatalmi teendőkre nem alkalmazza a karhatalom kifejezést, helyette a csapaterős teendők szakzsargon terjedt el. A rendvédelem részeként a csapaterős feladatok teljesítését minden korban és országban megoldották valamilyen formában. A csapaterős rendvédelmi feladatkörre önálló testület létrehozása és működtetése azonban kontinensünkön a kelet-európai államigazgatási modell sajátja. Elsősorban a honvédelmi alapfeladattal rendelkező testületek, mint például a haderő, a nemzetőrség, illetve egyes időszakokban és térségekben a polgárőrség kaphatott csapaterős rendvédelmi feladatkört.[28] A dualista Magyarországon e feladatra szintén több szervezet volt hivatva, melyek közül mindinkább a csendőrség, mint erre legalkalmasabb és legszélesebb körben rendelkezésre álló testület emelkedett ki. Mivel a karhatalmi teendőnek azokat a tevékenységeket tartották, amelyek megvalósítása során fizikai kényszert alkalmaztak, vagy ilyen kényszer demonstrálása szükséges voltezért karhatalmi tevékenységek ellátására azon szervezetek voltak alkalmasak, amelyek az adott rendvédelmi célfeladat ellátása érdekében fizikai kényszer alkalmazására is jogosultak és képesek voltak.[29] A rendvédelmi csapaterős teendők a vizsgált időszakban a karhatalmi feladatoknak csu-pán egy részét, a karhatalmi tevékenységi körnek csupán leg-végső állomását képezték, és csak akkor alkalmazták, amikor más jellegű megoldások már alkalmatlanok voltak.[30]

Bár a csendőrség által szolgáltatott karhatalmi erő nem volt képes önmagában megoldani valamennyi fegyveres támogató feladatot, egyre inkább a közigazgatás elsődleges támasza lett döntései kikényszerítésében. A rendvédelmi karhatalomban természetesen a rendőrség(ek) is jelen voltak, mint rendvédelmi testület(ek), annak ellenére, hogy a rendőrök személyükben nem minősültek katonának. A haderő igénybevételének csak az adott helyen és időben rendelkezésre álló rendvédelmi erő elégtelensége esetén lehetett helye, így alkalmazása nem lehetett általános.

A haderő rendvédelmi célú alkalmazására nemcsak rendkívüli viszonyok között, hanem a Magyar Királyi Csendőrség létrehozásakor is volt példa, bár nem a klasszikus értelemben. Az 1885. IV. 22-én kelt legfelső elhatározás alapján honvédeket osztottak be a szerveződő csendőrségbe, mint „karhatalmi segédeket". A kiegészítés létszáma kezdetben 1200 fő volt, majd a szükséges számban történt.[31] A honvéd karhatalmi segédek vezénylése 1887-ben szűnt meg és ezt követően az egyes honvédek önálló rendvédelmi alkalmazása tilos volt, ezt a csendőr járőrök megerősítése tárgyában kiadott belügyminiszteri rendelet jogszabályi szintre is emelte.[32]

A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi alapfeladatát döntően a tágabb értelemben vett karhatalmi tevékenység képezte, és csak ritkán lépett fel csapaterőben. A testületnek — 1881. évi Szervezeti és Szolgálati Utasítása szerint — feladata volt a megzavart rendet és békét helyreállítani, mely során a közigazgatási hatóságok rendelkezése alatt állt. Azok hivatalos felszólításainak feltétlenül engedelmeskedni tartozott és a felhívás megbírálásába nem bocsátkozhatott. A meghagyás vagy meghívás tartalmáért mindenkor az azt kiadó hatóság vagy egyén volt felelős, ahogy ezek foganatosításáért, valamint eközben a törvények és a szolgálati utasítás határozványainak pontos betartásáért az eljáró csendőr.[33] A csendőrség lényeges vonása — amely megkülönböztette más rendvédelmi szervezetektől és főképp a rendőrségtől — a fentiek alapján a társ rendvédelmi testületekétől eltérő kompetenciája volt. A dualizmus kori rendőrségek önálló hatósági jogkörrel rendelkeztek. Ezzel szemben a Magyar Királyi Csendőrség feladatát a közigazgatási intenciók megvalósításának biztosítása képezte. A csendőrség azonban szolgálatellátás során szembetalálta magát olyan élethelyzetekkel, amikor a közigazgatási hatóságok intelmeit nélkülözve is el kellett járnia. Ezeket nevezték az úgynevezett rendes szolgálat körébe tartozó feladatoknak. A Magyar Királyi Csendőrség tehát olyan rendvédelmi testület volt, amelyet azzal a céllal hoztak létra, hogy a közigazgatási döntések végrehajtását szükség szerint ki is kényszerítse akár fizikai erő, kényszerítő intézkedések, végső soron fegyverhasználat által is.[34]

Nemcsak a kompetencia, hanem a karhatalmi igénybevétel tekintetében is lényegesen eltért a csendőrség korának többi rendvédelmi szervezetétől. Egyrészt a csendőrség katonailag szervezett őrtestület volt, ami azt jelentette, hogy a csendőr személyében katonának minősült, katonai rangot viselt, és a személyi állomány függelmi viszonyai is katonaiak voltak. Az állomány felkészültsége tartalmazta a csapaterős karhatalmi alkalmazásra vonatkozó ismereteket, ami katonai kiképzésen és a kötelékben végrehajtott harceljárások ismeretén alapult. Az egyéni fegyverzet szintén alkalmassá tette a személyi állományt a csapaterős fellépésre.[35] A mai szemmel radikálisnak tűnő szuronytámadás és lőfegyverhasználat kapcsán szükséges megjegyezni, hogy a kirendelt karhatalom fellépése a rendelkezésére álló felszereléshez igazodott, amely katonai volt. Ennek megfelelően katonai taktikát alkalmaztak és gyalogsági (vagy épp lovassági) kötelékharcként értelmezték a rendvédelmi fellépést. Természetesen itt a fellépés célja nem az ellenség megsemmisítése volt, hanem a közrend helyreállítása és a tömeg szétoszlatása. Ez a felfogás megfelelt a korabeli Európa rendvédelmi gondolkodásának, hiszen a francia csendőrségnél is csak 1929-ben merült fel a gumibot rendszeresítésének kérdése.[36]

A dualista közigazgatási felfogás fontos eleme volt, hogy nem különültek el élesen a rendvédelmi szervezeteknek, illetve a haderő csapatainak karhatalmi teendői, hiszen a Magyar Királyi Csendőrség és a hadsereg által megvalósított karhatalmi teendők közötti fontos gyakorlati különbség az volt, hogy míg a haderő által a karhatalmi teendők végzésére vezényelt személyi állomány a közigazgatási tisztviselők mellé csak olyan számban volt biztosítható, hogy a feladat megoldására minden körülmények között képes legyen — vagyis legalább raj, de inkább szakasz erőben —, addig a csendőri karhatalom kisebb egységekre is széttagolható volt. A haderő által kivezényelt karhatalmat mindig tiszt irányította és az egyes katonák önálló intézkedési jogkörrel nem rendelkeztek, míg a csendőrségi karhatalom a csendőr járőr cselekvési szabadságát élvezte. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a haderő karhatalmi feladatok teljesítésére vezényelt személyi állo-

mánya előtt elkövetett kihágásra az észlelők nem intézkedhettek, míg a csendőröket intézkedési kötelezettség terhelte.[37]

Bár a szabályozás fejlődött és erősödött, Magyarországon a csendőrség csapaterős tevékenységeinek folyamatos tervezésére és előkészítésére csak a két világháború között került sor. Kezdetben elsősorban a csendőriskolák tanszázadai voltak ilyen jellegű feladatokra igénybe vehetők.[38] Az I. világháború során kialakított csendőr zászlóaljat a CSERNY-különítmény fegyverezte le a Tanácsköztársaság alatt. Később a második világháború alatt hoztak létre ilyen zászlóaljakat kifejezetten csapaterős tevékenységek ellátására, például a Galántai zászlóaljat. [39] A magyar állam polgári fejlődésének időszakában más karhatalmi formációkkal is kísérleteztek. Az államosított rendőrségen belül hoztak létre a húszas évek kezdetén csapaterős feladatok ellátására alkalmas szervezetet.[40]

A Magyar Királyi Csendőrség tehát – hasonlóan más európai csendőrségekhez – a francia csendőrség mintáját követte, annak a nemzeti sajátosságokra adaptált változatát képezte.[41] A magyar csendőrség tevékenységében is elsődleges volt a megelőző jellegű szolgálatellátás, a megszokottól eltérő rendkívüli helyzetekre való reagálást pedig ideiglenes kötelékekkel valósította meg. Ez persze más területek közbiztonsági erejének gyengítését jelentette, ami az akkori létszámviszonyokat figyelembe véve jelentős elvonásokat is eredményezhetett. Ezzel a gyakorlattal később maguk a franciák szakítottak, amikor a Mozgó Köztársasági Gárda megszervezésével — melynek keretében szakasz erejű állandó bevetési alakulatokat hoztak létre — elsősorban az iparvidékek karhatalmi teendőit látták el.[42]

A karhatalmi fellépés szabályozása

A csendőrség teljes megszervezése után a testület karhatalmi tevékenysége a jogszabályokban és belső szabályzatokban is egyre letisztultabbá, kiforrottabbá vált. A katonai feladatok közbiztonsági megfelelőjeként kezelt csapaterős karhatalmi tevékenység szabályozására elsősorban a honvédelmi miniszter intézkedett, míg a polgári hatóságok részéről történő kiren-

delés módjára, a költségek viselésére az igazságügy- vagy a belügyminiszter.

Az első átfogónak tekinthető szabályozást a honvédelmi miniszter 1876. évben körrendelet formájában adta ki. A körrendelet mellékleteként megjelent egy *Utasítás*, amely első ízben tartalmazott pontos szabályozást mind a közhatóságok, mind a katonai parancsnokságok által követendő eljárás tekintetében.[43] A rendelet leszögezte, hogy a haderő csapatait karhatalmi feladatok teljesítésére csakis abban az esetben lehetett kirendelni, ha a „politikai hatóságok" rendelkezésére álló közbiztonsági erő nem volt elegendő. A legsürgősebb eseteket kivéve ezek a polgári hatóságok döntöttek saját erejük elégséges voltáról, illetve a haderő igényléséről. Ha a sürgős karhatalmi beavatkozás igénye miatt a kirendelő közvetlenül a haderő területileg illetékes állomás-parancsnokságához fordult, erről a belügyminiszternek táviratilag azonnal jelentést kellett tennie.

A rendelet mellékletét képezi az *„Utasítás a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról",* amely a karhatalom célját a következők szerint fogalmazza meg: „… *a közhatóságok támogatása, hogy ez által azoknak törvényes rendelkezéseik és hivatalos működéseik ellenében vetett erőszakos ellenállás ellen, a szükséges anyagi erő szolgáltassék*." [44]

Az utasítás felsorolja azon hatóságokat és közegeket, akik közvetlenül fordulhattak a haderő parancsnokságaihoz karhatalmi igénnyel. A 2. pont k) alpontjában már itt megtalálható volt az erdélyi csendőr-parancsnok és szárny-parancsnokok, amely a későbbi szabályozásban folyamatosan bővülő csendőrségi személyi körrel is megtalálhatóak voltak. A felsorolt személyek a hadsereg legközelebbi helyőrségéhez fordulhattak igényükkel a karhatalom céljának megjelölésével. A kiküldött erőt természetesen a karhatalmi feladatok teljesítésére felkészített alakulatok állományilletékes parancsnoka határozta meg. A Magyar Királyi Honvédség karhatalmat csak akkor szolgáltatott, ha az adott területen a közös hadsereg csapatai nem, vagy nem kellő létszámban álltak rendelkezésre.

Fontos korlátozó rendelkezés volt, hogy helyőrségen belül az állomás-parancsnok mindig kiállíthatott karhatalmi egységet, helyőrségen kívüli alkalmazásra azonban csak akkor, ha ezáltal a helyőrség katonai képességi jelentősen nem csökkentek. A halasztást nem tűrő esetekben a laktanya ügyeleti tisztjei és csapat-parancsnokai is küldhettek ki állományukból karhatalmi osztagot saját felelősségükre. Az előre látható igények felterjesztése azonban mindig a Magyar Királyi Belügyminisztérium útján történt, amely a budapesti katonai hadfőparancsnokság útján intézkedett a teljesítésre.

A polgári hatóságok által kikért, a haderő karhatalmi feladatokat ellátó csapatainak tényleges fegyveres alkalmazásakor a közigazgatási tisztviselő háttérbe vonult és a további intézkedések tisztán katonai szempontok szerint történtek. Ez komoly garancia volt a katonai erő politikai vagy önös célokra történő felhasználása ellen, több részletszabály azonban nem volt teljesen kidolgozott.

Az 1876. évi rendelet módosítására és átdolgozott újbóli kiadására a honvédelmi miniszter 1886. évben kiadott körrendeletében került sor 1887. I. 16-ai hatállyal.[45] Az új ren-delet mellékleteként kiadott *„Utasítás a magyar korona országaiban a hadseregbeli vagy honvéd karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásra nézve”* jelentős módosításokat nem, inkább aktualizálást és a közigazgatási szervezet változásaihoz igazítást jelentett. Az utasítás 2. pont k) alpontja — a Magyar Királyi Csendőrség felállításából eredő megváltozott helyzet miatt — a haderő karhatalmának igénylésére közvetlenül feljogosított hatóságok és közegek között felsorolja a csendőrség tiszti parancsnokságait, valamint szükség esetén minden szolgálatban levő csendőrt.

Az előre látható karhatalmi igények kirendelési rendjében változást jelentett, hogy a Magyar Királyi Belügyminisztérium az illetékes hadtest-parancsnoksághoz továbbította a megkeresést.

A szabályozás újabb módosítására és jelentős kiegészítésére a honvédelmi miniszter „*Utasítás a magyar korona országaiban a hadseregbeli vagy honvéd karhatalomnak igény-*

bevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásra nézve" című 1896. évi rendeletének a kiadásával került sor.[46] Ez fontos és a polgári állam szellemiségét erősítő rendelkezést tartalmazott, miszerint a haderő csapatai a továbbiakban csak akkor voltak igénybe vehetők, ha az összpontosított csendőri erő nem volt elégséges. Kijelenthető tehát, hogy a karhatalmi csendőri erő olyan mértékben értékelődött fel az 1876-os és 1886-os utasítások óta, hogy azt már a csapaterős karhatalmi feladatok elsődleges végrehajtójának tekintették. Szükséges volt azonban szem előtt tartani azt is, hogy nagyobb területet érintő vagy súlyos fegyveres harcot igénylő esetekben továbbra is a haderő kirendelt alakulatai voltak a karhatalmi teendők megvalósítói a közrend helyreállításának elsődleges eszközei.

Az utasítás a korábbiaktól eltérően jelentős részletszabályokat tartalmazott a karhatalmi fellépésre és az erők alkalmazására nézve. A 2. pont kiemelte, hogy a haderő karhatalmának kirendelését alaposan meg kell fontolni, mert a csendőri erő idejében történő alkalmazása és a rendbontókkal szembeni törvényes eljárás célravezetőbb, mint a katonai erődemonstráció. Ha a rendelkezésre álló csendőrségi erő nem volt elégséges a feladatok végrehajtásához, úgy a belügyminisztertől nagyobb csendőri összpontosítást kellett kérni. A haderő a továbbiakban csak akkor volt igénybe vehető, ha az összpontosított csendőri erő sem volt elégséges. Megállapítható tehát, hogy az 1886-os utasítás óta a csendőri karhatalmi erő olyan mértékben felértékelődött, hogy azt már a csapaterős feladatok elsődleges végrehajtójának tekintették. Szükséges volt azonban szem előtt tartani azt is, hogy nagyobb területet érintő vagy súlyos, fegyveres harcot igénylő esetekben továbbra is a haderő karhatalma volt a közrend helyreállításának elsődleges eszköze.[47]

A korabeli jogértelmezés szerint tehát a konkrét harcfeladatra kirendelt karhatalmat továbbra is elsősorban a haderő szolgáltatta, és a csendőrség, valamint a rendőrségek fordulhattak a haderő karhatalmi segítségéért, emellett pedig saját szervezetükben is létrehozhatók voltak összpontosítások.[48]

A fővárosi rendőrségről szóló 1881. évi törvény részletes leírása szerint a rendet és a közbékét komolyan veszélyeztető, nagyobb mérvű népcsoportosulás vagy tényleges lázadás esetében a sorkatonaság vagy honvédség „segélye" volt igénybe vehető. Ennek tényleges fellépése előtt a fővárosi rendőrség egyik megbízott és külső jel által felismerhető tisztje, a veszélyes csoportosulás vagy lázadás helyén a zavargókat dobszó vagy harsona általi figyelmeztetés után a „törvény nevében" szavakkal békés szétoszlásra hangosan háromszor felhívta. Ennek eredménytelensége esetén a további intézkedéseket a karhatalom parancsnoka tette meg.[49]

A rendőrségek — bár később a fővárosi rendőrség saját szervezetében is létrehozott karhatalmi alakulatot — összességében nem voltak alkalmasak a tömegkezelési feladatok ellátására, így ennek teljesítése céljából megfelelőbb fegyveres erőhöz fordultak. A fővárosi rendőrségről szóló 1881. évi törvény hatályba lépését követően a haderő karhatalmának igénylése mindinkább háttérbe szorult, helyette pedig egyre nagyobb szerephez jutott a csendőrség karhatalmi igénybe vétele.

A jogszabályokban foglaltaknál sokkal érdekesebb volt azonban az a helyzet, amikor egy karhatalmi képességekkel rendelkező szervezet képviselője más szervezet erejének kirendelését kérhette a szükség okán. A karhatalom témájában kibocsátott 1896.évi honvédelmi miniszteri rendelet a haderő karhatalmának igénylésére közvetlenül feljogosított hatóságok és közegek között továbbra is felsorolta a szolgálatban levő csendőrt is, azonban az előre látható karhatalmi igényekkel a belügyminiszterhez csak a csendőr-parancsnokok fordulhattak.[50] Ez is megerősíti azt a nézetet, miszerint a karhatalom kirendelését elsősorban nem a szervezet, hanem az adott feladatra való alkalmasság és képesség határozta meg, ami nagyon rugalmas és gyorsan reagáló karhatalmi struktúrát eredményezett.

A karhatalom témájában az 1896-ban kiadott honvédelmi miniszter utasításban újdonságot jelentett, hogy az igénybevétel módja részletesen szabályozásra került. A haderő karhatalmának igénylése írásban történt az alkalmazás céljának, idejének megjelölésével, valamint a karhatalommal történő kapcso-

lattartásra kijelölt hivatalos közeg feltűntetésével. További fontos, garanciális szabályként – a csendőrségi szolgálati utasítás rendelkezéseihez hasonlóan – megjelent, hogy a karhatalom a hatósági tevékenységben nem vehet részt. Ez a korlátozás olyan komoly volt, hogy a rendőri közegek elégtelensége esetén más hatóságok feljogosított tisztviselői, sőt még a hatóságok által kirendelt „*részrehajlatlan bizalmi férfiak*", vagyis polgári személyek is igénybe vehetők voltak a hatósági tevékenységben, de a katonák nem.[51]

Ugyanez a garanciális szabály állt a csendőrség karhatalmi fellépései mögött is, ami mind a kirendelő közigazgatási hatóságot, mind az eljáró csendőröket világos, átlátható felelősségi viszonyok közé szorította. Mindkét fél a saját működésén belül bekövetkezett eseményekre reagálva hozta meg kizárólagos döntéseit és viselte azok felelősségét. Már a Magyar Királyi Csendőrségnek az *„Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára"* címmel 1881-ben megjelent első szolgálati szabályzata is tartalmazta, hogy a csendőrség a közigazgatási hatóságok rendelkezése alatt áll. Ezek hivatalos felszólításainak feltétlenül engedelmeskedni tartozik és a felhívás megbírálásába nem bocsátkozhat. A meghagyás vagy meghívás tartalmáért azonban mindenkor az azt kiadó hatóság vagy egyén volt a felelős, ezek foganatosításáért, valamint eközben a törvények pontos betartásáért az eljáró csendőr.[52]

Rendelkezésre állt tehát a kellő döntési szabadság a karhatalom alkalmazása során is, amelynek – az 1896. évi vonatkozó tartalmú honvédelmi miniszteri rendelet szövege szerint – polgári hatóságot képviselő hivatalos közeggel „*lehetőleg egyetértőleg*" kellett történnie. A haderő csapataiból álló vagy csendőrségi kordonok mellé mindig megfelelő számú rendőri erő vezénylése volt szükséges, hogy a közlekedők ellenőrzése, igazoltatása, feltartóztatása biztosított legyen.[53]

Az igazságügy miniszternek a karhatalom igénybevétele tárgyában kibocsátott rendelete az igazságügyi hatóságok számára is egyértelművé tette az új szabályozás kizárólagosságát és mellékletében közölte a karhatalmi utasítást is.[54]

A részletes szabályozás mellett az is jelezte a karhatalom jogszerű és szakszerű kirendelésének biztosítására tett folya-

matos állami törekvéseket, hogy a közigazgatás legvégső rendteremtő eszközét felelőtlenül alkalmazó személyeket felelősségre vonta. Aki a karhatalmat jogtalanul vette igénybe legalább kihágást követett el. A kihágásról szóló 1879. évi büntető törvénykönyv szerint, aki a hatóságot bármi módon félrevezeti, nyolc napig terjedő elzárással büntetendő, azonban akinek tényked ése nyomán a rendőri vagy fegyveres erő ténylegesen karhatalmat állít ki, 15 napig terjedő elzárásra számíthat. Ha a karhatalmat közhivatalnok rendelte ki jogosulatlanul, akkor annak minden felelősségét – az esetleges fegyverhasználattal együtt – ő viselte és a büntető törvénykönyv szerint hivatali visszaélés bűntettét követte el.[55] Itt mindenképpen szükséges tehát megkülönböztetni a fegyveres erő alkalmazását, ami megelőző jellegű és sokszor a puszta megjelenéssel, felvonulással is célt érhet, valamint a fegyveres erő használatát, ami egyúttal a fegyverhasználatot is magában foglalja annak minden következményével együtt.

A karhatalom pártcéloknak vagy magánérdekeknek megfelelő alkalmazását tehát a lehető legtöbb jogszabályi garancia bevezetésével kívánták elkerülni. Az esetleges negatív tapasztalatoknak megfelelően módosították a kirendelésre jogosultak körét. A főispánokat például az 1905. évi honvédelmi miniszteri rendelet[56] felvette a csendőrség és a haderő karhatalmát igénybe venni jogosultak körébe, azonban ezt egy 1906. évi belügyminiszteri rendelettel[57] törölték. Ezt leginkább a főispánok politikai természetű feladatköre indokolta valamint az, hogy a karhatalom kirendelését az állam a közigazgatási apparátus erre felkészített tisztviselőire kívánta bízni.

Az első világháborút követő első jelentős és egységes szabályozásnak az 1924. évi karhatalmi szabályzat[58] és a 1925. évi karhatalomra vonatkozó BM rendelet tekinthető.[59] A fenti általános szabályzók nyomán került átdolgozásra az 1927. évi csendőrségi szolgálati utasítás[60] is, amely több jelentős változást is tartalmazott a korábbi szabályozáshoz képest. Csendőrségi karhatalomnak azt a járőrt vagy csapatot tekintette, amely a közhatóságok vagy hatósági személyek támogatására olyan célból került kirendelésre, hogy azoknak hivatalos eljárásukban esetleges erőszakos ellenállás vagy támadás leküzdésé-

re a szükséges erő rendelkezésükre álljon. Az ilyen karhatalmi szolgálat célja tehát az volt, hogy valamely hatóságnak fegyveres segítséget nyújtson, ezért ebben a csendőrség csak olyan mértékben működött közre önállóan, amennyiben azt a megjelölt cél elérése szükségessé tette. A csendőrséget csak akkor lehetett karhatalomként kirendelni, ha az érintett hatósági eljárásban korábban ellenszegülés fordult elő vagy attól nyomós indokkal tartani lehetett. Csendőri karhatalmi erőt csak működési területén lehetett alkalmazni, melytől csak a belügyminiszter engedélyével lehetett eltérni. A csendőr a hatósági ténykedésben nem vett részt, az annak biztosítása érdekében hozzá intézett felhívásokat nem bírálhatta, az eljárás jogalapját nem kérdőjelezhette meg a nyilvánvaló törvénysértés eseteit kivéve.[61]

A közbiztonságot súlyosan veszélyeztető mozgalmak, zavargások, lázongások, csendőrök megtámadása vagy lefegyverzése esetén hatósági felhívás nélkül, saját kezdeményezésből is kirendelhető volt karhatalmi erő. Ilyenkor felsőbb parancs bevárása nélkül intézkedni kellett, hogy a rendzavarás színhelyén legalább egy szakasz erő jelenjen meg.

Katonai vagy közbiztonsági fegyveres testületekkel való karhatalmi együttműködés során a csendőrség ezekkel egyetértésben, de saját utasításai szerint és önállóan járt el. Ennek megfelelően a karhatalom csendőrségi parancsnoka önállóan döntött az egyes eljárásrendek vagy tömegkezelési módszerek alkalmazásáról, a fegyverhasználatról vagy annak mellőzéséről.[62]

A szolgálati utasítás rendelkezéseit a honvédségi karhatalomra vonatkozó általános szabályokkal együtt kellett alkalmazni, mégis speciálisnak volt tekinthető mind a csendőrség szerepét, mind a szabályozás részletességét tekintve. Az 1924. évi karhatalmi szabályzat és az ezen alapuló csendőrségi szabályzók a következő évtizedekre időtálló módon meghatározták a csapaterős tevékenység kereteit. Megváltoztatásukra csak 1942-ben volt szükség új szabályzat kiadásával, melyet azonban nem szakmai indokok, hanem a megváltozott biztonsági prioritások tettek szükségessé.[63]

A szűkebb értelmű karhatalmi fellépés gyakorlati fogásai és eljárásai

A csapaterős karhatalmi feladatokra történő felkészülés, a végrehajtásra vonatkozó módszertan és a tömegkezelés taktikai elemei a Magyar Királyi Csendőrség fennállásának időszakában szinte változatlan formában jelentek meg a testület működésében. A technikai fejlődés és a változó társadalmi és jogi környezet azonban szükségessé teszi, hogy a két jól elkülöníthető történelmi időszakot – a dualizmus korát és a két világháború közötti éveket – ezúttal is külön tárgyaljam.

A dualizmus korának polgári gondolkodására jellemzően a karhatalmat megelőző és elrettentő jellegű szolgálatként értelmezte a csendőrség. A szabályzatok és jogszabályok rendelkezésein túl a karhatalomként kivonultatott csapaterő megjelenése is ezt támasztotta alá, hiszen az útba indító parancsnok a felszerelések meglétén és használhatóságán túl a kifogástalan ruházatról is meggyőződött. Elvárás volt a legénység minden tagjával szemben, hogy a csapaterős alkalmazáshoz újszerű zubbony, kalap és tiszta kesztyű álljon rendelkezésére, valamint legjobb kardbojtját viselje. A csendőr tehát elsősorban megjelenésével kívánta elérni a kivonulás célját, nem pedig erőszakkal.

Ennek megfelelően a ***felderítés*** és a ***karhatalmi felkészülés*** is nagy hangsúlyt és részletes szabályozást kapott. Külön említést érdemel, hogy míg a végrehajtás gyakorlati kérdéseivel a csendőrségi szabályzatok is foglalkoztak, a karhatalmi felderítés és megelőző intézkedések elsősorban a honvédségi szabályzatokban jelentek meg. A karhatalom fogalma a katonai terminológiában is olyan csapatokat jelentett, melyeket a közhatóságok támogatására olyan célból rendeltek ki, hogy ezek hivatalos intézkedéseit és az erőszakos ellenállás leküzdését anyagi erővel támogassák.[64] Katonai karhatalmat általában a hadsereg (esetleg a haditengerészet) rendelt ki, a honvédség pedig csak kivételesen és olyan esetekben, amikor a hadsereg ereje az adott területen nem állt rendelkezésre vagy elégtelen volt.

Alapvető szabály volt, hogy minden karhatalmi kötelék olyan erős legyen, hogy feladatának sikeres megoldása, vala-

mint a fegyver becsületének megóvása minden körülmények között biztosítva legyen. A karhatalmat mindig éles lőszerrel kellett ellátni, sőt a tartalék lőszereket is ki kellett adni a személyi állománynak. A konkrétabb veszély megjelenéséről a szabályzat a következők szerint rendelkezett: „*Valamely fölkelés vagy lázongás megakadályozására vagy elfojtására, a közigazgatási hatóságok kérelmére és ezekkel egyetértőleg oly katonai intézkedések teendők, melyek a törvényes hatóságoknak rendelkezéseik kivitelére erkölcsi és anyagi erőt, biztos támaszt és elegendő hatalmat nyújtanak.*” [65]

A honvéd-, és csendőr-parancsnokságok azonban saját belátásuk szerint megelőző jelleggel olyan rendszabályokat vezethettek be, amelyek az azonnali karhatalmi fellépéshez szükségesek voltak.[66] Ha a parancsnok készülő zendülés előjeleit látta, akkor intézkednie kellett a csapatok összpontosított elszállásolására, és arra, hogy a tisztek lakásait a csapatuk közvetlen közelében jelöljék ki. Az erődítményeket és más katonailag fontos pontokat védelmi állapotba kellett helyezni és a parancsnokukat fontosabb ok nélkül nem lehetett felváltani. Az ilyen pontokhoz vezető utakat valamint a főközlekedési utakat a rajtaütésekkel szemben biztosítani kellett, ami tipikusan csendőrségi feladatnak volt mondható. A katonai helyőrség többségét ezen felül megfelelő szállító eszközökkel és élelemkészletekkel készenlétben kellett tartani. A helyőrségi őrszolgálatot meg kellett erősíteni és szükség esetén az egész helyőrség együtt tartása volt elrendelhető. Az ilyen helyzetben bármilyen feladatra kivonuló csapatok mindig teljes felszereléssel és éles lőszerrel kerültek ellátásra.

A legénység kijárását csak nagyobb csoportokban engedélyezték és a lakossággal történő érintkezését is ellenőrizték. Ez a szabály a hadsereg sorozott állományánál indokoltabb volt, azonban a csendőrök befolyásolását és a lázítók általi megkörnyékezését szintén komolyan vették. A megelőző időszakban a járőröket nagyobb erővel és lehetőleg a honvédségnél tiszt, a csendőrségnél altiszt vagy tapasztalt járőrvezető vezetésével küldték ki.[67]

A fenti intézkedéseket a működése során szerzett információk alapján a csendőrség már akkor megtehette, amikor a pol-

gári hatóságok még nem igényelték karhatalomkénti fellépését. Egy szociális indíttatású lázongás vagy erőszakba torkolló sztrájk elfojtásának életciklusát legalább három szakaszra bonthatjuk, melyek közül az első és az utolsó katonai jellegű, míg a második közigazgatási intézkedéseket foglal magában. Az információgyűjtés alapján bevezetett megelőző intézkedések az esetlegesen kirendelt karhatalmi erő harckészültségét voltak hivatottak fenntartani.

Amint az események látható formát öltöttek és a tiltakozók az utcára vonultak, a polgári hatóság – elsősorban csendőrségi – karhatalmat rendelt ki, amely felett saját tisztviselője rendelkezett. Ennek jogalapja a SZUT „*Karhatalmi utasítás*" című szakasza volt, mely szerint ha az eljárásnál nyomós adatok alapján ellenszegüléstől kellett tartani, vagyis a tömeg jogellenes magatartást tanúsított és a polgári tisztviselő felszólítására szétoszlani nem akart, úgy a hatóság vagy annak eljáró tagja a csendőrség támogatását vehette igénybe.[68] Az utasítás szerint népgyűléseknél vagy csődületeknél a csendőrség a közigazgatási hatóság különös utasításai szerint járt el. Ha közbelépni volt kénytelen mindenek előtt a „*törvény nevében*" szavakkal felhívta a résztvevőket a szétoszlásra, mely eredménytelensége esetén a „*főtényezőket*" eltávolította.[69] Az eseményeknek ebben a szakaszában a polgári tisztviselő háttérbe vonult és a törvényes rend helyreállításáig a karhatalom parancsnoka vette át az irányítást. A lázongás elfojtásához szükséges intézkedéseket tehát a parancsnok tisztán katonai szempontok alapján vezette be és a Magyar Királyi Honvédség Szolgálati Szabályzatának I. rész 72. §-a szerint kellett eljárnia.[70]

A közigazgatási hatóság képviseletét a csendőrségi karhatalmi erő mellett az alkalmazott létszám határozta meg: míg kisebb járőr erejű karhatalmi csoport mellett rendőri közeg jelenléte is elégséges volt, addig nagyobb csapat mellett rendőrkapitány vagy vezető tisztviselő megjelenése volt szükséges. Közigazgatási tisztviselő vagy rendőr jelenléte nélkül a haderő által kirendelt karhatalmi erő – ha csak súlyos erőszakos cselekményeket nem tapasztalt – nem intézkedett, a csendőrkötelék viszont saját kezdeményezésre is intézkedésbe kezdhetett, ha ez a karhatalmi célt nem veszélyeztette. A kirendelt karha-

talmakra azonban egységesen elmondható volt, hogy amennyiben a kirendelő hatóság közege indokolatlan és tartósan távol volt, a karhatalom további utasításig bevonult osztagához. A karhatalom a közeg intézkedését nem bírálhatta, de ha a szolgálati utasítás 29. § (3) bekezdésében foglaltak nyilvánva-lóan fennálltak, az együttműködést kivételesen megtagadhatta.

A tisztviselő tehát kulcsszerepet játszott a karhatalmi fellépéskor, ezért mindenkor meg kellett győződni a tisztviselő személyének hitelességéről. A karhatalom alkalmazása előtt tehát – szükség esetén távbeszélő vagy távíró igénybe vételével – meg kellett győződni a kirendelő tisztviselő megbízásának valódiságáról. A konkrét alkalmazásra a kirendelő hatósággal egyetértőleg tervezetet kellett készíteni.[71] A hatóság nevében eljáró tisztviselő biztonságának garantálása volt a karhatalom egyik legfontosabb feladata, ezért a csapattal tartó közeg mellé külön járőrt kellett kirendelni.

A csendőrség 1900. évi szolgálati utasítása szerint – a felkészülés jegyében – a csendőrnek mindig kiemelt figyelmet kellett fordítania a munkásmozgalmakra, sztrájkokra és más csoportosulásokra („*csődülésekre*") melyekről azonnal jelentést kellett tennie a közigazgatási hatóságnak.

A SZUT magyarázatára kiadott segédlet szerint a közbiztonságot zavaró csoportosulás esetén a csendőr azokat, akik a gyülekezés helye felé közelednek eltávolíthatta, az összegyűlt tömeget pedig parancsoló hangon szétoszlásra szólította fel.[72] Természetesen a lehető legrövidebb időn belül az esetet jelenteni kellett a közigazgatási hatóságnak és a tisztviselő kiérkezését követően az általa meghatározottak szerint kellett fellépni. Komoly garanciális szabály volt azonban, hogy ha az egységet polgári tisztviselő vezette, az csak az intézkedésekkel elérni kívánt célt jelölhette meg, a végrehajtás módjára nem adhatott utasítást. Ez biztosította, hogy a karhatalmi fellépés mindig szakmai szempontok szerinti arányossággal történjen.

A professzionális karhatalmi fellépés kellő elméleti alapokkal is rendelkezett, hogy az intézkedő csendőr felismerje a veszélyes helyzeteket és a megfelelő eljárásokat foganatosítsa. A korabeli értelmezés szerint nagyobb embertömeg alatt a 100-200 fős tömeget kellett érteni. Veszélyessé akkor vált a

csoportosulás, ha a tömeg valakit megtámadott vagy ezzel fenyegetett.[73] Ez általában sztrájkok és tiltakozó jellegű megmozdulások esetén volt irányadó. A fentiektől meg kellett különböztetni a „csődülést", amely a kíváncsi nép összegyűlését jelentette és általában békés szemlélődésből állt. Természetesen ez is szükségessé tette a tömeg kezelését, de csak a közlekedési útvonalak szabadon tartását és a nézelődők bizonyos területre terelését és ott tartását jelentette.

A gyakorlati karhatalmi fellépés szempontjából két legfontosabb fogalom a főcinkos és a felbujtó voltak, mivel az esetleges fegyveres erőszak alkalmazásának rájuk kellett irányulnia, így felismerésük és elhatárolásuk alapvető kérdés volt. Főcinkos az volt, aki a gyülekezésben a vezér szerepét játszotta és erőszakos magatartást tanúsított. Felbujtó az volt, aki csupán szóval bátorította a népet az erőszakoskodásra vagy lázító beszédet mondott.

A korabeli szakmai követelmények szerint az összpontosításoknál a ***parancsnoki feladatok*** elsősorban a legénység pontos létszámának ismeretét, az elhelyezésről és élelmezésről történő gondoskodást, valamint a szolgálati feladatokra történő kiképzést, felkészítést, és a szolgálati beosztás elkészítését foglalták magukba. A karhatalom parancsnoka az alkalmazás előtt gondosan felmérte a helyszínt és a várható feladatot, majd ehhez igazította a rendelkezésre álló erő elosztását. Fontos követelmény és szakmai alapelv volt, hogy a parancsnok a működési területre 1-2 nappal az alkalmazás előtt szálljon ki, ahol szükség szerint informálódjon a helyi hatóságoktól. A terep bejárása után készítsen vázlatrajzot, hogy a csapat felvezetése és a járőrök elosztása előtt tiszta képet kapjon a területről. A helyszínbejárás legcélszerűbb gyakorlati fogásait már a századfordulón alkalmazták, melynek módszertana napjainkig sem változott.

A helyszín adottságainak felmérése után a rendelkezésre álló erő elosztása következett. A szolgálati beosztást (szakasz erőnél) a következők szerint készítette el és hirdette ki a karhatalmi parancsnok: A felsorakoztatott szakaszból kilép-tette az altiszteket és altiszti vizsgát tett személyeket, majd a járőrvezetőket, végül a csendőröket is, és így (a helyben ma-radó

próbacsendőrökkel együtt) négy csoportot alakított meg. Minden csoportból kiválasztotta azokat, akik a helyi viszonyo-kat és a területet ismerték. Ezután úgynevezett tagpárokat alakított ki egy altisztből, egy járőrvezetőből, egy csendőrből és egy próbacsendőrből. Mindegyik kialakított 4 fős csoportba legalább egy korábban kijelölt, a környéket ismerő személy került. A tagpárt vezető altiszt feljegyezte a hozzá beosztott csendőrök neveit, majd visszaálltak a szakaszba. Ennek az volt a legnagyobb előnye, hogy az előre kijelölt tagpárokat azonnal külön feladatra lehetett küldeni az alkalmazás során. A szolgálati fegyelemre és a karhatalmi fellépés közbeni parancsnoki kontrollra is jó hatással volt a módszer, mivel minden altiszt csak három beosztott csendőr intézkedését felügyelte. A parancsnok már itt kiválaszthatta azokat a rátermett csendőröket, akiket a főcinkosok és felbujtók kiemelésére kívánt küldeni.[74]

Az eligazítás során a parancsnok a vázlatrajz segítségével bemutatta a terepet és kijelölte a főbb tereptárgyakat és helyszíneket. Ha kellő idő állt rendelkezésre az alkalmazás előtt az altisztekkel együtt is bejárhatta a helyszínt. A vázlatrajzon meg kellett jelölni az egyes járőrök felállítási helyét, a tartalékként kikülönített legénység felállítási helyét és létszámát, valamint a gyülekező és a parancsnoki állás helyét is.

A járőröknek és különítményeknek meg kellett hagyni, hogy amint a felállítási helyet indokoló szolgálati ok megszűnik, minden további parancs nélkül vonuljanak a gyülekező helyre. A szolgálati feladatok végrehajtásának folyamatos ellenőrzésére a parancsnok 2-3 altisztet jelölt ki, akik a csoportokat és járőröket visszatérően ellenőrizték.

Ha a kirendelt erő a 15 főt nem érte el, parancsnokuk az őrsparancsnok volt, legalább 15 fős köteléket azonban már kirendelt tiszt vagy a csendőr szakasz parancsnoka vezényelt. Az őrs erejét és az esetleges megerősítő erőket közös gyakorlati foglalkozáson készítették fel a tényleges alkalmazás előtt. Ennek során a kivonulástól a tömegoszlatást követő teendőkig minden mozzanatot és tömegkezelési technikát gyakoroltak. Általánosan elfogadott vélemény volt, hogy ha ezt a lakosság látta, az jótékony hatást gyakorolt a rendezvény későbbi békés lefolyására.[75] A megelőzés és elrettentés fontosságát mutatja

az is, hogy az összpontosított erőket – még a közigazgatási tisztviselők kérésére is – tilos volt elbújtatni és azt a látszatot kelteni, hogy csendőri biztosítás nincs jelen. Ezzel ugyanis nem volt elérhető az összpontosítás célja, vagyis a tömeg visszatartása az erőszakos cselekményektől, amelyre végső soron valamennyi intézkedés irányult.[76]

A rendelkezésre álló erők megfelelő felkészítése mellett az alkalmazási terület előkészítése is kiemelt fontosságú volt. A tervezett tömegrendezvények helyszínére először az arról szerzett értesülés után, majd a rendezvény napjának közeledtével egyre gyakrabban kellett járőröket vezényelni. Míg a járőr tevékenysége kezdetben csak az információgyűjtésre és a bizalmi egyének felkészítésére vonatkozott, addig a rendezvényt megelőző napokban már rendfenntartó és megelőző céllal, demonstratívan jelent meg.[77]

Az alkalmazás alapvető formái a ***sorfal, a mozgósorfal,*** és a ***kordon*** voltak. A csendőrségi karhatalmi tevékenységet is alapjaiban meghatározó honvédségi Szolgálati Szabályzat megfogalmazása szerint a sorfalak célja az volt, hogy ünnepségeken és egyéb nagyobb tömegeket vonzó alkalmakkor bizonyos területeket elkülönítsen és a közlekedésre szabadon tartson.[78] A sorfalhoz kirendelt erőt rendszerint két sorban, megfelelő térközökkel állították fel. A sorfal biztosítási jellegű formáció volt, amelynek higgadtságot és az erőt kellett sugároznia az összegyűlt tömeg felé. A szabályzat külön kiemelte, hogy a sorfalak kordon-parancsnokai minden hangoskodás és felesleges szaladgálás nélkül tartsák fenn a rendet osztagaik körében és ahol kell támogatólag vagy oktatólag lépjenek közbe.[79]

A sorfal ideális alakzat volt a tömeg viselkedésének rugalmas követésére és lehetőséget adott mozgásra, kiszorításra, esetleg járőrök kiküldésére is. Rendeltetése mégis békés jellegű volt, a tömeg körülhatárolására, a közlekedés biztosítására és a fegyveres erő jelenlétének demonstrálására szolgált. A tömeg dinamikáját a megelőzés primátusának figyelembe vételével követte. A szolgálati szabályzat szellemében „*A tolongás megakadályozásnál lehetőleg kímélettel és tapintattal kell eljárni, de mégis semmit sem tűrni, ami a vett utasításokkal ellenkezik!*”,[80] vagyis a rendezvény kordában tartása volt a cél.

Ezt támasztja alá az is, hogy a sorfalhoz alkalmazott (honvéd) legénység a lőfegyvert rejtett szuronnyal vállra vagy lábhoz állásban tartotta, vagyis nem harcfeladatra készült. Fontos, hogy a sorfal csak templomon kívül az oltári szentség közeledésekor, valamint Ő Felsége és a felséges uralkodó ház tagjai előtt teljesített tiszteletadás során imához állással, illetve fővetéssel volt alkalmazható.

Szakmai ajánlás volt a vonulásos rendezvények rendjének fenntartása vagy a nagy nyilvánosságot vonzó események környékének biztosítása esetén kordonokat felállítani az áramló tömeg mozgásának kontroll alatt tartása érdekében. A rendezvényekre történő rendezett bejutást három, egymástól 50 méterre felállított kordon volt hivatott biztosítani, melyek lovas- és előttük álló gyalogos csendőrökből álltak. Az első kordon 8 percenként nyitotta sorait, a második 4 percenként, a harmadik 2 percenként. Így az első távköz 1000 főt, a második 500 főt, a harmadik 250 főt engedett át egy megnyitás alkalmával. Az első kordont csak egy ponton, maximum 2-3 méter hosszan nyitották meg.[81]

A békés jellegű tömegkezelési feladatoknál nagyobb kihívást jelentettek a jogellenesen összegyűlt álló tömeg szétoszlatására vagy mozgó tömeg megállítására bevezetett intézkedések.

Álló néptömeg szétoszlatására elsősorban lovasokat kellett alkalmazni. Kezdetben a honvéd lovasságot is előszeretettel alkalmazták erre a feladatra. Ilyenkor a fegyvernem békeállományú századai egy-egy szakaszt alakítottak és négy ilyen szakaszból szerveztek egy bevethető századot.[82] A karhatalmi feladatok támogatására később minden csendőr kerületparancsnokság alárendeltségében lovas alosztály jelent meg, melyet sikeresen alkalmaztak. A lovasság kiválóan alkalmas volt arra, hogy tereket fegyveres erőszak nélkül kiürítsen, azonban mindig zárt alakzatban kellett alkalmazni és a szétoszlatott tömeget nem szabadott üldözni. Fontos lovassági feladat volt továbbá, hogy járőrözés által a tömeg gyarapodását megakadályozza. Kiszorításkor az első sorban felállított lovasok mögött az ellenállókat kiemelő és elfogó gyalogos csendőröket kellett felállítani.

Minél veszélyesebbnek ítéltek meg egy tömegrendezvényt, annál kiterjedtebb és részletesebb felderítést folytattak az esemény előtt és alatt. A katonai műveletekben a felderítés mozgékony járőrök, elsősorban lovasok feladata volt. Mivel azonban a rendelkezésre álló lovas erőket a karhatalmi szakmai szabályok szerint együtt kellett tartani, a felderítő és megfigyelő feladatokat gyalogos járőrökre bízták. A tömeghez minél közelebb ajánlott volt távcsővel felszerelt figyelőponto-kat felállítani és a fontosabb útvonalak ellenőrzésére külön járőröket vezényelni. A felderítők jelentései egy kijelölt gyűjtőpontra futottak be, ahonnan a parancsnoknak személyesen vagy távbeszélőn jelentettek. A technikai fejlődés adta lehetőségekkel élve a felderítőket akár fényképezőgéppel is elláthatták, ami a megfigyelt események pontosabb dokumentálását tette lehetővé. A tömeget nemcsak kívülről, hanem megbízható polgári egyének igénybevételével belülről is meg lehetett figyelni.[83]

Ha nem volt bevethető lovas karhatalmi erő vagy az események gyors lefolyása miatt nem volt lehetőség lovas alakulat kirendelésére, a karhatalmi feladatot gyalogosan hajtották végre. Fő szabály szerint az embertömegtől a csendőrök 10-20 lépésnyire álltak fel, hogy a tömeget szemmel tarthassa és támadás esetén idejük legyen védekezni. Arra törekedtek, hogy hátuk mögött házfal vagy más akadály legyen, hogy onnan a csapatot támadás ne érhesse. Ha ez nem volt lehetséges és a tömeg a csendőröket körülfogta, egymásnak háttal állva vettek fel védekező pozíciót. A SZUT összefoglalása szerint, ha a nagyobb embertömeg által okozott és veszélyes jelleget öltött rendzavarás alkalmával az illetékes hatóság a csendőrséget segédletül felhívta, vagy ha másképpen tudomására jutott, az összes legénység az őrs-parancsnok vezénylete alatt a rendzavarás színhelyére kivonult és megfelelő távolságban az embertömegtől, lehetőleg fedett háttal felállt.[84] A karhatalom parancsnoka (a fentiek szerint legtöbbször az őrs-parancsnok) szükség esetén harsány hangon a „*törvény nevében*” szólította fel az embertömeget a szétoszlásra és arra, hogy támadásuk esetén fegyvert fog használni. A parancsnok ezután csendőröket jelölt ki, hogy a népet támadásra buzdító személyeket

kiemeljék és elfogják, vagy a korábban erre kiválasztott tagpárt küldte ki. A kiküldött csoportot úgy kellett eligazítani, hogy a kiemelés után a hangadókat kísérő csendőrök helyezzék fegyverüket lőkész helyzetbe és ügyeljenek, hogy a tömeg az őrizetbe vett személyeket ne bánthassa.

A kiemelést a parancsnok „*Szuronyt szegezz! Előre indulj!*" vezényszavai után, az elrendelt szuronytámadás közben kellett végrehajtani, mivel ilyenkor a tömeg kimozdult helyzetéből. Fontos, hogy akik a szurony elől nem akartak kitérni vagy távozni, azok a hatóságok és a közcsend elleni kihágást követtek el, így őket el kellett fogni, nem pedig megsebesíteni. A legfontosabb feladat az volt, hogy a lázongás szervezői kézre kerüljenek, ezért az erre kikülönített járőr az oldal irányból végrehajtott „kiemelés" után az elfogottak személyleírását, az elfogás körülményeit valamint az elfogásban résztvevő csendőrök neveit feljegyezte, hogy a későbbi eljárásban az adatok rendelkezésre álljanak. Ezeket a csapattal kirendelt hatósági tisztviselőnek később átadták.[85]

Ha a tömeg a fentiek miatt köveket dobálva vagy egyéb módon felfegyverkezve támadt a csendőrökre újra fel kellett őket szólítani a fegyverhasználatra. Ha ez már nem volt lehetséges a parancsnoknak tüzet kellett vezényelnie az ellenszegülő néptömegre.[86] A fegyver használata, vagyis a gyalogság szuronytámadása, illetve a lovasság rohama előtt lehetőleg a kivonult kürtösökkel a „*roham*" jelet, lőfegyverhasználat előtt az „*arcirányból takarodás*" jelet kellett fújatni, amitől szintén az erőszak megelőzését és a tömeg visszarettentését várták. A kürtjel egyrészt jelzés volt a tömegnek, hogy a karhatalom rövidesen fegyvert használ, másrészt az ellenszegülő katonaviselt férfiak felismerve a kürtjeleket jobb belátásra térhettek.

A lázongó néptömeg szétszórása előtt tehát több felszólításnak kellett elhangoznia. Csak ha ezek eredménytelenek maradtak, akkor kerülhetett sor a gyalogság szuronytámadására és a kiemelés megkísérlésére. Ha ez nem volt elégséges, vagy a karhatalmi erőre tüzeltek, illetve másként önvédelemre kényszerítették, akkor lőfegyvert kellett használnia. Ez alkalommal azonban nem szabadott vaklőszert használni, vagy a levegőbe lőni.

Ha a csendőrség visszavonulni volt kénytelen, azt „*csatározó módon*" kellett tennie, vagyis az egyik sor jól irányított egyes lövésekkel fedezte a másik sor visszavonulását.

A vonuló tömeg megállítása és szétoszlatása más technikát igényelt és gyakrabban elő is fordult a csendőri szolgálatban. Ennek végrehajtását a tömeg menetvonalán elhelyezett ***zárólánc*** szolgálata, amely egy (fél)raj csendőrrel és 4-5 bizalmi egyénnel szerveződött. A bizalmi egyéneket a közeledő tömeg elé lehetett küldeni az őrsparancsnok szétoszlásra vonatkozó felszólításának tolmácsolására, ami legtöbbször eredményre is vezetett. Eközben egy kijelölt csendőr lesállást foglalt el egy közeli ház ablakában, hogy szükség esetén tüzével fedezni tudja a záróláncot. Az ellenszegülő tömeg hallótávolságba érkezését követően az őrs-parancsnok szétoszlásra szólította fel őket, és engedelmeskedés esetén a kiválasztott bizalmi egyénekkel a zárólánc elé állva irányította a környező utcákba való szétoszlást. A tömeg eloszlása után a záróláncot járőrökre kellett osztani, akik portyázni kezdtek az újabb gyülekezés megakadályozására.[87] Az ellenszegülés folytatása esetén a kötelék fegyverrel oszlatta szét a jogellenesen összegyűlt tömeget.

Ahogy a tömegkezelésben alkalmazott taktikák és formációk jól kidolgozott elméleti alapokon nyugodtak, úgy a tágabb értelmű karhatalmi feladatok módszertana is hasonlóan kimunkált volt. Az adóvégrehajtások biztosítására kirendelt karhatalom elosztására például szintén létezett szakmai ajánlás. Egy 10 fős csendőri erő szolgálatba vezénylése esetén a karhatalom zöme tartalékként biztosította a végrehajtással érintett házat 50-60 méter távolságban, 2 fő a végrehajtó személyes védelmét szolgálta, 2 fő pedig az összegyűjtött zálogtárgyakat őrizte az erre kijelölt helyen. Az érintett házak udvarában gyülekező és ellenálló csoportok szétoszlatása nem volt célszerű, ezért felügyeletükről kellett gondoskodni a végrehajtás befejezéséig, amire szükség szerint járőrt különí-tettek el.[88]

A kiküldött járőrök témájára szintén léteztek szakmai ajánlások. A különítmények olyan csapatrészek voltak, melyek csapattestüktől ideiglenesen elkülönítve, különös szolgálati rendeltetéssel bírtak.[89] Különítményeket csak akkor küldhettek ki az alkalmazás helyének környékére, ha ezáltal a fő karha-

talmi erő nem gyengült meg. A kisebb kötelékekből éppen ezért a kikülönítéseket nem ajánlották.

A laktanyáján kívül összevont karhatalmat tilos volt házanként, inkább nagyobb épületekben, egy helyen kellett elszállásolni. A közös elhelyezés körletében éjszakai ügyeletet kellett szervezni. Szükség esetén az elszállásolt különítmény azonnal a gyülekezésre kijelölt riadótéren gyülekezett. Így biztosították a harckészültség fenntartását az ideiglenes elhelyezésben és az elszállásolt csapat védelmét támadás esetén.

A csendőrségi karhatalom jellemzően alacsony létszámát a technikai fejlődést követve a megjelenés és beavatkozás gyorsaságával kívánták ellensúlyozni. Az 1930-as évekre ki-dolgozottá vált a könnyű tehergépkocsikkal történő szállítás rendszere, melyhez polgári vagy katonai járműveket vettek igénybe. A korabeli tehergépkocsik 25 ülő vagy 30 álló felfegyverzett csendőr szállítására voltak alkalmasak. Ha nem állt elegendő gépkocsi rendelkezésre, a szállítandó csapatot több lépcsőben juttatták a helyszínre vagy gyalogmenettel kombinálták.[90] Míg az I. világháború előtt inkább az elszállásolás és ellátás, vagyis a tartós karhatalmi alkalmazás feltételeinek megteremtése kapott hangsúlyt a szakirodalomban, addig az 1920-as évek végére már a mobilitás elérése és a gyors reagálás foglakoztatta a szakírókat.

Szuronyharc

A közbiztonsági szuronyharc talán a legellentmondásosabb taktikai eljárás volt a századfordulós Európa rendvédelmi testületeinél. A II. világháborút követően nem alkalmazott harceljárás gyökerei a katonai szuronyharcban keresendők, azonban ennek továbbfejlesztett változatát fedezhetjük fel benne. Az alapvető katonai fogások három részre oszthatók, úgy mint szurony-, kard- és lovasság elleni technikákra, melyek részletes ismertetésétől eltekintek.[91]

A kard elleni helyezkedésnél a testsúlyt bal lábra kellett helyezni, a puskát pedig keresztben a test elé tartani**.** A fentieket kötelékben úgy kellett végrehajtani, hogy a csendőrök egymástól egy lépésnyi távolságra álltak.[92] Ez lett a későbbi közbiztonsági szuronyharc alapállásának elődje. A „Vívni ál-

lás" vezényszót később a csendőrségnél is használt „*Szu-ronyt szegezz*" vezényszó váltotta fel.[93] A szabályzatok és vezényszavak változása a szuronyfegyver jelentőségének csökkenésével és közbiztonsági fegyverré válásának folyamatával párhuzamosan zajlott.

A karhatalmi feladatok során alkalmazott kötelékmozgások elődje szintén tetten érhető a korai katonai szabályzatokban. A szuronyharcra kész kötelékben álló katona „*Haladj*" vezényszóra bal lábát előre helyezte, majd jobb lábát utána vonta az állás megtartásával. „*Hátrálj*" vezényszóra ezt fordított sorrendben hajtotta végre. Ezeket a mozzanatokat kellett végrehajtani a „*Sebesen haladj*" és a „*Sebesen hátrálj*" vezényszóra is. Ez lehetővé tette a vonalalakzat fenntartását és kisebb ütemű térnyerést a kiszorítások során.

A katonai kiképzés alapján halálos döfésre felkészített személyi állomány technikáját a közbiztonsági alkalmazáshoz finomítani kellett, ennek megfelelően a csendőrkötelék lehetőség szerint csak végtagot, elsősorban fegyvert tartó végtagot támadhatott a szuronytámadás során. A támadáskor a harcképtelenné tételre, sebesítésre kellett törekedni, nem pedig halálos seb ejtésére. Ha figyelembe vesszük a szuronyfegyver alkalmazásának korabeli célját, vagyis a tömeg megriasztását, kimozdítását, ezáltal az aktív ellenszegülők kiemelését, a technika kellő kiképzéssel alkalmas volt a karhatalmi cél elérésére.

A karhatalmi kötelék azonban nemcsak támadásban, hanem végső esetben védekezésben is használta a szuronyvívás fogásait. A szurony a kötelékre támadó felbőszült tömeg elleni azonnal rendelkezésre álló fegyver volt, bár a korabeli szakirodalom a karhatalmi erő biztonságát elsősorban lőfegyverhasználattal javasolta garantálni.[94]

Összefoglalva tehát a szuronyfegyver mai szemmel nézve brutális alkalmazásának komoly elméleti alapjai voltak a közbiztonsági szolgálatban. A fegyverhasználat azonban nem volt elkerülhetetlen velejárója a karhatalmi erő kivonulásának. Számos példa mutatja, hogy feldühödött tömeggel szemben is célravezető lehetett a békés, pusztán a csendőrség tekintélyét kihasználó tömegoszlatás, ami az emberek „kikísérését" jelentette az adott területről. A korszak karhatalmi kiképzésének

legnehezebb feladata a legénység stressztűrő képességének növelése, a higgadt fellépés elérése volt. Ez a *Csendőrségi Lapok* csaknem mindegyik témával foglalkozó szakcikkében megjelenő probléma. A feszült helyzetekben a csendőrök nyugalomra intésének alapvető mottóját SOLTÉSZ Imre fogalmazta meg találóan: „*Az életét is pellengérre állító lázadóban tekintsük a családapát, s mérséklettel, ésszel igyekezzünk lecsillapítani annak lángoló szenvedélyeit és indulatait*." [95]

Lőfegyverhasználat

A csapaterős karhatalmi szolgálatot teljesítő csendőrkötelék lőfegyver-használati jogára és ennek gyakorlatára külön szükséges kitérni, mivel ez a csendőrség általános lőfegyver-használati szabályaitól eltért. A csendőrségi karhatalom fegyveres erőszakot a Magyar Királyi Honvédség Szolgálati Szabályzatában foglaltak szerint alkalmazott,[96] míg a rendőri segélyt teljesítő csendőr járőr fegyverhasználatára a testület szolgálati szabályzatában rögzítettek voltak irányadóak.[97]

A fegyveres erőszak zavargások elfojtására történő alkalmazását tehát a haderő által kirendelt és a csendőrségi karhatalom azonos szabályozás alapján hajtotta végre. Ennek esetei a következők szerint foglalhatók össze:

1. Zavargásoknál és lázongó mozgalmaknál a felhatalmazott közigazgatási tisztviselő határozott és indokolt kérelmére akkor, ha a megelőző felhívások a törvényes állapot helyreállítására eredménytelenek maradtak és a közbelépés szükségességéről a katonai parancsnok is meg van győződve.

2. Ha a kirendelt csapatot bántalmazzák, fegyverrel megtámadják, ha a tömeg fegyverekkel és ellenséges szándékkal nyomul a csapatok felé és attól lehet tartani, hogy működésüket megakadályozzák vagy túlságosan korlátozzák.

3. Ha a közigazgatási tisztviselő nincs jelen, akkor a csapat parancsnoka köteles a személy-, tulajdon-, vagy a közintézmények biztonsága elleni támadás esetén a törvényes rend helyreállítására felhívást intézni, melynek eredménytelensége esetén saját belátása szerint közbelépni.[98]

A fenti esetekben is fennálltak azonban a fegyverhasználat szigorú korlátai, vagyis a „*lehető kímélet*" és a célzatosság el-

ve. A lehető kímélet alatt az volt értendő, hogy a fegyvert használó csendőr szándékának csak arra szabadott irányulnia, hogy a támadót illetőleg ellenszegülőt a támadás folytatására vagy az ellenszegülésre, a szökni törekvő veszélyes gonosztevőt pedig a szökésre képtelenné tegye.[99] A kíméletes fellépés másik eleme az volt, hogy a fegyverhasználatkor az öregek, asszonyok és gyermekek védelmére különös figyelmet kellett fordítani.

Az 1941. évi szolgálati utasítás már kilenc fegyverhasználati pontot nevesített, melyek közül kifejezetten karhatalmi jellegűnek két eset tekinthető. A tágabb értelemben vett karhatalmi fellépés kapcsán az utasítás kimondta, hogy ha valaki a csendőrt szolgálati ténykedésében, a fegyverhasználattal való fenyegetés dacára tettlegesen akadályozza és az ellenszegülést máskép megtörni nem lehet, köteles fegyvert használni. Szintén kötelező fegyverhasználati eset volt, ha a néptömeg, — amelynek szétoszlatását elrendelték, vagy az a közbiztonság érdekében szükségessé vált a szétoszlása, vagy az arra való felhívás és a fegyverhasználattal való fenyegetés dacára — szét nem oszlott és a szétoszlatás máskép nem volt lehetséges. Ez utóbbi a szűkebb értelemben vett karhatalmi tevékenység körében jelentkezhetett.[100]

Általános szabály volt, hogy a fegyverhasználatnak célzatosan kellett történnie. A célzatosság elve egyrészt abból állt, hogy a fegyverhasználatra jogosult és köteles csendőr a fegyverét csak katonai módon használhatta. Eszerint a kard vágásra és csak kivételesen szükség esetén szúrásra, a feltűzött szurony szúrásra, a karabély és a forgópisztoly lövésre szolgált. A fegyvereknek minden más, nem katonai alkalmazása tilos volt. Ettől csak a dulakodásba keveredett csendőrkötelék térhetett el, amikor is szükség esetén a karabély agya (tusa) vagy a kard markolata lökésre vagy ütésre is használható volt. Ezt azonban a karhatalmi köteléknek kerülnie kellett. A katonai módon történő fegyverhasználat alapvető feltétele volt az is, hogy a csendőrök ne a levegőbe lőjenek, hanem a főcinkosokat és felbujtókat vegyék célba, de csak azokat, akiknél valóban fegyver volt. Ha a kődobálásról nem volt megállapítható, hogy a tömegből jött volna, a csendőrségnek nem volt joga fegyvert

használni. Mivel azonban a karhatalmi fellépést elsősorban harcfeladatként fogták fel fontos kiemelni, hogy ha a támadó látható és azonosítható volt, akkor is célba lehetett venni, ha körülötte mások is tartózkodtak.[101]

A honvéd Szolgálati Szabályzat szintén összefoglaló jelleggel említi a fenti korlátozásokat. Megfogalmazása szerint az egyes kihívások, valamint a felizgatott tömeg kiabálása és fütyülése folytán – amelyet a népzavargásoktól rendszerint elmaradhatatlannak tartottak – a csapat nem ragadtathatta magát azonnal a fegyver használatára, különösen a tüzelésre, addig amíg az ellenséges megnyilvánulások a csapatra nézve veszedelmes következményekkel nem jártak.[102] Ha azonban a lőfegyverhasználat szükségessé vált, a csapatnak a csendzavarók teljes szétoszlását vagy feltétlen megadását kellett követelnie és semmi szín alatt sem szabadott alkudozásba bocsátkoznia.

A fegyverhasználati jog minden túlhágásáért az egyes csendőr is szigorú felelősséggel tartozott. A csapatból vezényszó nélkül leadott lövést jogtalan fegyverhasználatként kellett elbírálni.

Összegzés

A vizsgált időszakban a magyar rendvédelmi struktúra nem volt karhatalmi tevékenységre koncentrált, különösen nem a csapaterős rendvédelmi teendők tekintetében. Ennek ellenére mind a dualizmus időszakában, mind a két világháború között a kor színvonalán álló, sőt esetenként azt meg is haladó taktikai eljárások és szabályzatok kidolgozására került sor, melyeket sikerrel alkalmaztak. A vizsgált időszak jelentős részében a magyar gyakorlat azt a történelmileg jól bevált és takarékos megoldást követte, hogy szükség esetén a véderő alakulatait is alkalmazták nagyobb létszámú, vagy egyszerre több helyen megvalósításra kerülő csapaterős karhatalmi feladat teljesítésére, mivel ilyen helyzetek ritkán álltak elő. A jogi szabályozás és a polgári állam fejlődésével azonban mindinkább előtérbe került a rendvédelmi karhatalom alkalmazása, melynek az a tény kedvezett leginkább, hogy a Magyar Királyi Csendőrség jellegénél fogva alkalmas és képes volt a feladat végrehajtá-

sára. A normatív szabályozás katonai taktikák közbiztonsági átültetésén alapult, ezért mind a professzionális csendőri, mind a sorállományú kiképzésen átesett katonai erő számára jól alkalmazhatóak voltak.

A közigazgatási struktúrából és a rendfenntartásra vonatkozó korabeli felfogásból adódóan a karhatalom és határterületei ezer szálon kötődtek a polgári hatóságokhoz, így fellépésük folyamatos kontroll alatt állt. A jól szabályozott és számos garanciát tartalmazó normarendszer folyamatosan alkalmazkodott a társadalmi viszonyok változásához és a csendőrségi szervezet – ezen belül is a karhatalmi kötelékek – rugalmasan alkalmazkodtak a megváltozott követelményekhez. A csapaterős karhatalmi feladatok gyakorlati végrehajtási technikáinak és taktikai eljárásainak fentiekben bemutatott alapjai máig tetten érhetők a rendőrségi csapatszolgálati szabályzatban és kiképzési irányelvekben.

Jegyzetek:

[1] A Magyar Királyi Igazságügy Minisztérium 1867. VI. 22-én kelt rendelete.

[2] 10 186/1873. (V. 9.) IM.kr.

[3] PARÁDI: A magyar rendvédelem fejlesztési reformjai a XIX. század második felétől a XX. század közepéig.

[4] Loc.cit.

[5] EGYED ; PARÁDI: Rendvédelem-karhatalom 1867-1945.

[6] 1912/LXIII.tc.

[7] 10 767/1905. (XII. 27.) HM.kr. ; BALLA

[8] PARÁDI: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919.

[9] 8 405/1874. (IV. 18.) IM.kr.

[10] 1868/LIV.tc. 379.§

[11] 1870/XLII.tc.

[12] 1886/XXI.tc. 68.§ o) pont

[13] 1868/LIV.tc. op. cit.

[14] *„32. § A végrehajtás foganatosítását ellenmondással, kifogással vagy ellenszegüléssel gátolni nem szabad. A kiküldött, a mennyiben a végrehajtási cselekmény foganatosítása szükségessé teszi, a végrehajtást szenvedő lakását és tartályait felnyittathatja és kutatásokat eszközölhet. Ellenszegülés esetében a végrehajtás az illető törvényhatóság vagy község legközelebbi közbiztonsági közegének segélyével foganatosítandó, melyhez a megkeresést a kiküldött közvet-lenül intézi. A netalán szükséges katonai karhatalom megszerzése végett a kikül-dött a kiküldő bíróság főnökéhez köteles fordulni. A végrehajtásnak ellenszegülés által való meggátlása esetében, a kiküldött a bűnvádi eljárás megindítása végett, hivatalból külön jelentést tartozik tenni.”*
1881/LX.tc.

[15] „*78. § A közigazgatási hatóságok (községi elöljáróságok, szolgabírák, polgármesterek, alispánok, és az utóbbiakkal egyenlő rangban álló tisztviselők) kötelesek arról gondoskodni, hogy az 56-74. §-ban körülirt végrehajtási eljárás foganatosítása alkalmával a közrend szükség esetében karhatalom kirendelése által is fentartassék.)”*
1883/XLIV.tc.

[16] *„3. § Oly egyes esetekben, midőn a csend, rend és közbiztonság az illető városi rendőrség által fenn nem tartható, a városi hatóság főnöke, vagy törvényes helyettese a csendőrség segédkezését igénybe venni jogosult.”*
1882/X.tc.

[17] 1896/XXXIII.tc. 131.§

[18] SZUT-1900. 30.§

[19] K. NAGY III.rész. 280.p.

[20] 2 000/1898. (II. 15.) FM.r. 159.§) ; 90 977/1907. (IX. 29.) BM.r.

[21] SZUT-1900. op.cit. 94.§

[22] *„57. § Azon cseléd, ki szolgálatát a szerződési idő eltelte előtt az 51. és 52. §-okban kijelölt okok nélkül elhagyja, a gazda kívánatára szolgálatába való visszatérésre hatóságilag kényszerítendő; azonban a gazda nem kényszeríthető arra, hogy ily cselédet visszafogadjon, vagy hogy bér és élelem fejében többet adjon, mint a cselédnek tényleges szolgálatáig járt. . . A jogtalanul távozó cseléd a gaz-*

dának okozott kár megtérítésére kötelezendő s ezen kívül 4-24 frtig terjedő birsággal vagy megfelelő elzárással fenyítendő."
1876/XIII.tc.

[23] *„36. § Ha az elvállat munka az időjárás miatt meg nem kezdhető vagy megakad, a munkások a munkaadó beleegyezése nélkül el nem távozhatnak, s ha a szerződésben magukat erre kötelezték, tartoznak a munkaadó által kijelölendő más gazdasági munkát teljesíteni; viszont pedig a munkaadó, ha a szerződésben az élelmezés, vagy élelmezési járandóság kiköttetett, köteles a munkások élelmezési járandóságát vagy élelmezését a munka szünetelése esetére is kiszolgáltatni. 53. § Ha a napszámos a meghatározott időben igazolatlanul meg nem jelen, vagy a megkezdett munkát abban hagyva jogtalanul eltávozik, az elsőfokú hatóság által – a munkaadó írásbeli, vagy jegyzőkönyvbe vett szóbeli kérelmére, előleges tárgyalás nélkül a munkahelyre, kényszereszközök alkalmazásával is, - kivezetésre határozatilag elrendelendő. Ha pedig a munkát a munkahelyen önként megjelenve vagy kivezetés után sem kezdi meg, illetve nem folytatja, a 38. § megfelelő alkalmazásával a 62. § szerint megbüntetendő. 58. § Kihágást követ el és 30 napig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az a munkaadó:*

a) a ki a munkás vagy napszámos kivezetését törvényes alap nélkül eszközölteti (37., 53. §),

b) a ki ezen törvény 32., 56. §-aiban foglalt tilalmakat megszegi.

Ugyanezen büntetéssel büntetendő az a gazdasági alkalmazott, a ki a munkásoktól felfogadásukért magának anyagi előnyöket köt ki, vagy ily előnyöket elfogad."
1898/II.tc.

[24] *„2. § A jelen törvény 1. §-ában említett munkálatoknál alkalmazott napszámosokra és munkaadóikra nézve megfelelően az 1898:II. tc. 46-56. §-aiban foglalt rendelkezések alkalmazandók."*
1899/XLI.tc.

[25] *„32. § Ha a napszámos a meghatározott időben igazolatlanul meg nem jelen, vagy a megkezdett munkát abban hagyva jogtalanul eltávozik; az elsőfokú hatóság által, - a munkaadó írásbeli, vagy jegyzőkönyvbe vett szóbeli kérelmére – előleges tárgyalás nélkül a munkahelyre, kényszereszközök alkalmazásával is, kivezetése határozatilag elrendelendő. Ha pedig a munkát a munkahelyen önként megjelenve, vagy kivezetés után sem kezdi meg, illetve nem folytatja, a 43. § szerint megbüntetendő."*
1900/XXVIII.tc.

[26] 104 681/1906. (1907. II. 1.) BM.kr.

[27] HOROSTSÁK

[28] ŐRY

[29] PARÁDI: Rendvédelem-karhatalom 1867-1945. op.cit. 112.p.

[30] RAVASZ: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai. ;
Idem: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy-korban.

[31] NÉMETHY 9.p

[32] 132 505/1907. (II. 7.) BM.r.

[33] SZUT-1881. 1 §3.§ 7.§
[34] SZIKINGER
[35] PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. ; Idem: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* ; Idem: *A magyar rendvédelem története.* ; Idem: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete.
[36] KILIÁN
[37] S. százados
[38] SZUT-1912
[39] KAISER
[40] BORBÉLY — KAPY: 111-115.p. ; PARÁDI: A dualizmus közrendvédelmi szerveinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai.
[41] PRESZLY
[42] VEDÓ
[43] 1962/1876. (VI. 13.) HM.kr.
[44] Loc.cit.
[45] 4 539/1886. (I. 16.) HM.kr.
[46] 6 707/1896. (X. 13.) HM.r. ; 58 440/1896. (X. 29.) IM.r.
[47] 6 707/1896. (X. 13.) HM.r. op.cit.
[48] K. NAGY op.cit. II. rész 265.p. ; 1881/XXI.tc.
[49] *„31. § A főkapitány vagy helyettese jogaihoz tartozik, szükség esetében a sorkatonaság vagy honvédség közreműködését igénybe venni. Ezek igénybevétele csak végső esetben történhetik, midőn a rendőrség a rend és béke fenntartására merőben elégtelen. 32. § Ha a rendet és közbékét komolyan veszélyeztető nagyobb mérvű népcsoportosulás vagy tényleges lázadás esetében, a sorkatonaság vagy honvédség segélye igénybe vétetik, ennek tényleges fellépése előtt a fővárosi rendőrség egyik megbízott, s külső jel – nemzeti színű vállszalag – által felismerhető tisztje, a veszélyes összecsoportosulás vagy lázadás helyén a zavargókat dobszó vagy harsona általi figyelmeztetés után a „törvény nevében" békés szétoszlásra hangosan és azon hozzáadással hívja fel, hogy engedetlenség esetében a fegyveres erőnek rögtöni alkalmazása fog bekövetkezni. A felhívás, a mennyiben a körülmények engedik, még kétszer és utoljára ismételtetik. 33. § E figyelmeztetések siker nélkül maradván, a rendőrtiszt a vezénylő katona- vagy honvédtisztet felhívja, hogy a törvénynek erővel szerezzen foganatot. 34. § A vezénylő tiszt e felhívásra a katonai szabályzatok szerint saját felelősségére intézkedik, s érvényt szerezvén a törvénynek, s helyreállítván a rendet, a további teendők iránti intézkedést ismét a polgári hatóságnak adja át."*
1881/XXI.tc. op.cit.
[50] *„31. § A főkapitány vagy helyettese jogaihoz tartozik, szükség esetében a sorkatonaság vagy honvédség közreműködését igénybe venni. Ezek igénybevétele csak végső esetben történhetik, midőn a rendőrség a rend és béke fenntartására merőben elégtelen. 32. § Ha a rendet és közbékét komolyan veszélyeztető nagyobb mérvű népcsoportosulás vagy tényleges lázadás esetében, a sorkatonaság vagy honvédség segélye igénybe vétetik, ennek tényleges fellépése előtt a fővárosi rendőrség egyik megbízott, s külső jel – nemzeti színű vállszalag – által felismerhető tisztje, a veszélyes összecsoportosulás vagy lázadás helyén a zavar-*

gókat dobszó vagy harsona általi figyelmeztetés után a „törvény nevében" békés szétoszlásra hangosan és azon hozzáadással hívja fel, hogy engedetlenség esetében a fegyveres erőnek rögtöni alkalmazása fog bekövetkezni. A felhívás, a mennyiben a körülmények engedik, még kétszer és utoljára ismételtetik. 33. § E figyelmeztetések siker nélkül maradván, a rend-őrtiszt a vezénylő katona- vagy honvédtisztet felhívja, hogy a törvénynek erővel szerezzen foganatot. 34. § A vezénylő tiszt e felhívásra a katonai szabályzatok szerint saját felelősségére intézkedik, s érvényt szerezvén a törvénynek, s helyreállítván a rendet, a további teendők iránti intézkedést ismét a polgári hatóságnak adja át."
Loc.cit.

[51] *„31. § A főkapitány vagy helyettese jogaihoz tartozik, szükség esetében a sorkatonaság vagy honvédség közreműködését igénybe venni. Ezek igénybevétele csak végső esetben történhetik, midőn a rendőrség a rend és béke fenntartására merőben elégtelen. 32. § Ha a rendet és közbékét komolyan veszélyeztető nagyobb mérvű népcsoportosulás vagy tényleges lázadás esetében, a sorkatonaság vagy honvédség segélye igénybe vétetik, ennek tényleges fellépése előtt a fővárosi rendőrség egyik megbízott, s külső jel – nemzeti színű vállszalag – által felismerhető tisztje, a veszélyes összecsoportosulás vagy lázadás helyén a zavargókat dobszó vagy harsona általi figyelmeztetés után a „törvény nevében" békés szétoszlásra hangosan és azon hozzáadással hívja fel, hogy engedetlenség esetében a fegyveres erőnek rögtöni alkalmazása fog bekövetkezni. A felhívás, a mennyiben a körülmények engedik, még kétszer és utoljára ismételtetik. 33. § E figyelmeztetések siker nélkül maradván, a rendőrtiszt a vezénylő katona- vagy honvédtisztet felhívja, hogy a törvénynek erővel szerezzen foganatot. 34. § A vezénylő tiszt e felhívásra a katonai szabályzatok szerint saját felelősségére intézkedik, s érvényt szerezvén a törvénynek, s helyreállítván a rendet, a további teendők iránti intézkedést ismét a polgári hatóságnak adja át."*
Loc.cit.

[52] 6707/1896. (X. 13.) HM.r. op.cit. 3.pont h) alpont

[53] Loc.cit. 6. pont.

[54] SZUT-1881. : op.cit. 7. §

[55] 6707/1896. (X. 13.) HM.r. op.cit. 9.pont d) alpont ; 1879/XL.tc. 40.§

[56] 9 732/1905. (XI. 4.) HM.r.

[57] 40 192/1906. (VII. 12.) BM.kr. ; K. NAGY : op.cit. III. rész. 277.p.

[58] *Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára 1924.*

[59] 4 132/1925. (1926. IV. 15.) BM.r.

[60] SZUT-1927.

[61] Loc. cit. 93. §. Karhatalmi szolgálat

[62] Loc. cit. 533.pont.

[63] *Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára 1942.*

[64] *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára.* 248.p. XI. fejezet A közrend és közbiztonság fenntartása 70.§ Karhatalom

[65] Loc. cit. 251.p. 71.§ Magatartás fölkelés vagy lázongás előtt és alatt.

[66] Loc. cit. 217.p. 441.pont. „*A honvéd állomás parancsnok van hivatva arra, hogy a törvények tekintélyének megóvására és a közcsend és rend fenntartására, az állomás szolgálati körében az ott elhelyezett honvéd csapatok által . . . a kormánynak biztos támaszául szolgáljon.”*

[67] Loc. cit. 514.pont

[68] SZUT-1900. op.cit. 137.p. 31.§

[69] SZUT-1881. op.cit. 77.§

[70] *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára.* op.cit. : 515.p

[71] S. százados. : op.cit. 148.p.

[72] Csendőrségi SZUT magyarázata: 27.p

[73] Loc.cit. 79.p. 68. §

[74] Loc. cit. 79.p. 68.§

[75] PAJOR: 277.p.

[76] BALOGH: Az őrsök karhatalmi szolgálata I. rész.

[77] PAJOR: op.cit.

[78] B.M.: Felderítő szolgálat nagyobb tömegeket vonzó események előtt.

[79] *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára.* op.cit. : 244.p. 68.§ Sorfalak

[80] Loc. cit.. 498.pont.

[81] Loc. cit.. 499.pont.

[82] Rendfenntartás tömeggel szemben.

[83] BERKÓ ; RAVASZ: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai. op.cit. ; RAVASZ: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy-korban. op.cit.

[84] SCHRÉDL: Közbiztonsági helyzetmegítélés karhatalmi szolgálatban.

[85] SZUT-1900. op.cit. 177.p. 68.§

[86] *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára.* op.cit. 519.pont.

[87] Csendőrségi SZUT magyarázata. op.cit

[88] SCHRÉDL: Csendőrség összpontosítása.

[89] BALOGH: Az őrsök karhatalmi szolgálata. op.cit. II. rész.

[90] *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára.* op.cit. 162.p. 45.§ Különítmények és szállítmányok.

[91] RÉCZEY

[92] A gyalogság elleni helyezkedésnél a katona egy negyedrész fordulatot tett jobbra, bal lábát erős, rövid, hallható lépéssel maga elé a földre helyezte, térdeit behajlította. A felsőtest eközben egyenes maradt és a test súlya a jobb lábon nyugodott. A Bonaparte NAPÓLEON utáni időkben ezt „alant állás”-nak nevezték. Bár a szurony eltűnt a közbiztonsági szolgálatból, örökségét hosszú ideig őrizték a csapaterős karhatalmi feladatok. Még a közelmúltban is találkozhattunk például olyan tömegoszlatásokkal, melyeket a kiérkező kötelék a felállítási helyek elfoglalását követően erős bal lábas „toppantás-sal” kezdett meg. Ez az alant állás, majd a későbbi szuronyt szegezz állás napjainkig őrzött maradványa, amely – akárcsak egy évszázaddal ezelőtt – a mozzanat tömegre gyakorolt pszichológiai hatását igyekezett kihasználni. (*a szerző*)

[93] GÁL. 21-29.p
[94] *Gyakorlati szabályzat a Magyar Királyi Honvéd gyalogság számára.* 32.p. 55.p. 9.§ A puskának döfő fegyverül használata.
[95] SOLTÉSZ : op.cit. I.rész. 350.p.
[96] *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára.* op.cit. 72. §
[97] S. százados. op.cit. ; SZUT-1927. op.cit. 11. §
[98] *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára.* op.cit. 72. §
[99] SZUT-1900. op.cit. 168.p. 64.§
[100] SZUT-1941. 49. § 330. pont. 3. és 6. alpont
[101] Csendőrségi SZUT magyarázata. op.cit. 27.p.
[102] *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára.* op.cit. 517.pont.

A jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

BERKÓ (83.,)	—	BERKÓ István (szerk.): *A Magyar Királyi Honvédség története 1868-1918*. Budapest, 1928, Magyar Királyi Hadtörténelmi Levéltár. 92 p.
BORBÉLY—KAPY (40.,)	—	BORBÉLY Zoltán — KAPY Rezső (szerk.): *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941.* Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat. I.köt. 1-299.p. , II.köt. 300-594.p.
GÁL (93.,)	—	GÁL Sándor: *Szuronyvítan a gyalogság számára.* Pest, 1848, Kozma Vazul. 30 p.
KAISER (39.,)	—	KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között*. Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 175 p. HU-ISBN 963 90 7982 0. /Pannon Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.
NÉMETHY (31.,)	—	NÉMETHY Ferenc: *A m. kir. csendőrség szervezete, szolgálata és viszonya a közigazgatási hatóságokhoz*. Budapest, 1900, Országos Központi Községi Nyomda. /Közigazgatási Könyv-tár./
PARÁDI : *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* (35.,)	—	PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.

PARÁDI: *A magyar rendvédelem története.* (35.,) — PARÁDI József et. Al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* Budapest, 1996[2], Tipico Design Kft. 317 p. HU-ISBN 963 04 6215 X.

PRESZLY (41.,) — PRESZLY Lóránd*: A magyar királyi csendőrség története 1881-1919.* Budapest, 1920, Honvédelmi Sajtóvállalat. 142 p.

TANULMÁNYOK

BALLA (7.,) — BALLA Tibor A Magyar Királyi Honvéd Lovasság karhatalmi célú alkalmazása a dualizmusban *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis*), XV.évf. (2008) 18.sz. 13-15.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak a *„Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században."* című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

EGYED (5.,) — EGYED István: Karhatalom az önkormányzatban. *Városi Szemle,* Különlenyomat a 9. számról (1912. szeptember) Budapest, 1912, Székesfővárosi házinyomda. 529-534.p.

ŐRY (28.,) — ŐRY Károly: A Maréchaussée-tól a Gendarmerie Nationale-ig. A Francia Nemzeti Csendőrség történelmi előzményei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8. sz. 75-77.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak *„A napóleoni közbiztonsági őrtestület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig."* című VIII. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: Rendvédelem-karhatalom 1867-1945. (5.,29.,) — PARÁDI József: Rendvédelem-karhatalom 1867-1945. *Rendvédelemtörténeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis),* XX.évf. (2011) 23.sz. 111-123.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. október 9-én, Budapesten hangzott

el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a *„A kiegyezéstől az ezredfordulóig felszámolt országos hatáskörű magyar rendvédelmi testületek”* című XXIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A magyar rendvédelem fejlesztési reformjai a XIX. század második felétől a XX. század közepéig. (3.,4.,) — PARÁDI József: A magyar rendvédelem fejlesztési reformjai a XIX. század második felétől a XX. század közepéig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV.évf. (2008) 18.sz. 98-112.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak a *„Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században.”* című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A Magyar Királyság rendvédelme. 1867-1919. (8.,) — PARÁDI József: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis),* IX.évf. (1999) 10.sz. 98-147.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1998. szeptember 22-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak *„A nyugati rendvédelem hatása a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre”* című X. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. (35.,) — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8.sz. 78-83.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak *„A napóleoni közbiztonsági őrtestület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig.”* Című VIII. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. (35.,) — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 80-90.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak *„Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005."* című XXIV. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A dualizmus közrendvédelmi szerveinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai. (40.,) — PARÁDI József: A dualizmus közrendvédelmi szerveinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis),* II.évf. (1992) 3.sz. 21-28.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1991. november 19-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak a *„Tradíció és korszerűség."* című III. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

RAVASZ: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai. (30.,83.,) — RAVASZ István: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, V. évf. (1995) 6.sz. 81-88.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994. októberében, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak *„A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme."* című VI. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

RAVASZ: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy-korban. (30.,83.,) — RAVASZ István: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy-korban. *Hadtörténelmi Közlemények*, CXIX.évf. (2004) 1.sz. 269-284.p. HU-ISSN 0017-6540.

SZIKINGER (34.,) — SZIKINGER István: A rendvédelmi jog szabályozása a dualizmus korában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis*), III.évf. (1993) 4.sz. 187-198. p. HU-ISSN

1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak a *„A dualista Magyarország rendvédelme."* című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

VEDÓ (42.,) — VEDÓ Attila: A Francia Nemzeti Csendőrség a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis*), XXIII.évf. (2013) 31-32-33-34.sz. 185-196.p. HU-ISSN 1216-6774.

CIKKEK

B.M.: Felderítő szolgálat nagyobb tömegeket vonzó események előtt. (78.,) — B.M.: Felderítő szolgálat nagyobb tömegeket vonzó események előtt. *Csendőrségi Lapok,* XXXIII.évf. (1939) 3.sz. 70-72.p.

BALOGH: Az őrsök karhatalmi szolgálata. (76.,89.,) — BALOGH Béla: Az őrsök karhatalmi szolgálata. *Csendőrségi Lapok* XXIX.évf. (1935) 2.sz. 34-41.p. I.rész
Csendőrségi Lapok XXIX.évf. (1935). 3.sz. 75-78.p. II.rész.

HOROSTSÁK (27.,) — HOROSTSÁK Béla: A karhatalmi szolgálatról, *Csendőrségi Lapok* XXI. évf (1927) 15.sz. 460-463.p.

K. NAGY (19.,48.,57.;) — K. NAGY Sándor: Karhatalom.
Csendőrségi Lapok, III.évf. (1909) 22.sz. 253-255.p. I. rész.
Csendőrségi Lapok, III.évf. (1909) 23.sz. 265-267.p. II. rész
Csendőrségi Lapok, III.évf. (1909) 24.sz. 277-281.p. III. rész.

KILIÁN (36.,) — KILIÁN Zoltán: Francia csendőrélet. *Csendőrségi Lapok,* XIX.évf. (1929) 19.sz. 571-573.p.

PAJOR (75.,77.;) — PAJOR Tamás: Összpontosításoknál követendő eljárás. *Csendőrségi Zsebkönyv,* XXVI.évf. (1912.) 277-283 .p.

Rendfenntartás tömeggel szemben. (82.,) — Szerkesztőségi közlemények: Rendfenntartás tömeggel szemben. *Csendőrségi Lapok,* XIX.évf. (1929). 34.sz. 1090-1091.p.

RÉCZEY (91.,) — RÉCZEY Ferenc: Karhatalmi szállítás gépkocsin. *Csendőrségi Lapok,* XXV.évf. (1931) 14.sz. 380-383.p.

S. százados (37.,71.,97.,) — S. százados: A csendőrségi karhatalom. *Csendőrségi Lapok,* VII.évf. (1913) 13.sz. 145-148.p.

SOLTÉSZ (95.,) — SOLTÉSZ Imre: A társadalmi harcokról. *Csendőrségi Lapok,* I.évf. (1907) 30.sz. 349-350 p. I. rész. *Csendőrségi Lapok,* I.évf. (1907) 31.sz. 361-363.p. II. rész.

SCHRÉDL: Közbiztonsági helyzetmegítélés karhatalmi szolgálatban. (84.,) — SCHRÉDL Vilmos: Közbiztonsági helyzetmegítélés karhatalmi szolgálatban. *Csendőrségi Lapok,* XXIV.évf. (1930) 32.sz. 978-984.p.

SCHRÉDL: Csendőrség összpontosítása. (88.,) — SCHRÉDL Vilmos: Csendőrség összpontosítása és fel nem fegyverzett tömegekkel szemben alkalmazása. *Csendőrségi Lapok,* XXV.évf. (1931) 18.sz. 486-490.p.

SZABÁLYZATOK

A csendőrségi SZUT magyarázata. (72.,73.,74.,87., 101.,) — *A csendőrségi SZUT magyarázata.* Budapest, 1909. Kaufman Á. és Fiai 175 p.

Gyakorlati Szabályzat a Magyar Királyi Honvéd gyalogság számára. (94.,) — *Gyakorlati Szabályzat a Magyar Királyi Honvéd gyalogság számára.* (I. rész) Budapest, 1875, Pfeifer Ferdinánd. 241.p.

SZUT-1881. (33.,54.,69.,) — *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1881, Pesti Könyvnyomda Rt. 191 p.

SZUT-1900. (18.,21.,68.,85.,99.,) — *Szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1900, Pesti Kőnyomda. 361 p.

SZUT-1912. (38.,) — *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1912, s.n. 361. p.

SZUT-1927. (60.,61.,62.,97.,) — *Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1927, Pallas. 387 p.

SZUT-1941. (100.,) — *Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1941, Stádium. 414 p.

Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára 1924. (58.,) — *Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára A-15*, Budapest, 1924. Pallas 86.p.

Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára 1942. (63.,) — *A-I5. Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára*. Budapest, 1942. Athenaeum 104 p.

Szolgálati Szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára. (64.,65.,66.,67.,70., 79.,80.,81.,86.,90., 96.,98.,102.,) — *Szolgálati Szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára.* (I: rész) az 1875. évi szolgálati szabályzat második kiadása. Budapest, 1915, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság. 255 p.

JOGSZABÁLYOK

1868/LIV.tc. (10.,13.,) — 1868/LIV.tc. a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában.

1870/XLII.tc. (11.,) — 1870/XLII.tc. a köztörvényhatóságok rendezéséről.

1876/XIII.tc. (22.,) — 1876/XIII.tc. a cseléd és gazda közötti viszony szabályozásáról, a gazdasági munkásokról és a napszámosokról.

1879/XL.tc. (55.,) — 1879/XL.tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a kihágásokról.

1881/XXI.tc. (48.,49.,50.,51.,) — 1881/XXI.tc. a Budapest-fővárosi rendőrségről.

1881/LX.tc. (14.,) — 1881/LX.tc. a végrehajtási eljárásról.

1882/X.tc. (16.,) — 1882/X.tc. a magyar királyi csendőrség által, a törvényhatósági joggal felruházott városok külés belterületein való teljesítendőkről.

1883/XLIV.tc. (15.,) — 1883/XLIV.tc. a közadók kezeléséről.

1886/XXI.tc. (12.,) — 1886/XXI.tc. a köztörvényhatóságokról.

1896/XXXIII.tc. (17.,) — 1896/XXXIII.tc. a bűnvádi perrendtartásról.

1898/II.tc. (23.,) — 1898/II.tc. a munkaadók és mezőgazdasági munkások közötti jogviszony szabályozásáról.

1899/XLI.tc. (24.,)	—	1899/XLI.tc. a vízmunkálatoknál, az út- és vasútépítésnél alkalmazott napszámosokról és munkásokról.
1900/XXVIII.tc. (25.,)	—	1900/XXVIII.tc. az erdő-munkásokról.
1912/LXIII.tc. (6.,)	—	1912/LXIII.tc. a kivételes hatalomról.
A Magyar Királyi Igazságügyminisztérium 1867. június 22-én kelt rendelete. (1.,)	—	A Magyar Királyi Igazságügyminisztérium 1867. június 22-én kelt rendelete a katonai karhatalomnak végrehajtásoknáli igénybe vétele tárgyában. *Magyarországi Törvények és Rendeletek Tára.* I. évf. (1867) 1. füzet. 174.p.
10 186/1873. (V. 9.) IM.kr. (2.,)	—	10 186/1873. (V. 9.) IM.kr. a karhatalom költségeinek elszámolása tárgyában. *Magyarországi Rendeletek Tára* VII. évf. (1873) 1. füzet 182-183. p.
8 405/1874. (IV. 18.) IM.kr. (9.,)	—	8 405/1874. (IV. 18.) IM.kr. a bírósági végrehajtások alkalmával a karhatalomnak s illetőleg a rendőri segélynek miképpen leendő igénybe vétele tárgyában. *Magyarországi Rendeletek Tára*, VIII.évf. (1874) 1.füzet 341-342.p.
1962/1876. (VI. 13.) HM.kr. (43.,44.,)	—	1962/1876. (VI. 13.) HM.kr. utasítás a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, X.évf. (1876) 1. füzet 285-289.p.
4 539/1886. (I. 16.) HM.kr. (45.,)	—	4 539/1886. (I. 16.) HM.kr. Utasítás a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XII.évf. (1887) 1. füzet 22-29.p.
6 707/1896. (X. 13.) HM.r. (46.,47.,52.,53.,55.,)	—	6 707/1896. (X. 13.) HM.r. Utasítás a magyar korona országaiban a hadseregbeli vagy honvéd karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásra nézve. *Rendeletei Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára,* XXIII.évf. (1896) 35.sz. 223-225.p.
58 440/1896. (X. 29.) IM.r. (46.,)	—	58 440/1896. (X. 29.) IM.r. a karhatalom igénybe vételéről szóló 8405/1874. IM. utasítás módosításáról. *Igazságügyi Közlöny,* V.évf. (1896) 11.sz. 357.p.

2 000/1898. (II. 15.) FM.r. (20.,)	—	2 000/1898. (II. 15.) FM.r. a munkaadók és a mezőgazdasági munkások közötti jogviszonyok szabályozásáról szóló 1898: II. t.cz. végrehajtása, továbbá az igazolványok kiállítása, az elveszett, megtelt vagy megsemmisült igazolványok megújítása körüli eljárás, valamint az eljárási szabályok tárgyában *Magyarországi Rendeletek Tára,* XXXII.évf. (1898) 1.sz. 299-363.p.
9 732/1905. (XI. 4.) HM.r. (56.,)	—	9 732/1905. (XI. 4.) HM.r. a csendőrségi utasítás módosításáról. *Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára*. XXXIII.évf. (1905) 27.sz. 355.p.
10 767/1905. (XII. 27.) HM.kr. (7.,)	—	10 767/1905. (XII. 27.) HM.kr. a közös hadseregbeli és a honvédségi karhatalom igénybevétele tárgyában. *Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára*. XXXII.évf. (1905) 31.sz. 384.p.
40 192/1906. (VII. 12.) BM.kr. (57.,)	—	40 192/1906. (VII. 12.) BM.kr. a főispánok karhatalom-igénybevételi jogának megszűntetéséről. *Magyarországi Rendeletek Tára,* XL.évf. (1906) VIII.füzet. 1004.p.
104 681/1906. (1907. II. 1.) BM.kr. (26.,)	—	104 681/1906. (1907. II. 1.) BM.kr. a csendőrség betegek kórházba kísérése miatt igénybevételéről. *Belügyi Közlöny*, XII.évf. (1907) 8.sz. 69.p.
90 977/1907. (IX. 29.) BM.r. (20.,)	—	90 977/1907. (IX. 29.) BM.r. a járási főszolgabíráknak a mezőgazdasági munkások elővezetésére vonatkozó és nem a területükön fekvő csendőr őrsökhöz szóló megkereséseiket, ezen őrsökhöz az illetékes közigazgatási hatóságok útján kell intézniük *Belügyi Közlöny,* XII.évf. (1907) 40.sz. 384.p.
132 505/1907. (II. 7.) BM.r. (32.,)	—	132 505/1907. (II. 7.) BM.r. a csendőr járőrök megerősítése tárgyában. *Belügyi Közlöny* XIII. évf. (1908) 8. sz. 71.p.
4 132/1925. 1926. IV. 15.) BM.r. (59.,)	—	4 132/1925. (1926. IV. 15.) BM.r. a katonai karhatalom igénybevételéről és alkalmazásáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LX. évf. (1926) 1.füzet. 275-285.p

A karhatalmi tevékenység érdekében a polgári állam által kibocsátott jogszabályok

Karhatalmi tevékenységet szabályozó jogszabálynak tekintettem a témakörben született törvényeket, rendeleteket, utasításokat, parancsokat, intézkedéseket és szabályzatokat. Abban az esetben, ha a témakörben született jogszabályt oly módon módosítottak, hogy az a karhatalmi tevékenység végzését nem érintette ezen jogszabály közlésétől eltekintettem. Ugyancsak mellőztem azon szabályzókat is, amelyek közvetve ugyan befolyásolhatták a karhatalmi fellépést — mint például annak az előírása, hogy a felvonulások alkalmával az azokon résztvevők milyen tárgyakat vihetnek magukkal — azonban a karhatalmi erőkre nem vonatkoztak.

VEDÓ Attila

Rövidítések:

HM.	=	honvédelmi minisztérium
IM.	=	igazságügyi minisztérium
KMKM.	=	közmunka- és közlekedésügyi minisztérium
kr.	=	körrendelet
r.	=	rendelet

1867 (VI. 22.) IM.r.
a katonai karhatalomnak végrehajtásoknáli igénybe vétele tárgyában.

Magyarországi Törvények és Rendeletek Tára,
I.évf. (1867) 1.füzet. 174.p.

A honvédelmi m. kir. ministernek, f. évi junius 16-án 4590. sz. alatt kelt átirata folytán, tudomás és miheztartás végett arról értesittetik e közönség, — hogy miután esetek fordultak elő, hogy szolgabírói hivatalok által magánosok elleni váltótörvényszéki végrehajtások eszközlésénél katonai karhatalom vétetett igénybe, intézkedés történt, hogy az illető polgári hatóságok felhívására, csak akkor adassék karhatalmi segítség, s pedig a hadparancsnokságnak előleges felkérése s engedélye nélkül, ha a közcsend és rend, vagy az ország és az állampolgárok biztonsága veszélyeztetnék, — mely esetekben a karhatalom kirendeléséért az illető katonai állomás-parancsnoksághoz intézendő megkeresvényben, utóbbi a karhatalom céljáról mindenkor kellőleg felvilágosítandó.

Kelt Pesten 1867. junius 22-én.

Az igazságügyminister rendeletéből
Szabó Miklós

Az érintett honvédelmi ministeri átirat szövege a következő:
Esetek fordulván elő, hogy szolgabírói hivatalok által magánosok elleni váltótörvényszéki végrehajtások eszközlésénél katonai karhatalom vétetett igénybe, a budai cs. kir. hadfőparancsnokság f. évi május 3-án 392 eln. szám alatt kelt átirata szerint intézkedett, hogy az illető polgári hatóságok felhívására csak akkor adattassék karhatalmi segítség s pedig a hadfőparancsnokságnak előleges felkérése s ennek engedélye nélkül, ha a közcsend és rend, vagy az ország s állampolgárok biztonsága veszélyeztetnék, — minden magánjogi esetből eredő bírói eljárásnál szükségelt karhatalomra pedig, a csendőrséget helyettesítő s ennek teendőivel megbízott közegek alkalmaztassanak.

Miről a tisztelt magy. kir. igazságügyi ministerium úgy saját tudomása, valamint a bíróságoknak ezen iránybani értesítése végett oly kérelemmel tudósíttatik, hogy az említett közegeket arra is figyelmeztetni szíveskedjék, miszerint a karhatalom kirendeléseérti megkeresvényben, a katonai állomás-parancsnokság a karhatalom czéljáról mindenkor kellőleg felvilágosíttassék.

Kelt Budán 1867. jun. 16-án.

A ministerium vezetésével megbízott m. k. ministerelnök meghagyásából.

ILENNRD Lajos

*

1 186/1873 (V. 9.) IM.kr.
a végrehajtásoknál szükségelt katonai segédlet kirendelése s költségeinek fedezése körüli eljárás tárgyában.

Magyarországi Rendeletek Tára,
VII.évf. (1873) 1.füzet 182-183.p.

Az úrbéri és ezzel rokon természetű peres ügyekben eszközlendő végrehajtásoknál netalán igénybe veendő katonai segédlet költségei, a folyó évi junius hó 1-től kezdve, a vezetésem alatti ministerium tárczáját fogván terhelni, másrészt pedig a cs. kir. közös hadügyministeriumnak, múlt évi április hó 27-én 617. sz. a. közös pénzügyministeriumhoz intézett megkeresvénye értelmében, valamely hivatalos eljárás alkalmából szükségelt katonai segédlet igénybe vétele eseteiben, az illető katonai parancsnokságokhoz intézett megkeres- vényekben, az ebbeli költségek elszámolhatása végett azon ministeri tárcza, melynek érdekében a katonai karhatalom igénybe vétetik, megjelölendő lévén:

Utasítom ennélfogva a kir. törvényszéket, hogy a netalán igénybe veendő katonai segédlet kirendelése végett, esetről esetre az illető hadfőparancsnokságot közvetlenül keresse meg, s e tárgybani megkeresvényében mindenkor jelentse ki, hogy a kirendelendő katonai segédlet költségei, az igazságügyi tárczából fognak megtéríttetni.

Utasítom továbbá a kir. törvényszéket, hogy a katonai segédlet kirendelésének megtörténtéről, ide is jelentést tegyen, s egyszersmind a katonai segédlet tagjainak számát, mint szintén alkalmaztatásának tartamát is, jelentse föl.

Végre figyelmeztetem a kir. törvényszéket, hogy a peres feleknek, az ilyetén karhatalmi költségek megtérítése iránti kötelezettsége, ezen rendeletem által legkevésbé sem érintetik, s miután ezen költségek a vezetésem alatti ministerium tárczájából, csak mint előlegek fognak az illető katonai parancsnokság részére utalványoztatni, ennélfogva a kir. törvényszék kötelessége leend: az érintett költségeket, az illető peres felektől behajtani, s ennek megtörténtéről ide esetenkint jelentést tenni.

Budapesten, 1873. évi május hó 9-én.

Dr. PAULER Tivadar

8 405/1874. (IV. 18.) IM.kr.
a bírósági végrehajtások alkalmával
a karhatalomnak s illetőleg a rendőri segélynek
miképpen leendő igénybevétele tárgyában.

Magyarországi Rendeletek Tára,
VIII.évf. (1874) 1.füzet 341-342.p.

Többször fordult már elő oly eset, hogy bírói végrehajtás foganatosításával megbízott bírósági végrehajtók, az 1868: 54. t. cz. 379. §-nak eseteiben, az ellenszegüléssel akadályozott végrehajtás foganatosítása végett „karhatalom" kirendeléséért fordultak az illető járási tisztviselőhöz, — ebbeli kérelmükkel azonban, utalással az 1870: 42. t. cz. 58. §-nak m) pontjára, mely szerint a „karhatalom" alkalmazása iránti intézkedés az alispán hatáskörébe tartozik, el-, illetőleg az alispánhoz utasíttattak.

Nehogy az 1868: 54.t. cz. 379. §-a, s az 1870: 42. t. cz. 58. §. m) pontjában foglalt, s egymással látszólag ellentétben álló intézkedések, s az ezekből származható félreértések, az igazságszolgáltatás kívánatos gyors menetére káros behatást gyakoroljanak: a m. kir. belügyminisztériummal e tekintetben létesített egyértelmű megállapodás nyomán, felhívandónak találtam elnök/járásbíró úr figyelmét azon különbségre, mely az 1870.42. t. cz. 58. §-a m) pontjában említett „karhatalom" s az 1868. 54. t. cz. 379. §. esetében igénybe vehető „rendőri segély" között, ezen két fogalom belső lényegéből kifolyólag fennáll.

Ha ugyanis a megfékezendő ellentállás oly mérvű, hogy nem csak egy. hanem két vagy több járásbeli rendőrség (pandúrok) összpontosított kirendelését, avagy általában tetemesb erő alkalmazását teszi szükségessé, akkor, minthogy ilyszerű intézkedés az egyes járási tisztviselők hatáskörét meghaladja: az 1870: 42. t. cz 58. §-nak m) pontjához képest, az alispán által elrendelendő „karhatalom" esete áll elő, — ha ellenben, amint ez az 1868: 54. t. cz. 379. §-nak eseteiben állani szokott, egykét közbiztonsági közeg közreműködése is elegendő, — ez esetben csakis a szűkebb körű „rendőri segélyéről" lehet szó.

Ezekhez képest felhívom elnök/járásbíró urat: intézkedjék

a vezetése alatti kir. bíróságnál, hogy a „karhatalom" és a „rendőri segédlet" között fentebb előtűntetett különbség, előforduló esetekben kellőleg szem előtt tartassék, — s nevezetesen utasítsa a bírósága mellé rendelt bírósági végrehajtókat, hogy az 1868: 54. t. cz. 379. §-nak eseteiben, a törvény világos szavaival is egyezőleg, mindenkor „rendőri segély" szolgáltatása iránt keressék meg az illető közigazgatási közegeket. Megjegyzem még, hogy a mennyiben végrehajtásnak ellenszegülés általi akadályozása miatt, a kifejtett ellentállás mérvéhez képest, kivételesen a fentebbi értelmű, s az 1868 : 54. t. cz. 379. §-ban említett „rendőri segély" mérvét meghaladó, „karhatalom" alkalmazása válnék szükségessé, erről a bírói kiküldött részéről a kiküldő bírósághoz teendő jelentés, s ez utóbbi által keresendő meg az alispán „a karhatalomnak" az 1870: 42. t. cz. 58. §. m) pontjához képest leendő kirendelése végett.

Budapesten, 1874. április 18-án

Dr. PAULER Tivadar

*

2 650/1874. (X. 25.) HM.kr.
a karhatalmi, közbiztonsági és közhatósági segédletek kirendelése folytán felmerülő költségek iránt.

Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára, I.évf. (1874) 18.sz. 116.p.

Hogy a karhatalmi, közbiztonsági és közhatósági segédletek kirendelése folytán felmerülő költségek fejében az illető polgári közigazgatási hatóság által a honvédelmi tárczának megtérítendő, és a tisztek és legénységnek az „Illeték szabályzat" 16- és 40-ik §§-aiban meghatározott pótdíjain kívül minden, a rendszeres élelmezési állományhoz tartozó legény után, naponta tizenöt (15) krajczárral, minden

ezen felül vezetett legény után pedig naponta negyvennégy (44) krajczárral számítandó kiadások a kebelbeli számvevőség által pontosan megállapíttathassanak, ezennel elrendelem: hogy a „Rend. Tára" IV-ik füzet 6-ik számú mintája szerint szerkesztendő „alkalmaztatási kimutatás" az illető kezelő bizottság által minden hó végével a vonatkozó havi számadáshoz csatolandó s azzal együtt a számvevőségnek beküldendő.

Kelt Budapesten, 1874-ik évi october 23-án.

SZENDE Béla, s. k.

1 962/1876. (VI. 13.) HM.kr.
valamennyi a magyar korona területén levő törvényhatósághoz, a katonai karhatalomnak igénybevétele tárgyában.

Magyarországi Rendeletek Tára,
X. évf. (1876) 1.füzet 285-289.p.

Midőn a sorhadi vagy honvédségi csapatok által kiállítandó karhatalom igénybevételénél követendő eljárásrendezése czéljából a m. kir. minister urakkal és a közös hadügyminister úrral egyetértőleg létrejött utasítást - mely meghatározza, hogy mely közhatóságok és esetleg ezek közegei közül kik vannak feljogosítva a karhatalom igénybevételére és mely esetben, — szoros miheztartás végett ide mellékelném, egyszersmind figyelmeztetem a (czimet), hogy a sorhadi vagy honvédségi karhatalom csakis azon esetben vehető igénybe, ha a politikai hatóságok rendelkezésére álló fegyveres erő elégtelen lenne a rend fenntartására vagy helyreállítására.

Minthogy pedig csakis a politikai hatóság ismerheti a körülményeket és viszonyokat annyira, hogy megítélhesse, vajjon a rendelkezésére álló fegyveres erő a rend és biztonság fenntartá-

sára vagy helyreállítására elegendő-e vagy nem? ennélfogva, a legsürgősb eseteket kivéve, a karhatalom kiállítása végett mindenkor a politikai hatósághoz kell fordulni; mely azon esetben, ha a rendelkezésére álló fegyveres erő a rend- és biztonság fenntartására vagy helyreállítására elegendő nem volna, az alább következő utasítás értelmében a sorhadi vagy honvédségi karhatalom kiállítása iránt intézkedend.

Végül felhívom a (czimet); hogy mindazon esetekben, melyekben szükségesnek tartja, hogy a karhatalom kiállítása végett közvetlenül a katonai vagy honvéd állomás-parancsnoksághoz forduljon, ezen lépéséről, valamint a karhatalom igénybevételének megszüntetéséről is, a m. kir. belügyi ministernek, illetőleg a horvát-szlavon-dalmát országos kormánynak rögtön táviratilag jelentést tegyen; továbbá hogy kiváló tekintettel azon körülményre, mely szerint a karhatalom kiállításából eredő költségek az illető m. kir. minister, vagy horvát-szlavon országos kormány költségvetését terhelik, az igénybevett karhatalom időtartama a legszükségesebbre szoríttassék.

Budapesten, 1876. évi junius 13-án.

***SZENDE Béla,* s. k.**

Utasítás
a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról.

1. A karhatalom czélja a közhatóságok támogatása, hogy ez által azoknak törvényes rendelkezéseik és hivatalos működéseik ellenében vetett erőszakos ellenállás ellen, a szükséges anyagi erő szolgáltassák.

2. Ha a késedelem veszéllyel jár, a törvényes rend és biztonság fentartására vagy helyreállítása czéljából, a karhatalom közvetlen igénybevételére következő közhatóságok és közhatósági közegek vannak feljogosítva.

a) minden magyar királyi minister;
b) a királyi ügyészségek;
c) a királyi törvényszékek;
d) a királyi járásbíróságok;
e) a fegyintézetek igazgatói, esetleg ezek helyettesei:

f) a fiumei kormányzó;

g) az országos képviselő-választási elnök, a követválasztás alkalmával;

h) megyei alispánok, (királybirák, kerületi kapitányok) vagy azok helyettesei;

i) szolgabírák, (alkapitányok);

j) községi bíró, az illető jegyzővel együttesen;

k) a m. kir. erdélyi csendőrségi parancsnok, valamint a szárnyparancsnok-csendőrtiszt;

l) a budapesti főkapitány vagy helyettese;

ly) a törvényhatósági joggal felruházott városok polgármestere vagy azok helyettese;

m) az 1874-ik évi XX. törvényczikk alapján kiküldött kormánybiztosok;

n) a m. kir. postaigazgatóságok;

ny) a vesztegintézeti igazgatók, vagy azok helyettese;

ó) a m. kir. pénzügyi igazgatóságok;

p) a vám- és adóőri felügyelők;

r) a pénzügyi biztosok;

s) a pénzügyőri szakaszparancsnokok, ez utóbbiak azonban csak szolgálatuk teljesítése közben.

Horvát-Szlavonországban

a) horvát-szlavon kormányszék;

b) főispán;

c) alispán;

d) szabad kir. városok tanácsa;

e) járási hivatal;

f) országgyűlési képviselő-választási elnök;

g) a m. kir. horvát-szlavon csendőrségi parancsnok, valamint a szárnyparancsnok-csendőrtiszt;

h) vészbizottsági elnökök;

i) kir. törvényszékek;

k) kir. egyes bíróságok;

l) a kir. országos pénzügyigazgatóság;

m) a kir. pénzügyi felügyelőségek;

n) a fentebb p) r) és s) alatt megnevezett közegek.

Ezen közhatóságok, illetőleg közhatósági közegek fel vannak

jogosítva karhatalom kirendeléséért a helyben létező vagy legközelebb fekvő helyőrséghez közvetlenül fordulni. Általános szabályul szolgáljon, hogy a karhatalom vegyes helyőrségekben mindig a cs. és kir. közös hadseregbeli csapatparancsnoktól kéressék és ez, ha csak lehet Írásban és mindenkor a czél megnevezése mellett történjék. Ez által az állomás-parancsnok, kinek a törvényes rend és biztonság fenntartása czéljából igénybe veendő karhatalom erejének meghatározása szoros értelemben kötelessége, azon helyzetbe jut, hogy a czél elérésére szükséges erőt megítélheti.

Honvédség karhatalmat csak azon esetben állit ki, ha helyben vagy közelben közös hadseregbeli csapatok nem állomásoznak és ha elegendő létszámmal bír.

3. A karhatalom kirendelésére a helyőrségen belül a honvédállomás parancsnok (állomás-parancsnok) mindenkor, azonkívül azonban csak akkor van jogosítva, ha ez által a helyőrség aggasztólag nem gyöngíttetik, és ha erre semmi különös magasabb hatóságtól függő menetintézkedés nem szükséges.

Sürgős esetekben, az annak megadását kívánó közigazgatási hivatalnok vagy rendőrségi (biztonsági) közegek, kellő alapos indokolás mellett, a csapat-parancsnokok és ügyeleti tisztek is fel vannak hatalmazva valamely helyőrségben, az alattuk álló készültségi osztagokból, saját felelősségükre karhatalmat kiküldeni.

4. Ha a késedelem veszéllyel nem jár, illetőleg a karhatalom kirendelésének szüksége előre látható, ez esetben a karhatalom kirendelése csakis a m. kir. belügyministerium (Horvát-Szlavonországban a kormányszék) útján történhetik, mely a karhatalom kirendelését vagy a budapesti főhad-, vagy az erdélyi katonai (zágrábi főhad-) parancsnokság útján eszközli.

A következő hatóságok vagy hatósági közegek vannak feljogosítva ily esetben közvetlenül a m. kir. belügyminiszteriumhoz (horvát-szlavon kormányszékhez) fordulni u. m.:

a) minden m. kir. minister;
b) a kir. ügyészségek;
c) a kir. törvényszékek;
d) a kir. járásbíróságok;
e) fiumei kormányzó;
f) az országos képviselő-választási elnök, a követválasztás alkalmával;

g) a megyei alispánok (királybirák, kerületi kapitányok) vagy azon helyettesei;

h) a m. kir. erdélyi csendőrségi parancsnok; .

i) budapesti főkapitány, vagy helyettese; .

j) törvényhatósági joggal felruházott városok polgármesterei vagy azok helyettese;

k) a m. kir. postaigazgatóságok;

l) a m. kir. pénzügyi igazgatóságok.

Horvát-Szlavonországban:

ly) főispán;

m) alispán;

n) szabad kir. városok tanácsa;

ny) az országgyűlési képviselő-választási elnök;

o) a m. kir. horvát-szlavon csendőrségi parancsnok;

p) királyi törvényszékek;

r) királyi egyes bíróságok;

s) a kir. országos pénzügyi igazgatóságok.

Ha felkelési mozgalom elfojtására fegyveres hatalom tényleges alkalmazása válik szükségessé, akkor az imént nevezett hatóságok és azok közegei a csapatokkal való rendelkezésre semminemű befolyást nem gyakorolhatnak; hanem csakis a katonai parancsnok, csupán katonai szempontból kiindulva, intézkedik a csapatokkal.

4 539/1886. (I. 16.) HM.kr.

a sorhadi és honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról szóló utasítás tárgyában.

Magyarországi Rendeletek Tára,
XII.évf. (1887) 1.füzet 22-29.p.

A múlt évi augusztus hó 1-évei a cs. és kir. közös hadsereg, valamint részben a m. kir. honvédségnél is érvénybe lépett szolgálati szabályzat I. részének új kiadására, úgyszintén Horvát-Szlavonországnak új területi beosztására való tekintettel, az 1876. évi junius hó 13-án kelt 1,962/eln. számú rendelettel a (Czímnek) kiadott »a sorhadi és honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról« szóló utasításnak átdolgozása és újbóli kiadása vált szükségessé.

Midőn tehát az eddig érvényben állott fentemlített utasítást ezennel hatályon kívül helyezem, egyúttal a közös hadügyminister és a m. kir. belügyminister urakkal, valamint a Horvát-Szlavonország bánjával egyetértőleg megállapított új utasítást ide ·/ alá csatolva oly megjegyzéssel küldöm meg a (Czímnek), hogy a fentidézett 1,962/eln. ex 1876. számú rendelet továbbra is érvényben marad.

Kelt Budapesten, 1887. évi január hó 16-án.

báró FEJÉRVÁRY, s. k

Utasítás
a magyar korona országaiban a hadseregbeli vagy honvéd karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásra nézve.

1. A karhatalom czélja: a közhatóságok támogatása, hogy ez által azoknak törvényes rendelkezései és hivatalos működése ellen irányuló erőszakos ellenállás elnyomására a szükséges anyagi erő szolgáltattassék.

2. Ha a késedelem veszéllyel jár, a törvényes rend és biztonság fenntartása vagy helyreállítása czéljából, a karhatalom

közvetlen igénybevételére következő közhatóságok és közhatósági közegek vannak feljogosítva, és pedig:

I. Magyarországban:

a) minden magyar királyi minister,

b) a királyi ügyészségek,

c) a királyi törvényszékek,

d) a királyi járásbíróságok,

e) a fegyintézetek igazgatói, esetleg ezek helyettesei,

f) a fiumei kormányzó,

g) a választási elnök, az országos képviselő-választás alkalmával,

h) a megyei alispánok vagy azok helyettesei,

i) a szolgabírák,

j) a községi bíró, az illető jegyzővel együttesen,

k) a m. kir. csendőrparancsnokok, valamint a szárny-parancsnokságok csendőrtisztjei, nemkülönben szükség esetén minden szolgálatban levő csendőr,

l) a budapesti főkapitány, vagy helyettese,

m) a törvényhatósági joggal felruházott, valamint a rendezett tanácsú városok polgármesterei, vagy azok helyettesei,

n) az 1874. évi XX. törvényczikk alapján kiküldött kormánybiztosok,

o) a magyar királyi postaigazgatóságok,

p) a vesztegintézetek igazgatói, vagy azok helyettesei,

q) a m. kir. pénzügyi igazgatóságok,

r) az adó- és vámfelügyelők,

s) a pénzügyőri biztosok,

t) a pénzügyőri szakaszparancsnokok, ez utóbbiak azonban csak szolgálatuk teljesítése közben.

II. Horvát- és Szlavonországokban:

a) a horvát-szlavón országos kormány,

b) a megyei alispánok vagy ezeknek helyettesei,

c) a szabad királyi városok polgármesterei, illetve Ruma mezőváros polgármestere, szervezve az 1881. évi január 28-án kelt törvénnyel, vagy ezeknek helyettesei,

d) azon közegek, kikre az 1886. évi február 5-én kelt törvény 34. §-a alapján az egyes városokban a horvát-szlavon kir.

országos kormány részéről esetleg a rendőrség igazgatása fog bizatni,

e) a járási hatóságok,

f) a választó-bizottság elnöke, képviselő-választás alkalmával,

g) a m. kir. horvát-szlavón csendőrség parancsnoka, valamint a szárnyparancsnokságok csendőrtisztjei, nemkülönben szükség esetében minden szolgálatban levő csendőr,

h) a vesztegzári bizottság elnöke,

i) a kir. törvényszékek,

k) a kir. állami ügyészségek,

l) a kir. járásbíróságok,

m) a kir. országos pénzügyigazgatóság,

n) a kir. pénzügyőrségi felügyelőségek,

o) az r) s) és t) betűk alatt felemlített közegek,

p) az országos fegyházak igazgatói, esetleg ezeknek helyettesei.

Ezen közhatóságok, illetőleg közhatósági közegek fel vannak jogosítva, karhatalom kirendeléséért a helyben létező vagy a legközelebb fekvő helyőrséghez közvetlenül fordulni; a mi, hacsak lehet, Írásban és mindenkor a czél megnevezése mellett történjék. Ez által az állomásparancsnok, kinek a törvényes rend és biztonság fenntartása ez áljából igénybe veendő karhatalom erejének meghatározása szoros értelemben kötelessége, azon helyzetbe jut, hogy a czél elérésére szükséges erőt megítélheti.

Általános szabályul szolgáljon, hogy a karhatalom vegyes helyőrségekben mindig az állomásparancsnoktól, különben a katonai vagy honvéd állomásparancsnokságtól kéressék.

A honvédség karhatalmat csak azon esetben állít ki, ha helyben vagy közelben közös hadseregbeli csapatok nem állomásoznak és ha elegendő létszámmal bír.

3. A karhatalom kirendelésére a helyőrségen belül a (honvéd, katonai) állomásparancsnok mindenkor, a helyőrségen kívül pedig csak akkor van jogosítva, ha ez által a helyőrség aggasztólag nem gyöngíttetik, és ha erre semmi különös magasabb hatóságtól függő menetintézkedés nem szükséges.

Sürgős esetekben, az annak megadását kívánó közigazgatási hivatalnok vagy rendőrségi (biztonsági) közegek kellő alapos indokolása mellett a csapat (laktanya) parancsnokok, a laktanya és helyőrségi ügyeleti tisztek és a napos tábornok (törzstiszt) is fel vannak hatalmazva valamely helyőrségben az alattuk álló készültségi osztagokból saját felelősségükre karhatalmat kiküldeni.

4. Ha a késedelem veszéllyel nem jár, illetőleg ha a karhatalom kirendelésének szüksége előre látható, ez esetben a karhatalom kirendelése csakis a m. kir. belügyminister (Horvát-Szlavonországban az országos kormány) útján történhetik, ki a karhatalom kirendelését az illető hadtestparancsnokság útján eszközli.

Ily esetben közvetlenül a magyar királyi belügyministerhez (horvát-szlavon országos kormányhoz) fordulni a következő hatóságok vagy hatósági közegek vannak feljogosítva, és pedig:

I. a) Magyarországban:

a) minden in. kir. minister,

b) a kir. ügyészségek,

c) a kir. törvényszékek,

d) a kir. járásbíróságok,

e) a fiumei kormányzó,

f) az országos képviselő-választási elnök, a követválasztás alkalmával,

g) a megyei alispánok, vagy azok helyettesei.

h) a m. kir. csendőrparancsnokok,

i) a budapesti főkapitány, vagy helyettese,

j) a törvényhatósági joggal felruházott városok polgármesterei vagy azok helyettesei,

k) a m. kir. postaigazgatóságok,

l) a m. kir. pénzügyi igazgatóságok;

II. b) Horvát- és Szlavonországokban:

m) a megyei alispánok, vagy azoknak helyettesei,

n) a szab. kir. városok polgármesterei, illetve Ruma mezőváros polgármestere, szervezve az 1881. évi január 28-án kelt törvénnyel, vagy azoknak helyettesei,

o) azon közegek, kikre esetleg az 1886. évi február 5-én kelt törvény 34. §-a alapján az egyes városokban a horvát-szlavon kir. országos kormány részéről a rendőrség igazgatása fog bizatni,

p) a képviselőválasztás elnöke,:

q) a m. kir horvát-szlavon csendőrség parancsnoka,

r) a kir. törvényszékek,

s) a kir. államügyészségek,

t) a kir. járásbíróságok,

u) a kir. orsz. pénzügyi igazgatóság

5. Ha felkelési mozgalom elfojtására fegyveres hatalom tényleges alkalmazása válik szükségessé, akkor az imént nevezett hatóságok és azok közegei a csapatokkal való rendelkezésre semminemű befolyást nem gyakorolhatnak; hanem csakis a katonai parancsnok, csupán katonai szempontból kiindulva intézkedik a csapatokkal.

*

54 079/1887. (I. 10.) KMKM.r.

valamennyi vármegye és törvényhatósági joggal felruházott város közönségéhez az árvédekezéshez kirendelt, de a helyszínén meg nem jelent közerő kiállítása czéljából igénybe vett karhatalom költségeinek behajtása, nemkülönben az árvédekezésnél közreműködött közigazgatási tisztviselők útiköltségeinek és napidíjainak fedezése tárgyában.

Magyarországi Rendeletek Tára,
XIII.évf. (1888) 1.sz. 85.p.

A múlt évben jelentkezett árvizek elleni védekezés alkalmával előfordult azon eset, hogy a védekezés teljesítésére az 1885. évi XXIII. t.-czikk 151. §-a értelmében kirendelt, de a helyszínén meg nem jelent közerő kiállítása czéljából igénybe

vett karhatalom költségei, nemkülönben az árvízvédekezésnél az idézett törvényben megszabott kötelezettségüknél fogva közreműködött közigazgatási tisztviselőknek ez alkalommal felmerült útiköltségei és napidíjai az árvédekezés által érdekelt társulat terhére számíttattak fel.

Ezen, a vízjogi törvény idevonatkozó határozmányainak szellemével ellentétben álló eljárást a jövőben megszüntetendő, a m. kir. belügyministerium ideiglenes vezetésével megbízott Ő Felsége személye körüli minister urral egyetértőleg ezennel elrendelem:

1. hogy az árvédekezéshez kirendelt cs. és kir. katonaságnak, m. kir. honvédségnek és csendőrségnek a fentebb említett czélból történt igénybevétele folytán felmerült költségek azon egyénektől hajtassanak be, kik kötelességmulasztásuk folytán, a karhatalom igénybevételének szükségét előidézték. Magától értendő azonban, hogy amennyiben a cs. és kir. katonaság, m. kir. honvédség és csendőrség a mentési munkálatokban tényleg résztvett, az ebből eredő költségek az árvédekezés által érdekelt társulat vagy egyesek terhét képezik;

2. hogy az árvédekezésnél az 1885. évi XXIII. t.-czikk- ben körülirt hivatalos kötelességénél fogva közreműködött közigazgatási tisztviselőnek a védekezés körüli külfoglalkozása alkalmával felmerült napidíjai és útiköltségei a védekezés által érdekeltek terhére fel nem számíthatók, mivel ezen tisztviselők, ha útiátalánnyal vannak ellátva, az árvédekezés és a betódult árvíznek közvetlen ármederbe való visszabocsátása alkalmából teljesített eljárásuk költségeit útiátalányukból tartoznak fedezni; az útiátalánnyal el nem látott tisztviselők ilynemű költségei pedig a törvényhatóság házipénztárából fedezendők.

Kelt Budapesten, 1888. évi január hó 10-én.

Baross Gábor, s. k.

13 769/1889. (IV. 2.) HM.kr.

a lóosztályozás alkalmával igénybe vehető csendőrségi karhatalom tárgyában.

Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára, XVI.évf. (1889) 22.sz. 147.p.

A m. kir. belügyminister úrnak, a lóösszeírásnál, illetve lóosztályozásnál a csendőrségi segédlet igénybe vételének feltételei tekintetében múlt hó 7-én 1513/VII. szám alatt a vármegyei törvényhatóságokhoz intézett körrendeletet tudomásvétel és miheztartás végett ezennel közzé teszem.

Kelt Budapesten, 1889. évi április 2-án.

báró ***FEJÉRVÁRY Géza, s. k.***

Körrendelet.

Tekintettel arra, hogy a hadi célokra szükséges lóösszeírásnál, illetve lóosztályozásnál az osztályozás helyén a tulajdonosok betűrendben vagy házszámok szerint állíttatnak fel s az osztályozást az első sorban felállított tulajdonosok lovai nyitják meg s az utolsó sorban állók lovai zárják be, a rend nélkül való tolakodás kikerülhető, de különben is a rendre felügyelni a helyszínén lévő községi közegek kötelessége, — ennélfogva, nehogy a csendőrség az annyira fontos közbiztonsági szolgálattól jogtalanul elvonassék és oly szolgálatokra alkalmaztassák, melyek teljesítésére tulajdonképpen a községi közegek vannak hivatva, felhívom a törvényhatóságot, miszerint intézkedjék az iránt, hogy a lóösszeírás, illetve osztályozások alkalmával a csendőrségi karhatalom csakis a legszükségesebb esetekben, s az elkerülhetetlen szükség tartamára midőn zavargás, vagy ellentállástól alaposan lehet tartani, vétessék igénybe, mely alkalommal a felmerülő költségek az ellenszegülőket, esetleg a visszkereseti jog fenntartása mellett az illető községeket fogják terhelni.

Budapesten, 1889. évi márczius hó 7-én.

A minister helyett:

BENICZKY s. k., államtitkár

6 707/1896. (X. 13.) HM.kr.

utasítás a magyar korona országaiban a közös hadseregbeli vagy honvéd karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásra nézve.

Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára, XXIII.évf. (1896) 36.sz. 223-233.p.

1. A karhatalom czélja

A közhatóságokat támogatni, hogy ezáltal azok — törvényes intézkedéseik és hivatalos ügyködéseik alkalmával — valamely erőszakos ellentállás leküzdésére a szükséges anyagi erőre támaszkodhassanak.

2. Jogosultság a karhatalom igénybe vételére általában.

A hatóságok csak azon esetben vannak jogosítva katonai (közös hadseregbeli vagy honvéd) karhatalmat igénybe venni, ha a politikai hatóságok rendelkezésére álló fegyveres közbiztonsági közegek a rend fenntartására vagy helyreállítására nem elégségesek.

Kisebb terjedelmű kihágásoknál a csendőrségnek idejekorán való igénybevétele, vagy az izgatók és rendbontók ellen való törvényes eljárás inkább fog czélhoz vezetni, mint erős karhatalmi segédlet alkalmazása.

Ha azonban a nyilvános rend és béke fokozott mérvben veszélyeztetnék, és annak fenntartására a rendelkezésre álló csendőrség elégtelennek bizonyulna, akkor a belügyministernél nagyobb csendőrségi karhatalom Összpontosítása kérelmezendő, és csak akkor, ha mindezen eszközök elégteleneknek bizonyulnának, vehető katonai (közös hadseregbeli vagy honvéd) karhatalom igénybe.

E mellett egyrészt szem előtt tartandó, hogy ott, hol rendzavarások vagy törvényszegések eshetőségeivel számolni kell, épen a katonai karhatalom van hivatva — kellő erőben való fellépése által — a közrendet és közcsendet biztosítani és a fegyveres erőszak tényleges alkalmazására való szükségességnek elejét venni, úgy másrészt, hogy ott hol ily feltételezéshez elegendő ok nincsen, a katonai karhatalom túlmérvű igénybevétele könnyen az erőszakoskodás színében tűnik elő.

3. Hatóságok, melyek a karhatalom igénybe vételére jogosítva vannak.

A) Ha a késedelem veszéllyel nem jár, illetőleg ha a karhatalom kirendelésének szüksége előre látható, ez esetben a karhatalom kirendelése csakis a m. kir. belügyminister (Horvát-Szlavonországban az országos kormány) útján történhetik, ki a karhatalom kirendelését az illető hadtestparancsnokság útján eszközli.

Ily esetben a következő hatóságok vagy hatósági közegek vannak följogosítva közvetlenül a magyar királyi belügyministerhez (horvát-szlavon országos kormányhoz) fordulni és pedig:

I. Magyarországban*:*

a) minden magyar királyi minister;

b) a kir. főügyészségek és a kir. ügyészségek vezetői;

c) a kir. törvényszékek vezetői;

d) a kir. járásbíróságok vezetői;

e) a fiumei kormányzó;

f) az országgyűlési képviselőválasztási elnök a képviselőválasztás alkalmával;

g) a megyei alispánok vagy azok helyettesei;

h) a m. kir. csendőrparancsnokok;

i) a fő- és székvárosi államrendőrség főkapitánya vagy ennek helyettese;

j) a törvényhatósági joggal felruházott városok polgármesterei vagy azok helyettesei;

k) a kir. posta- és távirdaigazgatóságok vezetői;

l) a kir. pénzügyigazgatóságok vezetői;

m) a kir. dohánygyárak igazgatói vagy azok helyettesei.

II. Horvát- és Szlavonországban:

n) a megyei alispánok vagy azoknak helyettesei;

o) Zágráb, Eszék, Varasd és Zimony szab. kir. városok polgármesterei, esetleg ezeknek helyettesei; a többi városok polgármesterei, esetleg ezeknek helyettesei pedig az illető megyei alispánok vagy ezek helyettesei útján;

p) azon közegek, kikre esetleg — a Horvát-Szlavon- országok városi községeinek szervezetéről szóló 1895. évi június

hó 21-én kelt törvény 124. §-a alapján — az egyes városokban a horv.-szlav. kir. orsz. kormány részéről a rendőrség igazgatása bízva lesz;

q) a képviselőválasztás elnöke;

r) a m. kir. horv.-szlav. csendőrség parancsnoka;

s) a kir. törvényszékek vezetői;

t) a kir. államügyészségek vezetői;

u) a kir. járásbíróságok vezetői;

v) a m. kir. pénzügyi igazgatóságok vezetői;

x) a zágrábi m. kir. posta- és távirdaigazgatóság vezetője;

y) a m. kir. dohánygyárak igazgatói és azok helyettesei.

B) Ha a késedelem veszéllyel jár, akkor a törvényes rend és biztonság fenntartása vagy helyreállítása czéljából a következő közhatóságok vagy közhatósági közegek fel vannak jogosítva a karhatalom kirendeléséért a helyben létező vagy legközelebb fekvő helyőrség parancsnokához közvetlenül fordulni, és pedig:

I. Magyarországban*:*

a) minden magyar királyi minister;

b) a kir. főügyészségek és a kir. ügyészségek vezetői-,

c) a kir. törvényszékek vezetői;

d) a kir. járásbíróságok vezetői;

e) a kir. törvényszékek vizsgálóbírája és ennek tényleg működő helyettese, továbbá a kir. járásbíróságoknak nyomozást vagy vizsgálatot teljesítő bírái;

f) az országos fegyintézeteknek, a kerületi börtönnek, a kir. közvetítő intézeteknek és a gyűjtő fogházaknak igazgatói, esetleg ezeknek helyettesei;

g) a fiumei kormányzó;

h) a választási elnök az országgyűlési képviselőválasztás alkalmával;

i) a megyei alispánok vagy azok helyettesei;

j) a főszolgabírák vagy ezeket helyettesítő szolgabírák;

k) a községi bírák vagy helyetteseik a községi jegyzővel, illetőleg körjegyzők együttesen;

l) a m. kir. csendőrparancsnokságok, valamint a szárny-parancsnokságok csendőrtisztjei, nemkülönben szükség esetén minden szolgálatban levő esendői?;

m) a fő- és székvárosi államrendőrség főkapitánya vagy ennek helyettese;

n) a törvényhatósági joggal felruházott, valamint a rendezett tanácsú városok polgármesterei vagy azok helyettesei ;

o) az 1 8 7 4 : XX. törvényczikk alapján kiküldött kormánybiztosok, és az 1885. évi XXIII. törvényczikk 153. szakasza alapján kirendelt árvédelmi ministeri biztosok;

p) a kir. posta- és távirdaigazgatóságok vezetői ;

q) a vesztegintézetek igazgatói és azok helyettesei;

r) a kir. pénzügyi igazgatóságok vezetői, továbbá a m. kir. pénzügyőrségi központi főfelügyelők és felügyelők;

s) vám- és pénzügyőri felügyelők;

t) a pénzügyőri főbiztosok és biztosok;

x) a pénzügyőri szakaszparancsnokok, ez utóbbiak azonban csak szolgálatuk teljesítése közben ;

y) az országos közintézetek, műtárlatok és múzeumok igazgatói vagy azok helyettesei;

z) a m. kir. dohánygyárak igazgatói vagy azok helyettesei.

II. Horvát- és Szlavonországban:

a) a horvát szlavón országos kormány;

b) a megyei alispánok vagy ezeknek helyettesei;

c) Zágráb, Eszék, Varasd és Zimony szab. kir. városok polgármesterei, esetleg ezeknek helyettesei; a többi városok polgármesterei, esetleg ezeknek helyettesei pedig az illető megyei alispánok vagy ezek helyettesei útján;

d) azon közegek, kikre — a Horvát-Szlavonországok városi községeinek szervezetéről szóló 1895. évi június hó 21-én kelt törvény 124. §-a alapján az egyes városokban a horvát-szlavón kir. országos kormány részéről esetleg a rendőrség igazgatása bízva lesz;

e) a járási hatóságok vezetői;

f) a választó-bizottság elnöke képviselőválasztás alkalmával;

g) a m. kir. horvát-szlavon csendőrség parancsnoka, valamint a szárnyparancsnokságok csendőrtisztjei, nemkülönben szükség esetében minden szolgálatban álló csendőr;

h) a vesztegzári bizottság elnöke;

i) a kir. törvényszékek vezetői;

k) a kir. állami ügyészségek vezetői;

l) a kir. járásbíróságok vezetői;

m) a kir. pénzügyigazgatóságok vezetői és a in. kir. pénzügyőrségi központi főfelügyelők és felügyelők;

n) a kir. pénzügyőrségi felügyelőségek;

o) az L r), s) és i) betűk alatt felemlített közegek;

p) az országos fegyházak igazgatói vagy ezeknek helyettesei;

q) a zágrábi kir. posta- és távirdaigazgatóság vezetője;

r) az országos közintézetek, műtárlatok és múzeumok igazgatói vagy azok helyettesei;

s) az 1.885. évi XXIII. törvényczikk 153, szakasza alapján kirendelt árvédelmi minísteri biztosok;

t) a királyi dohánygyárak igazgatói vagy azok helyettesei.

4. Az igénybevétel módja.

Sürgős esetek kivételével a karhatalom igénybevételére vonatkozó minden megkeresés írásban kell, hogy történjék, és minden alkalommal a következő adatokat kell tartalmaznia :

a) a karhatalom czélját, az általános helyzet feltüntetése és a bekövetkezett vagy előreláthatólag előfordulható ellenszegülések megjelölése mellett;

b) azon hivatalos közeget, a kivel a karhatalom parancsnoka annak alkalmazását illetőleg érintkezésbe lépni tartozik ;

c) hogy az igénybevétel előreláthatólag mely időre fog kiterjeszkedni, és esetleg

d) hogy előreláthatólag szükséges lesz-e a karhatalom alkalmazási helyének környékére különítményeket kiküldeni.

Az a) és esetleg d) alatt megnevezett adatok lelkiismeretes körülírása által a karhatalom kiállítására hivatott katonai parancsnokságoknak — a kiknek a karhatalom erejének, összeállításának és alakításának meghatározása külön kötelességeit képezi — lehetővé tétetik a szükséges erőt a helyi viszonyoknak megfelelően meghatározni.

A fentiek figyelembe vétele mellett kiállított megkeresések karhatalmak kirendelése iránt — ezen utasítás 3. pontja értelmében — rendes viszonyok között elvileg a m. kir. belügyministerhez (horvát szlavón kormányhoz), vagy pedig sürgős esetekben kivételesen a legközelebb fekvő közös hadseregbeli vagy honvéd helyőrség parancsnokához intézendők.

Mint ilyen, a közös hadsereg helyőrségeiben a »katonai állomásparancsnok«, a honvéd helyőrségekben a »honvéd állomásparancsnok«, és vegyes helyőrségben, a hol t. i. úgy közös hadseregbeli, mint honvédcsapatok vannak elhelyezve, az »állomásparancsnok« működik.

5. A kirendelésre jogosított parancsnokságok.

A karhatalom rendszerint a közös hadsereg (esetleg hadtengerészet) részéről adatik. Annak kirendelése iránt a 3. A) pont értelmében elvileg a belügyminister, illetve Horvát-Szlavonországokban — a horvát-szlavon-dalmát kir. országos kormány megkeresésére — az illető hadtestparancsnokság intézkedik.

A m. kir. honvédség karhatalmat csak azon esetben állít ki, ha helyben vagy közelben közös hadseregbeli csapat épen nem, vagy csak elégtelen erőben áll rendelkezésre, és ha elegendő létszámmal bir.

A honvédségi karhatalom kirendelése iránt elvileg a belügyminister, illetve Horvát-Szlavonországokban – a horvát-szlavon-dalmát kir. országos kormány megkeresésére – a honvédelmi minister intézkedik.

A karhatalom kirendelése az állomás szolgálati körletében: vegyes helyőrségben az állomásparancsnoknak, tisztán közös hadseregbeli helyőrségen a cs. és kir. katonai, tisztán honvéd helyőrségben a m. kir. honvéd állomás-parancsnokságnak mindig jogában áll; a szolgálati körleten kivül azonban csak akkor, ha ez által a helyőrség aggasztólag nem gyengíttetik, és ahhoz felsőbb hatóságától függő különös menetintézkedések szükségessé nem válnak.

Sürgős esetekben — a kirendelést kérő közigazgatási tisztviselő és rendőr (biztonsági) közeg alapos indokolása mellett — a csapat- (laktanya-) parancsnoknak, a laktanya- és helyőrségi ügyeleti tisztnek és napos tábornoknak (törzstisztnek) is jogában áll, hogy az állomáshelyen a neki alárendelt készültségekből — saját felelősségére — karhatalmat kirendeljen.

6. A karhatalom alkalmazása.

A karhatalom alkalmazásánál elvül szolgál, hogy .a csapatnak azon közegek hivatalos ügyködésében, melyekhez ki van rendelve, közvetlenül részt venni soha sem szabad, hanem az

csakis arra van hivatva, hogy azokat oltalmazza, és rendelkezéseiknek a szükséges nyomatékot megadja.

Ehhez képest a csapat vagy egyes tagjai rendőri ténykedésre semmi szín alatt sem alkalmazhatók, és a rendészeti szolgálat teljesítésére közhatósági, csendőrségi és rendőri közegek, vagy ezek elégtelensége esetén megfelelő minősültséggel bíró hatósági személyek, vagy egészen kivételesen más, a karhatalom igénybevételére jogosított hatósági közeg által kirendelt részrehajlatlan bizalmi férfiak rendelkezésre álljanak.

Karhatalmi különítmények az alkalmazás helyeinek környékére csak az esetben küldhetők ki, ha ez által a karhatalom feladatának teljesítése nem veszélyeztetik.

Kisebb erejű karhatalmi segédletek részéről ennélfogva kikülönítések csak kedvező körülmények között rendelhetők ki, mely alkalommal mindig szem előtt tartandó, hogy a karhatalom parancsnoka felelős az iránt, hogy a karhatalom feladatának sikeres megoldására elég erős, és hogy a fegyver becsületének megóvása minden körülmények között biztosítva legyen.

Ennélfogva a karhatalmi segédleteknek apró osztagokra való szétosztása és alkalmazása lehetőleg elkerülendő.

7. Rendelkezési jog.

A karhatalomra kirendelt csapatokkal csakis a karhatalom parancsnoka rendelkezik, a ki — a karhatalom igénybevételénél megjelölt czél (4. a) pont) elérésére az igénybevételnél megjelölt (politikai) hivatalos közeggel (4. b) pont) lehetőleg egyetértőleg — a szükséges rendszabályokat foganatosítani tartozik.

A karhatalom parancsnoka az előbbi 6. pontban megnevezett politikai-, hivatalos-, biztonsági stb. közegeket a karhatalom igénybevételénél megjelölt czél elérésére támogatni, és a szükséges lehetőséghez képest megfelelő fedezettel is ellátni tartozik.

Ha felkelési mozgalom elfojtására fegyveres erőszak tényleges, alkalmazása válik szükségessé, akkor a hatóságok és azok közegei a csapatokkal való rendelkezésre semminemű befolyást nem gyakorolhatnak, hanem a katonai parancsnok csupán katonai szempontból kiindulva intézkedik a csapatokkal.

8. A fegyveres erőszak alkalmazása.

A fegyveres erőszak a következő esetekben alkalmaztatik:

a) zavargásoknál és lázongó mozgalmaknál a felhatalmazott közigazgatási tisztviselő határozott és indokolt kérelmére akkor, ha a megelőző felhívások a törvényes állapot helyreállítására eredménytelenek maradtak, és a kirendelt csapatok parancsnoka ily közbelépés szükséges voltáról meg van győződve;

b) ha valamely csapat tettlegesen bántalmaztatik vagy fegyverrel megtámadtatik; hasonlóan, ha a tömeg fegyverekkel vagy egyéb, erőszakra való eszközökkel ellenséges szándékkal nyomul a csapat ellen és attól lehet tartani, hogy ez által a csapatok működő képessége megakadályoztatnék vagy túlságosan korlátoztatnék.

A fegyver használatakor a gyalogság szurony támadása vagy a lovasság rohama előtt lehetőleg a »roham«-jel, tüzelés előtt az »arcziránybóI takarodás«jel fúvatik.

9. Különös határozványok a képviselőválasztásoknál alkalmazandó karhatalmi segédletekre nézve.

a) A képviselőválasztások alkalmával a karhatalom elvileg a 3. A. pont értelmében veendő igénybe; ha azonban a kirendelt karhatalom a rend fenntartására elégségesnek nem látszik, akkor kivételesen a 3. B. pontban leírt eljárás is alkalmazható.

b) Választások alkalmával úgy a karhatalmak igénybevételére, valamint azoknak alkalmazására nézve azon alapelv kell, hogy mérvadó legyen, hogy a választás megejtése általában és a választási jog korlátlan gyakorlása minden választó számára lehetővé tétessék. A karhatalomnak pártczélok érdekében bármely irányba való latba vetése és érvényesítése nem egyezik a fegyveres erő hivatásával és tekintélyével, miért is meg nem engedhető.

A szándékolt rendszabályok lehetőleg egyszerűek legyenek, és minden túlszigor mellőzésével, a közforgalom követelményeinek lehető figyelembe vétele mellett az előbb említett alapelv által vezéreltessenek

c) Azon czélból, hogy a katonai hatóságoknak a karhatalom erejének meghatározására támpontok nyújtassanak, a karhatalom igénybevétele ott, a hol azt a körülmények megengedik, egy helyrajzi terv alapján eszközlendő, melyen a választási

hely, valamint az oda vezető és elzárandó utczák stb. stb. feltüntetve legyenek.

d) Közlekedési vonalak, utczák, terek elzárására, a választási hely biztosítására stb. netán felállítandó katonai őrvonalak mellé mindig kellő számban hatósági, csendőrségi vagy rendőri közegek adandók, kik a rend fenntartására megkívántató cselekvő szolgálatot, u. m. a közlekedő személyek és kocsik stb. ellenőrzésére, feltartóztatására, továbbá netán előforduló rendháboritásoknál a letartóztatásra vonatkozó ténykedéseket végzik.

Ezen közegek a karhatalom parancsnokának a választást megelőző napon megnevezendők és a választás napján külső jelvénynyel látandók el, hogy a karhatalmat képező csapatok egyes csoportjainak parancsnokai által felismerhetők legyenek.

10. A karhatalom csapatainak élelmezése és elhelyezése.

A karhatalomnak a helyőrségen kívül való élelmezésére nézve a beszállásolási törvény határozványai mérvadók.

Minthogy azonban a karhatalom czéljával a legtöbb esetben össze nem egyeztethető, hogy a karhatalom gyanánt alkalmazott csapatok távol elszórva szállásoltassanak el, ennélfogva a helyi hatóságok gondoskodni tartoznak, hogy a csapatok lehetőleg egyesítve, nagyobb épületekben (iskolák stb.) helyeztessenek el.

Ennek megfelelően lesz az élelmezés is rendezendő.

Budapesten, 1896. évi október hó 13-án

báró FEJÉRVÁRY Géza, s. k.

58 440/1896. (X. 29.) IM.r.

a karhatalom igénybevétele alkalmával követendő eljárásra nézve kibocsátott új utasítás közlése tárgyában.

Igazságügyi Közlöny, V.évf. (1896) 11.sz. 357-366.p.

A magyar korona országaiban a közös hadseregbeli vagy honvéd karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásra nézve a m kir. honvédelmi minister úr által, a m. kir. ministerelnök, a belügyi m. kir minister, a horvát-szlavon-országi bán és a cs és kir. közös hadügyminister urakkal, valamint velem egyetértőleg 1896. évi október hó 13-ról 6707. eln. sz. a. kibocsátott utasítást tudomás és az illetékes hatóságok részéről szem előtt tartás végett / alatt közlöm.

Kelt Budapesten, 1896. évi október 29-én.

Melléklet
a kir. igazságügyministernek
58.440/1896. I. M. számú
rendeletéhez:

Az utasítás szövege azonos a *„6 707/1896. (X.13.) HM.kr. Utasítás a magyar korona országaiban a közös hadseregbeli vagy honvéd karha-talomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásra nézve”* című jogszabályban foglaltakkal (*a szerk.*)

9 732/1905. (XI. 4.) HM.r.

a Cs-1. jelzetű „Utasítások a m. kir. csendőrség számára” című szolgálati könyv helyesbítése.

Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára, XXXII.évf. (1905) 27.sz. 355.p.

A Cs-1. jelzetű „Utasítások a m. kir. csendőrség számára” című szolgálati könyv I. rész 6. §-ának első sorának „A” betűje után beszúrandó: „főispánok, a”

Kelt Budapesten, 1905. évi november hó 4-én.

BIHAR Ferencz, s. k.

„ . . . dések válnak szükségesekké, — halasztást nem szenvedő esetek kivételével — az illetékes szárny- illetve szakasz-parancsnokságokhoz intézik megkereséseiket; egyáltalában ez irányban a hatóságok és a szárny-, valamint szakasz-parancsnokságok között a közbiztonsági szolgálat érdekében szakadatlan érintkezés tartandó fenn.

6. §

főispánok,

A, a magyar királyi bíróságok és királyi ügyészségek, továbbá az országos fegyintézetek, kerületi börtönök és közvetítő börtön-intézetek igazgatóságai s végre a határvám és veszteg-intézeti hivatalok oly ügyekben, melyek teljesítésére az ő saját őrközegeik elégtelenek lennének, jogosultak a csendőrség segédletét írásbeli felszólítással közvetlenül igénybe venni.

Egyéb polgári, pénzügyi, adó- és postahivatalok, katonai, vagy honvéd hatóságok és parancsnokságok, valamint községi elöljáróságok csendőrségi karhatalmat igénylő megkereséseiket az illetékes közigazgatási hatóságokhoz intézik és csakis akkor tartozik a csendőrség a közvetlenül hozzá intézett írásbeli felszólításra a fennevezett hatóságoknak segélyt nyújtani, ha a késedelem veszéllyel jár.

Ezen felhívásokat az illető hatóságok alapos bírálat alá tartoznak venni s kötelesek őrködni afelett, hogy a csendőrség fontos közbiztonsági szolgálatától jogtalanul el ne vonassék.

7.§

A felhívás tartalmáért mindenkor az azt kiadó, vagy kiállító hatóság vagy egyén, — a felhívások foganatosí- . . .”

10 767/1905. (XII. 27.) HM.r.

karhatalmak (segédletek) után megtérítendő kiadásokról átnézet közzététetik.

Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára, XXXII.évf. (1905) 31.sz. 384.p.

A mellékelt átnézet azon kiadásokat tartalmazza, melyek a polgári közigazgatás czéljaira rendelkezésre bocsátott karhatalmak (segédletek) után, az illető polgári igazgatási ágazatok által a honvédelmi tárczának külön leszámolás útján megtéríttetnek.

Ez által az 1874. évi Rendeleti Közlöny 18. számában foglalt 2650 elnöki számú körrendelet hatályon kívül helyeztetik.

Kelt Budapest, 1905. évi deczember hó 27-én.

BIHAR Ferencz, s. k.

Átnézet azon kiadásokról, melyek a polgári közigazgatás czéljaira rendelkezésre bocsátott karhatalmak (segédletek) után, az illető igazgatási ágazatok által a honvédelmi tárczának megtéríttetnek.

Tétel	Ha a honvédség igénybe vétetik	A honvédelmi tárczának megtéríttetnek	
1.	Pénzügyőri szolgálatokra	A vasúti, gőzhajó, előfogati költségek, amennyiben a karhatalmi különítmény továbbítására e közlekedési eszközök igénybe vétele szükségessé vált. Lovasított karhatalmaknál, az ideiglenes (átvonuló) beszállásolás alkalmával a lovak elhelyezéséből felmerült költségek. Az esetleg eltüzelt lőszer költségei.	A havidíjasok és a legénység pótdíjai teljes összegben.
2.	Nyilvános közigazgatási vagy közbiztonsági czélokra általában, pl.: vesztegzár, zárőrvonal fenntartásához, foglyok őrkíséretéhez, rablók elleni kiküldetésekhez stb.		Ideiglenes (átvonuló) beszállásolás alkalmával igénybe vett havidíjasi és altiszti szobák és ha ezek több személy által foglaltatnak el, a bútortöbblet fejében felmerült költségek.
3.	Közigazgatási és közbiztonsági hatóságok által kibocsátott rendelkezések és tilalmak végrehajtására.		Az összes többi teljesítménye kért minden egyes ember után hadapród-tiszthelyettestől lefelé, ha a tényleges állományból adatnak 30 fillér, ha pedig nem a tényleges állományból hivatnak be, 88 fillér napi átalányösszeg a vonatkozó karhatalom egész tartamára.

4.	Mint adóvégrehajtó különítmény.		A végrehajtásra kirendelt legénység után a menetpótdíj a végrehajlás helyére és vissza tett menetek tartamára. Az összes többi teljesítményekért minden egyes ember után, őrmestertől lefelé, ha tényleges állományból adatnak, 11 fillér, ha pedig a nem tényleges állományból hivatnak be, 63 fillér napi átalányösszeg a vezényeltetés egész tartamára.
5.	Postakíséretül.	A tényleg felmerült összes többköltség	
6.	Árvizeknél és egyéb elemi eseményeknél segélynyújtásra.	A rendes illetékek (kiadások) és e különítmények számára rendszeresített, tényleg felszámított illetékek (kiadások) közt mutatkozó különbözet, vagyis a felmerült összes többköltség.	
7.	Polgári közigazgatás alá tartozó pénztárak, börtönök és egyéb intézetek őrizetére.	A megtérítendő kiadások esetenkint külön állapíttatnak meg s hozatnak az illető számadótest tudomására.	
8.	Karhatalmi (segédleti) czélokra oly alkalmakból, melyek a fenti tételek alatt felemlítve nincsenek.		

Megjegyzés

1,2,3 és 4. tételhez: A helyőrségi állomáson kívül alkalmazásba jutó karhatalmak rendeltetési helyükre rendszerint gyalog tartoznak menetelni, ha csak sürgős esetekben a rendeltetési hely és a helyőrségi állomás közötti nagyobb távolság a közlekedési eszközöknek igénybe vételét szükségessé nem teszi.

Lényegtelen szállítási költségek, melyek pl. egyes betegek vagy gyengélkedők továbbítására, vagy élelmi czikkeknek stb. fuvarozására igénybe vett előfogatok után felmerülhetnek, nem képezik visszatérítés tárgyát.

4. tételhez: Az állami egyenes adók módjára kezelt egyéb köztartozások végrehajtására rendelkezésre bocsátott karhatalmak után azon kiadások téríttetnek meg, melyek az adóvégrehajtó különítményekre megállapítva vannak.

Egyebekben lásd Illetékszabályzat I. rész 56. §. 4. pontját.

6. tételhez: Ha tűzvész alkalmával biztonsági, czélból bocsáttatik rendelkezésre a karhatalom, akkor a megtérítés nem a tényleges többköltség mérvében teljesíttetik, mint az az árvi-

zek s egyéb elemi eseményekhez segélynyújtásra kirendelt különítményeknél történik. Az ilynemű karhatalmi különítmények után az illető igazgatási ágazatok részéről elvileg csakis az 1., 2. és 3. tétel alatt megállapított térítések teljesíttetnek.

A ruházat és felszerelés rendkívüli kopásából felmerült költségekre nézve lásd a G-17. jelzetű Ruhagazdálkodási utasítás 85. §-át.

7. tételhez: E helyeken esetleg levő katonai őrszobák világításából és fűtéséből felmerült költség visszatérítés tárgyát képezi.

192/1906. (VII. 12.) BM.r.
a főispánok karhatalom-igénybevételi jogának megszüntetéséről.

Magyarországi Rendeletek Tára, XL.évf. (1906) 4.sz. 1004.p.

A törvényhatóságokról szóló 1886: XXI. t.-c. értelmében a közbiztonság és rend érdekében kirendelendő karhatalom iránt való intézkedés a törvényhatóság jogkörébe tartozván, a csendőrségi szervezeti utasítás 6. §. első bekezdésében felsorolt azon hatóságok közül, amelyek a csendőrség segédletét felszólítással közvetlenül igénybe venni jogosultak, a főispánokat ezennel törlöm.

Budapesten, 1906. évi julius hó 12-én.

ANDRÁSSY s. k.

2 245/1906. (III. 6.) HM.r.
A-15 karhatalmi utasítás kiadása tárgyában.

Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára, XXXIII.évf. (1906.) 8.sz. 42.p.

Az „Utasítás a cs. és kir. közös hadseregbeli, vagy m. kir. honvéd karhatalmaknak kiadása igénylése, kirendelése és alkalmazására

nézve" (A—15) uj kiadásának tervezte, annak azonnali hatályba lépése mellett, külön elosztó szerint kiadatik.

Ezzel az 1896. évi 6707/eln. számú rendelettel (35. sz. R. K.) kiadott hasonló utasítás, s annak 1903. évi helyesbített utánnyomatása hatályon kívül helyeztetvén, az «A—33, Kimutatás» megfelelően helyesbítendő, az «A —-34, Elosztó» pedig a külön elosztó szerint kiegészítendő.

Kelt Budapesten, 1906. évi márczius hó 6-án.

PAP Béla, s. k.

A-15 utasítás
a cs. és kir. közös hadseregbeli vagy m. kir. honvéd karhatalmaknak igénylése, kirendelése és alkalmazására nézve.
Budapest, 1906. Pallas. 32 p. (Tervezet)

Bevezetés

„Karhatalom"-nak azon csapatok neveztetnek, melyek a közhatóságok támogatására, alábbi határozványok szerint oly czélból rendeltetnek ki, hogy azoknak intézkedéseiknél és hivatalos ügyködéseiknél általában, főként pedig esetleges erőszakos ellentállás leküzdésére a szükséges anyagi erő rendelkezésre álljon.

A következő szövegben tágabb értelemben azon csapatok is „karhatalom"-nak fognak neveztetni, melyek az említett hatóságoknak elemi csapásoknál való segélynyújtás czéljából bocsáttatnak rendelkezésre.

I. FEJEZET

Általános határozványok. (Katonai és polgári hatóságok számára.)

1.§

Alapelvek az igénybevételre

Katonai karhatalom oly czélból vehető igénybe, hogy a közhatóságok és azok közegei részéről törvényes hatáskörükön belül a törvények végrehajtására, valamint a közbiztonság, csend és rend fenntartására vagy helyreállítására irányuló intézkedéseknek –

amennyiben a rendelkezésükre álló eszközök ezen célok elérésére már nem elégségesek – a kellő nyomatékot megadja.

Ha a közhatóságok és közegeik említett célokat egyéb intézkedésekkel is elérhetik, ez esetben katonai karhatalom nem veendő igénybe.

A csapatok igénybevételénél egyrészt szem előtt kell tartani, hogy ott, ahol felkelő mozgalmak és törvényellenes cselekmények feltételezhetők, a törvényes rend fenntartását már egy meg-felelő erejű karhatalom megjelenése is biztosíthatja és ily módon a fegyveres erőszak tényleges alkalmazásának szüksége eleve elkerülhető volna, másrészt azonban meg kell gondolni, hogy ott, hol ily feltevésekre elegendő ok nincsen, a karhatalom alkalmazása könnyen az indokolatlan, elhamarkodott erőkifejtés látszatát keltheti.

Miután a törvények végrehajtásáról való gondoskodás, valamint a rend és biztonság állandó fenntartása a közigazgatási (rendőri) hatóságok kötelessége, ezen hatóságok a karhatalom csapatainak mielőbbi részleges vagy teljes bevonását mindenkor szem előtt tartsák.

A karhatalom bevonása – választásokhoz kirendelt kivételével (10. § utolsó bekezdés) – azonban csakis azon katonai hatóság (parancsnok vagy közeg) utasítására történhetik, amely (ki) azt kirendelte, eziránt azonban annak előzőleg a kirendelést kérő hatósággal érintkezésbe kell lépnie.

A karhatalom igénybevételénél két eset különböztethető meg:

A) ha a késedelemből veszély nem származhatik, illetőleg, ha a kirendelés szüksége előre látható;

B) ha a késedelem szemmel látható veszéllyel járna és a karhatalom kirendelésének szüksége hirtelen beáll.

Az igénybevételre jogosult hatóságok és közegek a mellékletben vannak felsorolva.

Amennyiben az alkalmazási helyre már megérkezett karhatalom megerősítése szükségesnek bizonyul, ezt a karhatalom parancsnoka az illetékes parancsnokságtól kérelmezze.

2.§
Az igénylésnél való eljárás.

A karhatalom igénylése az 1. § A) esetében és ha az írásbeli igényléssel járó késedelem folytán hátrány nem származik, il-

letve az 1. § B) esetében is *írásbelileg* történjék. Az írásbeli igénylésben az általános helyzet, a netalán előfordult vagy előreláthatólag beállható ellenszegülések, valamint lehetőleg az igénybevétel hozzávetőleges tartama is röviden megjelölendő.

A katonai karhatalom mindennemű igénylésében meg kell jelölni továbbá annak czélját, valamint azon hivatalos (biztonsági vagy egyéb) közeget is, kivel karhatalom parancsnoka, a karhatalom alkalmazása tekintetében érintkezésbe lépjen. Meg kell továbbá még azt is említeni, hogy beállhat-e annak szüksége, mely szerint az alkalmazási hely környékére különítményeket kell kiküldeni.

Az igénylő polgári hatóságnak (közegnek) szabadságában áll a karhatalom ereje és fegyvernemére nézve javaslatokat tenni.

Ezen adatok megjelölése által , a karhatalom kirendelésére hivatott katonai parancsnok a helyi viszonyok tekintetbe vétele mellett a karhatalom erejének megszabására, annak összeállítása és megalakítására támpontokat nyerjen.

A karhatalom kirendelése irányt fentiek figyelembe vétele mellett szerkesztett megkeresés az 1. § A) eseteiben – kizárólag a mellékletben meghatározott úton – elvileg azon katonai terület parancsnoksághoz intézendő, melynek területén a karhatalom alkalmazásba jut.

Az 1.§ B) alatt említett kivételen, különösen sürgős esetekben a megkeresés a legközelebb fekvő helyőrség parancsnokához, illetőleg a 3.§ 3. pontjában megjelölt parancsnokokhoz (közegekhez) közvetlenül intézendő. Helyőrség parancsnoka gyanánt a közös hadsereg helyőrségeiben a „katonai állomás-parancsnok", honvéd helyőrségekben a „honvéd állomás-parancsnok", vegyes helyőrségekben pedig, hol t.i. úgy közös, mind csapatok vannak elhelyezve, az „állomásparancsnok" működik.

Távbeszélő útján való megkeresések az előfordulható visszaélések miatt mellőzendők és lehetőleg ellenőrizendők. A rendes írásbeli megkeresés utólag mielőbb beküldendő.

3. §

Kirendelés.

Az 1. § A) eseteiben a kirendelést elvileg a katonai területi parancsnokságok eszközlik.

Az 1.§ B) eseteiben a karhatalom kirendelésére ezen kívül:

1. az állomás szolgálati körletén belül ott, hol csak közös hadseregbeli, vagy csak honvéd csapatok vannak elhelyezve, a katonai, illetőleg honvéd állomásparancsnokság, vegyes helyőrségekben pedig az állomásparancsnok mindig jogosítva van;

2. az állomás szolgálati körletén kívül ellenben csak akkor, ha ez által a helyőrség aggasztólag nem gyengíttetik és ahhoz felsőbb hatóságtól függő különös menetintézkedések nem szükségesek.

3. Sürgős esetekben ily kirendelést kérő közigazgatási tisztviselő, biztonsági vagy egyéb közeg alapos indokolására a csapat- (laktanya) parancsnok, a laktanya és helyőrségi ügyeleti tiszt, továbbá a napos tábornok (törzstiszt) is fel van hatalmazva, hogy az állomáshelyen a neki alárendelt készültségekből saját felelősségére karhatalmat kivonultasson.

Honvéd karhatalom kirendelése iránt, ha idő és körülmények azt valamiként megengedik, a belügyminiszter, illetőleg a horvát-szlavón-dalmát országos kormány megkeresésére elvileg a honvédelmi miniszter intézkedik, minélfogva annak döntése lehetőleg kikérendő.

A karhatalom kirendelését – ha annak igénylése egy erre feljogosított polgári hatóság részéről történik – az arra hivatott parancsnokságnak (közegnek) megtagadnia nem szabad. A karhatalom kirendelése előtt azonban, ha a késedelemből veszély nem származik, felvilágosítások követelhetők.

Katonai hatalomnak a katonai parancsnok saját kezdeményezéséből való beavatkozása különleges eseményeknél csak akkor engedhető meg, ha ily közbelépés valamely közvetlenül fenyegető veszély elhárítására feltétlenül szükséges.

4. §
Magatartás.

a) Általában

A karhatalom alkalmazásánál elvül szolgáljon, hogy a csapatnak azon közegek szorosan vett hivatalos ügyködésében, akikhez ki van rendelve, részt vennie sohasem szabad, hanem az csupán arra van hivatva, hogy azokat oltalmazza és rendelkezéseiknek a szükséges nyomatékot megadja.

A karhatalmul alkalmazott csapatok mindegyik csoportjánál a biztonsági szolgálat teljesítésére közigazgatási hivatalnokok, csendőri, rendőri vagy egyéb közbiztonsági közegek és csakis azon esetben, ha ilyenek elegendő számban nem volnának más, a karhatalom igénylésére jogosult hatóságok által megjelölt, megfelelő minősültséggel bíró egyének álljanak rendelkezésre.

Utóbbi egyének, a nem egyenruhában volnának, azon czélból, hogy a csapatok őket könnyen felismerhessék, különös jelvényekkel látandók el, és ezenkívül hivatalos írásbeli igazolvánnyal is rendelkezzenek.

Fegyveres erőszakot csak az 5.§-ban megjelölt esetekben szabad alkalmazni.

Határozott, tervszerű fellépés mindjárt a karhatalmi működés kezdetén, többnyire fegyveres erőszak alkalmazása nélkül is biztosítja a sikert.

b.)Polgári hatóságokhoz és a csendőrséghez való viszony.

A karhatalom parancsnoka az illetékes polgári hatósággal (annak közegével) való érintkezést keresse és azt szakadatlanul tartsa fenn.

A karhatalmi csapatokkal azonban csakis azok parancsnoka intézkedhetik.

A polgári hatóságok (azok közegeinek) befolyása tehát csakis a mindenkori helyzet és a karhatalom tevékenysége által elérendő czél tisztázására szorítkozhatik.

Ezen adatok közlését a karhatalom parancsnoka mindig kérje.

A karhatalom parancsnokának a 2§-ban megjelölt hivatalos (rendőri vagy egyéb) közeget az igénybevétel alkalmával megjelölt, vagy a karhatalom működése közben felmerülő czél

elérésében támogatnia kell és azt – a szükséges és lehetőséghez képest – megfelelő fedezettel is el kell látnia. A zavargásoknál közbenjáró tisztviselő oltalmára szükség esetén fedezett képen egy járőrt rendeljen ki.

Egyéb iránt, ha a fegyveres erőnek tényleges alkalmazása szükségessé válik, a polgári hatóságok (azok közegei) a csapatokkal való intézkedésekre semmi nemű befolyást nem gyakorolhatnak.

Ha közös hadseregbeli vagy honvédcsapatok karhatalom gyanánt a csendőrséggel egyidejűleg alkalmaztatnak, akkor kölcsönös megegyezéssel kell eljárniuk, aminthogy azonban a karhatalom csapatainak parancsnoka nincs felhatalmazva a csendőrség felett rendelkezni, éppoly kevéssé áll jogában a csendőrtisztnek a karhatalom csapatira befolyást gyakorolni.

5§.
A fegyveres erőszak alkalmazása

A fegyveres erőszak a következő esetekben alkalmazandó:

a) zavargásoknál és lázangó mozgalmaknál a felhatalmazott közigazgatási tisztviselő (hivatott közeg, fegyintézetekben való zavargásoknál a fegyintézet vezetője) határozott és indokolt kérelmére akkor ha annak a törvényes állapot helyreállítását czélzó megelőző felhívások eredménytelenek maradtak és ha kirendelt csapatok parancsnoka is meg van győződve íly közbelépés szükséges voltáról.

b) ha valamely csapat tettlegesen bántalmaztatik, vagy éppen fegyverrel támadtatik meghasonlóan ha emberek fegyverrel vagy egyéb erőszakra valló eszközzel ellenséges szándékból a csapat ellen nyomulnak és attól lehet tartani, hogy ez által a csapatok működő képessége megakadályoztatnék vagy szerfölött korlátoztatnék.

c) ha a rend és biztonság helyreállítására kivonult valamely csapatnál, vagy ennek valamely önálló részénél közigazgatási tisztviselő nincs jelen, akkor ezen csapat parancsnoka köteles a személy, tulajdon, vagy közintézmények biztonsága elleni erőszakos cselekmények bekövetkezése előtt a törvényes állapot helyreállítására felhívást intézni és ha ezen felhívás eredménytelen marad, ez esetben – még ha a maga a csapat nem is hábo-

rítatott volna – erőszakos rendszabályok alkalmazásával saját belátása szerint közbelépni.

Egyes kihívások, valamint a felizgatott tömegnek a népzavarságokkal rendesen kapcsolatos kiabálása és fütyülése folytán nem szabad a csapatnak magát mindjárt a fegyver használatára, jelesen a tüzelésre ragadtatni mindaddig, míg ily ellenséges nyilvánulásuknak a csapatra nézve veszedelmes következményei nincsenek.

Ha azonban a fegyverhasználat szüksége beállott, ez esetben a csendzavarók teljes szétoszlását vagy azok feltétlen megadását kel követelni és semmiféle ürügy alatt nem szabad bármily alkudozásba bocsátkozni, vagy egyezségre lépni. A fegyveres erőszakot ez alkalommal főként a mozgalom vezetői ellen kell irányítani.

6.§

Gyalogság és lovasság alkalmazása zavargások elnyomásánál

Valamely lázongó néptömeg szétszórására a gyalogság, hol a körülmények azt megengedik és czél szerűnek mutatkozik a tér kiürítésre tett felszólítás eredménytelensége után először tartalék oltama alatt szuronnyal támadjon, miközben fegyvertelen nők, gyermekek és erőtlen aggok kímélendők. Ha a szuronytámadás nem elégséges, ha a csapatra lövöldöznek, vagy ha a csapat önvédelemre kényszerítettik, akkor a lőfegyvert kell használni, mely alkalommal azonban sohasem szabad vaktöltényekkel, vagy a levegőbe lőni.

A szuronytámadás előtt, hacsak lehet, először a „Roham" jelt, a tüzelés előtt a „Tüzelni" jelt kell fuvatni.

A lovasság, mely valamely zavargás kezdeténél többnyire előnyösen alkalmazható arra, hogy gyors mozdulataival az útczákat és tereket a fegyveres erőszak tulajdonképpeni alkalmazása nélkül kiürítse, oly állást foglaljon, hogy szükség esetén rohamot intézhessen, mely után azonban a szétugrasztottak további üldözése nélkül ismét zárt rendbe gyülekezzék.

A lovasság feladata még az is, hogy megfelelő járőr menetek által a tömegnek kívülről gyarapodását és az újbóli csoportosulásokat megakadályozza.

A lovasság rohama előtt is, ha csak lehet, előbb az erre szolgáló jel fuvandó.

A parancsnok személyes oltalmára szolgáló fedezetül külön járőrt jelöljön ki.

7§

Letartóztatások

Zavargások elnyomásánál fontossággal bír az, hogy a mozgalom vezetői kézre kerüljenek.

Letartóztatások foganatosítására elvileg a biztonsági közegek vannak hivatva. A katonaság részéről letartóztatások tehát csak akkor eszközlendők, ha a 2. §-ban megjelölt hivatalos közeg e végből a karhatalom parancsnokát felkéri, vagy ha ezen hivatalos közeg, illetőleg a letartóztatások foganatosítására hivatott biztonsági közegek távol vagy utóbbiak elégtelenek volnának.

Ha a letartóztatásokat a katonaságnak kell teljesítenie, e czélból erélyes tisztesekből és erőteljes elszánt emberekből alakított járőröket kell kikülöníteni, melyek az élen haladó osztályok oldalán menetelnek.

Ily járőrök parancsnokai a letartóztatás után az elfogottak személyleírását, az elfogás okát és mellékkörülményeit, valamint a nekik alárendelt emberek neveit lehetőleg jegyezzék elő, hogy a későbbi hivatalos eljárásnál megbízható felvilágosítással és tanúskodással szolgálhassanak.

A járőr parancsnokok az elfogottakat valamely közbiztonsági közegnek vagy polgári őrségnek – írásbeli elismervény ellenében – azonnal adják át.

Ha ez nem lehetséges vagy a pillanatnyi helyzetre való tekintettel tanácsos nem volna akkor az elfogottak egyelőre magánál a karhatalmi csapatnál őrizet alatt visszatartandók, erről a legközelebbi illetékes polgári hatóság – mihelyt a viszonyok megengedik – haladéktalanul értesítendő.

8.§.

Irányelvek oly esetekre, midőn külállomásbeli csapatok karhatalmi czélokra valamely más helyőrségbe vonatnak.

Ha a katonai (honvéd) állomásparancsnokság (állomás-parancsnok) véleménye szerint valamely helyőrség csapatai karhatalmi czélokra előreláthatólag nem elégségesek és külső csa-

patok bevonása katonai szempontból szükségessé válik, úgy a helyi hatóság az erre vonatkozó javaslatot a katonai területi parancsnokságnál (honvédelmi miniszternél) megtenni és ha az XXXX a politikai hatósággal való előzetes megegyezés nélkül kérelmeztetett, erről az illetékes politikai hatóságot is, továbbá a m. kir. belügyminisztert, illetőleg a kir. horvát-szlavón-dalmát országos kormányt haladéktalanul értesíteni tartozik.

Valamely katonai terület csapatainak idegen csapatokkal való megerősítése elvileg a közös hadügyminiszter intézkedései szerint történik.

9.§

Különös határozványok nagyobb területre kierjedő csendzavarások megakadályozása és elnyomására kirendelt karhatalmak számára.

A résztvevő tényezők minden körülmények között sikeres összeműködésének legfontosabb alapfeltétele a politikai hatóságok és a katonai területi parancsnokságok közötti egyetértés amely lehetőleg már eleve, vagy a mihelyt csak megtehető, előkészítendő és a karhatalmi működés tartama alatt zavartalanul fenntartandó.

Ha csendzavarások megakadályozására és elfojtására a karhatalmi csapatok közbelépése egy kiterjedt terület több pontján válik szükségessé, a tervszerű eljárás és a törvényes rend helyreállítására kirendelt csapatok egységes vezetésének biztosítása czéljából az azok feletti parancsnokolás egy parancsnokra rábízandó, ki a mozgalom gyors elfojtására és a további kihágások megakadályozására szükséges katonai intézkedéseket önállóan teszi meg.

Ennél figyelem fordítandó a csoportok czélszerű összeállítására, azok feladatainak pontos kiutalására, a parancsnoklási viszonyoknak a csoportokon belül való rendezésére, megfelelően összeállított törzsekkel való ellátására és megbízható összeköttetési és jelentési szolgálat előkészítésére.

Ily esetekben egyidejűleg a politikai közigazgatási ügyködések vezetésére, továbbá a csapatok és közigazgatási hatóságok kölcsönös támogatásának lehetővé tétele végett a szükség tartamára a megyei vagy városi törvényhatóságok és ha

több közigazgatási terület jöhet kérdésbe a belügyminiszter, illetőleg a horvát-szlavón-dalmát országos kormány által, egy a viszonyokkal ismerős és a szükséges nyelvismeretekkel bíró magasabb közigazgatási tisztviselő jelölendő ki.

Ez a parancsnokot megérkezése alkalmából, úgyszintén a karhatalmi szolgálat folyamán esetről-esetre a fennálló viszonyokról tájékoztatja, a katonai parancsnok és az illető közigazgatási hatóság között a szükséges érintkezést fenntartja, valamint azok kölcsönös értesítéseit közvetíti, végül gondoskodik a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozó rendszabályok gyors és czélszerű végrehajtásáról.

Ha messze kiható rendzavarás elfojtásáról van szó, továbbá ha az idő és viszonyok megengedik, a karhatalom parancsnokának a katonai rendelkezések végrehajtására szükséges utasítások általában egyrészt a megyei vagy városi törvényhatóság, másrészt pedig a katonai területi parancsnok között történt előzetes megállapodás után, az utóbbi részéről adandók ki.

Minthogy egy katonai terület körletén belül kirendelt valamennyi csapat feletti legfelsőbb vezetésnek a katonai területi parancsnok kezében kell maradnia, ennél fogva elengedhetetlen, hogy ő az egész terület viszonyairól amelyre a mozgalom kiterjedt állandóan olyképpen legyen tájékozva, hogy karhatalmi csapatoknak további készenlétbe helyezése iránt a szükséges előkészületeket ideje korán megtehesse. Ez okból nemcsak a karhatalom parancsnokának kell az összes előforduló fontos eseményekről folytatólagos közvetlen jelentéseket tenni, hanem saját észleleteik és a közigazgatási közegek részéről beérkező jelentések alapján az illetékes politikai hatóságok is értesítsék minden szükségesről katonai területi parancsnokot.

Mihelyt katonai részről a rend helyreállítására tett intézkedések czéljukat elérték és a viszonyokban oly változás állott be, hogy a közigazgatási hatóság közvetítő befolyása és tekintélye által kedvező eredmény, továbbá a rend és csend helyreállása várható, úgy a közigazgatási közegek kötelessége leend befolyásuk érvényesítését megkísérleni és mihelyt csak lehetséges a törvényes állapotot ismét helyreállítani.

A karhatalmi csapatoknak mielőbbi részleges vagy teljes bevonását a politikai hatóságok szemmel tartsák és az a kato-

nai területi parancsnokkal egyetértőleg, utóbbi által eszközlendő. (lásd 8. lapoldal 3 bekezdés)

A részleges bevonásra szánt csapatokat a katonai területi parancsnok jelöli meg.

10.§
Különös határozványok a választásoknál működő karhatalmakra nézve

Ha a választásoknál az 1 § határozványai szerint katonai karhatalom kirendelése volna szükséges, a politikai hatóságok különös tekintettel legyenek arra, hogy a túlmérvű karhatalmi kirendelések a katonai érdekekre nézve hátrányosak.

Ezért tehát annak igénylésénél mindenkor, – főképpen pedig fegyverszünet és újonczkiképzés alatt – mérséklettel járjanak el és a katonai terület parancsnokságoknak a körletükben előreláthatólag véghezviendő teljesítmények áttekintését, valamint a rendelkezésre álló csapatok egységes irányítását lehetővé tegyék.

A magyar korona országaiban lefolyó képviselő választásoknál vezető politikai közeg gyanánt a választási elnök működik, kinek a karhatalom parancsnokhoz való viszonyára nézve a 4. § b) pontjának határozványai érvényesek.

A választási elnök jogai gyakorlásával esetről esetre a helyettes elnököt, vagy az illetékes közigazgatási hatóság közegeit bízhatja meg.

Amennyiben az általános választásoknál szükségesnek bizonyul egyes katonai terület körletek csapatainak megerősítésére a határos hadtestek körletéből is csapatokat készenlétbe helyezni vagy egyáltalában a hadtest parancsnokságokat kölcsönös kisegítésre felhatalmazni, a közös hadügy miniszter a belügyminiszterrel, illetőleg Horvát-Szlavón-Dalmát ország bánjával egyetértőleg fog eljárni, a honvédség elvi kirendelésére vonatkozóan pedig a honvédelmi miniszterrel fog megegyezni.

A katonai részről leendő intézkedések lehetőleg egyszerűek legyenek és túlságos szigor mellőzésével a közforgalom követelményeit figyelembe vegyék.

Azon czélból, hogy a katonai hatóságnak a karhatalom erejének meghatározására támpontok nyújtassanak, a karhatalom igénybevétele ott, hol azt a körülmények megengedik, helyszínrajz alapján eszközlendő, melyen a választási helyiség, valamint az odavezető és elzárandó utczák stb. feltüntetve legyenek.

A karhatalomnak közlekedési vonalak vagy terek elzárására, a választási helyiség biztosítására stb. kikülönített részei mellé mindig közigazgatási tisztviselők, csendőrségi vagy rendőri közegek adandók, kik a rend fenntartásához szükséges végrehajtó szolgálatot teljesítik; ezen tisztviselőknek és közegeknek elsősorban az a kötelességük, hogy az érkező személyek és a kocsikat stb. ellenőrizzék és a bemenetelre fel nem jogosítottakat visszautasítsák, valamint hogy az esetleges elfogatásukat eszközöljék.

Ezen közegek nevei a karhatalom parancsnokának a választást megelőző napon tudtul adandók és azok a választás napján, amennyiben egyenruhában nem volnának, látható jelvénnyel és azonkívül írásbeli igazolvánnyal látandók el, hogy a karhatalmi csapatok egyes csoportjainak parancsnokai őket felismerhessék.

Kordon vonására nézve a karhatalom parancsnokához esetleg intézett felszólításnak, amennyiben a rendelkezésre álló erővel összhangban áll, meg kell felelni.

A választás befejezése után a karhatalom az arra hivatott közigazgatási közeg előzetes megkérdezése után, minden további utasítás nélkül szállására illetve állandó állomáshelyére vonuljon be.

11.§
Elhelyezés

A karhatalmi csapat amennyiben kincstári vagy a kincstár által bérelt lakóépületek rendelkezésre nem állanak, a törvényszerű megterítés ellenében ideiglenesen szállásolandó el.

Ha az alkalmazási helyen katonai (honvéd) helyihatóság van, akkor a karhatalom elhelyezése és élelmezése iránt az köteles gondoskodni.

Minden más esetben erről a karhatalmat igénybe vevő hatóságnak (közegnek) kötelessége gondoskodni, úgyszintén arról is, hogy a karhatalmat megérkezésekor egy felhatalma-zott közeg várja, ki a parancsnokot a már megtett előkészü-letekről tájékoztassa.

Ha a karhatalom rendeltetési helyére való megérkezésekor az elhelyezés és élelmezésre vonatkozólag előgondoskodásokat nem talál, úgy a karhatalom parancsnoka a beszállásolásról szóló törvények (1879. június 21-én kelt törvény,1879. évi XXXVI. törvényczikk és 1895. június 25-én kelt törvény, 1895. évi XXXIX. törvényczikk) határozványai értelmében a község elöljárójához forduljon.

Ha azonban ez a szállások kiutalását békés felszólítás daczára, mégis megtagadná, akkor az illetékes közigazgatási hatóság azonnali közbenjárása – esetleg táviratilag- kikérendő.

Különösen sürgős esetekben midőn a csapat állapota vagy az időjárási viszonyok a rögtöni beszállásolást szükségessé teszik és az azonnal értesített közigazgatási hatóság közben járása csak későn érvényesülne, a karhatalom parancsnoka a közigazgatási hatóság utasításainak beérkeztéig az ideiglenes elszállásolást elrendelheti.

Az itt említett, a beszállásolási törvényekben nem érintett kényszerhelyzetekről tett intézkedések a karhatalom parancsnoka részéről beható jelentés tárgyává teendők.

Beszállásolásnál egyedül a katonai szempont mérvadó, mely a karhatalmi csapatok szétszórt elhelyezését többnyire nem engedi meg.

A karhatalom parancsnoka ennél fogva fel van jogosítva és köteles mindenkor, tekintett nélkül az esteleges ellenvetésekre, a csapatoknak nagyobb helyiségekben (pl. táncz-, tornatermek stb.) való együttes elhelyezését követelni.

A legénységnek a lakossággal való közelebbi érintkezése megakadályozandó.

Ahol csak lehetséges, a közétkezés elkészítése alosztályként történjék, hogy a legénység ezen idő alatt is csoportonként együtt maradjon.

12.§
Elemi csapásoknál való segélynyújtásra kirendelt karhatalmak

A katonai területi parancsnokságok fel vannak hatalmazva, hogy oly esetekben midőn hirtelen beálló veszély elhárításáról van szó és más munkaerőket ideje korán vagy kellő számban kapni nem lehet, ha hivatott közigazgatási (rendőri) hatóságok megkeresésére megfelelő erejű és összeállítású karhatalmat az elkerülhetetlen szükség tartamára kirendeljenek.

Különösen sürgős esetekben, midőn a katonai területi parancsnokság utasításainak kikérése a veszélyt szemmel láthatólag rendkívüli módon fokozná, katonai segélyosztagoknak a helyőrségi állomáson vagy annak közeli körleteiben való alkalmazását a katonai állomásparancsnokságok (állomás parancsnokok) is azonnal és önállóan elrendelhetik.

Minthogy az ilyen alkalmazás a katonai kiképzést gyakran hátráltatja, minden ílynemű igénylés úgy a munkaerő mint az alkalmazás tartamát illetőleg mérséklendő és arra kell figyelemmel lenni, hogy a veszély megszűntével, minden esetre a megszakított általános és közérdekű közlekedési vonalak ideiglenes megnyitása után, a katonai karhatalom azonnal bevonultassék.

Hasonló határozványok érvényesek a honvédség számára is. Ettől vegyes állomásokon, ha a közös hadseregbeli csapatok nem elégségesek, továbbá honvéd állomásokon, segélynyújtásra szolgáló osztagok szintén kirendelhetők. Az e feletti rendelkezés, ha a honvédelmi miniszter illetőleg a honvéd kerületi parancsnokság engedélye már ki nem kérhető, az állomás -, illetve a honvéd állomásparancsnokot illeti meg.

Minden ily kirendelés a hadügy miniszternek (honv. miniszternek) bejelentendő.

Nagyobb mérvű és hosszabb tartamú vezénylések a hadügyminiszter (honvédelmi miniszter) engedélyétől függnek.

A katonai karhatalomnak oly munkákra való alkalmazása, melyek már nem tartoznak a tulajdonképpeni segélynyújtáshoz vagy pedig a bekövetkezhető elemi károk elleni maradandó védekezést czélozzák mint vízfolyások szabályozása, védőtöltések emelése, összerombolt épületek helyreállítása, hordalékkal elborított területek kitisztítása stb. meg nem engedhető.

13.§

Különös utasítások a műszaki csapatok számára.

Ha árvíz veszély alkalmából műszaki különítményeknek, vízi-járóművekkel, robbantó szerekkel stb való kirendelése válik szükségessé, akkor ezen kirendelés a magyar korona országainak területén az 1., 4., 7., 12., 13. és 14. utászzászlóaljakból történik.

A vasút és távíró ezreddel való rendelkezés a hadügyminiszternek van fenntartva.

A magyar korona országaiban beállható árvízveszélyeknél nyújtandó katonai műszaki segélyszolgálat egységes szervezése czéljából az előgondoskodások a m. kir. miniszterekkel illetőleg a horvát-szlavón-dalmát országos kormánnyal egyetértőleg tétettek meg.

Különítmények felszereléséhez szükséges robbantó lőszer az utászcsapat tábori felszerelési készletéből vehető.

Mivel a robbantó lőszer a vasúti forgalmi utasítások szerint személyvonattal nem szállítható, minélfogva az igényelt különítményt és a robbantó lőszert, illetőleg a vízijáróműveket külön kellene szállítani, ez okból az igénylő hatóságok határozottan adjanak kifejezést annak, hogy a sürgősségre való tekintettel katonai vonatok indítása szükséges-e.

14.§

Segélynyújtás vasúti forgalmi zavaroknál

Katonai karhatalomnak kirendelése vasúti forgalmi zavarok megakadályozása, vagy megszűntetése czéljából elvileg és kizárólag a közös hadügyminiszter (honv. miniszter) engedélyétől függ.

Csakis hóval befojt vagy sziklaomlás, földcsuszamlás stb. által eltorlaszolt vasútvonalak szabaddá tétele czéljából rendelhet ki a katonai területi (honv. kerületi) parancsnokság is egész kivételes esetekben – nagy megszorultság és veszély alkalmával – katonai munkáskülönítményeket, azonban ily esetekben is csak akkor, ha a megkívánható polgári munkásoknak a szükséglet helyén való felfogadása vagy idejekorán való odaszállítása tényleg teljesen lehetetlen volna.

15.§
Magatartás tűzvésznél

A csapatok magatartását tűzvésznél a katonai (honvéd) állomás-parancsnokság (ott hol állomásparancsnok működik, ennek utasításai szerint) a helyi viszonyoknak megfelelő tűzoltórend által a közigazgatási vagy községi hatóságokkal egyetértőleg határozza meg.

A tűzoltó-rend a helyben szokásos tűzjelt ismerteti; meghatározza mily módon kell a tűzvész keletkezését a katonai (honvéd) állomásparancsnokságnak (állomásparancsnoknak), a helyőrség ügyeleti tiszteknek, valamint a napos tábornoknak (törzstisztnek) tudomására juttatni; mely őrségeknek és készültségeknek kell a tűzriadó jelt adni; és mely rendszabályokat kell a rend fenntartása, valamint a kincstári vagyon oltalmára haladéktalanul alkalmazni.

A tűzvész színhelyére rendszerint a legközelebb elszállásolt csapatok készültségeinek kell kivonulni.

Ezen készültségek a tűzifecskendők és a vízhordó kocsik számára az utakat szabadon tartsák, a hívatlanok tudakozását visszatartsák, lopásokat és rendetlenségeket megakadályozzanak és egyébként a helyőrség ügyeleti tiszteknek (a térparancsnokságok tisztjeinek) utasítási szerint viselkedjenek.

Készültségek, melyekre kincstári épületek oltalma van bízva, fenyegető tűzveszély esetén mindent elkövessenek hogy az azokban levő kincstári javak biztonságba helyeztessenek.

Ha kincstári épület gyullad ki akkor, a Szolg. Szab. I. r. 121 pont *) határozványai szerint kell eljárni.

**) Ha a laktanyában tűz támad, azonnal a tűzriadó jelt kell fuvatni (veretni) és – amennyiben más magasabb elöljáró nem volna – a laktanya ügyeleti tisztes vezetése alatt a tűz eloltására minden rendelkezésre álló eszközt alkalmazásba kell hozni.*

Ahol tűzoltó- egyletek vannak, a laktanya ügyeleti tisztes ezeket azonnal értesítheti és egyúttal gondoskodik, hogy a laktanya-, és honvéd állomásparancsnok (állomásparancsnok) – (a közös hadsereg számára előírt Szolg.Szab. I.r. szerint: lak-

tanya, tér- és katonai állomásparancsnok, esetleg a katonai építészeti hatóság(ennek közege)) is értesítessék.

Mihelyt a tűzoltóság a helyszínre érkezik (hol ilyen nincs, a katonai építészeti hatóság vagy közege) az oltó munkálatok vezetését teljesen ennek átengedni, és azt rendelkezéseinek végrehajtásában kitelhetőleg támogatni kell.

Laktanyákban elszállásolt csapatok valamely a közelben kiütött és tovaterjedő tűzvész idején teljesen fölszerelve fegyverbe lépnek; a csapatnak egy megfelelő része a kincstári vagyon biztosítására, és ha a laktanya veszélyeztetve látszanék, a tűzoltásnál való közreműködésre is kirendelendő.

Egyenként elszállásolt csapatok tűzilárma esetén szállásaikon azonnal akként készülnek fel, hogy a sorakozó (kivonulás lóháton) jelre teljes fölszereléssel kivonulhassanak. A tűz közelében elszállásolt emberek pedig parancs bevárása nélkül fegyverrel és fölszereléssel az alosztályuk számára kijelölt alakulóhelyre siessenek.

A csapatok melyeknek állományában lovak is vannak, mindenek előtt (még saját holmijuk föláldozásával is) ezekről gondoskodjanak és a katonáknak kötelessége, hogy ne csak saját lovaikat, hanem távollevő bajtársaikét is biztonságba helyezzék.

A polgári hatóságok kérelmére a katonai (honvéd) állomás-parancsnokság (az állomásparancsnok), sürgős esetekben minden csapatparancsnok is, fel van hatalmazva legénységét az oltásra oly esetekben is kirendelni, midőn kincstári vagyon nem látszik veszélyezettnek.

Ilyenkor az a szükséges tisztesek kíséretében kellőleg sorakozva és mint munkához öltözködve a tűz színhelyére vezetendő és ott a tűzoltás vezetésére hivatottak rendelkezései szerint alkalmazandó.

Ez alkalommal tisztek és altisztek a nekik alárendelt emberek magatartását szabályozzák és ellenőrzik.

Ha a tűz el van oltva, a rendfenntartása végett — ha szükséges — őrséget kell a tűzvész színhelyén hagyni.

Kivételes esetekben a közigazgatási, rendőri, vagy községi hatóságok kérelmére ily kirendelések az állomás szolgálati körletén kívül is történhetnek, ha más segélyezők idejekorán rendelke-

zésükre nem állanak szemmel láthatólag nagy veszély fenyeget és az összesebből származó költségeket a kérelmező hely viseli.

Ezen határozványok értelemszerűen oly esetekben is alkalmazandók, midőn az illetékes polgári hatóságok esetleg erdő, tőzeg, láp, szénraktár, kőolajforrás stb. égéseknél segélynyújtást kérnek.

104 681/1906. (1907. II. 1.) BM.r.
betegeknek kórházba kisérésénél
a csendőrség közreműködésének mellőzése.
(Valamennyi vármegyei
törvény hatóságnak.)
Belügyi Közlöny, XII.évf. (1907) 8.sz. 69. p.

Ismételten fordultak elő esetek, hogy egyes közigazgatósági hatóságok a csendőrségi szolgálati utasítás 1. §-ában foglalt rendelkezéseket szem elől tévesztve, a csendőrséget oly szolgálatok teljesítésére is felhívták (pl. beteg egyéneknek kórházba kisérése) melyek nem tartozván a csendőrség szolgálati teendői körébe, azt a fontos közbiztonsági szolgálattól elvonják.

Ennek következtében felhívom a vármegye közönségét, utasítsa a közigazgatási hatóságokat, hogy jövőben hasonló felhívások kibocsátását mellőzzék és a csendőrségi szolgálati utasítás intentióit szigorúan tartsák szem előtt.

Budapesten, 1907. évi február hó 1-én.

A minister helyett:

HADIK s. k., államtitkár.

90 977/1907. (IX. 29.) BM.r.

a belügyministernek B. vármegye alispánjához intézett rendelete.

Elvi jelentőségű ministeri határozat.

A járási főszolgabíráknak a mezőgazdasági munkások elővezetésére vonatkozó és a nem a területükön fekvő csendőr őrsökhöz szóló megkereséseiket, ezen őrsökhöz az illetékes közigazgatási hatóságok útján kell intézniük.

Belügyi Közlöny, XII.évf. (1907) 40.sz. 384.p.

Miheztartás végett értesítem, hogy helyes volt a n.-i csendőrszakasz-parancsnokság azon átirata, melyben felkéri a m.-i főszolgabírói hivatalt, hogy jövőben hasonló természetű megkereséseit ne közvetlenül az őrsöknek, hanem az őrs illetékes közigazgatási hatósága útján küldje meg; ezen eljárás van előírva a II. Csendőrségi Szolgálati Utasítás 94. §-ában is. Ennek értelmében a csendőrség területére nézve nem illetékes főszolgabíró közvetlen küldött elővezetési megkeresését csak az esetben teljesíti, ha a késedelem veszéllyel jár, mi a jelen esetben fenn nem forgott. Az alispáni átiratban hivatkozott II. Csendőrségi Utasítás 2. §-a is csak az illetékes közigazgatási hatósághoz beosztott csendőrőrsökről beszél, nem pedig más terület közigazgatási hatóságáról, de végül a földmívelésügyi minister úr 1898. évi 2,000. eln. sz. alatt kiadott, rendeletének 159. §-a utolsó bekezdése sem intézkedik arról, hogy ilynemű elővezetések a más hatósági területen levő őrsöknek közvetlen adassanak ki. Mindezeknél fogva tehát utasítandók a járási főszolgabírák, hogy hasonló természetű megkereséseiket jö-vőre a nem a területükön fekvő őrsökhöz, csakis az illetékes közigazgatási hatóságok útján intézzék.

Budapest, 1907. szeptember 29.

gróf ANDRÁSSY, s. k.

132 505/1907. (1908. II. 17.) BM.r.
csendőr járőrök megerősítése.
(Valamennyi vármegye alispánjának.)
Belügyi Közlöny, XIII.évf. (1908) 8.sz. 71.p.

Legutóbb megtörtént, hogy egy vármegye alispánja és főszolgabírája egyes csendőrjárőrök megerősítésére a katonai állomás-parancsnokságtól néhány honvédet kért, kik azután kettesével-négyesével az egyes csendőr-járőrökhöz beosztva különböző községekben alkalmaztattak.

Ezen eljárás, melyre különben a karhatalmi utasításban sem található indokolás, katonai szempontból meg nem engedhető. Említett utasítás határozmányai értelmében karhatalom gyanánt csak teljes osztagok rendelhetők ki saját tisztjeik parancsnoksága alatt.

Felhívom tehát alispán urat, hogy a közigazgatási hatóságokat ez értelemben figyelmeztetni és arra utasítani szíveskedjék, hogy csendőr-járőrök megerősítésére jövőben csak csendőrséget vegyenek igénybe.

Budapesten, 1908. évi február hó 17-én.

gróf ANDRÁSSY, s. k.

136 655/1914. (IX. 3.) BM.r.
katonai karhatalom kirendeléséről
elemi csapások esetén.
(Ez a körrendelet Fiúméra is kiterjed.)
Magyarországi Rendeletek Tára, L.évf. (1916) 1.sz. 1694.p.

Az A)—15. jelzésű »Utasítás a cs. és kir. közös hadseregbeli vagy m. kir. honvéd karhatalmaknak igénylésére, kirendelésére és alkalmazására nézve« 12. §. utolsó bekezdésében

foglaltaktól eltérőleg, a jelenlegi különleges viszonyokra való tekintettel, a hadügyminiszter úr a katonai parancsnokságokat fölhatalmazta, hogy elemi csapások, árvíz és hasonló vízkárok, tűzvész, viharkárok stb. esetén, közérdekből kifolyólag és a férfihiány folytán többnyire tehetetlen lakosság segítségére, a feltétlen szükség tartamára katonai karhatalmakat (mesterembereket és kisebb segélykülönítményeket) kirendelhessenek.

Különösen akkor segédkezzünk, ha a termés megmentéséről van szó.

Hasonlóan felhatalmazta a m. kir. honvédelmi miniszter úr a honvéd kerületi parancsnokságokat, hogy ily esetekben honvédségi karhatalmakat (mesterembereket és kisebb segélykülönítményeket) kirendelhessenek.

A karhatalom igénybevételére jogosult hatóságok feltétlen szükség esetén a m. kir. honvédelmi miniszter úr 272.249/1916. számú rendeletére való hivatkozással közvetlenül a területileg illetékes cs. és kir. katonai, vagy a honvédkerületi parancsnoksághoz forduljanak igényükkel.

Budapesten, 1916. évi szeptember hó 3-án.

A miniszter helyett:

PERÉNYI, s. k. államtitkár

33 170/1918. (XII.10.) HM.r.
a karhatalmak igénylésének, kirendelésének és a kirendelési hatáskörnek szabályozásáról.

Magyarországi Rendeletek Tára,
LII.évf. (1918) 1.sz. 2546-2548.p.

1. A belrend helyreállítása.

A belrend megzavarása esetén a nyugalom helyreállítására elsősorban a Belügyminiszter van hivatva, ki erről hatóságai és közegei útján a csendőrség, rendőrség, határrendőrség és a nemzetőrség azon részének felhasználásával gondoskodik, amelyet Fényes kormánybiztos járásonként 30.391.sz. rendelettel átszervezett (a helyi nemzetőrségek megszüntetésére az intézkedés megtörtént).

Ha a Büm.-nek rendelkezésére álló fenti eszközök nem elégségesek, akkor a Büm., illetőleg közegei a hadügyminiszternek alárendelt hadsereget és a nemzetőrségnek a nemzetőr kerületi parancsnokság székhelyén (Budapest, Pozsony, Szombathely, Kassa, Szeged, Kolozsvár) levő tartalékait karhatalmi célokra az alábbi módon veszik igénybe.

2. Karhatalom igénylése a hadseregtől:

a) Ha a kirendelés szüksége előreláthatő vagy nem sürgés, a főispáni kormánybiztos (Budapesten a rendőrfőkapitány) a karhatalmi támogatást a belügyminister útján az illetékes kat. ker. parancsnokságtól igényli. Utóbbi megtett intézkedéseit a Hüm.-nek jelenti.

b) Ha a kirendelés sürgős, a főispáni kormánybiztos (Budapesten a rendőrfőkapitány) közvetlenül a kat. ker. parancsnokságokhoz, vagy ha azonnali intézkedés szüksége fennáll, a ker. parancsnokságok székhelyén kiviül levő főispáni kormánybiztos a legközelebbi helyőrség parancsnokához is fordulhat, de erről utólag jelentést tesz a Belügyminiszternek és az illetékes kat. ker. parancsnokságnak is tudomására hozza.

c) A katonai karhatalom igénylésénél az elérendő cél a helyzet elfogulatlan ismertetésével határozottan megjelölendő. Úgyszintén közölni kell, hogy a karhatalom parancsnoka a karh. alkalmazása tekintetében milyen hivatalos közeggel lép-

jen érintkezésbe. A karhatalom parancsnoka az eseményekről állandóan tájékoztatandó.

d) Az igénylőnek szabadságában áll a karhatalom erejére vonatkozólag javaslatot tenni, azonban ennek erejét véglegesen a karhatalom kirendelésére jogosult parancsnok a helyi és katonai viszonyok figyelembevételével állapítja meg.

e) A karhatalom parancsnoka köteles a polgári hatósággal (annak közegeivel) az érintkezést állandóan fenntartani.

A karhatalmi csapatokkal csakis azok parancsnoka intézkedhetik.

f) Az illetékes parancsnok kötelessége, hogy a karhatalmi igénylésnek tőle telhetőleg megfeleljen, ő felelős a karhatalmi parancsnok személyének kiválasztásáért és működésére vonatkozóan a megfelelő katonai kioktatásáért.

3. Nemzetőrség alárendeltsége és a kirendelési jog.

(A nemzetőrség alatt itt csak a kat. ker. par.-ságok székhelyén (Budapestet kivéve) és Szombathelyen felállított nemzetőrség tartalékai értendők.)

A nemzetőrség közigazgatási és szervezési szempontból a nemzetőr ker. par.-ságok útján a Hüm.-ban székelő Nemzetőr kormánybiztosnak van alárendelve.

A karhatalmi kirendelés szempontjából a nemzetőri kerületi parancsnokok a kat. ker. par.-ságokkal szoros érintkezést tartanak fenn és az utóbbiak igénylésére a nemzetőri karhatalmak kirendelését a nemzetőr kerületi parancsnokok foganatosítják.

Csak sürgős esetben kérheti a kat. ker. par.-ság székhelyén kívül levő kat. áll. parancsnok az állomáson levő nemzetőr parancsnoktól a karhatalom közvetlen kirendelését.

A ker. parancsnokság, valamint az állomásparancsnokságok a nemzetőrség karhatalmi alkalmazásáról a Hüm.-nek, a nemzetőr ker. parancsnokság pedig a Nő. kormánybiztosnak jelentést tesz.

Azonban a Budapesten levő nemzetőrség és tengerész nemzetőrök alkalmazására nézve karhatalmi célokra csakis a Hüm. (karh. oszt.) intézkedik.

4.

A vasúti nemzetőrségekkel kizárólag a magy. szállításvezetőség, illetőleg a neki alárendelt vasútvonal par.-ságok intézkednek.

5.

Erőszétforgácsolás és költségkímélés szempontjából szigorúan betartandó elv, hogy a karhatalom igénylése csak egy helyről történjék. Tehát erre csak a főispáni kormánybiztos (Budapesten a rendőrfőkapitány) van feljogosítva. Ezáltal egyúttal annak is elejét vesszük, hogy a kirendelésre vonatkozólag több helyről történjék intézkedés.

Magánosok karhatalmat nem igényelhetnek, csakis a fentnevezettek utján.

A Hüm.-hez karhatalmi igénylések csak az esetben terjeszthetők elő, ha az illetékes kerület területén nem állana elegendő erő rendelkezésre. Ez esetben az előterjesztést a kerületi parancsnokságok tegyék meg.

6. Jelentések.

Minden karhatalmi kirendelést a kirendelő parancsnok szolgálati úton a Hüm.-nek jelentsen be.

Megkapják a kat. és csendőrkerületi par.-ságok az összes alárendelt par.-ságok értesítése végett, és a nemzetőr ker. par.-ságok, továbbá az elsőfokú polgári közigazgatási hatóságok a közigazgatási hatóságok értesítése végett és az összes minisztériumok.

Budapest, 1918. december 10.

KÁROLYI. s. k.
a magyar hadügyminisztérium
ideiglenes vezetésével megbízott
magyar miniszterelnök

33 897/1918. (XII. 26.) HM.r.

a nemzetőri alakulásoknak karhatalmi alkalmazására vonatkozó kiegészítő határozványokról. (a 33.170 / eln. karh. számú rendelet 3. pontjához).

Magyarországi Rendeletek Tára,
LII.évf. (1918) 1.sz. 2581-2584.p.

1. A n.ö.k. par. létszámjelentése, a nemzetőrségnél tartandó készültségi és ügyeleti szolgálat.

A nemzetőr ker. parancsnokok a n. ö. k. mb. által már elrendelt jelentéseken kívül naponkint jelentéseket tesznek az illetékes kat. ker. par.-ságoknak a rendelkezésre álló nemzetőri karhatalom létszámáról.

A készültségi szolgálat a nemzetőr alakulásoknál az esetenkint szükséges és indokolt mérvben tartandó fenn. Az összlétszámnak $^1/_5$—$^1/_6$-a karh. célokra állandóan és azonnal rendelkezésre álljon. Ez az erőknek nagyobb igénybevétele nélkül is elérhető, mert a nőtlen nemzetőrök amúgy is laktanyaszerű elhelyezést nyernek.

A nemzetőr ker. par.-nokoknak mindenkor tájékozva kell lenniük, hogy mily idő alatt mily nagyságú karhatalmat tudnak megbízhatóan útbaindítani.

Hogy a kirendelés és elindítás mindenkor gyorsan megtörténhessék, a szolgálatkezelés alapos megszervezése és ellenőrzése szükséges.

Ügyeleti tiszti (altiszti) telefon ügyeleti szolgálat éjjelnappal tartandó. A tisztek és a városban lakó altisztek és nemzetőrök lakása, valamint az intézkedés szempontjából szükséges telefonszámok nyilvántartandók.

2. A nemzetőr ker. par.ság és a katonai állomáspar.ság viszonya.

Nemzetőri ügyekben a nemzetőri ker. par.nok teljesen független, illetve a n. ő. kormánybiztosnak van alárendelve, a nemzetőrségek pedig az illetékes nemzetőri kerületi par.sághoz vannak utalva. A nemzetőrség csak a szorosan vett állomásügyekben van az állomáspar.ságnak alárendelve, ú. m.:

a) gyakorló- és lőtér kiutalás,
b) anyagjárandósági felvételezési és
c) katonaegészségügyi ügyek tekintetében.

Helyőrségi szolgálatra a nemzetőrség kölcsönös megállapodással csak akkor vehető igénybe, ha az okvetlenül szükséges.

3. Nemzetőri karhatalmak kirendelése és igénybevétele.

a) A kat. ker. parancsnokságok székhelyén és Szombathelyen felállított nemzetőrségi tartalékokra (a budapesti nemzetőrséget és tengerész nemzetőrséget kivéve) vonatkozóan a következő határozványok érvényesek:

A karhatalmakra vonatkozó kérelmeket a közigazgatási hatóságok a kat. kerületi parancsnokságokhoz juttatják. Ez utóbbiak. a karhatalom kirendelését a nemzetőr kerületi parancsnokoktól igénylik. A kat. ker. parancsnokságok a kirendelésnél alapul veszik, a nemzetőr ker. parancsnokok napi jelentését, és így a kért karhatalom a nemzetőr kerületi parancsnokság által okvetlen kiállítandó.

A karhatalom visszarendelésére a karhatalom parancsnoka a közigazgatási hatóság és az esetleg ott lévő kat. Parancsnoksággal egyetértésben tesz javaslatot. A visszarendelést a kat. ker. parancsnokság a nemzetőri ker. parancsnokság útján foganatosítja

b) A járások székhelyén (városok kivételével) felállított nemzetőrségek karhatalmi alkalmazását ennek parancsnoka a helyi köz-, igazgatási hatósággal, illetve a közigazgatást ténylegvezető intézménnyel (néptanáccsal) vagy ennek szervével egyetértően foganatosítja.

c) A nemzetőr ker. parancsnokságok székhelyén kívül a városban felállított nemzetőrségnek a város területén való karhatalmi alkalmazását ennek parancsnoka, és pedig a vármegye székhelyén a főispán kormánybiztossal, egyéb helyeken a polgármesterrel, illetve az ezek helyett ténylegesen működő közigazgatási szervvel egyet értésben szabályozza.

A városon kívüli alkalmazásra a nemzetőrséget a vármegyei nemzetőr parancsnok a főispán kormánybiztossal egyetértően rendeli ki.

4. Határozványok a budapesti nemzetőrségre és tengerész-nemzetőrségre.

A Budapesten levő nemzetőrség (a tengerész nemzetőrség kivételével) a budapesti kerületi nemzetőri parancsnokság útján, a tengerész-nemzetőrség pedig közvetlenül a hadügyminisztériumban székelő nemzetőri kormánybiztosságnak van alárendelve.

Ezen nemzetőrségek a helyi alkalmazáson kívül szükség esetén az egész országban a vidéki karhatalmak megerősítésére is hivatva tannak.

Úgy a budapesti nemzetőri kerületi parancsnok, mint a tengerész-nemzetőrség parancsnoka is naponta d. e. 10 óráig jelentse le a hadügyminisztérium karhatalmi osztályának a rendelkezésre álló karhatalmi erők létszámát.

Az esetben, ha a katonai kerület területén rendelkezésre álló csapatok nem volnának elégségesek, akkor a megerősítésre szükséges karhatalmi erőket a kat. ker. par.ságok a hadügyminisztérium karhatalmi osztályától igénylik.

A hadügyminisztérium ezen karhatalmakat vagy egy másik katonai kerület csapataiból, vagy pedig a budapesti nemzetőrségből és tengerész-nemzetőrségből rendeli ki.

A budapesti nemzetőrség és tengerész-nemzetőrség kirendelése a hadügyminisztérium karhatalmi osztálya által közvetlenül az említett alakulások parancsnoka útján — a nemzetőri kormánybiztosnak egyidejű értesítése mellett — történik.

Az irányításról a hadügyminisztérium a magyar közt. szállításvezetőség útján gondoskodik.

A kirendelt alakulások parancsnoka (nemzetőri kér. parancsnok vagy a tengerész nemzetőrparancsnok) szükséges szerelvények készenlétbe helyezéséről meggyőződik és az illetékes vasúti vonalparancsnokság útján a szállítmány élelmezéséről az utazás idejére gondoskodik. A kirendelt karhatalom parancsnoka pedig intézkedik, hogy a megérkezési helyen az elszállásolás és élelmezés elő legyen készítve.

A kirendelt karhatalom a működésére vonatkozólag további parancsokat azon katonai parancsnokságtól kapja, amelyikhez irányítva lett. Ha a megérkezés helyén katonai parancsnokság; nem volna, akkor a működés megkezdése előtt az ott

ténylegesen működő közigazgatási szervvel lépjen érintkezésbe és feladatát vele egyetértésben oldja meg.

Ha a fenti alakulásoktól kirendelt karhatalom feleslegessé válik, akkor a nemzetőrségi karhatalom parancsnoka az ottani katonai parancsnokkal és az illetékes főispán kormánybiztossal egyetértésben a bevonultatására vonatkozólag a nemzetőri kormánybiztosnak javaslatot tegyen, aki a bevonultatást a budapesti nemzetőri kerületi parancsnok vagy a tengerész nemzetőrség parancsnoka útján elrendeli, a végrehajtást ezen parancsnokságok az 1. pontban elrendelt napi jelentésükbe vegyék fel.

Budapest, 1918. évi december hó 26-án.

A miniszter helyett:

***Böhm**, s. k. államtitkár.*

*

33 898/1918. (XII. 26.) HM.r.
karhatalmak magatartása.
Kisközlöny a Magyar Hadsereg Számára,
I.évf. (1918) 115.sz. 750-751.p.

1. Karhatalmak kirendelése és működése általában.
Kivételes esetektől eltekintve, karhatalmak kiküldésére a főispáni kormánybiztosok megkeresésére a kat.ker. parancsnokságok intézkednek. Lásd 33 170/eln.karh. számú rendeletet. Karhatalmak feladatának végrehajtásánál azok parancsnokai mindig a helyi tényleg működő közigazgatási hatóságokkal, vagy utóbbiaknak hiányában azoknak szerveivel a legnagyobb egyetértésben járjanak el. Miért is ezekkel az érintkezés a működés megkezdése előtt okvetlen felveendő. Az együttműködés biztosítása végett ezenkívül felveendő az érintkezés a

helybeli csendőrség, nemzetőrség, pénzügyőrség, határrendőrség, polgárőrség és a szervezett munkássággal is.

2. Karhatalmak eligazítása és magatartása.

a) A kirendelt karhatalom parancsnokának a kirendelés oka, annak czélja, valamint azon közigazgatósági hatóság, mellyel a rend helyreállítása érdekében együttműködni hivatva van világosan és minden félreértést kizáró módon adandó tudtul. A karhatalom parancsnokát a kirendelő parancsnokság (kat. ker. parancsnokság maga, vagy az illető kat. áll. parancsnokság) a kiküldetés czéljának határozott megjelölése mellett személyesen igazítsa el.

b) Karhatalmakat elindító parancsnokságok a vasútvonal parancsnokságok útján a gyors elszállításról gondoskodni tartoznak. A magyar szállítás vezetőség innen utasíttatott, hogy a szükséges szerelvény gyors összeállítására nézve, továbbá annak megfelelő feliratokkal való ellátására («Lefoglalva Fegyveres Karhatalom részére») azonnal intézkedjék, nehogy illetékteleneknek a kocsiba való beszállása a karhatalom elindulását késleltesse. Illetéktelenek beszállása a Magyar Szállítás Vezetőség részéről őrség által is megakadályozandó. A kiküldő parancsnokság a vasútvonal parancsnoksággal egyetértőleg intézkedni tartozik a menetrend megállapításáról és gondoskodik arról is, hogy a szállítmány az utazás alatt étkezést kapjon. A szükséges adatokat az elindulásra valamint a rendeltetési helyre való beérkezésre és az étkezésre vonatkozólag a kirendelt karhatalom parancsnokával közli.

c) A kirendelt karhatalom parancsnoka elindulása előtt táviratilag vagy távbeszélőn értesíti rendeltetési helyének kat.áll. parancsnokságát beérkezésének idejéről és felkéri osztagának elhelyezésére, valamint ellátására szükséges intézkedések megtételére. Egyben a kat.áll. parancsnokságot arra is felhívja, hogy kiküldéséről és beérkezésének idejéről az ottani politikai hatóságot értesítse. Ha a karhatalom rendeltetési helyén kat.áll. parancsnokság nem működnék, úgy a beérkezés adatait tartalmazó értesítés a politikai helyi hatóságnak küldendő meg.

d) Az esetleg szükséges házkutatásokat mindig a polgári hatóságok megbízottjai, vagy külön e czélra kiválasztott polgári

bizalmi férfiak eszközöljék. A karhatalom csak ezen egyének működésének lehetővé tótelére szorítkozzék. e) A karhatalom parancsnoka idegenajku vidéken osztagát a szükséges számú tolmácscsal lássa el.

f) Helyzet és egyéb jelentéseket a karhatalom parancsnoka működési helyén illetékes kat.ker. parancsnokságnak (nemzetőrség az elöljáró nemz. ker. parancsnokságnak is) tartozik megküldeni. Azon esetben, ha idegen ker. parancsnokság területére rendeltetett ki, úgy helyzetjelentéseit az eredetileg előljáró ker. parancsnokságnak (nemzetőri kerületi parancsnokságnak) is felterjeszti.

3. Ezen utasítással, valamint a fegyverhasználatra vonatkozó 34 186/eln. karh. számú körrendelettel a kirendeléskor minden karhatalom parancsnoka ellátandó.

Kelt Budapesten, 1818. évi deczember hó 26-án.

KÁROLYI Mihály, s. k

33 899/1918. (XII. 26.) HM.r.
a karhatalmak magatartásáról.
(A hadseregre és a nemzetőrségre vonatkozik.)

Magyarországi Rendeletek Tára,
LII.évf. (1918) 1.sz. 2570-2571.p.

1. Karhatalmak kirendelése és működése általában.

Kivételes esetektől eltekintve, karhatalmak kiküldésére a főispáni kormánybiztosok megkeresésére a katonai kerületi parancsnokságok intézkednek. (Lásd 33.170/eln. karh. sz. rendeletet. Lásd: Magy. Rend. Tára, 1918. évf., 2546.o.)

Karhatalmak feladatának végrehajtásánál azok parancsnokai mindig a helyi tényleg működő közigazgatási hatóságokkal, vagy utóbbiaknak hiányában azoknak szerveivel a legnagyobb egyet-

értésben járjanak el. Miért is ezekkel az érintkezés a működés megkezdése előtt okvetlenül felveendő.

Az együttműködés biztosítása végett ezenkívül felveendő az érintkezés a helybeli csendőrség, nemzetőrség, pénzügyőrség, határrendőrség, polgárőrség és a szervezett munkássággal is.

2. Karhatalmak eligazítása és magatartása.

a) A kirendelt karhatalom parancsnokának a kirendelés oka, annak célja, valamint azon közigazgatási hatóság, amellyel a rend helyreállítása érdekében együttműködni hivatva van, világosan és minden félreértést kizáró módon adandó tudtul.

A karhatalom parancsnokát a kirendelő parancsnokság (katonai kerületi parancsnokság maga, vagy az illető katonai állomási parancsnokság) a kiküldetés céljának határozott megjelölése mellett személyesen igazítja el.

b) Karhatalmakat elindító parancsnokságok a vasútvonal parancsnokságok útján a gyors elszállításról gondoskodni tartoznak. A magyar szállításvezetőség innen utasíttatott, hogy a szükséges szerelvény gyors összeállítására nézve, továbbá annak megfelelő feliratokkal való ellátására (»Lefoglalva Fegyveres Karhatalom részére«) azonnal intézkedjék, nehogy illetékteleneknek a kocsiba való beszállása a karhatalom elindulását késleltesse. Illetéktelenek beszállása a M. Sz. V. részéről őrség által is megakadályozandó.

A kiküldő parancsnokság a vasútvonal - parancsnoksággal egyetértőleg intézkedni tartozik a menetrend megállapításáról, és gondoskodik arról is, hogy a szállítmány az utazás alatt étkezést kapjon. A szükséges adatokat az elindulásra, valamint a rendeltetési helyre való beérkezésre és az étkezésre vonatkozólag kirendelt karhatalom parancsnokával közli.

c) A kirendelt karhatalom parancsnoka elindulása előtt táviratilag vagy távbeszélőn értesíti rendeltetési helyének katonai állomásparancsnokságát beérkezésének idejéről, és felkéri osztagának elhelyezésére, valamint ellátására szükséges intézkedések megtételére, egyben a katonai állomásparancsnokságot arra is felhívja, hogy kiküldéséről és beérkezésének idejéről az ottani politikai hatóságot értesítse. Ha a karhatalom rendeltetési helyén ka-

tonai állomásparancsnokság nem működnék, úgy a beérkezés adatait tartalmazó értesítés a politikai helyhatóságnak küldendő meg.

d) Az esetleg szükséges házkutatásokat mindig a polgári hatóságok megbízottjai, vagy külön e célra kiválasztott polgári bizalmi férfiak eszközöljék. A karhatalom csak ezen egyének működésének lehetővé tételére szorítkozzék.

e) A karhatalom parancsnoka idegen ajkú vidéken osztagát a szükséges számú tolmáccsal látja el.

f) Helyzet- és egyéb jelentéseket a karhatalom parancsnoka a működési helyén illetékes katonai kerületi parancsnokságnak (nemzetőrség az elöljáró nemzetőrség kerületi parancsnokságnak is) tartozik megküldeni. Azon esetben, ha idegen kerületi parancsnokság területére rendeltetett ki, úgy helyzetjelentéseit az eredetileg elöljáró kerületi parancsnokságnak (nemzetőri kerületi parancsnokságnak) is felterjeszti.

3.

Ezen utasítással, valamint a fegyverhasználatra vonatkozó 34.186. eln. karh. számú körrendelettel a kirendeléskor minden karhatalom parancsnoka ellátandó.

Budapest, 1918. évi deczember 26-án.

A magyar hadügyminiszter

*

2 365/1919. (III. 5.) HM.r.
karhatalmi erő kirendeléséről.

Magyarországi Rendeletek Tára,
LIII.évf. (1919) 1.sz. 442-443.p.

A belügyminiszter vagy a karhatalom igénylésére jogosított közigazgatási hatóságok kérelmére — a hadseregtől vagy nemzetőrségtől — az illetékes parancsnokságok legfeljebb egy századnyi (150 fő) erejű karhatalmi osztagot rendelhetnek ki.

Amennyiben az igénylés vagy a helyzet egy századnál nagyobb karhatalmi erő kirendelését tenné szükségessé, úgy a hadügyminisztérium 5. osztálya intézkedése kikérendő, mely alkalommal az igénylő parancsnokság vagy hatóság javaslatot tegyen aziránt is, hogy a karhatalmi osztag legcélszerűbben és legrövidebb idő alatt honnan volna a kívánt helyre irányítható.

Budapesten, 1919. évi március hó 5-én.

BÖHM, s.k. hadügyminiszter

30 845/1919. (III. 2.) BM.r.
csendőrkarhatalmi erők az illetékes csendőrtiszti parancsnokság útján igénylendők. (Valamennyi főispánnak, illetőleg kormánybiztosnak.)
Belügyi Közlöny,
XXIV.évf. (1919) 13. rendkívüli szám. 592.p.

A forradalom óta nap-nap mellett előfordul, hogy egyes hatóságok, a meglazult közbiztonsági állapotokra, vagy valamely tervezett gyűlésre, demonstrációra való hivatkozással kisebb, 20-30 főnyi, sőt gyakran ennél is csekélyebb számú csendőrkarhatalmi erők összpontosítását, csendőrőrsök megerősítését, különítmények felállítását stb. közvetlenül a belügyminisztériumtól kérik.

Csendőrségi erő összevonására, egyes őrsök megerősítésére, nemkülönben csendőr- különítmények felállítására elsősorban a csendőrtiszti parancsnokságok (csendőrszakasz-, szárny-, felsőbb fokban a csendőrkerületi parancsnokságok) vannak hivatva és az ideérkező ily irányú kérelmek is foganatosításra az illetékes tiszti parancsnokságoknak adatnak ki, mi természetszerűleg időveszteséggel jár.

Midőn eme körülményre főispán / kormánybiztos úr figyelmét felhívom, egyben felkérem, intézkedjék alárendelt ha-

tóságaival szemben is, hogy azok jövőben csendőrkarhatal-mi erők kirendelését, általában a közbiztonság fenntartását vagy helyreállítását célzó megkereséseiket közvetlenül. — az eset fontosságához mérten — a területileg illetékes csendőrszakasz, szárny, illetőleg kerületi parancsnoksághoz intézzék s csak különösen fontos és nagyobb erők kirendelését szükségessé tevő esetekben forduljanak hozzám.

Budapest, 1919. évi március hó 2-án.

A minister helyett:

JÁNOSI, s. k. államtitkár

5 047/1919. (X. 1.) ME.r.
a rendőrség államosításáról.
Belügyi Közlöny, XXIV.évf. (1919) 48.sz. 1339-1350.p.

A magyar állami rendőrség szervezete.

1 §.

Törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városokban a rendőrhatóságot a magyar állami rendőrség gyakorolja, és a rendőri szolgálatot magyar állami rendőrközegek látják el.

2. §.

Az 1. §. rendelkezéseit a belügyminiszter indokolt esetekben egyes községekre vagy községi csoportokra is kiterjesztheti. A magyar állami rendőrhatóságok működési körének egyes községekre vagy községi csoportokra kiterjesztéséről a belügyminiszter az országgyűlésnek esetről-esetre jelentést tesz. 3. §. E rendelet hatályba léptétől kezdve az 1881: XXL t.-a alapján szervezett budapesti államrendőrség, az 1903 : VIII. t.-c. alapján különös hatáskörrel szervezett határrendőrséggel együtt az ezen rendelet alapján általános rendőrségi hatáskörrel felruhá-

zott magyar állami rendőrségbe olvad be, és ezzel, mint »magyar állami rendőrség«, országos egységes szervezettel, egységes létszámot alkot.

4. §.

A rendőrhatóság gyakorlására minden thj. városban rendőrkapitányságot kell szervezni. Rendszerint ugyanez áll a r. t. városokra és a m. állami rendőrség hatáskörébe bevont községekre is ; a belügyminiszter azonban kivételesen több r. t. várost vagy községet is utalhat egy rendőr-kapitányság működési körébe, és ott, ahol a rendőrkapitányság nem székel, szükség esetén rendőri kirendelt-séget szervez. A belügyminiszter jogosult, ha a város külső területének terjedelme azt indokolttá teszi, a város külső területén egy vagy több rendőri kirendeltséget szervezni, és ezek területi hatáskörét megállapítani. A rendőr kirendeltségek a rájuk ruházott Hatáskörben önállóan gyakorolják a rendőrhatóságot, de annak a rendőrkapitányságnak felügyelete alatt, amelynek működési körébe tar-toznak.

5. §.

A magyar rendőrkapitányságok fölött a II-od fokú rendőrhatóságot, valamint működésük fölött a felügyeletet és ellenőrzést a ker. m. rendőrfőkapitányok gyakorolják, akiket a rendőri kirendeltségek felett is közvetlen felügyeleti és ellenőrzési jog illet meg. A ker. rendőrfőkapitányságok számát, székhelyeit és azt a területet, amelyre működési körük kiterjed, a minisztérium rendelettel állapítja meg, számuk azonban a csendőrkerületi parancs-nokságok számát nem haladhatja meg ; székhelyeiknek és működési területüknek pedig ezekével ösz-sze kell esni.

6. §.

A magyar állami rendőrség felett legfelsőbb felügyelő és ellenőrző hatóság a belügyminiszter. A belügyminiszter felügyeleti joga a ker. főkapitányságokra, valamint a rendőri kirendeltségekre is kiterjed, és azt bármelyikkel szemben közvetlenül is gyakorolhatja.

7. §.

A belügyminiszter jogosulta magyar államrendőrség személyzete keretében központi nyomozó hatóságot szervez-ni, amelynek hivatása az államrendészeti ügyek országos nyilvántartása, irányítása, ellenőrzése és esetleg közvet-len intézése, továbbá a jelentékenyebb bűncselekmények kinyomozásának központi irányítása, és esetleg közvetlen teljesítése. A központi nyomozó hatóság szervezetét és eljárási szabályait a belügyminiszter, az igazságügyminiszterrel egyetértve, rendelettel állapítja meg.

8. §.

A belügyminiszter valamennyi városban és azokban a községekben, ahol magyar állami rendőrség működik, bejelentési hivatal szervezését is elrendelheti. A bejelentési hivatal feladatait a magyar állami rendőrség személyzete látja el. Ahol bejelentési hivatal szervezve van, ott a bejelentési kötelezettség az illető város vagy község egész belső és külső területére kiterjed. Az 1879 : XXVII. t.-c. 23. §-ának rendelkezései hatályukat vesztik. A magyar államrendőrség hatásköre.

1. Területi hatáskör.

9. §

A belügyminiszternek rendőrségi hatósági joga a magyar állam egész területére kiterjed. Ugyanerre a területre terjed ki a központi nyomozó hatóság működési köre is. A kerületi rendőrfőkapitányságoknak falügyelő, ellenőrző és másodfokú rendőrhatósági joga arra a területre terjed ki, amelyet a minisztérium működési körükként megálla-pít (5. §.). A rendőrkapitánynak (a rendőri kirendeltség vezetőjének), mint [elsőfokú rendőrhatóságnak, hatósági joga kiterjed a város (község) egész belső és külső területére, és ezen a területen mindazokra a személyekre és -dolgokra, akik, illetőleg amelyek a község hatóságának alá vannak vetve (1886 : XXII. t.-c. 3-4. §§.). A főispá-noknak az 1886 : XXI. t.-c. 57. §. AJ pontján alapuló felügyelő és ellenőrző jogkörét ez a rendelet nem é-rinti. 2. Ügyintéző hatáskor.

10. §.

A magyar állami rendőrség hatáskörébe tartozik:

A) a közbiztonsági rendészet egész körének ellátása,

B) az igazgatási rendészet gyakorlása azokban a közigazgatási ügyekben, amelyeknek intézését valamely jogszabály (törvény, rendelet, szabályrendelet) kifejezetten a rendőrhatóságok hatáskörébe utalja,

C) a rendőri büntető bíráskodás gyakorlása a közigaz-gatási. hatóságok elé tartozó azokban a kihágásokban, amelyek a rendőrhatóság intézkedése alá eső közigazgatási ügyekben merültek fel, vagy amelyek kifejezetten a rendőrhatóságok elé vannak utalva. A magyar állami rendőrség működése területén a szorosan vett [rendőri szolgálat ellátása- valamennyi közigazgatási ügyben a in. állami rendőrség feladatkörébe tartozik. A) Közbiztonsági rendészet.

11. §.

Az állami rendőrségnek közbiztonsági rendészeti hatásköréből eredő feladata, hogy védelmet nyújtson ama veszedelmek ellen, amelyek az emberek tömegeinek (állami rendészet), avagy az egyes embereknek (közrendészet) sérelmes maguktartásából a közrendre hárulhatnak. Ide tartozik különösen az egyesületi és a gyülekezési rendészet, továbbá a külföldiek rendészete, és az egyes emberek ellen foganatosítható kényszerrendszabályok (kitiltás, eltoncolás, letartóztatás stb.).

B) Igazgatási rendészet.

12. §.

Az igazgatási rendészet, vagyis egyes közigazgatási ágak működési rendjének megállapítása és fenntartásáról való gondoskodás a közigazgatási hatóságok feladata a magyar állami rendőrség működése területén is, kivéve azokat az egyes intézkedéseket, amelyeket valamely jogszabály (törvény, rendelet, szabályrendelet) kifejezetten a rendőrhatóságok jogkörébe utal. Az igazgatási rendészet körébe tartozó azokban az ügyek-

ben, amelyekben vala-mely jogszabály elsőfokú hatóságként a thj. város rendőr-kapitányát, másodfokú hatóságként pedig tanácsát jelöli meg, e rendelet hatályba lépte után elsőfokú hatóságként a tanács által kijelölt tisztviselő lesz hivatott eljárni. Ez a rendelkezés az egyes jogszabályokban megállapított többi hatóság jogkörét nem érinti.

Az igazgatási rendészet körébe tartozó azokat a feladatokat, amelyeknek ellátása a rendőrhatóságokat illeti, a belügyminiszter rendelettel állapítja meg. A rendőrhatóságok hatáskörébe azokat az igazgatási rendészeti feladatokat kell utalni, amelyeknek az állami érdekek, továbbá a személy- vagy vagyonbiztonság szempontjából különös jelentőségük van. A közigazgatási hatóságok és az állami rendőrség közt felmerülő hatásköri vitát a belügyminiszter dönti el végérvényesen.

C) Rendőri büntető bíráskodás.

13. §.

A közigazgatási hatóságok elé utalt kihágási ügyekben a rendőri büntető bíráskodás a m. állami rendőrhatóságokat illeti meg :

1. azokban a kihágásokban, amelyeket a rendőrhatóság hatáskörébe utalt ügyekben követtek el;

2. azokban a kihágásokban, amelyeket a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozó ügyekben követtek ugyan el, de amelyeknek eldöntését valamely jogszabály (tör-vény, rendelet, szabályrendelet) kifejezetten a m. államrendőrség hatáskörébe utalja.

14. §.

A m. állami rendőrség működése területén rendőri bün-tető bíróságokként a következő hatóságok járnak él :

1. az állami rendőrség alá tartozó kihágásokban: elsőfokon a rendőrkapitány, illetőleg a rendőri kirendeltség vezetője, vagy helyettük a belügyminiszter által megbizott tisztviselő, másodfokon a kerületi rendőrfőkapitány, harmadfokon az illető miniszter;

2. a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozó kihágásokban : elsőfokon a községekben a főszolgabíró vagy szol-gabíró, - r. t. és

thj. városokban a tanács által megbizott tisztviselő, - másodfokon a községekben és r. t. városokban az alispán thj. városokban a tanács, harmadfokon az illető miniszter.

D) A rendőri szolgálat ellátása.

15. §.

Az állami rendőrség saját hatáskörében intézkedik akkor is, amikor valamely hatóság megkeresésére jár el. Az állami rendőrség a közigazgatási hatóságoknak nincs alárendelve, köteles azonban azokat törvényes intézkedéseikben támogatni, megkereséseikre a szükséges rendőri segédkezet nyújtani, valamint a közgazgatási hatóságok által ellátott rendészeti ügyekben a szorosan vett rendőri feladatokat teljesíteni és a karhatalmat szolgáltatni. Megkeresés nélkül is köteles a m. állami rendőrség működése területén a jóváhagyott szbályrendeleteket, valamint a végrehajtható képviselőtestületi vagy tanácsi határozatok és intézkedések megszegését lehetőleg meggátolni, az azok ellen vétőket pedig kinyomozni és feljelenteni.

III.

A rendőri jog tartalma.

16. §.

Az állami rendőrség rendeltetése, hogy működése területén a köznyugalmat, a közrendet és a közbiztonságot fenntartsa. E végből a közállapotokat állandóan megfigyeli, és arra törekszik, hogy a fenyegető veszedelmeket megelőzze, a megzavart rendet és közbékét helyreállítsa, bűncselekmények elkövetése esetében pedig földerítésük és megtorlásuk végett a jogszabályoknak megfelelően eljár. S 17. §. A köznyugalom, a közrend és a közbiz-tonság megóvása végett a rendőrhatóságok és közegek felszólitás nélkül hivatalból kötelesek eljárni. Kötelesek továbbá a tudomásukra jutó bűncselekményeket az államügyészségnél feljelenteni, és a nyomozást az 1896 : XXXIII. t.-c-nek és a végrehajtása tárgyában- kiadott rendeleteknek megfelelően teljesíteni, különösen pedig megtenni mindazokat az intézkedéseket, amelyek a bűncselekmény nyomainak épség-

ben tartása, a tettes vagy részes elrejtésének és megszöktetésének megakad adályozása, és a tényállás felderítése végett szükségesek (1896 : XXXIII. t.-c. 94. .§.).

Olyan bűncselekmények esetében, amelyek miatt a büntető törvények értelmében csak magáninditványra van eljárásnak helye, a rendőrhatóságok és a rendőrközegek csak a magánindítvány előterjesztésére jogosult fél kérel-mére járhatnak élt.

18. §.

A magyar állami rendőrség működését a jogszabályok (törvény, rendelet, szabályrendelet) irányítják. Joguk van a rendőrhatóságoknak a jogszabályokkal nem ellenkező mindazokat a rendelkezéseket megtenni, amelyek a köznyugalmat, a közrendet vagy a közbiztonságot közvetlenül fenyegető veszedelmek elhárítása végett szükségesek.

19. §.

Ha valaki cselekvése vagy mulasztása által valamely rendőri intézkedéssel ellentétbe kerül, és ebből a köznyugalomra, a közrendre vagy a közbiztonságra közvetlen veszély származhatik, a rendőrhatóság az illető intézkedésnek a mulasztó fél költségén szerezhet érvényt.

20. §.

Ha a közbiztonsági tekintetek sürgősen megkövetelik, joga van a rendőrségnek, hogy egyes dolgok használatát ideiglenesen eltiltsa és e végből azokat zár alá helyezze, vagy egyes üzemek folytatását ideiglenesen megszüntesse. Köteles azonban az ilyen intézkedését az illetékes hatóságokhoz azonnal bejelenteni.

21. §.

A magyar állami rendőrség a jogszabályok rendelkezéseinek és a hatósági intézkedéseknek szükség esetében kényszer útján (karhatalommal) szerez érvényt. Helye van különösen a kényszereszközök alkalmazásának — végső szükség esetében a fegyver használatának is — védelmül közvetlen támadás vagy ilyennek közvetlen veszedelme esetében, valamint a tettleges

ellenszegülés legyőzése céljából. Bilincs alkalmazásának csak az erre vonatkozó szabályok szerint van helye.

22. §.

Ha a magyar államrendőrség a köznyugalmat és a közrendet saját karhatalmi erejével nem birja fenntartani, a rendőrhatóság a katonaság segitségét veheti igénybe. A katonai karhatalom igénybevételének módját, eseteit és a katonaság eljárását külön rendeletek' szabályozzák.

23. §

A rendőrhatóság Írásbeli idézésére köteles mindenki, aki a rendőrhatóság területén lakik, vagy ott tartózkodik, a rendőrhatóság előtt a kitűzött időben megjelenni és a hozzá intézett kérdésekre válaszolni, kivéve az olyan kérdéseket, amelyekre a tanú a bűnvádi perrendtartás rendel-kezései szerint (1896: XXXIII. t.-c. 204— 209. §§.) is mentes a vallomástétel kötelessége alól. Aki a rendőrség szabályszerű 'idézésére indokolatlanul nem jelenik meg, azt a rendőrhatóság, az Írásbeli határozat alapján, elővezettetheti. A fegyveres erő vagy a csendőrség szolgálatban álló tagjait, továbbá a rendőrség vagy a pénzügyőrség személyzetéhez tartozó egyéneket, végül egyéb közszolgálatban álló, vagy olyan magánvállalatbeli alkalmazottakat, akiknek helyettesitéséről közérdekből kell gondoskodni, a rendőrhatóság az 1896: XXXIII. t.-c. 130. §-ában megállapított rendelkezéseknek megfelelően köteles megidézni. A nyomozó rendőrhatóság idézési és kihallgatási jogát a bűnvádi perrendtartás (1896: XXXIII. t.-c.) ,és külön rendeletek szabályozzák.

24. §.

Mindenki, akit erre a magát kellően igazoló rendőrközeg a törvény nevében felszólít, köteles a rendőrség legközelebbi helyiségében megjelenni. Aki e felszólításnak nem engedelmeskedik, azt 3. rendőr közeg előállítja.

25. §

A rendőrközeg jogosult indokolt esetekben a rendőrhatósághoz bekísérni azokat, akik a köznyugalmat háborítják, a közrendet megzavarják, vagy a közbiztonságot veszélyeztetik. A bekísérés okait, továbbá azokat a személyeket, akik már gyanú alapján bekísérnetők, a belügyminiszter rendelettel állapítja meg.

A nyomozó rendőrhatóságok és közegek előállítási és bekisérési jogát a bűnvádi perrendtartás és egyéb jogszabályok állapítják meg.

26. §

Az elővezetést a rendőrközeg csak Írásbeli határozat (elővezető parancs) alapján foganatosíthatja. A nyomozás során foganatosítható elővezetés eseteit a nyomozási rendszabályok állapítják meg.

27. §

Az előállitás, a bekisérés és az elővezetés lehetőleg erőszak alkalmazása nélkül, a törvényre utaló kijelentéssel történik. A rendőrközeg köteles az előállított, bekísért, vagy elővezetett egyént haladéktalanul a rendőrhatóság helyiségébe kísérői. A további eljárást külön jogszabályok állapítják meg.

28. §.

Magánlakásba a rendőrközeg hivatalosan rendszerint csak hivatalos megbízás teljesítése végett léphet. Ily megbízás nélkül is beléphet a rendőrközeg a magánlakásba, ha ott segélykiáltást hall, vagy ha valamely ott lakó erre közvetlenül és indokoltan felhívja, vagy ha az üldözött személy odamenekült, végül tűz- és árvizveszedelem esetében hivatalos feladatának teljesitése végett.

29. §

Házkutatást vagy személymotozást a rendőrhatóság csak halaszthatatlan esetekben, és csak írásba foglalt határozattal rendelhet el, és a rendőrközeg rendszerint csak írásbeli határozat alapján foganatosíthat. A házkutatás és személy motozás elrendelésének feltételeit és alakját, valamint foganatosításának

módját a bűnvádi perrendtartás és egyéb jogszabályok határozzák meg ; ugyanazok a jogszabályok jelölik meg a közönség előtt nyitva álló azokat a helyiségeket (korcsmák, csárdák stb.) is, amelyekben a kutatás már gyanú alapján is foganatosítható.

IV.

A magyar állami rendőrség személyzeti és szolgálati viszonyai.

30. §

A magyar állami rendőrség a tiszti, polgári biztosi és az Őrségi személyzetből, valamint a hivatalszolgákból áll. A tiszti személyzetet a fogalmazói és a felügyelő személyzet tagjai, valamint a segéd- és a kezelő szolgálatot ellátó alkalmazottak ; a polgári biztosi személyzetet a polgári biztosok ; az őrségi személyzetet pedig a rendőrségi altisztek és a közrendőrök alkotják. A szükséghez képest alkalmazhatók napidíjasok is, akik a rendőrségi személyzet létszámába nem tartoznak, és az állami díjnokokra vonatkozó külön rendelkezések alatt állanak.

31. §.

A magyar állami rendőrség tiszti személyzetének VI. vagy ennél magasabb fizetési osztályba sorozott tágjait — a belügyminiszter előterjesztésére — a minisztertanács, a többieket, valamint a polgárt biztosokat a belügyminiszter, az őrségi személyzet tagjait pedig az illetékes kerületi főkapitány nevezi ki. A hivatalszolgákat és a díjnokokat saját hivatalukhoz a kerületi főkapitányok és a ka-pitányságok vezetői alkalmazzák. Azon rendőrségi állások betöltésénél, amelyekre az igazolványos altiszteknek elsőbbségük van, az 1873 : II. t.-c. rendelkezései irányadók.

32. §.

A magyar állami rendőrség tiszti, polgári biztosi és őrségi személyzetének tagjait megfelelő más állami rendőrségi állásra a belügyminiszter áthelyezheti.

33. §

A magyar állami rendőrség fogalmazói létszámába csak azt lehet kinevezni, akinek az 1883 : I . t.-c. 3. §-ában megkívánt képesítése van. A rendőrfelügyelői álláshoz megkívánt képesítést a belügyminiszter rendelettel szabá-lyozza. A szakszerű segédszolgálatot (orvosi, számvevő-ségi, stb.), valamint a kezelőtiszti szolgálatot teljesitő alkalmazottak képesítése tekintetében az 1883:I. t.-c. és egyéb jogszabályoknak az illető* állásra vonatkozó rendelkezései irányadók. Az állami rendőrségi polgári biztosoktól, valamint az őrségi személyzet tagjaitól megköve-telhető képzettséget a belügyminiszter rendelettel szabályozza és a , szakoktatás szervezéséről gondoskodik.

34. §.

A magyar állami rendőrség tiszti, polgári biztosi, őrségi és szolgaszemélyzetének tagjai első kinevezésük alkal-mával, állásuk elfoglalása előtt esküt tesznek. Az esküt a kerületi főkapitányok a belügyminiszter előtt, a kerületi főkapitánysá-gok személyzete, valamint a rendőrkapitányságok és a kirendeltségek vezetői az illető kerületi főkapitány előtt„ a többi alkalmazottak a rendőrkapitány előtt teszik le. Az eskü letételéről jegyzőkönyvet kell felvenni.

35. §

A magyar állami rendőrség ügykezelési, szolgálati és gazdasági ügyviteli, valamint fegyverhasználati szabályzatát a belügyminiszter rendelettel állapítja meg. Amennyiben ezek a szabályok eltérően nem rendelkeznek, a magyar állami rendőrség alkalmazottai minden tekintetben a többi állami alkalmazottai egyenlő elbánás alá esnek.

36. §

A belügyminiszter szükség esetében a magyar állami rendőrség őrségi személyzetét a magyar csendőrökkel megerősítheti. A megerősítés a csendőrlegénység egyes tagjai-nak a magyar állami rendőrséghez való ideiglenes vezénylése által történik. A vezénylés módozatait a belügyminiszter a hadügyminiszterrel egyetértésben állapítja meg. A magyar állami rendőrséghez szolgálattét-

elre vezényelt csen-dőrök személyi, előléptetési és fegyelmi ügyeikben a ve-zénylés tartama alatt is csendőrségi elöljáróik, első fokon, a hadügyminiszter alatt állanak, szolgálati tekintetben azon-ban annak a magyar állami rendőrhatóságnak vannak alárendelve, amelyhez vezényeltettek, illetőleg beosztattak.

V. Fegyelmi rendelkezések.

37. §

A magyar állami rendőrség tagja ellen fegyelmi eljárásnak van helye :

1. ha megsérti vagy hanyagul teljesiti hivatali kötelességét,
2. ha viselkedése által állásának betöltésére érdemetlenné válik,
3. ha korlátlan cselekvőképességét elveszti, vagy hivatali kötelességeinek teljesítésére egyéb okból válik alkalmatlanná.

38. §

A fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot a ker. rendőrkapitányok ellen, a belügyminiszter; a rendőrfőkapitányságok személyzete, továbbá a rendőrkapitányok és a kirendeltségek vezetői ellen kivüle az illetékes ker. főkapitány; a rendőrkapitányságok és a rendőrkirendeltségek tiszti személyzete ellen a fentnevezetteken kívül az illető rendőrkapitány is elrendelheti. A polgári biztosi, az őrségi és a szolgaszemélyzet tagjai ellen a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot a rendőrfőkapitány, illetőleg a rendőrkapitány rendeli el. Ha a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot a ker. rendőrfőkapitány rendelte el, határozata ellen fellebbezésnek van helye a. belügyminiszterhez. Ha a vizsgálatot a városi rendőrkapitány ren-delte el határozata ellen fellebbvitellel lehet élni a ker. főkapitányhoz, és onnan a belügyminiszterhez. Aki a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot első vagy felsőbb fokon elrendelni hivatott, az elrendeléssel egyidejűleg, vagy annak folyama alatt, ha azt szükségesnek találja, a vizsgálat alá vont egyént hivatalától felfüggesztheti. A felfüggesztés ellen ugyanolyan jogorvoslatnak van helye, mint a vizsgálat elrendelése ellen.

39. §

A magyar állami rendőrség fegyelmi ügyeiben határozni hivatott:

1. a ker. rendőrfőkapitányokra nézve a belügyminiszter;

2. a rendőrségi tiszti személyzet többi tagjaira nézve I. fokon a ker. főkapitány elnöklete alatt szervezendő három tagú fegyelmi tanács ; II.* fokon a belügyminiszter ;

3. a polgári biztosi, az őrségi és a szolgaszemélyzet tagjaira nézve: I. fokon az illető rendőrkapitány; II. fokon végérvényesen a ker. rendőrfőkapitány. A ker. rendőrfő-kapitány II-fokú fegyelmi határozatát, ha az hivatalvesztésre szól, megerősítés végett a belügyminiszter elé kell terjeszteni. A fegyelmi határozatok ellen az érdekeltek (a panaszos, a terhelt, a vád képviselője és — a közszolgálat érdekében — a hivatalfőnök) élhetnek fellebbvitellel.

40. §

A kiszabható fegyelmi büntetések: 1. a dorgálás; 2. a pénzbüntetés; 3. az előlépési igényeknek meghatározott időre elvonása; 4. a büntetésből áthelyezés ; 5. a lefokozás ; 6. a szolgálati kötelékből kizárás (hivatalvesztés). Ha a fegyelmi hatóság a 37. §. 3. pontjában emlitett alkalmatlanságot állapítja meg, fegyelmi büntetést nem ró ki, hanem határozatában kimondja, hogy az illető al-kalmazottal szemben a szabályszerű elbánás alá vonás-nak (1912 : LXV. t.-c. 35. §. utolsó előtti bekezdése) van helye. A fegyelmi büntetés mellett a büntetőjogi felelősség és a kártérítési kötelezettség érintetlen marad.

41. §

A fegyelmi eljárás részletes szabályait — az 1886 : XXIII. t.-c. rendelkezéseinek szem előtt tartásával — a belügyminiszter rendelettel állapítja meg.

42. §

A ker. rendőrfőkapitányok, a rendőrkapitányok, valamint a rendőri kirendeltségek vezetői a közvetlenül alájuk rendelt tiszti, őrségi és szolgaszemélyzet tagjai ellen, kisebb fokú hanyagság vagy hivatali szabálytalanság miatt, az illető meghallgatása után, de fellebbezés kizárásával, rendbüntetést róhatnak

ki, amelynek összege a fogalmazói és a felügyelőszemélyzet tagjaival szemben 40 K-nál, a segéd- és kezelőszemélyzet tagjaival szem-ben 20 K-nál, az őrségi és a szolgaszemélyzet tagjaival szemben 10 K-nál nem lehet magasabb.

VI. Költségek

43. §

A magyar állami rendőrség költségei az államkincstár terhére esnek, és azokat a belügyi tárca költségvetésébe kell felvenni. Az a város, amelyben a magyar állami rendőrség szervezése megtörtént, a szervezést követő állami költségvetési évtől kezdve nem járul többé a rendőrség fenntartási költségeihez ;. viszont ettől kezdve nem tarthat többé igényt arra az állami segélyösszegre,, amelyet addig a városi rendőrség fejlesztése címén kapott. Budapest székesfőváros és a budapesti m. állami rendőrség: működési körébe eső Újpest r. t. város, Rákospalota, Erzsébetfalva, Kispest, Pestszentlőrincz és Csepel községek, az ezen rendelet kihirdetését követő állami költségvetési évtől kezdve, mentesülnek azon évi átalányösszegek fizetési kötelezettsége alól, amely összegekkel a magyar állami rendőrség költségeihez ezidőszerint járulnak.

44. §

Ha valamely városban a rendőrségi alkalmazottak a m. állami rendőrség működésének megkezdése idejében nem rendőri természetű közigazgatási feladatokat is végeznek, köteles a város gondoskodni arról, hogy ezeket a feladatokat, ettől az időtől kezdve, saját közegei lássák el. Ezeket a feladatokat a belügyminiszter állapítja meg végérvényesen. A szabályrendeleteknek ama rendelkezései, amelyek a városi rendőrségi közegek feladatkörébe nem rendőri természetű ügyeket utalnak, e rendelet életbeléptével á magyar állami rendőrség működési területén hatályukat vesztik. VII. Vegyes és átmeneti rendelkezések.

45. §

Amely városban az állami rendőrség szervezése megtörtént ott a városi rendőrség alkalmazottai az állami rendőrség működésének megkezdése napjával rendelkezési állapotba és a magyar állami rendőrhatóságok rendelkezési és fegyelmi hatalma alá kerülnek.

A rendelkezési állapotban levő városi rendőrségi alkalmazottat a rendelkezési állapot tartama alatt a város sem magasabb fizetési -osztályba elő nem léptetheti, sem új javadalomban (illetmény, pótlék, átalány stb.) nem részesítheti. A rendelkezési állapotban levő városi rendőrségi alkalmazottnak azokra az illetményekre van igénye, amelyeket részére az ezen rendelet hatályba léptekor érvényben álló jogszabályok megállapítanak. Egyebekben, amennyiben ez a rendelet eltérően nem rendelkezik, reájuk az állami alkalmazottakra érvényben álló jogszabályok irányadók. E rendelet hatályba lépésével egyidejűleg az 1903 : VIII. t.-c. alapján szervezett határrendőrség létszámába tartozó összes alkalmazottak szintén rendelkezési állapotba helyeztetnek. Ennek tartama alatt a rendelkezési állapotban levő határrendőrségi alkalmazottak sem magasabb fizetési osztályba elő nem léptethetők, sem új javadalmazásban (illetmény, pótdíj, átalány stb.) nem részesíthetők.

46. §

Azokat a városi rendőrségi állásokat, amelyek a rendelkezési -állapot tartama alatt üresednek meg, végleges kinevezéssel, és amig ez megtörténhetik, ideiglenes helyettesítéssel kell betölteni. A helyettesítés joga a tisztviselői állásokra a belügyminisztert ; a polgári biztosi, az őrségi és a szolgaszemélyzeti állásokra a kerületi főkapitányt illeti meg. A rendelkezési állapotba került azt a városi rendőrségi alkalmazottat, akit a rendelkezési állapotba jutása napjától számítva legkésőbb hat hónap alatt a magyar állami rendőrség személyzetébe nem neveznek ki, továbbá azt, akinek állását e hat hónap alatt mással véglegesen betöltötték, végül azt, aki kinevezését nem fogadja el, a hat hónap utolsó napjával, vagy a hat hónapon belül is : az állás mással való betöltésének, vagy a kinevezés el nem fogadásának napjával, illető-leg az eskü letételére kitűzött

határidőnek utolsó napját követő nappal, ha a város őt más közigazgatási feladatokra nem alkalmazza, állásától felmentettnek kell tekinteni, és szabályszerű elbánás (nyugdíj, nyugbér, végkielégítés, elbocsátás) alá kell vonni.

Az ilyen városi rendőrségi alkalmazottat, halála után hozzátartozóit, a város terhére a városi, nyugdíj szabályzat értelmében járó ellátások akkor is megilletik, ha reá nézve az ellátás megállapításának feltételei egyébként még nem következtek be. A várost terhelik azok az ellátások is, amelyek az ezen rendelet hatályba lépte előtt, vagy a rendelkezési állapot tartama alatt nyugdíjazott városi rendőrségi alkalmazottakat, és haláluk után hozzátartozóikat, valamint az ezen rendelet hatályba lépte előtt, vagy a rendelkezési állapot tartama alatt elhalt városi rendőrségi alkalmazott hozzátartozóit illetik. A rendelkezési állapotban töltött időt az alkalmazott szolgálati idejébe be kell számítani. A rendelkezési állapotba került azt a határrendőrségi alkalmazottat, akit rendelkezési állapotba jutása napjától számítva legkésőbb hat hónap alatt a jelen törvény alapján szervezett magyar államrendőrség személyzetébe nem neveznek ki, állásától felmentettnek kell tekinteni és szabályszerű elbánás (nyugdíj, végkielégítés) alá kell vonni. A rendelkezési állapotban töltött időt a határrendőrségi alkalmazott szolgálati idejébe is be kell számítani.

47. §

Az a városi rendőrségi alkalmazott, akit a magyar állami rendőrség létszámába oly állásra neveztek ki, amely állással egybekötött törzsfizetése és állandó jellegű pótléka a korábbi állásával egybekötött ilynemű illetményeit nem éri el, a különbözetet — amennyiben pótléka a nyugdíjalap megállapításánál számításba jön — személyi pótlék címén, amennyiben számításba nem jön, a korábban élvezett pótlékkal azonos címen és feltételek mellett tovább is élvezi. Ha az alkalmazott illetménye, utóbb emelkedik, pótlékát az illetmény többletbe be kell számítani. A magyar állami rendőrség létszámába kinevezett városi rendőrségi alkalmazottnak a városi nyugdíj alappal szemben megszűnnek fennállott igényei, és a kinevezést követő hó 1-től kezdve, további kötelezettségei.

48. §

A város (község) köteles azokat az épületeket, illetőleg helyiségeket, amelyeket a magyar állami rendőrség működésének megkezdése idején a városi rendőrség céljaira használt, ha azok a város tulajdonához tartoznak, az államkincstárnak ingyenes használatul átengedni ; a hasonló célra bérelt ingatlanok bérleti szerződését pedig az államkincstárra átruházni. Köteles továbbá a város (község) mindazokat az ingó dolgokat (bútorok, irodai felszerelések, egyenruhák, fegyverek, lőszerkészletek stb.), amelyek a magyar állami rendőrség működésének megkezdése idejében a városi (községi) rendőrség céljaira szolgálnak, a magyar állami rendőrség rendelkezésére az államkincstárnak ellenszolgáltatás nélkül átengedni. A használatul átengedett épületek karbantartásáról az államkincstár gondoskodik.

49. §

Ezen rendelet fokozatos hatályba lépésének idejét a belügyminiszter állapítja meg, és hatályba léptével a magyar határrendőrségről szóló 1903 : VIII. t.-c. hatályát veszti.

Budapesten, 1919. évi október hó 1-én.

A minisztertanács felhatalmazás a alapján :

BENICZKY. s. k. belügyminiszter.

*

25 050/1923. (I. 5.) HM.r.

szabályzat karhatalmi szolgálat ellátására.

Honvédségi Közlöny, LI.évf. (1924) 2.sz. 6.p.

Kormányzó Úr Ő Főméltósága az 1923. évi október hó 29-én kelt 1516/K. i. számú elhatározásával az A—15. jelzésű „Szabályzat a Karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség

számára” című szolgálati könyvet, mint tervezetet jóváhagyni méltoztatott.

Ezen azonnal hatályba lépő szolgálati könyv külön elosztó szerint fog kiadatni és kiadása következtében hatályon kívül helyeztetnek: az 1906. évi 2245/eln. számú rendelettel (8. sz. R. K.) kiadott hasonló utasítás-tervezet; az 1922. évi 8810/eln. 1. számú rendelettel kiadott „Ideiglenes utasítás a karhatalmi szolgálat ellátására”.

Az új szabályzat kiadásával egyszersmind a következőket rendelem:

a) A szolgálati szabályzat a m. kir. honvédség számára I. részében az alábbi módosítások lépnek érvénybe:

A XI. fejezet „A Közrend és biztonság fenntartása” címmel és ennek 70., 71. és 72. §-ai, továbbá a 67. §. „Magatartás tűzvésznél” hatályon kívül helyeztetnek;

A 341. pont harmadik bekezdésében törlendő a következő szöveg: „és a 67., 71. és 72. §-ban foglalt határozványok szerint.”; helyette pedig Írandó: „és az A—15. Szabályzat határozványai szerint.“

A 441. pont harmadik bekezdésében törlendő: „az 507. pontban foglalt korlátozás fenntartása mellett.”

b) A vegyes dandárparancsnokságok 1924. év végéig véleményes jelentést terjesztenek elő s ebben számottevő és az új szabályzat összegészére kihatással bíró javaslataikat tárják elő.

c) Az A—33. kimutatás a fentieknek megfelelően és az A—34. Elosztó pedig a külön elosztó szerint helyesbítendő, illetve kiegészítendő.

Kelt Budapesten, 1924. január hó 5-én.

gróf CSÁKY Károly. honvédelmi miniszter

A-15 szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára (TREVEZET)
Budapest, 1924, Pallas. 86 p.

Előzetes észrevételek

„Katonai karhatalom"-nak mindazokat a honvédségi csapatokat nevezzük, amelyek e szabályzatban meghatározott módozatok szerint a közhatóságok támogatása érdekében kirendeltettek.

Tágabb értelemben karhatalmi szolgálat az elemi csapásoknál való segélynyújtás is.

A karhatalmi szolgálat a karhatalmi készültség (riadó) elrendelésével, illetőleg a karhatalom kirendelésével kezdődik és karhatalom bevonulásával, illetve a készültség végleges beszüntetésével ér véget.

A következő szövegben mindenütt, ahol „közigazgatási tisztviselő" elnevezés egyedül van felvéve, ezalatt nemcsak a szorosan vett igazgatási szerveket kell érteni, hanem különösen a biztonsági szolgálat és igazgatási rendészet terén önálló hatáskörrel felruházott állami rendőrség hatóságait és közegeit is.

Rendészeti alakulatok-hoz tartoznak: a csendőrség, az állami rendőrség és a folyamőrség, amelyek a belügyminiszter felügyelete alatt, a vámőrség és pénzügyőrség, amelyek a pénzügyminiszter felügyelete alatt állanak, továbbá tágabb értelemben a közigazgatási hatóságok alá rendelt mindazon felfegyverzett szervezet, amely szükség esetén a polgári hatóságok fegyveres támogatására is hivatott (erdőőrség, mezei rendőrség, fogházőrség stb.).

E szabályzat határozványait a honvédság minden katonaállományú tisztje köteles beható tanulmányozás tárgyává tenni, a többi havidijasokkal megfelelő mérvben kell ismertetni, a legénységet pedig megfelelő oktatásban kell részesíteni.

Megjegyzés: A további szövegnél a szélzeten alkalmazott kapocsvonalak azokat a határozványokat jelzik, amelyek a közigazgatási hatóságok számára kiadandó utasításba felvételt nyernek. És pedig a kettős vonal a teljesen egyező, az egyes vonal az értelmileg megegyező tartalommal való átvételt mutatja.

I. FEJEZET
A karhatalmi szolgálatról általában

1.§.
Általános határozványok

A katonai karhatalom rendeltetése az, hogy a polgári hatóságokat törvényes feladataik végrehajtásában, különösen pedig az állami és társadalmi rend és a közbiztonság fenntartására, illetőleg helyreállítására irányuló működésükben támogassa olyan esetekben, amikor a polgári hatóságok rendelkezése alá tartozó rendészeti alakulatok erre a célra nem elegendők.

Azért, hogy a honvéd hatóságok mindenkor abban a helyzetben legyenek, hogy a szükséges előkészítő intézkedéseket idejében megtehessék, a közigazgatási hatóságok kötelesek az érdekelt honvéd helyi hatóságokat (állomás-, város stb. parancsnokságokat) megfelelően tájékoztatni azokról a közéleti jelenségekről s azokról a polgári karhatalmi rendelkezésekről, amelyekkel kapcsolatban honvéd csapatok karhatalmi közreműködése válhatik szükségessé.

Emellett azonban, különösen rendkívüli viszonyok között szükséges lesz és a honvéd helyi hatóságok nem mellőzhető kötelmeit fogja képezni, hogy a Szolg.Szab. I. rész 59. §-ában előírt kötelességei teljesítése céljából a közéletet kellő figyelemmel kísérjék.

A katonai karhatalom igénybevétele alkalmával szem előtt kell tartani egyfelől azt, hogy ott is, ahol nagyobb méretű törvényellenes cselekmények bekövetkeztétől avagy zendülési mozgalmak kitörésétől kell tartani, a törvényes rend fenntar-tását megfelelő erejű karhatalom megjelenése fegyveres erő-szak alkalmazása nélkül is rendszerint biztosíthatja, másfelől azt, hogy a kívánt eredmény elérését nem annyira a karhata-lom nagysága, mint inkább a gyorsan megjelenő együtt tartott karhatalmi osztag határozott és ha szükséges kíméletlen fellé-pése, valamint a parancsnoknak felelősségtől vissza nem riadó elszántsága teszi lehetővé.

Túlerős karhatalom alkalmazása, vagy pedig karhatalmi osztagnak megjelenése ott, ahol ezt a helyzet okvetlen nem kívánja meg, könnyen az indokolatlan és elhamarkodott erőkifejtés látszatát keltheti; az ily intézkedés a csapatok kiképzését és az egyéb katonai érdekeket is lényegesen hátráltatja.

2.§

Az igénybevétel alapelvei

Katonai karhatalom igénybevétele rendszerint az erre feljogosított közigazgatási (polgári) hatóság által történik.

Az igénybevételnél a szükség szerint következő eseteket kell megkülönböztetni:

A) Ha a karhatalom kirendelésének szüksége kellő időben előrelátható vagy általában, ha a késedelemből veszély nem származik, amikor is az arra illetékes hatóságok a katonai karhatalom kirendelése végett felettes hatóságok útján a belügyminiszterhez fordulnak.

B) Ha a késedelem veszéllyel jár és ha a katonai karhatalom kirendelésének szüksége hirtelen áll be. Ebben a kivételes esetben kizárólag az alább felsorolt hatóságok és hatósági közegek fordulhatnak közvetlenül a helyben állomásozó helyőrség parancsnokához vagy a legközelebbi honvéd állomás-parancsnoksághoz, avagy kivételesen sürgős esetekben az 5. §-ban megjelölt parancsnokokhoz (közegekhez).

Az ily igénylésre jogosítva vannak:

a) a m. kir. miniszterek;

b) a m. kir. belügyminiszter helyett a m. kir. országos főkapitány is;

c) a kir. főügyészsége és ügyészségek vezetői (elnökei);

d) a kir. törvényszékek elnökei;

e) a kir. járásbíróságok vezetői (elnökei) valamint a c), d) és e) alattiak helyettesei;

f) a kir. törvényszékek vizsgálóbírái vagy azoknak hivatalosan eljáró helyettesei, a járásbíróságoknak nyomozást vagy vizsgálatot teljesítő bírái, valamint a kir. ügyészségnek nyomozást teljesítő tagjai;

g) az országos fegyintézetek, kerületi börtönök, közvetítő intézetek és gyűjtőfogházak igazgatói vagy azok helyettesei;

h) az alispánok vagy azok helyettesei;

i) a polgármesterek vagy azok helyettesei;

j) a főszolgabírák vagy azokat helyettesítő szolgabírák;

k) a községi bírák vagy azok helyettesei együttesen a községi jegyzőkkel;

l) a csendőrparancsnokok, valamint szükség esetén bármely más szolgálatban álló csendőrtiszt vagy csendőr is;

m) a budapesti m. kir. állami rendőrség főkapitánya vagy helyettese, a m. kir. kerületi rendőrfőkapitányok vagy helyetteseik, a m. kir állami rendőrkapitányságok vezetői vagy helyetteseik, a m. kir. állami rendőri kirendeltségek vezetői vagy helyetteseik;

n) a vámőrség szakaszparancsnokai;

o) a rév(fő)kapitányok és azok kirendeltségei, a folyamőrségi különítményeknek és a szolgálatban lévő folyamőrségi hajóegységek parancsnokai;

p) az 1876. évi XIV. tc. (közegészségügyi törvény) 168. §-a alapján és az 1888. évi VII. törvénycikk (állategészségügyi törvény) alapján kiküldött kormánybiztosok, valamint az 1885. évi XXIII. törvénycikk 153. §-a alapján árvizek alkalmával kiküldött miniszteri biztosok;

q) a posta- és távirda igazgatóságok vezetői;

r) a pénzügyőr igazgatóságok vezetői, valamint a pénzügyőrség központi főfelügyelői és felügyelői;

s) az adó- és vámfelügyelő, a pénzügyőri főfelügyelők és felügyelők, a pénzügyőri felvigyázók, utóbbiak azonban csak szolgálatuk teljesítése közben;

t) az országos közintézetek, műgyűjtemények és múzeumok igazgatói vagy helyetteseik;

u) a dohánygyárak igazgatói és azok helyettesei;

v) az államvasutak és magánvasutak igazgatóságai illetve üzletigazgatóságai,az államvasutak üzletvezetői vagy helyetteseik és a 22. §-ban megjelölt esetekben a vasúti állomásfőnökök és osztálymérnökök;

x) bányakapitányságok vezetői vagy helyetteseik.

C) A választásokhoz szükséges karhatalomnak igénybevételére még a 9. § a) pontja, az elemi csapásoknál való segélynyújtáshoz a kiterjedtebb igénybevételre pedig a 20. § külön határozványai is irányadók.

D) Ha rendkívüli viszonyok között a törvényes közigazgatási hatóságok működésükben teljesen akadályozva vannak és a felettes hatóság rendelkezései sem kérhetők ki, akkor a honvéd állomásparancsnokok és a magasabb honvéd parancsnokok a Szolg.Szab. I. Részben megjelölt kötelességeik értelmében kivételesen saját belátásuk szerint idejekorán oly rendszabályokat alkalmazzanak, melyek a törvényes rend és közbiztonság helyreállítása végett a fegyveres erőhatalommal való határozott fellépést lehetővé teszik.

Ez a rendelkezés azonban csakis akkor nyerhet alkalmazást, ha a közhatóságok és közhatósági személyek a rendestől eltérő viszonyok folytán akaratuk szabad nyilvánításában és személyes szabadságukban is akadályoztatnak, s ezért nem juthatnak abba a helyzetbe, hogy a kívánt rendszabályok felől döntsenek.

Ha a karhatalom alkalmazása jelen pont alapján történt, arra kell törekedni, hogy a törvényes közigazgatási hatóságok működésüket minél előbb felvehessék s a karhatalom további működését a közhatóságok hivatott vezetőinek felelős irányításával, illetve azokkal egyetértve kell kifejteni.

3.§
Karhatalmi intézkedések megszűntetése

Miután az 1. §-ban körülírt feladatok teljesítése, valamint a rend és biztonság állandó fenntartása a közigazgatási (rendőri) hatóságok kötelessége, a katonai karhatalmi csapatokat részben vagy teljesen be kell vonni, mihelyt a jelzett feladatok teljesítését a rendelkezésre álló rendészeti alakulatokkal meg lehet oldani.

A karhatalom bevonulása csakis annak a honvéd hatóságnak (parancsnoknak vagy közegnek) utasítására történhetik, amely (aki) azt kirendelte. Az illetékes honvédhatóság a kirendelést kérő közigazgatási hatósággal egyetértve intéz-kedik.

Ha a katonai karhatalmat a honvéd parancsnok saját kezdeményezéséből (2. § D) pontja) alkalmazta, az alkalmazott rendszabályok akkor szüntethetők meg, ha a rend helyreállítására tett intézkedések eredményre vezettek és a viszonyokban oly változás állott be, hogy a közigazgatási hatóságok te-

kintélye által és közegeik működése révén a törvényes állapot helyreállta várható.

A választásokhoz kirendelt karhatalmak (9.§) a választás befejeztével – a választási elnöknek vagy hivatott helyettesének előzetes megkérdezése után és amennyiben a karhatalom további alkalmazását az illetékes közigazgatási hatóság sem tartja szükségesnek – minden további katonai utasítás bevárása nélkül szállásukra, illetőleg állandó állomáshelyükre bevonulnak.

Elemi csapásoknál segélynyújtó karhatalmakat a veszély megszüntével, illetőleg a legsürgősebb munkálatok elvégzése után a legszükségesebbre kisebbített számerőre le kell szállítani, illetőleg mielőbb egészen be kell vonultatni.

Ha a polgári és honvédhatóságok között a karhatalom bevonultatására vonatkozólag nézeteltérés mutatkoznék, a karhatalmak mindaddig a helyszínen maradnak, amíg a honvédelmi miniszter a belügyminiszterrel és esetleg a szakminiszterekkel egyetértve nem határozott.

II. FEJEZET
Katonai karhatalmak igénylése, kirendelése és alkalmazása

4.§
A karhatalmak igénylésének módja

Minden karhatalmi igénylés, a legsürgősebb eseteket kivéve, írásban történik és minden esetben a következő adatokat tartalmazza:

a) a karhatalom célját, az általános helyzetnek, a már megtörtént vagy valószínűleg várható törvényellenességnek illetőleg rendkívüli körülményeknek feltüntetésével

b) annak a hatósági közegnek nevét, kivel a karhatalom parancsnokának a karhatalom alkalmazása tekintetében érintkezésbe kell lépnie

c) az alkalmaztatás helyét, valamint az igénybevétel előrelátható időtartamát és esetleg

d) annak megemlítését, vajjon szükséges-e a karhatalom alkalmazási helyének környékére katonai kikülönítéseket eszközölni.

Távirat vagy távbeszélő útján való megkereséseket visszaélések elkerülése végett lehetőleg mellőzni kell. Ha pedig ez elkerülhető nem volt, teljesítése előtt valódisága felől biztos meggyőződést kell szerezni, a rendes írásbeli megkeresést pedig utólag feltétlenül és mielőbb meg kell küldeni.

Az a) és d) alatti adatok lelkiismeretes közlésének célja, hogy a karhatalomnak kirendelésére hivatott katonai parancsnokságok, melyeknek különös kötelessége a karhatalmak erejét és összetételét meghatározni, a helyi viszonyoknak tényleg megfelelő erőket rendelhessék ki.

A karhatalom kirendelésére hivatott parancsnokság (közeg) a kirendelés előtt részletesebb felvilágosításokat is kívánhat, ha a késedelemből veszély nem származik s ha a kirendelés sikere ezáltal nem lesz befolyásolva (Lásd. 1.§).

5.§
A katonai karhatalom kirendelésére jogosult parancsnokságok, hatóságok és közegek

Karhatalom kirendelésére a 2.§ A) pontjának eseteiben elvileg az alkalmazási hely szerint területileg illetékes honvéd vegyesdandár parancsnokságok vannak hivatva. Budapesten eme jogkört a vagyesdanár parancsnokság utasításai alapján a honvéd városparancsnokság gyakorolja.

Kétes esetekben, úgyszintén ha a vegyesdandár parancsnokságnak alárendelt csapatkötelékek nem volnának elegendőek, a honvédelmi miniszter döntését kell kikérni.

A 2.§ B) pontja alatt felsorolt esetekben a karhatalmak kirendelésére az állomás szolgálati körletében a honvéd állomásparancsnokságok jogosultak.

Ha azonban a karhatalom kirendelése a honvéd állomás szolgálati körletén kívül eső helyekre válik szükségessé, ily rendelkezés megtételére rendszerint az illetékes vegyesdandár parancsnokság hivatott.

Az esetben, ha a késedelem különös veszéllyel járna és a karhatalmi kirendelés szükségessége hirtelen áll be, az állomásparancsnok kivételesen szolgálati körletén kívül eső helyre is kirendelhet karhatalmat, ha ezáltal a helyőrség aggasztóan

nem gyengül és ha ahhoz felsőbb parancsnokságtól függő külön menetintézkedések nem szükségesek.

Sürgős esetekben, ha az igénylő hatóság vagy hatósági közeg nyomatékos indokokat tár fel, a csapat- (laktanya-, szállás-) parancsnok, a laktanya- (tábor-, szállás-) és helyőrségi ügyeleti tiszt is fel van hatalmazva, hogy az állomáshelyen a neki alárendelt készültségekből a saját felelősségére karhatalmat kirendelhessen.

A katonai parancsnokok (közegek) rendes viszonyok között saját kezdeményezésükből katonai karhatalmat nem rendelhetnek ki. E tekintetben fennálló kivételeket a IV. fejezet sorol fel.

Ha az állomásparancsnok vagy a kirendelt katonai karhatalmi parancsnok nézete szerint a helyőrség csapatai vagy az alkalmazási helyre beérkezett csapatok karhatalmi célokra nem elegendőek és katonai tekintetek azok megerősítését teszik szükségessé, az erre vonatkozó javaslatok a honvéd vegyesdandár parancsnoksághoz intézendők. A megtörtént igénylésről az illetékes közigazgatási (rendőri) hatóságot is haladéktalanul értesíteni kell.

Csapatoknak összevonását több vegyesdandár területéről, avagy a karhatalmi csapatoknak nagyobb területen szükséges közbelépését rendszerint a honvédelmi miniszter rendeli el.

6.§
A karhatalmak magatartása

a) Általában

Elvül szolgáljon, hogy a katonai karhatalom a közhatóságoknak és közegeinek hivatalos ügyködésében, melyekben ki van rendelve, közvetlenül sohasem vehet részt, hanem csakis arra van hivatva, hogy a közhatóságokat és közegeiket oltalmazza és rendelkezéseinek a szükséges nyomatékot megadja.

A karhatalom ha már működése kezdetén határozottan és tervszerűen lép fel, többnyire fegyveres erőszak alkalmazása nélkül is biztosíthatja feladatának sikeres megoldását.

Fegyveres erőszakot csak a 7. §-ban megjelölt esetekben kell alkalmazni.

A karhatalom mindenkor következetes magatartást tanúsítson és attól kényszerítő ok nélkül ne térjen el, mert a már kiadott rendelkezéseknek különösen a döntő pillanatban való megváltoztatása erélytelenség látszatát kelti, s ezzel a karhatalom működésének sikerét veszélyezteti.

A csapat vagy annak egyes tagjai közvetlen rendőri vagy közbiztonsági végrehajtó szolgálatra ne alkalmaztassanak. Ily feladatok teljesítése a rendészeti alakulatok (közegek) kötelessége. Ehhez képest a karhatalmi csapatok minden egyes csoportjánál rendszerint közigazgatási tisztviselőknek és rendészeti közegeknek kell rendelkezésre állniuk.

Az ily egyéneket, ha egyenruhájukról vagy egyébként könnyen fel nem ismerhetők, alkalmas jelvénnyel és írásbeli igazolvánnyal kell ellátni.

b) A közigazgatási hatóságokhoz és rendészeti alakulatokhoz való viszony

A karhatalom parancsnoka az illetékes közigazgatási hatósággal (kirendelt közegeivel) állandóan érintkezésben maradjon és ezt az érintkezést szakadatlan tartsa is fenn.

A közigazgatási hatóságnak a karhatalom alkalmazásakor kötelessége az arra okot szolgáltató körülményekre vonatkozó tényállást és általában az egész helyzetet részletesen feltárni s arról, valamint a későbbi fontosabb változásokról és eseményekről a karhatalom parancsnokát állandóan megfelelően tájékoztatni.

A csapat parancsnokának pedig a kijelölt hivatalos közeget (4.§ b) az igénybevétel alkalmával megjelölt vagy a karhatalmi működés közben felmerülő cél elérésében hathatósan támogatnia kell.

A karhatalmi csapatokkal azonban közvetlenül csakis azok parancsnoka intézkedhetik.

A csapatok előtt járó közigazgatási (államrendészeti) tisztviselőnek – ha kívánja – megfelel katonai fedezetet kell adni.

Ha a honvédség csapatai rendészeti alakulatokkal egyidejűleg alkalmaztatnak karhatalmi célokra, a karhatalom parancsnoka az ily alakulatokkal egyetértésben jár el és azok felett – a karhatalmak egységes vezetésére vonatkozó felsőbb in-

tézkedések hiányában – nem rendelkezhetik, hasonlóképpen a rendészeti alakulatok parancsnokai a karhatalom csapataira befolyást nem gyakorolhatnak.

c) Katonai szempont

A katonai rendszabályok megválasztása, valamint a karhatalom mikénti alkalmazására vonatkozó minden intézkedés kizárólag a katonai parancsnok hatáskörébe tartozik, ebbe a polgári hatóságoknak többé beleszólásuk nincsen.

Minden parancsnok óvakodjék félrendszabályoktól, fontolja meg nyugalommal az adott helyzetet, határozza el magát bizonyos eljárásra és hajtsa végre elhatározását eréllyel és kitartással.

Ha a fegyveres erőszakot kell alkalmazni, akkor a parancsnok minden befolyástól mentesen és saját felelőssége tudatában cselekedjék.

Ha az alkalmazás nyílt lázadó mozgalom elfojtására irányul, a parancsnok intézkedéseit tisztán katonai szempontból és egészen önállóan tegye meg, mivel bárminő befolyásnak engedne is, ez őt a rá háruló felelősség alól semmi esetre sem mentesítheti.

7.§
A fegyveres erőszak alkalmazása

A fegyver használatát – amikor csak lehetséges – a rend helyreállítására irányuló békés kísérletek előzzék meg.

Közvetlenül a fegyveres erőszak alkalmazását megelőzőleg a közigazgatási tisztviselő (4.§ b) pont és 6.§) – lehetőleg figyelmet felhívó alkalmas figyelmeztető jel elhangzása után – azokat, akik ellen a karhatalom alkalmazásra kerül, a törvény nevében hangos szóval békés szétoszlásra, esetleg az ellenszegülés abbahagyására hívja fel azzal a figyelmeztetéssel, hogy engedetlenség esetében a karhatalom azonnal fegyverrel fog fellépni. Ha a körülmények megengedik a felhívást még kétszer ismételni kell.

A fegyveres erőszak alkalmazásának a következő esetekben van helye:

a) zavargások és lázongó mozgalmak alkalmával úgyszintén

b) a személy, a közvagyon, a közintézmények és a magántulajdon biztonsága ellen lázadás esetén kívül tömegesen elkövetett erőszakos cselekmények bekövetkezte esetében, az arra felhatalmazott közigazgatási tisztviselő (Fegyintézetekben előforduló zavargásoknál a fegyintézet vezetője) határozott és indokolt kérelmére akkor, ha a megelőző felhívások a törvényes állapot helyreállítására eredménytelenek maradtak és a kirendelt csapatok parancsnoka ily közbelépés szükséges voltáról meg van győződve

c) ha a csapatot vagy annak egyes tagjait tettlegesen bántalmazzák vagy éppen fegyverrel támadják meg, avagy ha a túlerőben levő tömeg láthatólag támadó szándékkal a csapat ellen nyomul s alaposan lehet tartani attól, hogy ezzel a csapat működőképességét akadályozza.

Az előző bekezdés c) pontja alatt említett esetben, valamint ha a karhatalmi csapatná (csapatrésznél) közigazgatási tisztviselő nincs jelen, az erőszakos rendszabályok alkalmazása felől a parancsnok önállóan határoz.

Egyes őrségek és járőrök fegyverhasználata a Szolg.Szab. I. R. 577. és 589. pontjaiban van szabályozva.

Fegyveres beavatkozás megkezdése előtt, hacsak lehetséges a kivonult kürtösökkel a megfelelő figyelmeztető kürtjelet háromszor egymásután kell fuvatni.

Ha az illető csapatrész kürtössel nem rendelkezik, egy-két világító rakéta (világító töltény) fellövésével kell a fegyveres beavatkozás kezdetét jelezni, esetleg a parancsnok maga erős messze hallható hangon ily szóbeli figyelmeztetést intéz a tömeghez. E felhívás a nép anyanyelvén történik.

Tömegek felvonulásával és tömegzavargásokkal rendesen együttjáró kiabálás, fütyülés, valamint egyes kihívások miatt a csapat ne ragadtassa magát a fegyver használatára mindaddig, amíg az ily ellenséges magatartás megnyilvánulásának a csapatra nézve káros következményei nincsenek.

Ha azonban a fegyveres erőszak alkalmazásának szükségessége beállott, akkor a tömegfelvonulás (csoportosulás) teljes szétoszlását, illetőleg a rendzavarók feltétlen megadását

kell követelni és semmi szín alatt sem szabad egyezményt kötni, vagy bármily alkudozásba bocsátkozni.

A parancsnoknak a körülmények figyelembe vételével alaposan meg kell fontolni, hogy különösen az a) és c) alatti esetekben megelégedhetik-e a tér egyszerű kiürítésével és a felbujtók és rendzavarók letartóztatásával, vagy pedig a szétugrasztottak kímélet nélkül való üldözését is foganatosítania kell-e.

8.§
Elfogatások

Zavargások leküzdésére fontos az, hogy a tömegmozgalom vezetői kézre kerüljenek, ezért a fegyveres beavatkozást elsősorban ezek ellen kell irányítani.

Letartóztatások foganatosítását rendszerint közbiztonsági közegek végzik, részükre a szükséghez képest katonai segítséget kell adni.

Ha a letartóztatásokat katonai részről kellene végrehajtani, akkor e célra erélyes tisztesekből és erőteljes elszánt emberekből alakított járőröket kell kikülöníteni, amelyek elég erősek legyenek ahhoz, hogy feladatukat a tömeg ellenállás dacára is végre tudják hajtani.

A karhatalmi csapat előremozgása közben ezen járőrök a legelöl levő osztagtól oldalt haladjanak.

A járőrök parancsnokai az elfogás után az elfogottak személyleírását, az elfogás okát és körülményeit, valamint a nekik alárendelt emberek neveit jegyezzék fel, hogy a későbbi hivatalos eljárás során megbízható felvilágosítást adhassanak és tanúskodhassanak.

A letartóztatott katonai személyeket a legközelebbi honvéd hatóságnak, a letartóztatott polgári személyeket pedig a legközelebbi közbiztonsági közegnek vagy őrségnek írásbeli elismervény ellenében át kell adni. Ha ez rögtön nem lehetséges vagy a pillanatnyi helyzetre való tekintettel nem tanácsos, a letartóztatott egyének egyelőre a karhatalmi csapatnál vétetnek őrizet alá, azonban az ily polgári egyéneket a rendőr-hatóság útján legkésőbb negyvennyolc órán belül el kell juttat-ni a legközelebbi kir. ügyészséghez vagy kir. járásbírósághoz.

Az ellen, aki fegyveresen ellenáll avagy letartóztatása közben szökési kísérletet lesz és az utóbbi esetben fenyegető rákiáltásra sem engedelmeskedik, fegyvert kell használni.

9.§

Különös határozványok a választások alkalmával kirendelt karhatalmakra nézve

a) Képviselőválasztások alkalmával szükséges karhatalmakat rendszerint a területileg illetékes honvéd vegyesdandár parancsnokságok rendelik ki, melyek ezt az illetékes hatóság-tól beérkezett igénylések alapján egységes terv szerint eszköz-lik.

Ha általános választásoknál szükségesnek bizonyul, hogy egyes vegyesdandár csapatai megerősíttessenek avagy több vegyesdandár csapatainak kölcsönös együttműködése szabályoztassék, a honvédelmi miniszter a belügyminiszterrel egyetértve rendelkezik.

A választások előkészítésénél előre nem látott s igen fontos, valamint oly kivételes esetekben ‚midőn katonai karhatalomnak hirtelen kell közbelépnie, az illetékes választási elnökök (közigazgatási hatóságok) igénybejelentéseikkel kivételesen közvetlenül a helyben levő avagy a legközelebbi honvéd állomásparancsnoksághoz is fordulhatnak, melyek az 5.§ megfelelő rendelkezései szerint járnak el.

b) A képviselő választások alkalmával a választások előkészítését a választókerületbe kiküldött választási elnök vezetése alatt álló választási bizottság intézi. A szavazatok összegyűjtésére pedig szavazatszedő küldöttségek alakíttatnak.

A karhatalmak alkalmaztatásuk tekintetében a szavazás megkezdéséig általában és a választókerület székhelyén, illetve a városi választókerület területén a szavazás tartama alatt is a megjelölt választási elnökhöz, más közegek területén pedig a szavazás megkezdése után a szavazási eljárás egész tartama alatt a szavazatszedő küldöttség elnökéhez (ha pedig több szavazatszedő küldöttség működik a külön kijelölt elnökhöz) vannak utalva. A választási székhelyen működő küldöttségi elnökök csak a szavazatszedő helyiségben és ennek közvetlen környékén gondoskodnak a csend és rend fenntartásáról.

Ezeknek a karhatalom parancsnokához való viszonyát a 6. § szabályozza.

A választási elnököt a karhatalomra vonatkozó jogai gyakorlásában és pedig kizárólag esetről-esetre adott felhatalmazás alapján, csak a helyettes elnök vagy az illetékes közigazgatási (rendőri) hatóság helyettesítheti.

c) A választások alkalmával elvül szolgáljon, hogy a választás végrehajtása általában, valamint a választók választói jogának befolyásolástól mentes gyakorlása biztosítva legyen.

d) A kirendelt karhatalmi osztag nem a részletszolgálat teljesítésére (6. § a), hanem arra van hivatva, hogy a hivatalos közegeknek illetve a közhatóságoknak a rend és a közbiztonság fenntartására irányuló rendelkezéseihez a szükséges erőhatalmat zárt fellépéssel szolgáltassa.

A karhatalom oly alkalmazása, mely alkalmas volna valamely párt érdekeit elősegíteni vagy hátráltatni, a fegyveres erő hivatásával és tekintélyével össze nem egyeztethető.

A karhatalom részéről alkalmazott rendszabályok a túlságos szigor mellőzésével legyenek egyszerűek és a szabad közlekedést tegyék lehetővé.

e) Karhatalmat kirendelő parancsnokságnak, illetve az érdekelt honvéd állomásparancsnokságoknak a választási elnöktől egy helyzettervet kell beszerezniök, amelyből a felállítási részleteket meg lehet állapítani.

A helyzetterv tartalmazza a választási helyiségeknek, az odavezető és elzárandó utcáknak fekvését, a szavazatszedő küldöttségek elhelyezését, működési idejét stb., továbbá azokat a helyeket, ahová kisebb járőröket kell kirendelni.

f) A választási helyiség és a szabad közlekedés biztosítására, továbbá útvonalak vagy terek elzárására, stb. esetleg kikülönített karhatalmi részekhez mindig közigazgatási tisztvi-selőnek, illetve rendészeti közegnek beosztása szükséges. Ezek a rendfenntartás végrehajtó szolgálatát látják el és esetleges rendzavarások alkalmával a szükséges letartóztatásokat is végzik.

E végrehajtó közegek névsorát a karhatalom parancsnoka a választást megelőző napon szerezze be s a kikülönített részekkel tudassa. A választás napján e közegek, amennyiben egyenruhában nem volnának, látható jelvénnyel legyenek ellátva.

III. FEJEZET
Különleges katonai határozványok

10. §
Előkészítő rendelkezések fenyegető tömegmozgalmak esetére

Felkelés, lázongás vagy forradalmi mozgalmak megelőzésére az összes honvéd parancsnokságok és hatóságok a közigazgatási hatóságokkal együttműködve, már idejekorán oly rendszabályokat alkalmazzanak, melyek egyfelől a honvédség erkölcsi és anyagi erőit megóvják és másfelől csapatoknak a készülő mozgalom elfojtására a határozott fegyveres közbelépést bármikor lehetővé teszik.

Ha a közigazgatási (rendőri) hatóságok közléseiből vagy a honvéd parancsnokságnak egyébként tudomására jutó törvényellenes cselekedetekből vagy a közélet izgatott jelenségeiből zendülő vagy forradalmi mozgalom kifejlődésére lehet következtetni, a helyi viszonyokhoz képest az alábbi előkészítő intézkedéseket kell megtenni:

1. a) A katonai fegyelem fenntartására éberen kell ügyelni és az ennek előmozdítására szolgáló összes szolgálati szabályokat és rendeleteket, továbbá a fegyelmi fenyítő hatalmat a legszigorúbban kell kezelni.

Állandó oktatás, felvilágosítás és előadások rendezése által az ellenséges propaganda érvényesülését meg kell akadályozni.

Az esetleg életbelépett kivételes rendszabályokat és az érvénybelépett rögtönítélő eljárást behatóan kell ismertetni s kellő szigorral végrehajtani.

b) A politikát a honvédség alakulataitól fokozottabb ellenőrzés alkalmazásával feltétlenül távol kell tartani.

c) A legénység ellenőrzését szigorúbban kell kezelni, az izgató sajtó termékeinek, valamint az ellenséges (lázító) propaganda terjesztését a legénység körében minden eszközzel meg kell akadályozni s a levelezést a szükségeshez képest ellenőrzésnek kell alávetni.

d) A laktanyába belépést polgári egyéneknek csakis a honvéd állomásparancsnokság írásbeli engedélye alapján, katonai

személyeknek pedig csak személyazonosságuk igazolása után szabad megengedni.

e) A csapatok érintkezését a lakossággal ellenőrizni kell, a legénység kijárását pedig korlátozni kell vagy csak nagyobb csoportokban megbízható altiszt (tisztes) vezetése alatt szabad megengedni, esetleg ideiglenesen egészen be kell szüntetni.

f) A csapatok ellátásának javítását és jólétének emelését minden rendelkezésre álló eszközzel elő kell segíteni. Ha a közforgalom fennakadásától kell tartani, elegendő élelmiszerkészletekről előre kell gondoskodni.

2. Harckészültség emelésére szükséges intézkedések:

a) Az elszórtan vagy egyenként elszállásolt csapatok összevonását mielőbb végre kell hajtani.

Nagyobb területről tervezett csapatösszevonásokat akként kell előkészíteni, hogy azokat a szükség beálltával gyorsan végre lehessen hajtani.

Ehhez szükséges vasúti és egyéb szállító eszközöknek és vonatjárműveknek kellő számban való biztosítása, illetve megszerzése iránt idejekorán kell intézkedni;

b) A tisztek lakásait, ha szükséges, a csapatuk közvetlen közelében kell kijelölni. Század (üteg) napos tiszt a csapattal együtt vagy annak közelében helyezendő el;

c) A helyőrségi őrszolgálatot a tényleges viszonyoknak megfelelően kell átszervezni és akként elrendezni, hogy minden csapat szálláskörletéhez legközelebb eső őrségeket maga állítsa ki.

3. A riadó-intézkedések kiegészítése és teljessé tétele:

a) az állami távíró és távbeszélő intézmények szakszerű támogatására el kell készülni, amely célra a honvédelmi és a kereskedelmi miniszter által együttesen megállapított rendkívüli intézkedések lépnek érvénybe. Továbbá összekötő szolgálatnak a katonai műveletek alatti ellátására kiképzett személyzetet és tábori felszerelési anyagot készültségbe kell helyezni;

b) a felderítő és tudósító szolgálatot a legkiterjedtebb mérvben meg kell szervezni. A helységben vagy a mozgalom által érintett területen közszolgálati alkalmazásban lévő, valamint egyébként megbízható polgári elemek közreműködése a kellő figyelembevételével igénybe vehető.

A hírszolgálatot lényegesen megkönnyíti, ha azt katonai egyének minden különösebb jelvény nélkül, polgári ruhában végzik;

c) a helyőrség megerősítésére oly előintézkedéseket kell tenni, hogy minden fegyveres ellenszegülés már csírájában elfojtassék.

A helyőrségben állomásozó csapatoknak avagy részeinek más vidékről származó csapatokkal való kicserélését megfontolás tárgyává kell tenni;

d) a rendelkezésre álló csapatoknak (harcerőknek) részben vagy egészben a helységen belül vagy kívül való célszerű csoportosítására tervet kell kidolgozni, az egyes csoportok összeműködését lehetőséghez képest előre kell megállapítani s az egyes részekre eső feladatokat ki kell jelölni;

e) úgy a helységben, valamint annak külterületén és a nagyobb tömegek tömörülésére alkalmas vidéki telepeken csapatportyázásokat kell elrendelni;

f) a főközlekedés és katonailag fontos pontok és tárgyak, különösen fegyver-, lőszer-, és robbanóanyag-raktárak biztosításáról és védelméről, továbbá a vasúti állomások, a posta-, távíró- és távbeszélő-hivatalok, vízszolgáltatási és világítási művek, valamint egyéb fontos közintézmények biztosításáról gondoskodni kell. Azonban az ily rendelkezéseknek nem szabad az erők szétforgácsolására vezetnie.

A magasabb parancsnokok, központi hatóságok és elszigetelt őrségek és őrök ellen intézhető rajtaütések ellen megfelelő óvintézkedéseket kell tenni;

g) a csapatok anyagi szükségleteinek (mint lőszer, kézigránát, műszaki és világító anyag, élelem, stb.) kellő időben való biztosításáról, használatra előkészítéséről és őrzéséről előre gondoskodni kell;

h) közlekedési eszközöket katonai célokra oly mértékben kell biztosítani, hogy a csapaegységek eltolása (a műveletek alatti előretolások) és a szükségletek szállítása fennakadás nélkül keresztülvihető legyen;

i) helyszínrajzokat és városterveket elegendő számban kell beszerezni s a kellő részletességű vázlatokat elő kell készíteni;

j) az adott esetben a rendészeti alakulatokkal célszerűnek mutatkozó együttműködés szabályozása érdekében (6. §) ezeknek felettes hatóságaival haladéktalanul érintkezésbe kell lépni.

4. Ha zavargások, felkelések, lázongás vagy forradalom közeli kitörésétől kell tartani, a helyőrség csapatainak készültségeit a szükséghez képest meg kell erősíteni, avagy szigorú készültségi szolgálatot, esetleg az egész helyőrség avagy egy részének együtttartását kell elrendelni.

A csapatoknak a rendes viszonyoktól eltérő készültségi szolgálatra rendelése, valamint a csapatok esetleges együtttartása a honvéd állomásparancsnok (Budapesten városparancsnok) parancsára történik. A foganatosítandó rendszabályokat a Szolg.Szab. I. Rész 65. §. tartalmazza.

5. A tüzérségi és aknavető alakulatok felállítása a lázadó helység vagy helységrésznek esetleges rajtaütésszerű lövetésére – ahol ez célszerűnek látszik – el kell rendelni s a lövetésre vonatkozó utasításokat elő kell készíteni.

6. Csoportosulások megakadályozására általában a főútvonalak (terek) szabadontartására felfegyverzett gépkocsik időközönkénti alkalmazását szabályozni kell.

7.Minthogy olyankor, ha a feladat nyílt lázadó mozgalom elfojtása s a 2. § D) pontjában említett rendkívüli viszonyok forognak fenn – a szükséges intézkedéseket tisztán katonai szempontból kell megválasztani – előre gondoskodni kell egy általános riadó esetére a lakosság magatartására nézve szükséges hirdetmény előkészítéséről.

A hirdetményt, amelyet a honvéd helyi hatóságok lehetőleg a közigazgatási (rendőri) hatóságok útján beszerzett adatok alapján állítanak össze, a következőket ölelje fel:

A riadó kihirdetésének és a riadó érvényének teljes vagy részleges megszűntetésének módjait, - mindazon rendőri határozványokat, amelyeket a lakosságnak a riadó elrendelése után követnie kell, - a magán távíró és távbeszélő forgalom beszüntetését, - a helységen belüli és a helységből kivezető forgalom beszüntetését, illetőleg korlátozását, - a nyilvános helyiségekre, továbbá a kereskedelmi és ipari telepekre érvé-nyes szabályokat, - a forgalmi eszközök igénybevételét, - a helység lövetése esetén és a helységharc alatti magatartást (harc szín-

helyétől távoltartás, fedélnélküliek elhelyezkedése, sebesültek ellátása) és egyéb legfontosabb katonai paran-csokat.

11. §
A karhatalom ereje és összetétele

Minden karhatalomnak olyan erősnek kell lennie, hogy feladatának sikeres megoldását valamint a fegyveres erő becsületének megóvását minden körülmények között biztosítsa.

A kirendelendő csapat összetételét és erejét az összes körülmények kellő mérlegelése és megfontolása után a honvédhatóság (parancsnok, közeg) állapítja meg.

Karhatalmi célokra elsősorban a gyalogság, esetleg más fegyvernem illetve csapatnem gyalog alakulatai jönnek tekintetbe. Lovasság alkalmazásánál figyelembe kell venni, hogy az adott helységekben feladatának többnyire csak lóról leszállva tud megfelelni.

Többnyire célszerű gyalog vagy lovas géppuskás alakulatokat, továbbá felfegyverzett járműveket beosztani illetőleg egyidőben kirendelni.

Egyéb fegyverzetnek (különösen tüzérség és aknavetők) kirendelése nagyobb csapategységeknél s kiterjedtebb mozgalmak esetén szükséges.

Műszaki és egyéb csapatok különleges felszereléseikkel akkor működnek közre, ha ezt a feladat természete megkívánja. Nyílt lázadó mozgalmak esetében célszerű vegyes fegyvernemekből álló csapategységeket alkotni, amelyek egy-egy gyalog századból s ezekhez beosztott egy szakasz géppuskából, egy aknavető osztagból, egy lövegszakaszból s kis műszaki egységből álljanak.

A karhatalmi célokra kirendelt alosztályok és osztagok a teljes állománnyal vonulnak ki. A szakaszok legkevesebb 2 teljes rajból álljanak.

Erősebb karhatalmaknál a parancsnokkal megfelelő törzset kell kirendelni.

Minden karhatalomhoz lehetőleg orvost és megfelelő egészségügyi személyzetet kell beosztani.

Egész csapattestek kivonulásakor a zászló és a zene az állomáshelyen visszamarad.

12.§

A parancsnok kiválasztása, vezetés, kikülönítések

a) A karhatalom parancsnokának kiválasztására különös gondot kell fordítani. Hasonlóan tekintettel kell lenni kikülönítéseknél is a tisztek egyéniségére.

Ha a karhatalmat különböző csapatokból állítjuk össze, az egységes parancsnokságot a rendfokozat és a rang szerint legmagasabb parancsnok az egész felett veszi át és ezzel reáhárul a felelősség a karhatalom alkalmazásáért és a jelentési szolgálat viteléért.

b) Ha a honvéd vegyesdandár területén egy közös cél elérésére egyidejűleg több karhatalom rendeltetett ki, ezeket a tervszerű eljárás és az egységes vezetés biztosítása céljából a vegyesdandár-parancsnok intézkedése szerint egy parancsnok, esetleg törvényhatósági területenként egy-egy parancsnok parancsnoksága alatt kell egyesíteni.

A honvéd vegyesdandár területén belül kirendelt csapatok felett a felsőbb vezetés a vegyesdandár parancsnok kezében maradjon, akinek a zavargás által érintett egész területen uralkodó állapotokról mindig akként kell tájékozódást szereznie, hogy a karhatalmak esetleg szükséges megerősítését idejében előkészíthesse és elrendelhesse. Ehhez képest a vegyesdandárparancsnoknak az egyes karhatalmi parancsnokok részéről közvetlenül beküldött jelentéseken kívül az illetékes közigazgatási (rendőri) hatóságok útján beérkezett beérkezett jelentéseket is figyelemmel kell kísérni.

Ahol azt az idő és egyéb körülmények megengedik, a vegyesdandár parancsnok az illetékes közigazgatási hatóságokkal létrejött előzetes megegyezés alapján a követendő eljárásról s a katonailag szükséges rendszabályokról a karhatalmak parancsnokát személyesen tájékoztatja.

c) Ha rendzavaró mozgalom megakadályozására és elfojtására a karhatalmi csapatok közbelépése kiterjedtebb területen válik szükségessé, azok feletti legfelsőbb vezetéssel a honvé-

delmi miniszter rendszerint egy magasabb rangú tábornokot bíz meg.

Ilye esetekben a karhatalmak egységes vezetésére, a parancsnokok részére szükséges általános utasítás megadására, különös tekintettel a közigazgatási eljárás és a katonai műveletek közötti összhang megtartása és ápolása, valamint a karhatalmi működés tartama alatti egyetértés zavartalan fenntartása érdekében a megfelelő intézkedéseket a honvédelmi miniszter a belügyminiszterrel egyetértőleg, illetőleg a miniszter-tanács elhatározása alapján teszi meg.

d) Elemi csapások alkalmával közreműködő különféle karhatalmak együttműködésére és a szakműveletek vezetésére nézve a IV. fejezet külön határozványai is irányadók.

e) Kikülönítések

A karhatalmakból az alkalmazásuk helyének környékére különítmények csak akkor küldhetők ki, ha emellett a karhatalom feladatának végrehajtására és a fegyver becsületének megóvására elég erős marad.

Kisebb karhatalmak tehát csapatrészeket csak kivételesen kedvező viszonyok között különíthetnek ki.

Fontos pontok és műtárgyak biztosítását mindig a rendelkezésre álló erő figyelembevételével kell foganatosítani.

Gyenge járőrök és különítmények alkalmazása mindig aggályos, mert ezeknek könnyen bekövetkezhető leküzdése a kihágásra hajló tömeg vállalkozó kedvét nagyon is fokozza. A csapatok felosztása tapasztalatlap parancsnokok vezetése alatt vagy az egységes vezetést kizáró ritka vonalakban való felállítása a katonai alapelvekbe ütközik és csak időelőtti rendetlen vagy tervszerűtlen fegyverhasználatra vezet.

Ha a kikülönítések el nem kerülhetők, erre a célra tetterős, kötelmeikben teljesen jártas tisztek parancsnoksága alatt csakis zárt osztagokat szabad alkalmazni.

f) A karhatalom parancsnoka saját kezdeményezéséből vagy hivatalos megkeresés alapján csak akkor távozhatik karhatalmi célból rendeltetési helyén kívül eső területre, ha kétségtelenül meggyőződött, hogy az eredeti alkalmazási helyén a karhatalomra már nincs szükség és ha sürgősség folytán az elöljáró parancsnokság utasításait már ki nem kérheti.

13.§

Karhatalmak felszerelése, lőszerkiméret

A karhatalmak rendszerint menetöltözetben, tábori eszközökkel vonuljanak ki. Az állandó helyőrségi állomáson belül alkalmazott karhatalmak részére megengedhető könnyítéseket, mint pl. a hátibőrönd (hátizsák) és tábori eszközök visszahagyását stb. a kirendelésre jogosult parancsnok rendeli el.

Minden csapat, mely állandó állomáshelyéről eltávozik, vagy rendkívüli viszonyok között az állomás körletén belül is, a lőszert teljes szabványos kiméretben viszi magával.

Kizárólag segélynyújtásra szolgáló karhatalmaknál a puska-lőszerkiméret leszállítása megengedhető.

A tüzérségnél a löveglőszerkiméret ¼ - ½ része az üteggel (szakasszal) együtt szállítandó.

Ha a rendelkezésre álló lőszerkészlet nem elégséges, annak idejekorán való pótlásáról gondoskodni kell.

Segélynyújtásra kirendelt csapatok részletes felszerelésére még a IV. fejezet határozványai is irányadók.

14.§

Karhatalmak megszervezése

A karhatalmak alkalmazásának különfélesége szerint és az alkalmazási hely megnevezésével jelöltetnek meg.

Nagyobb helyőrségekben a csapat szervezetszerű megjelölése is szükséges. Egész vidékek karhatalmi parancsnoksága a parancsnok nevével jelöltetik meg.

Pl. „Honvéd karhatalmi parancsnokság A-ban” „M. kir. 4. honvéd gyalogezred karhatalmi parancsnoksága B-ben” PL. „Honvéd segélyosztag parancsnokság C-ben” , „N.N. ezredes katonai karhatalmi parancsnoksága X-ben”.

15.§

Jelentések a karhatalmak kirendeléséről

a) Valamely csapat (laktanya, szállás) parancsnok, vagy laktanya-, tábor-, szállás-, és helyőrségi ügyeleti tiszt által esz-

közölt karhatalom kirendeléséről az illető köteles a honvéd állomásparancsnokságnak azonnal jelentést tenni.

b) A honvéd állomásparancsnokság mind a fenti, mind a saját hatáskörben az állomás szolgálati körletén belül vagy azon kívül eső területre eszközöl karhatalmi kivezénylésről szóló jelentéseit mindenkor a honvéd vegyesdandár parancsnokságnak, utóbbi a honvédelmi miniszternek késedelem nélkül (táviratilag vagy távbeszélő útján) terjeszti elő.

c) A vegyesdandár parancsnokság az általa kirendelt karhatalmakról minden esetben a honvédelmi miniszternek távirati jelentést tegyen.

d) A kormányzó katonai irodájának teljesítendő jelentésekre nézve a Szolgálati Szabályzat I. rész 446. pont határozványai irányadók.

e) Karhatalmak kirendeléséről szóló jelentésekbe mindig felveendő a karhatalom parancsnokának neve és rendfokozata, az igénybevétel célja, az igénylő hatóság megnevezése, az alkalmaztatás helye, az igénybevétel előrelátható időtartama, a karhatalom ereje és összetétele s az útbaindítás ideje és módja.

16. §

Karhatalmak alárendeltsége

a) Az állomás szolgálati körletén belül

Az állomás szolgálati körletén belül kirendelt karhatalmak a honvéd állomásparancsnokság útján a honvéd vegyesdandár parancsnokságnak vannak alárendelve.

b) Az állomás szolgálati körletén kívül

Az állomás szolgálati körletén kívül alkalmazott karhatalmak közvetlenül a honvéd vegyesdandár parancsnokságnak vannak alárendelve.

Ha a karhatalom működése közben egy másik állomás-parancsnokság szolgálati körletébe érkezik, utóbbinak útján van a honvéd vegyesdandár parancsnokságnak alárendelve, feltéve, hogy a karhatalom parancsnoka az állomásparancsnoknál alacsonyabb rendfokozatot visel vagy rangban fiatalabb.

c) Más honvéd vegyesdandár területére érkező karhatalmak azon vegyesdandár parancsnokságnak vannak alárendelve, melynek területén alkalmaztatnak.

17.§

Jelentések a karhatalmi szolgálat tartama alatt
és annak befejezése után

A karhatalom parancsnoka a 16. §-ban megjelölt honvéd hatósághoz (parancsnoksághoz) és az egységes vezetéssel megbízott karhatalmi parancsnokhoz (12.§ c) jelenteni köteles:

a) az alkalmazási helyre való beérkezését, illetőleg ha a karhatalom az állandó helyőrségben lép alkalmazásba a rendeltetési helyre való megérkezését, mihelyt felállítását elfoglalta;

b) minden fegyverhasználatot vagy egyéb rendkívüli eseményt;

c) a karhatalom vagy részének az eredeti rendeltetési helytől kívül eső helyre való áthelyezését;

d) a bevonulást és karhatalmi működés egész lefolyását és eredményét.

Ha az alkalmazási helyen posta vagy távirda állomás nincsen, az a) alatti jelentésbe fel kell venni, hogy írásbeli vagy távirati utasítások hová címezendők.

Az alkalmazási helyen való beérkezés után az ott talált helyzetet és a tett intézkedéseket mielőbb be kell jelenteni.

A karhatalmi alakulat elöljáró parancsnokságához beküldendő jelentéshez a közigazgatási hatóságok vagy közegek esetleges írásbeli értesítéseit csatolni kell, illetőleg szóbeli felvilágosításaik lényeges tartalmát fel kell sorolni.

Hosszabb ideig tartó karhatalmi szolgálatban a helyzetjelentéseket naponként, vagy ha különös esemény nem fordul elő hosszabb időközökben kell beküldeni.

A jelentéseket írásban, különösen sürgős esetekben főleg az a) b) c) és d) alatti jelentéseket táviratban kell megtenni.

Az állomás szolgálati körletén belül az összes jelentések a honvéd állomásparancsnoksághoz intézendők. A jelentések továbbításáról az állomásparancsnokság gondoskodik.

Más honvéd vegyesdandár területén alkalmazott karhatalom parancsnoka a d) alatti jelentését a saját dandár-parancsnokságának is felterjeszteni köteles.

A honvédelmi miniszternek az általa kirendelt karhatalmak működéséről kell jelentést küldeni s ezenfelül – és pedig közvetlenül – akkor is, ha felkelésről, lázongásról vagy na-

gyobb katonai kihágásokról, nagyobb elemi csapásoknál való segélynyújtásról, katonai személyekkel történt nagyobb szerencsétlenségekről, fegyverhasználatról vagy egyéb fontos vagy rendkívüli eseményekről van szó.

18. §
A karhatalmak elhelyezése és élelmezése

A katonai parancsnokoknak és közigazgatási hatóságoknak egyaránt fontos kötelességük a karhatalom megfelelő elhelyezéséről és élelmezéséről hathatósan gondoskodni, mivel a kirendelt csapatok hiánytalan ellátása a sikeres működésnek kétségtelenül lényeges feltétele.

A beszállásolásnál egyedül a katonai szempontok az irányadók, melyek a karhatalmi csapatoknak messze szétszórt elhelyezését meg nem engedik.

Ehhez képest a helyi hatóságok gondoskodni tartoznak arról, hogy a csapatok lehetőleg egyesítve nagyobb épületekben helyeztessenek el, azonban iskolák vagy más fontos közintézmények lehetőleg ne vétessenek igénybe. A közbiztonság és rend helyreállítására vezényelt karhatalmaknak ezen felül a Szolgálati Szabályzat II. Részben a biztonsági szolgálatra és a tábori rendőri szolgálatra megszabott határozványokat is szem előtt kell tartaniok.

Ha az alkalmazás valamely honvéd állomásparancsnokság szolgálati körletében történik, az elhelyezésről és élelmezésről való gondoskodás ennek hatáskörébe tartozik.

Minden egyéb esetben a karhatalmat igénybevevő hatóság (közeg) utasításai alapján a helyi önkormányzati hatóság kötelessége úgy az elhelyezésről és a szükséghez képest az élelmezésről, valamint arról is gondoskodni, hogy a karhatalmat megérkezésekor hatósági közeg várja és tájékoztassa a megtörtént előkészületekről.

Ha a csapatoknak alkalmazásuk helyére érkezéséig elhelyezésükről és élelmezésükről gondoskodás nem történt, a karhatalom parancsnoka e célból a beszállásolási törvény (1879. évi XXXVI. és 1895. évi XXXIX. t.c.) értelmében a községi elöljárósághoz fordulni.

Ha a csapat elhelyezését ily módon kielégítően biztosítani nem lehet, úgy az illetékes járási főszolgabíró vagy az alispán közbenjárást kell legsürgősebben, esetleg táviratilag igénybe venni.

Sürgős esetekben, ha a karhatalmi csapat állapota és az időjárás a karhatalom azonnali elhelyezését teszi szükségessé, a karhatalom parancsnoka a közigazgatási hatóság intézkedéséig az ideiglenes elhelyezést saját belátása szerint maga rendelheti el.

A beszállásolási törvényben nem szabályozott kényszerhelyzetben tett intézkedéseiért a karhatalom parancsnoka felelős és eljárását szükség esetén igazolni tartozik.

Az élelmezésről akként kell gondoskodni, hogy a csapat mozgóképessége minden körülmények között biztosítva legyen.

A csapatok a karhatalmi alkalmaztatás tartama alatt a változatlan béke élelmi illeték élvezetében maradnak, a csapatok élelmezése továbbra is a közétkezési gazdálkodás keretében s a G-2. jelzésű Útmutatás és a G-7. jelzésű Utasítás határozványai szerint történik.

Főelv legyen, hogy a csapatok a szükséges élelmi-, lótáp- és anyagjárandósági cikkekkel feltétlenül természetben, katonai készletekből vagy pedig a honvédelmi igazgatás által biztosított beszerzési forrásokból látassanak el.

Előreláthatóan rövid ideig tartó alkalmaztatásoknál a csapatokat szükségleteik megszerzése tekintetében a saját vagy pedig a legközelebbi katonai alakulat közétkezési gazdálkodása által biztosított beszerzési forráshoz kell utalni, ilyenek hiányában avagy hosszabb tartamú alkalmaztatásoknál a vegyesdandár parancsnokságnak az utánszállítás iránt kell intézkednie.

Pénzadományt elfogadni vagy akár a havidíjasoknak, akár a legénységnek megvendégelését eltürni nem szabad.

19 §.
Karhatalmak irányítása

Azok a parancsnokságok (hatóságok) amelyek karhatalmat külállomásra rendelnek ki, kirendelést tartalmazó parancsban a karhatalom irányítása felől is intézkedjenek.

Az irányítás módjára nézve az alkalmazási helyre való beérkezés sürgőssége s a kitűzött feladat fontossága irányadó.

A vasúton vagy hajón való szállításra az irányítási rendelkezések az Utasítás a katonai szállításról vasúton (E-10) és az Utasítás a katonai szállításról vizen (E-14) című szolgálati könyvnek határozványai szerint eszközöltetnek.

Szükség esetén – s ha lehetséges –célszerű lehet a csapatoknak gépkocsikon vagy egyéb járműveken való szállítása. Ilyen esetben a lövegek is gépkocsival szállíthatók (vontathatók), a fogatok pedig később küldhetők utánuk.

Hirtelen bekövetkezett elemi csapások esetében a legfontosabb követelmény az, hogy a segély- (mentő-) csapat a lehető leggyorsabban érjen rendeltetési helyére. Ezzel szemben minden kicsinyességnek, szabályokhoz való alaki ragaszkodásnak, formai természetű megfontolásoknak és az anyagi felelősségtől való félelemnek meg kell szünnie. Ha forgalmi akadályok folytán a közlekedés a legrövidebb útvonalon szünetel, várakozás helyett többnyire célszerű lesz kerülő úton sietni a szerencsétlenség szinhelyére.

A karhatalom parancsnoka a berakodás (behajózás) tekintetében a helyben levő vagy kijelölt berakó vasuti állomás főnökével (hajózási ügynökség vezetőjével) a parancs vétele után haladéktalanul lépjen érintkezésbe. Az elindulást esetleg késleltető okokról a kirendelő parancsokságnak a legsürgősebben jelentést kell tenni.

Ha a karhatalmat a honvéd helyi hatóságtól közvetlenül igényelték, akkor ez a szállító eszközök rendelkezésére bocsájtását a helyi (legközelebbi) illetékes vasúti vagy hajózási szervnél saját hatáskörében igényelje és amennyiben az idézett szállítási utasítások szerint szükséges a szállítmányt irányítás végett az illetékes honvéd vegyesdandár parancsnokságnál is be kell jelenteni.

Elvül szolgáljon, hogy a karhatalom lehetőleg ugyanazon módon vonuljon be, mint ahogyan utnak indult.

Arra az esetre nem terjed ki ez az elv, ha a sürgősségre tekintettel kivételes közlekedési eszközöket kellett igénybe venni.

IV. FEJEZET.
Katonai segélynyújtás elemi csapások alkalmával

20. §
Segélynyújtás általában

Elemi csapások alkalmával minden segélynyújtás gyors és kielégítő legyen. Ily esetekben kicsinyes megfontolásoknak és a szabályzatokhoz való szószerinti ragaszkodásoknak helye nincsen.

Már kezdetben nagyobb erőknek alkalmazása többnyire helyesebb, mint a kiküldött csapatoknak késlekedéssel járó utólagos megerősítése. Emellett azonban a tervezett intézkedésnek a ráfordított költséggel arányban kell állania és a kincstárt felesleges kiadásoktól meg kell óvni.

A kirendelésre hivatottak általános irányelvül tartsák szem előtt, hogy ama esetektől eltekintve, amikor a honvédség és intézményeinek érdekei volnának közvetlenül vagy közvetve veszélyeztetve, megfelelő erejű és összeállítású karhatalmat csakis az elkerülhetetlen szükség tartamára rendeljenek ki.

Elemi csapások által okozott károk végleges helyreállításra, marandó védekezésül szolgáló munkákra vagy egyéb állami és közérdekű munkákra a honvédség csak akkor alkalmazható, ha ily alkalmazás kiképzési szempontból is előnyös s ha a csapat egyéb viszonyai azt megengedik. Ilynemű állami vagy közérdekű munkák végzésére külön rendelkezések érvényesek.

Katonai segélynyújtásra csapatokat rendszerint a közigazgatási (rendőri) hatóságnak, esetleg kivételesen – ha a közigazgatási hatóság megkeresése be nem várható – magánfelek indokolt igénylései, avagy a katonai parancsnokságok (hatóságok) kezdeményezése alapján is lehet kirendelni.

A kirendelésre jogosultak az 5. §-ban megjelölt parancsnokságok, hatóságok és közegek az alábbi letérésekkel:

1. a honvéd állomásparancsnokságok (városparancsnokság) az esetben is, ha a helyőrség közeli környékére kell kivezénylést foganatosítani;

2. csatlakozó vegyes dandár területek határain bekövetkezett eseménynél mindkét dandárparancsnokság kölcsönös meg*-egyezés szerint intézkedik;

3. nagyobbmérvű és hosszabb ideig tartó vezényléseket, továbbá a csapatoknak állandóbb jellegű munkákra való alkalmazását a honvédelmi miniszter rendeli el;

4. sürgős esetekben, ha a késedelem nyilván veszéllyel jár, a bevezető intézkedéseket felsőbb hatóságok rendelkezésének beérkeztéig a legközelebbi katonai parancsnokság (hatóság) tegye meg.

A magánfelek által támasztott igénylésekről, úgyszintén a katonai részről kezdeményezett rendszabályokról, az illetékes közigazgatási (rendőri) hatóságokat azonnal értesíteni kell.

A segélymunkálatokat rendszerint az érintett terület közigazgatási hatósága vezeti.

Szükség esetén az összes segítőműveleteket a belügyminiszter és a honvédelmi miniszter között létrejött megállapodás alapján kirendelt biztos vezeti.

Oly honvád vegyes dandár területén, ahol elemi csapások gyakoriak, a katonai segélynyujtást minden eshetőségre elő kell készíteni és az ily előmunkálatot a veszély növekedésével megfelelően ki kell egészíteni. Az előkészítéshez tartozik az előzetes megállapodás közigazgatási, rendőri hatóságokkal és forgalmi intézetekkel, gyors érintkezésbe lépés a tűzjelző állomásokkal, folyammérnöki hivatalokkal, ármentesítő társulatokkal stb. valamint az esetleg szükséges riadó gyakorlatok végzése is.

Segély különítmények által elvégzendő feladatok:

a) A segélykülönítmények feladata általában a katona- rendőri, műszaki és egészségügyi szolgálat ellátása, majd a tudósító szolgálat bevezetése, a megszorultaknak és külön megkeresésre a nem katonai segélykülönítményeknek élelmezése, ruházattal és szállással való ellátása, továbbá az elszállításoknál való közreműködés.

Idesorol a hatóságoknak az egészségügyi törvények és rendeletek végrehajtásában – főképpen a közveszélyes fertőző betegségek elleni védekezésnél – a keresztülvitelhez nyújtott támogatás.

b) A részletekre, valamint a kivitel sorrendjére nézve az alábbi szempontok irányadók.

Életmentés és első segélynyújtás minden más ténykedésnél sürgősebb. Az állami javak és köztulajdon megmentése másodsorban következik. Főleg biztonságba helyezendők a közforgalmi közlekedési berendezések, különösen ezek gördülő anyaga, majd tudományos és művészi kincsek, valamint a hatóságok és hivatalok fontos okmányai és tárgyai (anyakönyvek, telekkönyvek, hivatalos kataszteri és telekkönyvi térképek, egyházi kegyszerek stb.) továbbá más közvagyon.

Csak ez után kerülhet sor a magántulajdon megmentésére, lehetőleg a tulajdonos által kívánt sorrendben.

Ezen ténykedésekkel egyidejűleg további szerencsétlenségnek elejét veendő, odasereglő hívatlanok távoltartására, továbbá a megmentett tulajdonnak őrizetbe vétele céljából, a működési területet el kell zárni. Lopásokat a legnagyobb szigorral meg kell akadályozni.

A mentési munkálatok után következnek avagy ha elegendő segéderő áll rendelkezésre ezzel párhuzamosan végeztetnek az elemi csapás feltartóztatását és megszüntetését célzó munkálatok.

A sujtott vidék (hely) színterén levő közlekedési vonalak szükségbelileg s különösen távíró vagy telefonvonalak a leggyorsabban üzembe helyeztetnek.

c) További tennivalók: a szerencsétlenül járt egyének üdítése, ivóvízről és élelmezésről gondoskodás, az időjárás viszontagságai ellen védelem (ruházat, takaró, szükségbeli férőhelyek) nyújtása, világításról gondoskodás stb.

Utóbbiakra nézve a honvéd vegyesdandár parancsnokságok ott, ahol szükséges és másféle segítség nem várható, a katonailag nélkülözhető készletet irányítassák a sújtott lakosság első megsegítése céljából a szükséges mértékben a színhelyre. Ugyancsak ők gondoskodnak a rendszeres élelmezési utánpótlásról, első sorban kenyérről a segélycsapat, valamint az ínségben levő lakosság részére. Végső szükség esetén a különleges élelmezési felszerelések és készletek (mozgó konyha, főzőláda, konzervek stb.) is igénybe vehetők.

Amennyiben a közigazgatási hatóság részéről megbízott tisztviselő nincs még jelen, a katonai parancsnok átmenetileg a szükséges közigazgatási ügyeket is vezeti. Törekedni kell azonban arra, hogy az illetékes hatóságok működésüket mielőbb megkezdhessék.

Különítmények megalakítása.

Rendszeres intézkedéshez a bekövetkezett esemény s annak terjedelme felől kellő és tárgyilagos tájékozódás szükséges, amely célból a szükséges adatoknak beszerzésére minden eszközzel törekedni kell.

Nagyobb területekre kiterjedő elemi csapások alkalmával a segítő műveleteket csoportosítani kell. A vezetés megkönnyítése végett minden területrészre megfelelő önálló osztagokat kell kirendelni.

A segélykülönítmények összeállítására és felszerelésére a III. fejezet megfelelő határozványai értelemszerűen irányadók.

A segélynyujtás színhelyére beérkező csapatok felett a legmagasabb rendfokozatú (rangban legidősebb) katonaállományú tiszt veszi át az egységes katonai vezetést, mint a „katonai segélycsapat parancsnoka."

A különítmények mielőbbi alkalmazásához s a munkálatok sorrendjének megállapításához szükséges gyors áttekintés megszerzése végett – a lehetőséghez képest és az elemi csapás által sújtott terület nagyságához képest – egy vagy több tisztet szemrevételezésre előre kell küldeni.

A segélyosztagok a kitűzött feladat mérvéhez képest önmagukban szerves egységet alkossanak. Rendszerint egész csapattestek, osztályok, avagy alosztályok rendelendők ki, amelyek a szervezetszerű tagozásukat fenntartják. Ha különféle csapattestek részeit kell igénybe venni, ezeket is század (szakasz) erejű osztagokba kell egyesíteni.

Tisztek a részletszolgálat vezetésére nagyobb számban osztassanak be.

A honvéd állomásparancsnokságok kötelesek a szükséges számú járműveknek, fogatoknak málhás állatoknak a vonatcsapattól, illetőleg a szerződött szállítóktól avagy a helyi hatóságoktól való kirendelése iránt haladéktalanul gondoskodni.

A honvédség műszaki csapatai és árkász alakulatai a honvédség intézményeit közvetlenül érintő elemi csapások alkalmával a szükségesség szerint a teljes rendelkezésre álló felszereléssel és anyaggal, különben pedig csupán a gyakorlati célokra igénye vett felszereléssel és műszaki anyaggal vonulnak ki. Ha az utóbb jelzett esetnél a raktárakban elhelyezett készlet igénybevétele elodázhatatlanul szükségesnek látszik, a honvédelmi miniszter előzetes engedélyezését kell kikérni.

Robbantó felszerelés a műszaki csapat felszerelési készleteiből csak akkor vitetik el, ha annak alkalmazása bizonyosan előre látható s azt a helyszínen egyáltalában nem, vagy csak nehezen lehetne beszerezni.

A felszereléshez szükséges robbanóanyag elszállítása személyszállító vonattal az E-10. szolg.könyvben előírt óvatossági rendszabályok betartása mellett történhet.

Végrehajtási határozványok.

A katonai segélycsapat parancsnoka igyekezzék a segélymunkálatok polgári vezetőjével egyetértve, valamint a színhelyen levő legmagasabb rangú (legrangidősebb) katonai műszaki szakközeg irányító javaslatainak gondos figyelembevételével a segítő műveleteket mielőbb tervszerű mederbe terelni.

Mindaddig, amíg a közigazgatási hatóság kiküldöttje, vagy a kirendelt biztos a helyszínre nem érkezik, mind a katonai, mind a polgári segélykülönítmények (mentőtestület, tűzoltóság, árvízőrség, vöröskeresztegylet stb.) a jelenlevő leghivatottabb felelős szakközegnek álljanak rendelkezésére s kizárólag csak arra törekedjenek, hogy minél hathatósabb segítséget nyújtsanak.

A katonai segélynyújtás által felmerülő többkiadás minden tekintetben az igénybevevőt terheli. Az igénylési felszólításban a kiadások megtérítéséről nyilatkozni kell. (25.§)

Sürgős esetekben a műszaki segélynyújtáshoz szükséges anyag a honvédség tulajdonát képező készletekből is igénybe vehető, de csak is az igénybevevő térítéskötelezettsége mellett.

A katonai segélynyújtó különítményeknek az elemi csapás elhárításhoz szükséges egyéb építő- és nyersanyagot beszerezni tilos. Azokról az igénybevevő tartozik gondoskodni.

Az egészségügyi segélyszolgálatra vonatkozó útmutatások a függelékbe vannak összefoglalva.

21. §.

Segélynyújtás árvízveszély esetén.

Árvízveszély esetén, vagy jégtorlasz eltávolításához szükséges munkálatokhoz elsősorban a honvédség műszaki csapatait kell kirendelni, az árkász alakulatok mint kisegítő csapat, illetőleg az előbbiek megerősítésére jönnek tekintetbe. A többi fegyvernem csapatai általában a biztonsági szolgálat ellátására és a műszaki felkészültséget, illetőleg különös szakképzettséget nem igénylő tömegmunkára, valamint egyéb segítő munkálatokra vétetnek igénybe.

Folyammenti elemi csapások alkalmával a folyamőrségi alakulatok is hathatósan közreműködnek. Az ország tervszerű árvédelmi óvintézkedéseinél a honvédség alakulatainak egységes részvételét a honvédelmi miniszter az illetékes miniszterrel, valamint a folyammérnőki hivatalokkal és az ármentesítő társulatokkal egyetértve külön rendelettel állapítja meg.

Az ide vonatkozó előmunkálatokat a vegyesdandár parancsnokságok egy „árvédelmi tervezet” -be foglalják össze.

22. §.

Segélynyújtás vasúti forgalmi zavarok alkalmával.

Vasúti vonalakon hófúvás, sziklaomlás, földcsuszamlás stb. által keletkezett forgalmi zavarok megszüntetésére és eltorlaszolt vonalak szabaddá tételére katonai munkakülönítmények egész kivételesen csak akkor rendelhetők ki, ha polgári munkások az alkalmazási helyen az e célra fel nem fogadhatók, vagy a helyszínére idejekorán nem érkezhetnek meg.

Mihelyt a közérdekű közlekedési vonal ideiglenesen ismét meg lett nyitva, illetve a forgalmi akadály szükségképpen eltávolítatott, a katonai segélyosztag azonnal bevonandó.

Vasúti szerencsétlenség alkalmával segélynyújtásra a 20. § rendelkezései irányadók.

23. §.

Magatartás és segélynyújtás tűzvész alkalmával.

A csapatok magatartását tűzvész alkalmával a honvéd állomásparancsnok a helyi viszonyoknak megfelelően a közigazgatási vagy helyi rendőri hatóságokkal egyetértve a tűzvész esetén követendő magatartásra vonatkozó külön utasítással szabályozza.

Az ily utasítás a helyben szokásos tűzjelet ismerteti és útmutatást ad, miképp kell a tűzvész keletkezését a honvéd állomás-parancsnokságnak, a helyőrség és laktanya ügyeleti tisztnek tudomására hozni, meghatározza továbbá, mely őrségeknek és készültségeknek kell a tűzriadó jelet adni és mely rendszabályokat kell a rendfenntartására valamint a kincstári vagyon oltalmára haladéktalanul alkalmazni.

Tűzvész keletkezésekor a gyors közbelépés különösen fontos. Ezért a legközelebb elszállásolt csapatok készültségeinek a legkorábban értesült ügyeleti tiszt (tisztes) rendelkezései szerint azonnal a tűzvész színhelyére kell kivonulniuk.

E készültségek a tűzfecskendők és a vízhordó kocsik számára az utakat tartsák szabadon, a hívatlanok odatódulását gátolják meg, lopásokat és rendetlenségeket akadályozzanak meg, egyébként pedig a helyőrség ügyleti tisztnek (az állomásparancsnokság tisztjeinek) utasításai szerint viselkedjenek.

Kincstári épületekben elhelyezett avagy odavont készültségek és csapatok tűzvész esetén mindent kövessenek el, hogy az ilyen épületekben lévő kincstári javak biztonságba kerüljenek.

Laktanyákban elszállásolt csapatok a közelben kiütött és tovaterjedő tűzvész alkalmával teljesen felszerelve fegyverbe lépjenek. A csapatnak egyrészét a kincstári vagyon biztosítására, ha pedig a laktanya vagy katonailag igénybevett épület veszélyeztetve volna, a tűzoltásnál való közreműködésre kell kirendelni.

Egyenként elszállásolt csapatok tűzriadó jelre szállásaikon azonnal akként készüljenek fel, hogy a sorakozó (kivonulás) jelre teljes felszereléssel kivonulhassanak.

A tűz közelében elszállásolt katonák pedig minden parancs bevárása nélkül fegyverrel és felszereléssel az alosztályuk számára kijelölt alakulótérre siessenek.

Új csapatok, melyeknek állományában lovak is vannak, mindenekelőtt (még saját holmijuk feláldozásával is) ezekről gondoskodjanak. A legénységnek kötelessége, hogy ne csak saját lovát, hanem távollevő bajtársai lovait is biztonságba helyezze.

A polgári hatóságok kérelmére a honvéd állomás-parancsnok, sürgős esetekben a csapatparancsnokok is fel vannak hatalmazva legénységet az oltáshoz akkor is kirendelni, ha kincstári vagyon veszélyeztetve nincsen.

Kivételes esetekben tűzvész alkalmával katonai segélycsapatot a polgári hatóságok kérelmére az állomás szolgálati körletén kívül eső helyre is ki lehet rendelni, ha más munkaerő ideje korán rendelkezésre nem áll, a késedelem nyilván veszéllyel jár és az összes ebből származó kiadásokat, beleértve a szállítási költségeket is az igénylő hatóság viseli.

Ugyanezek a rendelkezések irányadók erdő, tőzeg, földgáz, bánya stb. égések alkalmával is.

Az oltásra kirendelt legénységet műszakilag kellően fölszerelve a munkára öltözve és a szükséges tisztesek kíséretében sorakoztatva kell a tűz színhelyére vezetni és ott a tűzoltás vezetésére hivatottak rendelkezései szerint alkalmazni.

A tisztek és altisztek az alájuk rendelt legénység magatartását ez alkalommal is szabályozzák és ellenőrizzék.

V. FEJEZET
Gazdászat – közigazgatási határozványok

24. §.
Illetékek

1. A közrend és biztonság fenntartására kirendelt karhatalmak, ha ez alkalomból a helyőrségi állomáshelyet el kell hagyniuk, még pedig az elmenetel napjától a helyőrségi állomáshelyre való visszaérkezés napjáig bezárólag az átvonuló beszállásoláson kívül a karhatalmi, illetve segédleti illetékben részesülnek.

A megjelölt illetékek kiszabatára, egyéb illetékekhez való viszonyára és kiutalására nézve az érvényben levő szabályrendeletek mérvadók.

2. Az állandó helyőrségi állomáson belül alkalmazott karhatalmak, továbbá a szigorú készültségi szolgálatban levők, a helyőrség együtttartása folytán szolgálatot teljesítő csapatok, illetőleg azok részei, ebbeli szolgálatukért épp úgy nem részesíthetők különös illetékben, mint a riadó elrendelésével és ennek folyományaképpen különleges őr- és biztonsági szolgálatot végző csapatrészek s az összekötetésre kirendelt közege és osztagok.

Hasonlóképpen nem kaphatnak külön illetékeket a katonai előkészítő rendelkezések alapján (10. §) kirendelt mindazok a csapatrészek és közegek, amelyeknek szolgálata illetve ténykedése állomáshely változtatással nem jár és amelyeknek működése az előkészület fokát meg nem haladja.

3. Az elemi csapások alkalmával segélynyújtásra kirendelt katonai alakulatok személyeinek az 1. pontban meghatározott illetékek az ott megállapított módozatok mellett járnak.

Kivételt csupán az oly vezénylések képeznek, amelyek a szorosan vett első segélynyújtást, vagy a biztonsági avagy egészségügyi segédszolgálat körét túlhaladják s mint ilyenek a külön munkateljesítmény mérvét öltik fel, amely esetekben a munkakülönítményekhez beosztott katonai személyeknek különös illetékei az egyes eseteknek megfelelően állapítatnak meg. (26.§)

4. Az anyagi szükségletekről való gondoskodás a gazdasági hivatal feladata, amely kikülönítések esetén is az erre vonatkozó intézkedéseket G-19. jelzésű utasítás I. rész elvi határozványok III. szakasza alapján megtenni köteles.

A műszaki csapatok műszaki anyagszükségleteiről való gondoskodás ezeknek anyagkezelő hivatalit illeti. Emellett azonban külön kezelő személyzet kirendelésétől el kell tekinteni.

A karhatalmi alkalmazásban levő csapatok személyzete (kivéve tiszteket és hasonállásúakat) feltétlenül természetbeni étkezésben és kenyérellátásban részesüljön. (18. §)

Étkezési pótlékok vagy feljavítások csak az önálló csapat- vagy önálló (kikülönített) osztály parancsnokság által a G-2. jelzésű útmutatás 31 §. szellemében és csak abban az esetben engedélyezhető, ha az illető alakulat közétkezési gazdálkodása erre a célra megfelelő megtakarításokkal rendelkezik. Ily megtakarításokat meghaladó pótlékok (feljavítások) engedélyezésére az illetékes vegyesdandár parancsnokságnak, avagy a karhatalmi csapatok esetenkénti magasabb parancsnokságának indokolt javaslatára kizárólag a honvédelmi miniszter illetékes.

A csapategységeknek szállítása céljából igénybevett közlekedési eszközök viteldíj térítése az erre vonatkozó határozványok szerint felszámítandó.

5. A nyilvánvaló halálos veszélyből saját élete kockáztatásával történt életmentés esetén a megmentő jutalomban részesítés végett javaslatba hozható.

25. §.
Elszámolás

A katonai karhatalom igénybevétele alkalmából keletkezett többkiadás azon számadótestnél számolandó el, amely a karhatalmat kirendelte (felszerelte).

A többkiadás felszámításának megokolásául valamint a végből, hogy az illető tárca terhére hárítandó költség viselésére foganatosítható legyen, a számadó (a karhatalom parancsnoka stb.) által a vonatkozó felszólítás (rendelet, távirat stb.) és a karhatalmat igénylő polgári hatóság által kellően megerősített szabályszerű alkalmaztatási kimutatás (G-19. utasítás 45., 45a-45d számu minta) a vonatkozó számadáshoz csatolandó.

Ehhez a karhatalmat igénybevevő polgári hatóságok a térítésre köteles tárcát (alapot) felszólításukban (alkalmaztatási kimutatásokban) mindenkor tüntessék ki.

26. §
Visszatérítés

A karhatalmak kirendeléséből felmerült kiadások visszatérítése iránti eljárás a G-19. jelzetű utasítás 45., 45a-45d) számú minta melléklete szerint indítandó meg.

A visszatérítési jegyzékbe (kimutatásba) csakis oly összegeket szabad felvenni, amelyeknek megtérítésére az érvényben levő megállapodások szabálya szerint a honvédelmi tárcának igénye van, egyéb költséget csak is akkor szabad visszatérítés végett bejelenteni, ha ez iránt külön megállapodás van érvényben vagy pedig ha az illető miniszterek egyes esetekre nézve a kivételes megtérítést tárcájuk terhére előzetesen vállalták s ez a körülmény a vonatkozó rendeletben, parancsban stb. esetenként határozottan meg van említve.

FÜGGELÉK

Elemi csapásoknál egészségügyi segélynyújtás.

Az egészségügyi segélynyújtás rendszerint kiterjed:

1. az egészségügyi különítmény (személyzet) összeállítására;
2. sérült polgári egyének felvételére a honvéd és közrendészeti egészségügyi intézetekbe és
3. ideiglenes kórházak létesítésére.

ad 1. Az egészségügyi különítmények összeállítása.

Az egészségügyi különítmények elsősorban a honvéd és közrendészeti kórházak állományából, továbbá a gyalogcsapatok eü. segédszolgálatban kiképzett személyzetéből alakítatnak. Eme különítmények vagy önállóan nyernek alkalmazást, vagy pedig valamely segélyosztag kötelékébe lépnek. (20 §)

Az eü. különítmények honvédségnél alkalmazott orvosokból (csapatnál alkalmazott orvosokból) eü. segédszemélyzetből és eü. járművekből állanak.

Megalakításukra és működésükre nézve alábbi irányelvek mérvadók:

a) Parancsnok a honvédségnél alkalmazott legidősebb beosztott orvos. Kisebb különítményeknél kivételesen egy eü. altiszt (kórházi felügyelő).

A különítmény a rendelkezésre álló létszámhoz képest megfelelő számú szakaszra és a kocsilépcsőre tagozódik. A szakaszok egy-egy eü. altiszt (felügyelő) parancsnoksága alatt 4-5 eü. Járőrből (á 4 fő) álljanak.

Ha a kórházak elegendő egészségügyi személyzettel nem rendelkeznek, a létszám kiegészítése a csapatoktól vett eü. Segédszemélyzetéből rendelhető el. A megalakításhoz a csapatoknál le-

vő egészségügyi segédszolgálatban kiképzett összes legénységi egyének igénybevehetők. Hasonlóképpen elrendelhetik a honvéd állomásparancsnokságok a kórházak kivonult személyzetének ideiglenes pótlását is a csapatok állományából, avagy a kórházak kivezényelt személyzet pótlásául felfogadott polgári személyeket alkalmaznak.

Szakácsok beosztása szükséges.

A kocsilépcsőt a megfelelő számú betegszállító kocsiból (autóból) 1-2 az eü. anyag és az elvivendő rögtönzött segélyhely felszerelés szállítására alkalmas országos kocsiból (teherautóból) kell megalakítani.

Az előfogatokat és autókat a honvéd állomásparancsnokság intézkedése szerint a honvédség alakulatai rendelik ki, esetleg szerződtetett szállítónál avagy kivételesen bérlet útján kell biztosítani.

b) Egészségügyi anyaggal való felszerelés. Az eü. Különítmények orvosai és az eü. segédszemélyzet a rögtönzött segélyhely megfelelő anyagával vonulnak ki.

Kötszerek és sebkötöző csomagok bőséges mennyiségben viendők el.

Betegszállító kocsik (autók) hordágyakkal legyenek ellátva.

A rögtönzött segélyhely felállítására szükséges anyag járóművekre felmálházva szállítatnak.

Hegyvidékre induló segélykülönítményekhez szükségképpen eü. felszereléssel megrakott málhás állatok oszthatók be.

A kórházak igazgatói és a csapattestek parancsnokai ily esetekben a tartalék készletek igénybevételére fel vannak hatalmazva.

c) Az eü. különítmények alkalmazására vonatkozó utasításokat vagy a kirendelő parancsnok, vagy a katonai segélycsapat parancsnoka a helyi viszonyoknak megfelelően adja meg.

Az eü. különítmények feladatát képezi a szerencsétlenül járt (sebesült) egyének felkutatása, ezeknek első orvosi segélyben való részesítése és állandó gyógyhelyekre szállítása.

Míg a sebesültek felkutatása s a segélyhelyekre szállítása valamennyi eü. különítmény feladata, addig az első segélynyújtásra és az üdítésre elsősorban a kórházak eü. különítményei vannak hivatva. Utóbbi célra alkalmas helyeken több rögtönzött segélyhelyet kell felállítani.

Ha a segélyhely felállítására megfelelő épületek nincsenek, úgy sátrak avagy barokkok létesítendők. Utóbbiak felállítása és berendezése csak hosszabb tartamú segélynyújtásoknál ajánlatos.

A segélyhelyen való szolgálattételre az orvosokat és a járőröket a kórház eü. különítmények parancsnoka osztja be.

A szolgálat a segélyhelyeken a különítményekhez képest hasonló lesz, mint az a tábori segélyhelyeken volt.

ad 2. Sérült polgári egyének felvétele honvéd és közrendészeti egészségügyi intézetekbe.

Ha a szerencsétlenség színhelyének közelében polgári kórházak s egyéb gyógyintézetek nincsenek vagy ezek a betegek felvételére már nem elégségesek, akkor a kórházi kezelésre szoruló polgári egyéneket is a honvéd és közrendészeti eü. intézetekben kell elhelyezni.

Nagyobb szerencsétlenségek alkalmával a honvéd és közrendészeti eü. intézeteket sátrak és barokkok felállításával, esetleg szomszéd házak felhasználásával kell kibővíteni.

Ily esetekben az ápolási és élelmezési költségek megtérítése az egészségügyi szabályzat II. részében foglalt határozványok szerint történik.

ad 3. Ideiglenes kórházak létesítése.

Nagyobbmérvű elemi csapásoknál, tovább oly esetekben, midőn a közelben levő honvédségi és polgári eü. intézetek elemi csapások (tűzvész, árvíz, földcsuszamlás, földrengés stb.) következtében hasznavehetetlenné váltak vagy kárt szenvedtek, ideiglenesen kórházak állítandók fel.

Rögtönzött kórházak céljára elsősorban a katonai készletekből vett sátrakat, barakkokat és a vöröskeresztegylet szükségbeli raktári barakkjait kell felhasználni.

Szükség esetén a szomszédos honvéd vegyesdandár hasonló kisegítő anyagát is igényelni kell.

4 132/1925. (1926. IV. 15.) BM.r.
a katonai karhatalom igénybevételéről
és alkalmazásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára,
LX.évf. (1926) 1.sz 275-285.p.

A katonai karhatalom igénybevétele és alkalmazása tárgyában — az ide vonatkozó korábbi szabályok hatályon kívül helyezése mellett — a m. kir. honvédelmi miniszter úrral egyetértőleg a következőket rendelem.

I. Általános rendelkezések.

1. §

A katonai karhatalom rendeltetése.

A katonai karhatalom rendeltetése az, hogy a polgári hatóságokat törvényes feladataik végrehajtásában, különösen pedig az állami és társadalmi rend és közbiztonság fenntartá-sára, illetőleg helyreállítására irányuló működésükben támo-gassa olyan esetekben, amikor a polgári hatóságok rendel-kezése alá tartozó rendészeti alakulatok erre a célra nem ele-gendők.

Hogy a honvédhatóságok mindenkor abban a helyzetben legyenek, hogy a szükséges előkészítő intézkedéseket idejében megtehessék, a közigazgatási hatóságok kötelesek az érdekelt honvéd helyi hatóságokat megfelelően tájékoztatni azokról a közéleti jelenségekről és azokról a polgári karhatalmi rendelkezésekről, amelyekkel kapcsolatban honvédcsapatok közreműködése válhat szükségessé.

A katonai karhatalom igénybevétele alkalmával szem előtt kell tartani egyfelől azt, hogy ott is, ahol nagyobb méretű törvényellenes cselekmények bekövetkeztétől,vagy zendülési mozgalmak kitörésétől kell tartani, a törvényes rend fenntartását megfelelő erejű karhatalom megjelenése fegyveres erőszak alkalmazása nélkül is rendszerint biztosíthatja, másfelől azt, hogy a kívánt eredmény elérését nem annyira a karhatalom nagysága, mint inkább a gyorsan megjelenő együtttartott karhatalmi osztag határozott, és ha szükséges kíméletlen fellépése, valamint a parancsnoknak felelősségtől vissza nem riadó elszántsága teszi lehetővé.

Túlerős karhatalom alkalmazása, vagy pedig karhatalmi osztagnak megjelenése ott, ahol ezt a helyzet okvetlen nem kívánja meg, könnyen az indokolatlan és elhamarkodott erőkifejtés látszatát keltheti; az ily intézkedés a csapatok kiképzését és az egyéb katonai érdekeket is lényegesen hátráltatja.

2.§

Az igénybevétel alapelvei.

Katonai karhatalom igénybevétele rendszerint a közrend fenntartására hivatott közigazgatási (polgári) hatóság által történhetik.

Az igénybevételnél a fennforgó körülmények szerint a következő eseteket kell megkülönböztetni:

A) Ha a karhatalom kirendelésének szüksége kellő időben előrelátható, vagy általában, ha a késedelemből veszély nem származik az illetékes hatóságok a katonai karhatalom kirendelése végett felettes hatóságuk útján a belügyminiszterhez fordulnak.

B) Ha a karhatalom kirendelésének szüksége hirtelen áll be, és a késedelem veszéllyel jár az alább felsorolt hatóságok és hatósági közegek közvetlenül fordulhatnak a helyben állomásozó helyőrség parancsnokához, vagy a legközelebbi honvéd állomás- parancsnoksághoz, avagy kivételesen sürgős esetekben a 4. §-ban megjelölt parancsnokokhoz (közegekhez).

Ilyen esetekben az igénylésre jogosítva vannak:

a) a m. kir. miniszterek;

b) a kir. főügyészségek és ügyészségek vezetői (elnökei) vagy ezek helyettesei;

c) a kir. törvényszékek elnökei vagy helyettesük;

d) a kir. járásbíróságok vezetői (elnökei) vagy helyettesük;

e) a kir. törvényszékek vizsgálóbírái, vagy azoknak hivatalosan eljáró helyettesei, a járásbíróságoknak nyomozást vagy vizsgálatot teljesítő bírái, valamint a kir. ügyészségnek nyomozást teljesítő tagjai;

f) az országos fegyintézetek, kerületi börtönök, közvetítő intézetek és gyűjtőfogházak igazgatói vagy azok helyettesei;

g) az alispánok vagy azok helyettesei;

h) polgármesterek vagy azok helyettesei;

i) a főszolgabírák vagy az őket helyettesítő szolgabírák;

j) a községi bírák vagy azok helyettesei együttesen a községi jegyzőkkel, illetőleg a körjegyzőkkel;

k) a csendőrparancsnokok, valamint szükség esetében bármely más szolgálatban álló csendőrtiszt vagy csendőr is;

l) a budapesti m. kir. állami rendőrség főkapitánya vagy helyettese, a m. kir. kerületi kapitányok vagy helyetteseik, a m. kir. állami rendőrkapitányságok vezetői vagy helyetteseik, a m. kir. rendőrkapitányságok helyett egyes községekben működő m. kir. állami rendőri kirendeltségek vezetői vagy helyetteseik:

m) a vámőrség szakaszparancsnokai;

n) a rév- (fő-) kapitányok és azok kirendeltségei, a folyamőrség felügyelője, a folyamőrségi különítményeknek és a szolgálatban levő folyamőrségi hajóegységeknek parancsnokai;

o) az 1876: XIV. t.-c. (közegészségügyi törvény) 168. §-a alapján és az 1888: VII. törvénycikk (állategészségügyi törvény) alapján kiküldött kormánybiztosok, valamint az 1885: XXIIt. t.-c. 153. §-a alapján árvizek alkalmával kiküldött miniszteri biztosok;

p) a posta- és távirdaigazgatóságok vezetői;

q) a pénzügyigazgatóságok vezetői, valamint a pénzügyőrség központi főfelügyelői és felügyelői;

r) az adó- és vámfelügyelők, a pénzügyőri főfelügyelők és felügyelők, a pénzügyőri felvigyázók, utóbbiak azonban csak szolgálatuk teljesítése közben;

s) az országos közintézetek, műgyűjtemények és múzeumok igazgatói vagy helyetteseik;

t) a dohánygyárak igazgatói és azok helyettesei;

u) az államvasutak és magánvasutak igazgatóságai, illetőleg üzletigazgatóságai, az államvasutak üzletvezetői vagy helyetteseik, és a 12. §. B. pontjában megjelölt esetekben a vasúti állomásfőnökök és osztálymérnökök

v) bányakapitányságok vezetői vagy helyetteseik.

3. §.

Az igénylés módja.

Minden karhatalmi igénylés, a legsürgősebb eseteket kivéve, írásban történik, és minden esetben a következő adatokat tartalmazza:

a) a karhatalom célját — az általános helyzetnek, a már megtörtént, vagy valószínűleg várható törvényellenességnek, illetőleg rendkívüli körülményeknek feltüntetésével;

b) annak a hatósági közegnek a nevét, akivel a karhatalom parancsnokának a karhatalom alkalmazása tekintetében érintkezésbe kell lépnie;

c) alkalmaztatás helyét, valamint az igénybevétel előreláthatő időtartamát és esetleg

d) annak megemlítését, vájjon szükséges-e a karhatalom alkalmazási helyének környékére katonai kikülönítéseket rendelni.

Távirat vagy távbeszélő útján való megkereséseket visszaélések elkerülése végett lehetőleg mellőzni kell, ha pedig az elkerülhető nem volt, a katonai hatóság a megkeresés teljesítése előtt annak valódisága felől haladékta-lanul meggyőződést szerez. Ilyen esetben a rendes írásbeli megkeresést utólag feltétlenül és mielőbb meg kell kül-deni.

Az a) és d) alatti adatok lelkiismeretes közlésének a célja az, hogy a karhatalmak kirendelésére hivatott katonai parancsnokságok, amelyeknek különös kötelessége a karhatalmak erejét és összetételét meghatározni, a helyi viszonyoknak tényleg megfelelő erőket rendelhessék ki. A karhatalom kirendelésére hivatott parancsnokság (közeg) a kirendelés előtt részletesebb felvilágosításokat is kívánhat, ha a késedelemből veszély nem származik, s ha a kirendelés sikerét ez nem befolyásolja (lásd 1. §-t).

4. §

A katonai karhatalom kirendelésére jogosult parancsnokságok, hatóságok és közegek.

A 2. §. A) pontja alatt említett esetekben a karhatalom kirendelésére elvileg az alkalmazási hely szerint területileg illetékes honvéd vegyes dandárparancsnokságok vannak hivatva. Buda-

pesten ezt a jogkört a vegyes dandárparancsnokság utasításai alapján a honvéd várparancsnokság gyakorolja.

Kétes esetekben, úgyszintén ha vegyes dandár-parancsnokságoknál alárendelt csapatkötelékek nem volnának elegendők, a honvédelmi miniszter döntését kell kikérni.

A 2. §. B) pontja alatt említett esetekben a karhatalmak kirendelésére az állomás szolgálati körletében a honvéd állomásparancsnokságok jogosultak.

Ha azonban a karhatalom kirendelése a honvéd állomás szolgálati körletén kívül eső helyekre válik szükségessé, ily rendelkezés megtételére rendszerint az illetékes vegyes dandár-parancsnokság hivatott.

Abban az esetben, ha a késedelem különös veszéllyel járna, és a karhatalmi kirendelés szükségessége hirtelen áll be, az állomásparancsnok kivételesen szolgálati körletén kívül eső helyre is kirendelhet karhatalmat, ha ez által a helyőrség aggasztóan nem gyengül, és ha ahhoz felsőbb parancsnokságtól függő külön menetintézkedések nem szükségesek.

Sürgős esetekben, ha az igénylő hatóság, vagy hatósági közeg nyomatékos indokokat tár fel: a csapat- (laktanya) parancsnok, a laktanya- (tábor-) és helyőrségi ügyeleti tiszt is fel van hatalmazva, hogy az állomáshelyen a neki alárendelt készültségekből a saját felelősségére karhatalmat kirendelhessen.

Csapatoknak összevonását több vegyes dandár területéről, vagy a karhatalmi csapatoknak nagyobb területen szükséges közbelépését rendszerint a honvédelmi miniszter rendeli el.

5. §.

A katonai karhatalom viszonya a hatóságokhoz és rendészeti alakulatokhoz.

A katonai karhatalom a hatóságoknak és közegeiknek hivatalos ügyködésében, amelyekhez ki van rendelve, közvetlenül sohasem vehet részt, hanem csakis arra van hivatva, hogy a hatóságokat és közegeiket oltalmazza, és rendelkezéseiknek a szükséges nyomatékot megadja.

A csapat vagy annak egyes tagjai közvetlen rendőri vagy közbiztonsági végrehajtó szolgálatra nem alkalmazhatók. Ily feladatok teljesítése a rendészeti alakulatok (közegek) köte-lessége.

A karhatalmi csapatok minden egyes csoportjánál rendszerint közigazgatási tisztviselőknek és rendészeti közegeknek kell jelen lenniük. Ha ezek könnyen fel nem ismerhetők, alkalmas jelvénnyel és írásbeli igazolvánnyal kell őket ellátni.

A karhatalom parancsnokának az illetékes közigazgatási hatósággal (kirendelt közegeivel) állandóan érintkezésben kell maradnia, és ezt az érintkezést egymással szakadatlan fenn kell tartaniuk. A közigazgatási hatóságnak a karhatalom alkalmazásakor kötelessége az arra okot szolgáltató körülményekre vonatkozó tényállást és általában az égész helyzetet részletesen feltárni, s arról, valamint a későbbi fontosabb változásokról és eseményekről a karhatalom parancsnokát állandóan megfelelően tájékoztatni. A csapat parancsnokának viszont az igénylő hatóságot, hivatalos közegeket (3. §. b) pontja) az igénybevétel alkalmával megjelölt, vagy a karhatalmi működés közben felmerülő cél elérésében hathatósan támogatnia kell. A karhatalmi csapatokkal azonban közvetlenül csakis azok parancsnoka intézkedhetik.

A közigazgatási (államrendészeti) tisztviselőnek — ha kívánja — megfelelő katonai fedezetet kell adni.

Ha a honvédség csapatai rendészeti alakulatokkal egyidejűleg alkalmaztatnak karhatalmi célokra, a karhatalom parancsnoka az ily alakulatokkal egyetértésben jár el, és azok felett — a karhatalmak egységes vezetésére vonatkozó felsőbb intézkedések hiányában nem rendelkezhetik, hasonlóképen a rendészeti alakulatok parancsnokai sem gyakorolhatnak befolyást a katonai karhatalom csapataira.

6. §.

A fegyveres erőszak alkalmazása.

A fegyver használatát — amikor csak lehetséges — a rend helyreállítására irányuló békés kísérletek előzzék meg.

Közvetlenül a fegyveres erőszak alkalmazását megelőzőleg a közigazgatási tisztviselő (3. §. b) pont és 5. §.) lehetőleg a figyelmet felhívó alkalmas figyelmeztető jel elhangzása után — azokat, akik ellen a karhatalom alkalmazása kerül, a törvény nevében hangos szóval békés szétosztásra, esetleg az ellenszegülés abbahagyására hívja fel azzal a figyelmeztetéssel,

hogy engedetlenség esetében a karhatalom azonnal fegyverrel fog fellépni. Ha a körülmények megengedik, ezt a felhívást még kétszer ismételni kell. Ha a figyelmeztetés eredménytelen maradt, a közigazgatási hatóság képviselője a karhatalom parancsnokát felhívja (felkéri), hogy a törvénynek erővel szerezzen foganatot.

A karhatalom parancsnoka a fegyveres beavatkozás megkezdése előtt, hacsak lehetséges, a kivonult kürtösökkel háromszor egymásután megfelelő figyelmeztető kürtjelet fuvat, vagy pedig egy-két világító rakéta (világító töltény) fellövetésével jelezteti a fegyveres beavatkozás kezdetét, esetleg a parancsnok maga erős, messze hallható hangon ily szóbeli figyelmeztetést intéz a tömeghez. E felhívás a nép anyanyelvén történik.

A fegyveres erőszak alkalmazásának a következő esetekben van helye:

a) zavargások és lázongó mozgalmak alkalmával, úgyszintén

b) a személy, közvagyon, a közintézmények és a magántulajdon biztonsága ellen lázadás esetén kívül tömegesen elkövetett erőszakos cselekmények bekövetkezte esetében, az arra felhatalmazott közigazgatási tisztviselő határozott és indokolt kérelmére (fegyintézetekben előforduló zavargásoknál a fegyintézet vezetőjének ilyen kérelmére) akkor, ha a megelőző felhívások a törvényes állapot helyreállítására eredménytelenek maradtak, és a kirendelt csapatok parancsnoka ily közbelépés szükséges voltáról meg van győződve;

c) ha a csapatot vagy annak egyes tagját tettlegesen bántalmazzák, vagy éppen fegyverrel támadják meg, vagy ha a túlerőben levő tömeg láthatólag támadó szándékkal a csapat ellen nyomul, s alaposan lehet tartani attól, hogy ezzel a csapat működő képességét akadályozza.

7.§

A katonai karhatalom elhelyezése és élelmezése.

A katonai parancsnokoknak és a közigazgatási hatóságoknak egyaránt fontos kötelességük a karhatalom megfelelő elhelyezéséről és élelmezéséről hathatósan gondoskodni, mivel a ki-

rendelt csapatok hiánytalan ellátása a sikeres működésüknek kétségtelenül lényeges feltétele.

A beszállásolásnál egyedül a katonai szempontok az irányadók, amelyek a karhatalmi csapatoknak messze szétszórt elhelyezését meg nem engedik.

Ehhez képest helyi hatóságok gondoskodni tartoznak arról, hogy a csapatok lehetőleg egyesítve, nagyobb épületekben helyeztessenek el, azonban iskolák, vagy más fontos közintézmények lehetőleg ne vétessenek igénybe.

Ha az alkalmazás valamely honvéd állomásparancsnokság szolgálati körletében történik, az elhelyezésről és élelmezésről való gondoskodás ennek hatáskörébe tartozik.

Minden egyéb esetben a karhatalmat igénybevevő hatóság (közeg) javaslata alapján a helyi önkormányzati hatóság kötelessége úgy az elhelyezésről és a szükséghez képest az élelmezésről, valamint arról is gondoskodni, hogy a karhatalmat megérkezésekor hatósági közeg várja és tájékoztassa a megtörtént előkészületekről.

8. §.

Karhatalmi intézkedések megszüntetése.

Minthogy a közrend és közbiztonság állandó fenntartása a közigazgatási (rendőri) hatóságok kötelessége, a katonai karhatalmi csapatokat részben, vagy teljesen be kell vonni, mihelyt megszűntek azok az okok, amelyek a katonai karhatalom igénybevételét szükségessé tették, s a rend fenntartására irányuló feladatok teljesítését a rendelkezésre álló rendészeti alakulatokkal meg lehet oldani.

A karhatalom bevonulása csakis annak a honvédhatóságnak (parancsnokságnak vagy közegnek) utasítására történhetik, amely (aki) azt kirendelte. Az illetékes honvédhatóság a kirendelést kérő hatósággal egyetértve intézkedik.

A választásokhoz kirendelt karhatalmak (10. §.) a választás befejeztével a választási elnöknek, vagy hivatott helyettesének előzetes megkérdezése után, és amennyiben a karhatalom további alkalmazását az illetékes közigazgatási hatóság sem tartja szükségesnek, minden további katonai utasítás bevárása nélkül szállásukra, illetőleg állandó állomáshelyükre bevonulnak.

Ha a polgári és honvédhatóságok között a karhatalom bevonultatására vonatkozólag nézeteltérés mutatkoznék, a karhatalmak mindaddig a helyszínen maradnak, amíg a honvédelmi miniszter a belügyminiszterrel és esetleg a szakminiszterekkel egyetértve nem határozott.

9. §.

A katonai karhatalom költségei.

A katonai karhatalom igénybevétele alkalmával felmerült kiadások megfelelő elszámolhatása végett, a karhatalmat igénybevevő polgári hatóságok felszólításukban (a karhatalom alkalmaztatási kimutatásában) megjelölik azt á tárcát, amely a karhatalom alkalmazásából kifolyólag felmerült s a honvédelmi tárca terhére nem írható kiadásokat viseli.

A katonai hatóságok a visszatérítési jegyzékbe (kimutatásba) csakis olyan összegeket vesznek fel, amelyeknek a megtérítésére az érvényben levő megállapodások szabályai szerint a honvédelmi tárcának igénye van; egyéb költséget csakis akkor szabad visszatérítés végett bejelenteni, ha ez iránt külön megállapodás van érvényben, vagy pedig ha az illető miniszterek egyes esetekre nézve a kivételes megtérítést tárcájuk terhére előzetesen vállalták, s ez a körülmény a vonatkozó rendeletben, parancsban stb. esetenként határozottan meg van említve.

II. Különös rendelkezések.

10. §.

A képviselőválasztások alkalmával kirendelt karhatalmak.

A képviselőválasztások alkalmával szükséges karhatalmakat rendszerint a területileg illetékes honvéd vegyesdandár-parancsnokságok rendelik ki, amelyek ezt az illetékes hatóságtól beérkezett igénylések alapján egységes terv szerint végzik.

Ha általános választásoknál szükségesnek bizonyul, hogy egyes vegyesdandár csapatai megerősíttessenek, vagy több vegyesdandár csapatainak kölcsönös együttműködése szabályoztassék, a honvédelmi miniszter a belügyminiszterrel egyetértve rendelkezik.

A választások előkészítésénél előre nem látott s igen fontos, valamint u oly kivételes esetekben, midőn katonai karhatalomnak hirtelen kell közbelépnie, az illetékes választási elnökök (köz-

igazgatási hatóságok) igénybejelentéseikkel kivételesen közvetlenül a helyben levő, vagy a legközelebbi honvéd állomásparancsnoksághoz is fordulhatnak.

A karhatalmak alkalmaztatásuk tekintetében a szavazás megkezdéséig általában a választókerület székhelyén, illetőleg a városi választókerület területén a szavazás tartama alatt is a megjelölt választási elnökhöz, más községek területén pedig a szavazás megkezdése után a szavazási eljárás egész tartama alatt a szavazatszedő küldöttség elnökéhez (ha pedig több szavazatszedő küldöttség működik, a külön kijelölt elnökhöz) vannak utalva. A választási székhelyen működő küldöttségi elnökök csak a szavazatszedő helyiségben és ennek közvetlen környékén gondoskodnak a csend és rend fenntartásáról.

Ezeknek a karhatalom parancsnokához való viszonyára nézve az 5. §. rendelkezései az irányadók.

A választási elnököt a karhatalomra vonatkozó jogai gyakorlásában — és pedig kizárólag esetről-esetre adott felhatalmazás alapján — csak a helyettes-elnök, vagy az illetékes közigazgatási (rendőri) hatóság helyettesítheti.

A kirendelt karhatalmi osztag nem a részletszolgálat teljesítésére, hanem arra van hivatva, hogy a hivatalos közegeknek, illetőleg a hatóságnak a rend és a közbiztonság fenntartására irányuló rendelkezéseihez a szükséges erőhatalmat zárt fellépéssel szolgáltassa.

A választási helyiség és a szabad közlekedés biztosítására, továbbá útvonalak vagy terek elzárására stb. esetleg kikülönített karhatalmi részekhez mindig közigazgatási tisztviselőnek, illetőleg rendészeti közegnek beosztása szükséges. Ezek a rendfenntartás végrehajtó szolgálatát látják el, és esetleges rendzavarások alkalmával a szükséges letartóztatásokat is végzik.

E végrehajtó közegek névsorát a karhatalom parancsnoka a választást megelőző napon szerzi be s a kikülönített részekkel tudatja.

11. §.
Tömegmozgalmak.

Felkelés, lázongás, vagy forradalmi mozgalmak megelőzésére az összes honvédparancsnokságok és hatóságok a közigazgatási hatóságokkal együttműködve, már idejekorán rendszabályokat alkal-

mazzanak, amelyek egyfelől a honvédség erkölcsi és anyagi erőit megóvják, és másfelől a csapatoknak a készülő mozgalom elfojtására a határozott fegyveres közbelépést bármikor lehetővé teszik. A közigazgatási hatóságok és a honvédparancsnokságok és hatóságok egyetértő együttműködésére különös gondot kell fordítani.

Különösen elő kell készülni az állami távíró- és távbeszélő intézmények szakszerű támogatására, amely célra ilyen esetben a honvédelmi és a kereskedelemügyi miniszter által együttesen megállapított rendkívüli intézkedések lépnek érvénybe.

Ha rendzavaró mozgalom megakadályozására és elfojtására a karhatalmi csapatok közbelépése kiterjedtebb területen válik szükségessé, azok felett a legfelsőbb vezetéssel a honvédelmi miniszter rendszerint egy magasabb rangú tábornokot bíz meg.

Ily esetekben a karhatalmak egységes vezetésére a parancsnok részére szükséges általános utasítás megadására, különösen a közigazgatási eljárás és a katonai műveletek közötti összhang megtartása és ápolása, valamint a karhatalmi működés tartama alatti egyetértés zavartalan fenntartása érdekében a megfelelő intézkedéseket a honvédelmi miniszter a belügyminiszterrel egyetértőleg, illetőleg a minisztertanács elhatározása alapján teszi meg.

12. §.

Katonai segélynyújtás elemi csapások alkalmával.

A) Általában.

Elemi csapások által okozott károk végleges helyreállítására maradandó védekezésül szolgáló munkákra, vagy egyéb állami és közérdekű munkára a honvédség csak akkor alkalmazható, ha ily alkalmazás kiképzési szempontból is előnyös, s ha a csapat egyéb viszonyai azt megengedik. Ilynemű állami vagy közérdekű munkák végzésére külön rendelkezések érvényesek.

Katonai segélynyújtásra csapatokat rendszerint a közigazgatási (rendőri) hatóságnak, esetleg kivételesen — ha a közigazgatási hatóság megkeresése be nem várható — magánfeleknek indokolt igénylései, vagy a katonai parancsnokságok (hatóságok) kezdeményezése alapján is lehet kirendelni.

Segélynyújtó karhatalmakat csakis az elkerülhetetlen szükséges számerőben és csakis az elkerülhetetlen szükséges időtartamra kell igényelni, és pedig akkor, amidőn hirtelen bekövet-

kezett veszély elhárításáról van szó, és ha más munkaerőt idejekorán, avagy éppen nem lehetne kapni.

A kirendelésekre jogosultak a 4. §-ban megjelölt parancsnokságok, hatóságok és közegek az alábbi eltérésekkel:

1. a honvéd állomásparancsnokságok (városparancsnokság) abban az esetben is, ha a helyőrség közeli környékére kell kivezénylést foganatosítani:

2. csatlakozó vegyesdandár területek határain bekövetkezett eseménynél mindkét dandárparancsnokság kölcsönös megegyezés szerint intézkedik;

3. nagyobb mérvű és hosszabb ideig tartó vezényléseket, továbbá a csapatoknak állandóbb jellegű munkára való alkalmazását a honvédelmi miniszter rendeli el;

4. sürgős esetekben, ha a késedelem nyilván veszéllyel jár, a bevezető intézkedéseket felsőbb hatóságok rendelkezésének beérkeztéig a legközelebbi katonai parancsnokság (hatóság) teszi meg.

A katonai segélynyújtás által felmerülő többkiadás minden tekintetben az igénybevevőt terheli. Az igénylési felszólításban a kiadások megtérítésről nyilatkozni kell (9. §.)

Sürgős esetekben a műszaki segélynyújtáshoz szükséges anyag a honvédség tulajdonát képező készletekből is igénybe vehető, de csakis az igénybevevő térítéskötelezettsége mellett.

Elemi csapásoknál az egyetértő együttes működésre, a gyors, célszerű intézkedések foganatosítására nézve az irányelveket a mindenkori adott helyzet szabja meg.

B) Árvíz, vasúti forgalmi zavarok, tűzvész.

a) Az ország tervszerű árvédelmi óvóintézkedéseinél a honvédség alakulatainak egységes részvételét a honvédelmi miniszter az illetékes miniszterekkel, valamint a folyammérnöki hivatalokkal és az ármentesítő társulatokkal egyetértve külön rendelettel állapítja meg.

b) Vasúti vonalakon hófúvás, sziklaomlás, földcsuszamlás stb. által keletkezett forgalmi zavarok megszüntetésére és eltorlaszolt vonalak szabaddá tételére katonai munkakülönítmények egész kivételesen csak akkor rendelhetők ki, ha polgári munkások az alkalmazási helyen e célra fel nem fogadhatók, vagy a helyszínére idejekorán nem érkezhetnek meg.

Mihelyt a közérdekű közlekedési vonal ideiglenesen ismét meg lett nyitva, illetőleg a forgalmi akadály szükségképen eltávolíttatott, a katonai segélyosztag azonnali bevonultatásáról kell gondoskodni.

c) A csapatok magatartását tűzvész alkalmával a honvéd állomásparancsnok a helyi viszonyoknak megfelelően, a közigazgatási vagy helyi rendőri hatóságokkal egyetértve, külön utasítással szabályozza.

A polgári hatóságok kérelmére a honvéd állomás-parancsnokok, sürgős esetekben a csapatparancsnokok is fel vannak hatalmazva legénységet az oltáshoz akkor is kirendelni, ha kincstári vagyon veszélyeztetve nincsen.

Kivételes esetekben tűzvész alkalmával katonai segélycsapatot a polgári hatóságok kérelmére az állomásszolgálati körleten kívül eső helyre is ki lehet rendelni, ha más munkaerő idejekorán rendelkezésre nem áll, a késedelem nyilván veszéllyel jár, és az összes származó kiadásokat, beleértve a' szállítási költségeket is, az igénylő hatóság viseli.

Ugyanezek a rendelkezések irányadók erdő-, tőzeg-, földgáz-, bánya- stb. égések alkalmával is.

Budapesten, 1926. évi április hó 15-én.

Dr. RAKOVSZKY Iván s. k.
m. kir. belügyminiszter.

291/1928. (VII. 7.) BM.r.

a katonai karhatalom igénybevételéről és alkalmazásáról.

Magyarországi Rendeletek Tára,
LXII.évf. (1928) 1.sz. 1023.p.

A katonai karhatalom igénybevétele, és alkalmazása tárgyában 1926. évi április hó 15-én 4.132/1925. B. M. eln. szám alatt kiadott rendeletet (Magy. Rend. Tára 1926. évf. 275. o.) a honvédelmi miniszter úrral egyetértőleg a következőkép módosítom.

A rendelet 2. §-ának B), p), q) és r) pontja hatályát veszti, és helyükbe a következő szöveg lép:

„p) a m. kir. postavezérigazgatóság, és a postaigazgatóságok, valamint a vidéki kincstári postahivatalok vezetői, vagy helyetteseik;

q) a m. kir. pénzügyigazgatóságok vezetői, a m. kir. központi vámigazgatóság vezetője, és ezek helyettesei, valamint a m. kir. pénzügyigazgatóságok kebelében működő pénzügyőri előadók;

r) a m. kir. adófelügyelőségek vezetői, a m. kir. adóhivatalok főnökei, a m. kir. vámhivatalok vezetői, a pénzügyőri biztosi kertietek vezetői."

Budapesten, 1928. évi július hó 7-én.

A miniszter rendeletéből:

BLAHA s. k. h.államtikár

2 102/1931. (III. 4.) HM.r.

karhatalmi alkalmazásoknál a tüzelést elrendelő vezényszóban a célpont megjelölése.

Honvédségi Közlöny, LVIII.évf. (1931) 6.sz. 97.p.

«Az E—25. Lőut. 1. füzet. Első rész 253/b. pont harmadik bekezdés első, és a negyedik bekezdés utolsóelőtti sorában: «Össztűz! Cél!» törlendő s helyette felveendő:

«Össztűz!» Célmegjelölés (pl. «a tér jobb oldalán lévő csoport»). «Célpont: az alakok közepe! Cél!».

Budapest, 1931. évi március hó 4-én.

2 536/1934. (IV. 24.) HM.r.

A-15. szabályzat (karhatalmi szolgálat) módosítása.

Honvédségi Közlöny, LXI.évf. (1934) 7.sz. 54.p.

Az 1923. évi 25.050/eln. 1. — 1923. számmal kiadott A—15. jelzésű »Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására« című utasításhoz a »Helyesbítő ív«-et külön elosztó szerint kiadom.

Budapest, 1934. évi április hó 24-én.

Szervezeti és szolgálati utasítás
a Magyar Királyi Csendőrség számára.
(Karhatalmi szolgálat 93. § 252-256.p.)
Budapest, 1941, Stádium Sajtóvállalat. 414 p.

93. §.
Karhatalmi szolgálat.

526. „Csendőrségi karhatalom”-nak azt a csendőrjárőrt vagy csapatot nevezzük, amely a közhatóságok vagy hatósági személyek támogatására olyan célból van kirendelve, hogy azoknak hivatalos eljárásukban esetleges erőszakos ellentállás vagy támadás leküzdése végett a szükséges erő rendelkezésükre álljon. Az ilyen karhatalmi szolgálat célja tehát az, hogy valamely hatóságnak vagy hatósági személynek fegyveres segítség nyujtassék, ezért ebben a szolgálatban a csendőrség csak olyan mértékben működik önállóan, amennyiben azt az előbb megjelölt szolgálati célnak elérése szükségessé teszi.

A csendőrséget karhatalom gyanánt csak akkor lehet igénybe venni, ha törvényszerű hatósági eljárásnál ellensze-gülés fordult elő vagy ilyentől nyomós okok alapján tartani lehet, amit az igénylés alkalmával kifejezésre kell juttatni. Csendőrségi karhatalmat szükségtelenül igényelni nem szabad.

527. Csendőrségi karhatalmat igénybe lehet venni:

a) hatóságok, bíróságok és hivatalos kiküldetésben eljáró hatósági személyek személyes védelmére;

b) az előbbi alpontban említettek támogatására, illetőleg az általuk kiadott törvényszerű rendelkezések végrehajtásának biztosítására és;

c) katonai, közbiztonsági és más törvényszerű fegyveres testületeknek és szerveknek, valamint azok hivatásukban el-járó tagjainak támogatására, illetőleg segítségére.

528. Csendőrségi karhatalom közvetlen igénybevételére jogosultak:

a) a belügyminiszter;

b) a kormánybiztosok;

c) a vármegye alispánja és az ő helyettese;

d) a kir. ügyézség, a kir. törvényszék és a kir. járásbíróság elnöke és az ő helyetteseik;

e) a vizsgálóbírák, továbbá a kiküldött bírák és kir. ügyészek;

f) az illetékes járás főszolgabírája és. az ő helyettese;

g) a m. kir. rendőrségi hatóság vezetője és az ő helyettese, de hatóságának csak azon a területén, amelyen a közbiztonsági szolgálatot a csendőrség teljesíti.

A honvéd bíróságok és a katonai bűnvádi perrendtartás szerinti illetékes parancsnokok ügyészei a d) és e) alatt említett hatóságokkal egy megítélés alá esnek.

Az itt felsorolt bíróságok, hatóságok és személyek karhatalom kiállítása iránt felhívásukat közvetlenül az illetékes őrsparancsnoksághoz vagy a szolgálatban álló járőrhöz intézik. Ha azonban a kívánt karhatalmi szolgálat teljesítésére az őrsnek rendelkezésre álló létszáma nem elegendő, megkereséseikkel az illetékes szárny- vagy osztályparancsnoksághoz fordulnak.

529. Sürgős esetben — ha a késedelem veszéllyel jár — karhatalmat közvetlen megkeresés útján igényelni jogosultak még:

a) a honvédség, határőrség, folyamőrség szolgálatban álló egyénei , járőrei és ezek fölöttes parancsnokságai;

b) a m. kir. rendőrség és pénzügyőrség szolgálatban álló egyénei és ezek fölöttes hatóságai;

c) a rendőri hatóságoknak önálló intézkedésre jogosított kiküldött tagjai, a községi elöljáróságok tagjainak kivételével;

d) letartóztatási intézetek igazgatóságai;

e) kirendelt bírósági végrehajtók és;

f) községi előljáróságok.

Minden más hatóság vagy hatósági személy, valamint nem sürgős esetekben az itt b) - f) alatt felsorolt hatóságok, csendőrségi karhatalom kirendelése iránti megkereséseiket közvetlenül az illetékes járás főszolgabírájához (m. kir. rendőrségi hatósághoz), míg az a) alatt megjelölt parancsnokságok, a csendőr tiszti parancsnoksághoz kötelesek intézni. Ha az e hatóságok részéről az őrs- vagy a szárnyparancsnoksághoz közvetlenül intézett megkeresések törvényessége ellen aggály me-

rül fel, a teljesítésre nézve a járás főszolgabírájának (a m. kir. rendőrségi hatóságnak), ha az aggály az a) alpont alatti parancsnokságokkal szemben merül fel, az osztály-parancsnokságnak döntését kell kikérni.

530. A csendőrséget karhatalom gyanánt rendszerint csak saját működési területén lehet alkalmazni. Ezen a területen kívül való alkalmazását — halaszthatatlanul sürgős eseteket kivéve — csak a belügyminiszter rendelheti el.

531. Hatóságok és hivatalos kiküldetésben eljáró hatósági személyek és közegek támogatására kirendelt csendőrségi karhatalom feladata az illető hatóságot vagy hatósági személyt az erőszakoskodások ellen megvédeni és feladatának akadálytalan teljesítését biztosítani, de magában a hivatalos eljárásban cselekvően résztvennie nem szabad.

532. A hivatalos eljárás jogos vagy jogtalan voltának elbírálásába — minthogy ezért a felelősség az eljáró hatósági személyt terheli — a csendőrség rendszerint nem bocsátkozhatik. Ha azonban a hatósági személy részéről tanúsított eljárás nyílvánvalóan törvénybe ütközik, akkor az illetőt fel kell kérni, hogy törvénytelen eljárásával hagyjon fel, mert különben a csendőrség kénytelen lesz a karhatalmi segély nyújtását megszüntetni. Ha ez a felkérés eredménytelen maradt, a karhatalmi segélynyújtást be kell szüntetni és erről a közvetlen elöljáró tiszti parancsnokságnak és az eljáró hatósági személy felettes hatóságának azonnal jelentést kell tenni.

533. A csendőrség a közbiztonságot súlyosan veszélyeztető mozgalmak, zavargások, lázongások, csendőregyének megtámadása vagy lefegyverzése, továbbá nagyobb arányú fegyverhasználatok esetében hatósági felhívás (megkeresés) nélkül, saját kezdeményezésből karhatalmat rendelhet ki. Ilyenkor az osztályparancsnok felsőbb parancs bevárása nélkül köteles azonnal intézkedni, hogy a mozgalom vagy rendzavarás színhelyén a rendfenntartás végett legalább egy szakasz erősségű csendőrségi karhatalom jelenjék meg. Ez a karhatalom addig marad a helyén, amíg a közrendet teljesen helyre nem állította. A karhatalom bevonása iránt — a parancsnok jelentése alapján — az osztályparancsnok intézkedik.

534. Katonai vagy közbiztonsági fegyveres testületek csapataival vagy egyéneivel való karhatalmi együttműködés esetében a csendőrség az említett testületekkel vagy személyekkel egyetértésben, de saját utasításai szerint és önállóan jár el.

Népgyűlésekre kirendelt csendőrségi karhatalom az illetékes hatósági személynek, választásokra kirendelt karhatalom pedig a választási elnöknek rendelkezésére áll annyiban, hogy a rend fenntartására, illetőleg helyreállítására vonatkozó felhívásaikat teljesíteni köteles, a végrehajtás módját azonban a karhatalom parancsnoka állapítja meg. A karhatalom parancsnoka az itt említett személyeknél, ha tiszt, bemutatkozni, különben jelentkezni köteles.

535. Csendőrségi karhatalom kivezénylésére jogosítva van:

a) az őrsparancsnok őrsének létszáma erejéig;

b) a szárny-, az osztály- és a kerületi parancsnok, valamint a belügyminiszter a jelen utasítás 216. és 217. pontjában meghatározott módon és mértékben.

536. A karhatalom létszámát a kivezénylő csendőr-parancsnokság határozza meg, mely felelős azért, hogy a karhatalom olyan erős legyen, hogy feladatának minden körülmények között meg tudjon felelni. Az igénylő hatóságtól tehát a kivezénylő parancsnokság tudja meg azokat az adatokat, amelyekből a karhatalom szükséges erejét megállapíthatja.

Összpontosított karhatalmi erőt mindig egységes parancsnoklás alá kell helyezni. Karhatalmi szolgálatra kivezényelt csendőrcsapatok, az előírt béketáskalőszeren kívül, puskánkint 30 darab tartaléktölténnyel és feltűzött szúronnyal vonulnak ki.

A kivezényelt karhatalom elhelyezésére és élelmezésére vonatkozó előkészületeket az alkalmazás helyén lévő vagy arra a helyre nézve illetékes csendőrszárnyparancsnokság teszi meg.

9 301/1942. (IV. 9.) HM.r.
az átdolgozott A-15. jelzésű
karhatalmi szabályzat kiadása.
Honvédségi Közlöny, LXIX.évf. (1942) 17.sz. 175.p.

A Kormányzó Úr Ö Főméltóságának Budapesten, 1942. évi február 16-án 639./K.I.—1942. sz. alatt kelt legfelsőbb elhatározásával az új, A—15. jelzésű „Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára" azonnali hatállyal életbe lép. Az 1924. évi 2. sz. H.K.-ben 25.050/eln.—1923. sz. körrendelettel közzétett és a 2.256/eln.—1924. sz. körrendelettel kiadott A—15. jelzésű „Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára" c. szolgálati könyvet, valamint annak a 12.065/eln. 1.—1925. sz. körrendelettel kiadott 1.sz. pótlékát és az 1934. évi 7. sz. H. K.-ben 2.536/eln. l/a—1934. sz. körrendelettel közzétett és 4.023/eln. — 1934. sz. körrendelettel kiadott 2. sz. pótlékát hatályon kívül helyezem. Az új szabályzatot külön elosztó szerint kiadtam.

Budapest, 1942. évi április hó 9-én.

A-I5. szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a Magyar Királyi Honvédség számára.
Budapest, 1942, Athenaeum. 104 p.

Bevezetés

Katonai karhatalomnak nevezzük mindazokat a honvédségi alakulatokat, amelyeket e szabályzatban meghatározott módozatok szerint az egész ország, vagy valamely részének közbiztonsága vagy az állam más életszükségleteinek biztosítása érdekében, továbbá a közhatóságok támogatására kirendeltek.

Tágabb értelemben karhatalmi szolgálat *az elemi* csapásoknál érvényesülő karhatalmi segélynyújtás is.

A karhatalmi szolgálat a karhatalmi készültség (riadó) elrendelésével, vagy a karhatalom kirendelésével kezdődik és a karhatalom bevonulásával, vagy a készültség végleges beszüntetésével ér véget.

Az utasítás szövegében »közigazgatási hatóság« vagy »közigazgatási tisztviselő« alatt — karhatalmi szempontból — a közigazgatás bármely ágának hatóságait és tisztviselőit, tehát a m. kir. rendőrség hatóságait és tisztviselőit is, továbbá a csapatállományú csendőrtiszteket is kell érteni.

Különleges esetben mindenütt, ahol az utasítás hadtest-parancsnokságot említ, az elvonult hadtestparancsnokság helyett honvéd kerületi parancsnokságot kell érteni.

Mindenütt, ahol az utasítás állomásparancsnokságot említ, Budapesten a városparancsnokságot kell érteni.

E szabályzat határozványait a honvédség minden »A« állománycsoportbeli tisztje köteles behatóan, tanulmányozni. Egyéb havidíjasokkal megfelelő mérvben kell ismertetni, a legénységet pedig megfelelő oktatásban kell részesíteni.

I. FEJEZET.
A karhatalmi szolgálatról általában.

1. §
Általános határozványok.

A katonai karhatalom feladata a polgári hatóságokat törvényes feladataik végrehajtásában, különösen pedig az állami és társadalmi rend és a közbiztonság fenntartására, vagy helyreállítására irányuló munkájukban támogatni, továbbá országos jelentőségű (pl. ipari, közlekedési stb.) üzemek működését, valamint a honvédelmi szolgáltatásokat biztosítani olyan esetekben, amikor a polgári hatóságok rendelkezése alá tartozó rendészeti alakulatok erre a célra nem elegendők.

A honvéd alakulatok felkészültsége érdekében y közigazgatási hatóságok kötelesek idejekorán az érdekelt honvéd hadtestparancsnokságokat és az érdekelt honvéd helyi hatóságokat (állomás-, város-, stb. parancsnokságokat) megfelelően tájékoztatni azokról a közéleti jelenségekről s azokról a pol-

gári karhatalmi rendelkezésekről, melyekkel kapcsolatban honvéd csapatok karhatalmi közreműködése válhatik szükségessé.

Emellett azonban, különösen rendkívüli viszonyok között szükséges és a katonai parancsnokságok és honvéd helyi hatóságok feladata, hogy a Sz. Sz. I. Rész 42. §-ában előírt kötelességeik teljesítése céljából a közéletet kellő figyelemmel kísérjék.

A katonai karhatalom kirendelése alkalmával. szem előtt kell tartani egyfelől azt, hogy ott is, ahol nagyobb méretű törvényellenes cselekmények bekövetkeztétől, vagy zavargások kitörésétől kell tartani, a törvényes rend fenntartását megfelelő erejű karhatalom megjelenése fegyveres; erőszak alkalmazása nélkül is rendszerint biztosíthatja, másfelől azt, hogy a kívánt eredmény elérését nem annyira a karhatalom nagysága, mint inkább a gyorsan megjelenő együtt tartott katonai karhatalmi erők határozott és ha szükséges kíméletlen fellépése, valamint a parancsnoknak felelősségtől vissza nem riadó elszántsága teszi lehetővé.

Túlerős karhatalom alkalmazása, vagy pedig karhatalmi osztagnak megjelenése ott, ahol ezt a helyzet nem kívánja meg, az indokolatlan és elhamarkodott erőkifejtés látszatát keltheti.

2. §

Az igénybevétel alapelvei.

Katonai karhatalom igénybevétele rendszerint a közrend fenntartására hivatott közigazgatási (polgári) hatóság által történik.

A katonai karhatalom igénybevételénél a következő két eshetőséget kell megkülönböztetni:

A) A katonai karhatalom kirendelésének szüksége előrelátható, vagy a késedelemből veszély nem származik.

B) A késedelem veszéllyel jár, vagy a katonai karhatalom kirendelésének szüksége hirtelen áll be.

Mindkét esetben az alábbiakban felsorolt polgári hatóságok és hatósági szervek (az *A)* alatti esetben elöljáró hatóságaik útján) az 5. §-ban megjelölt parancsnokokhoz (közegekhez) fordulhatnak.

A katonai karhatalom igénylésére jogosítva vannak :

a) a m. kir. miniszterek és kormánybiztosok,

b) a kir. főügyészségek és ügyészségek vezetői (elnökei) és helyetteseik,

c) a kir. törvényszékek elnökei és helyetteseik,

d) a kir. járásbíróságok, vezetői (elnökei) és helyetteseik,

e) a kir. törvényszékek vizsgálóbírái vagy azoknak hivatalosan eljáró helyettesei, a járásbíróságoknak nyomozást vagy vizsgálatot teljesítő bírái, valamint a kir. ügyészségnek nyomozást teljesítő tagjai,

f) az országos fegyintézetek, kerületi börtönök, közvetítő intézetek és gyűjtőfogházak igazgatói vagy helyetteseik,

g) a honvédelemről szóló 1939 : II. t.-c. 142. §-ának *d)* pontjában említett kormánybiztosok,

h) az alispánok vagy helyetteseik,

i) a polgármesterek vagy helyetteseik,

j) a főszolgabírák vagy az őket helyettesítő szolgabírák,

k) a községi bírák vagy helyetteseik együttesen a községi jegyzőkkel, vagy körjegyzőkkel,

l) a csendőrparancsnokok, valamint szükség esetében bármely szolgálatban álló csendőrtiszt vagy csendőr is,

m) a m. kir. rendőrség budapesti főkapitánya vagy helyettese, a m. kir. rendőrség vidéki főkapitánya vagy helyettese, a m. kir. rendőrség körzeti szemlélői, a m. kir. rendőrség kapitányságainak, határvidéki- és révkapitányságainak, vezetői és helyetteseik, a m. kir. rendőrség kirendeltségeinek, határvidéki-, határszéli- és révkirendeltségeinek vezetői és helyetteseik, a m. kir. rendőrség révőrségeinek vezetői (parancsnokai), a m. kir. rendőrségnek a rendőrség hatásköri területén kívül működő szerveinek (kiegészítő toloncház, internálótábor, tanosztály) vezetői (parancsnokai) és helyetteseik,

n) az 1876: XIV. t.-c. (közegészség- ügyi törvény) 168. §-a alapján és az 1928: XIX. t.-c. (állategészségügyi törvény) alapján kiküldött, kormánybiztosok, valamint az 1885: XXIII. t.-c. 153. §-a alapján árvizek alkalmával kiküldött miniszteri biztosok,

o) a m. kir. postavezérigazgatóság és a postaigazgatóságok, valamint a vidéki kincstári postahivatalok vezetői vagy helyetteseik,

p) a m. kir. pénzügyigazgatóságok vezetői és helyetteseik, a m. kir. központi vámigazgatóság vezetője és helyettese, valamint a m. kir. pénzügyigazgatóságok kebelében működő pénzügyőri előadók,

q) a m. kir. adófelügyelőségek vezetői, a m. kir. adóhivatalok főnökei, a m. kir. vámhivatalok vezetői és a pénzügyőri biztosi kerületek vezetői,

r) az országos közintézetek, műgyűjtemények és múzeumok igazgatói vagy helyetteseik,

s) a dohánygyárak igazgatói és helyetteseik,

t) az államvasutak és magánvasutak igazgatói és helyetteseik, az államvasutak üzletvezetői vagy helyetteseik és a IV. fejezetben tárgyalt esetekben *a* vasúti forgalmi főnökségek, vasúti vonalfőnökségek, főműhely- és műhelyfőnökségek, vasúti állomásfőnökök, fűtőházfőnökök és osztálymérnökök,

u) a bányakapitányságok vezetői vagy helyetteseik,

v) a hadiüzemi személyzeti parancsnokok,

x) az államépítészeti hivatalok vezetői és a vízi társulatok igazgatóságai, de csak a 22. és 23. §-ban megjelölt esetekben.

Karhatalom igénylésére azonkívül minden honvéd alakulat (parancsnokság, csapat, intézet, hatóság, szerv) jogosult.

Az országgyűlési képviselőválasztásokhoz szükséges karhatalom igénybevételére még a 9. §. *a)* pontja, — a hadi-üzemekké nyilvánított ipartelepek, gyárak stb. működésének biztosítására kirendelt karhatalom magatartására vonatkozóan a 10. §. — az elemi csapásoknál való segélynyújtáshoz a kiterjedtebb igénybevételre pedig a IV. fejezet külön határozványai is irányadók.

Ha rendkívüli viszonyok a törvényes közigazgatási hatóságok működését teljesen akadályozzák és a felettes hatóság rendelkezései sem kérhetők ki, akkor a honvéd állomás-parancsnokok és a magasabb honvéd parancsnokok a Sz. Sz. I. Részben megjelölt kötelességeik értelmében kivételesen saját belátásuk szerint idejekorán oly rendszabályokat alkalmazzanak, melyek a törvényes rend és közbiztonság helyreállítása

végett a fegyveres erőhatalommal való határozott fellépést lehetővé teszik.

Ez a rendelkezés azonban csalás altkor alkalmazható, ha a közhatóságokat és közhatósági személyeket a rendestől eltérő viszonyok a szabad intézkedésben és személyes szabadságukban is akadályozzák, így nem juthatnak abba a helyzetbe, hogy a kívánt rendszabályokat megtehessék.

Ha a karhatalom alkalmazása az utóbbiak alapján történt, arra kell törekedni, hogy a törvényes közigazgatási hatóságok működésüket minél előbb folytathassák. A karhatalom további működését a közhatóságok hivatott vezetőivel — a 6. §-ban foglaltak szerint — egyetértve kell kifejteni.

3. §.

Karhatalmi intézkedések megszüntetése.

Az 1. §-ban körülírt feladatok teljesítése, valamint a rend és biztonság állandó fenntartása a közigazgatási (közbiztonsági) hatóságok kötelessége, ennélfogva a katonai karhatalmi alakulatokat részben, vagy teljesen be kell vonni, mihelyt a jelzett feladatok teljesítésére a rendelkezésre álló közbiztonsági alakulatok elegendők.

A karhatalom bevonulása a karhatalmi parancsnoknak az illetékes polgári közigazgatási hatósággal egyetértően tett javaslata alapján (kivétel az országgyűlési képviselőválasztáshoz kirendelt karhatalom) csakis annak a honvéd parancsnokságnak (hatóságnak vagy honvédségi szervnek) utasítására történhetik, amely azt kirendelte, vagy a kirendelést jóváhagyta. Az illetékes honvéd parancsnokság (hatóság vagy honvédségi szerv) a kirendelést kérő közigazgatási hatósággal egyetértve intézkedik.

Ha a katonai karhatalmat a honvéd parancsnok saját kezdeményezéséből (2. §.) alkalmazta, az erre vonatkozó rendelkezés csak akkor szüntethető meg, ha a rend helyreállítására tett intézkedések eredményesek voltak és a helyzetben oly változás állott be, hogy a közigazgatási hatóságok tekintélye és közegeik működése révén is a törvényes állapot helyreállta várható. Az illetékes honvéd parancsnok a karhatalmat ez esetben is csak az illetékes polgári közigazgatási hatósággal egyetértőleg vonultathatja be.

Az országgyűlési képviselőválasztáshoz kirendelt karhatalom (9. §.) a választás befejeztével — a választási bizottság elnökének vagy helyettesének előzetes megkérdezése után és amennyiben a karhatalom további alkalmazását az illetékes közigazgatási hatóság sem tartja szükségesnek minden további katonai utasítás bevárása nélkül szállására, vagy állandó állomáshelyére bevonul.

Elemi csapásoknál segélynyújtó karhatalmat a veszély megszűntével, vagy a legsürgősebb munkálatok elvégzése után — az illetékes polgári szervvel egyetértőleg — a lehető legkisebb létszámra kell csökkenteni, vagy mielőbb be kell vonni.

Ha a honvéd parancsnokságok és a polgári hatóságok között a karhatalom bevonultatására vonatkozóan nézeteltérés mutatkoznék, a karhatalom mindaddig a helyszínen marad, míg a honvéd parancsnokságoknak a honvéd vezérkar főnöke útján tett felterjesztésére a honvédelmi miniszter a belügyminiszterrel és esetleg a szakminiszterekkel egyetértve nem határozott.

II. FEJEZET.

Katonai karhatalmak igénylése, kirendelése és alkalmazása.

1. §

A karhatalom igénylésének módja.

Minden karhatalmat — a legsürgősebb eseteket kivéve — írásban (géptávírón) kell igényelni és ebben a következő adatokat kell feltüntetni:

a) a karhatalom célját, az általános helyzetet, a már megtörtént vagy valószínűleg várható törvényellenességet, vagy rendkívüli körülményeket;

b) annak a hatósági személynek nevét és tartózkodási helyét, akivel a karhatalom parancsnoka a karhatalom alkalmazása céljából érintkezésbe lép;

c) az alkalmaztatás helyét, az igénybevétel előreláthatóidőtartamát és esetleg

d) annak megemlítését, vájjon a karhatalom alkalmazási helyének környékére katonai kikülönítések *szükséges*ek-e.

Postai távirat, rádió vagy távbeszélő útján küldött megkereséseket a visszaélések elkerülése végett lehetőleg mellőzni kell. Ha ez mégsem volt elkerülhető, az igénylés teljesítése

előtt annak valódisága felől minden kétséget kizáró módon meg kell győződni, a rendes írásbeli (géptávíró) megkeresést pedig utólag meg kell küldeni.

Az *aj* és *d)* alatti adatok pontos közlésének célja az, hogy a karhatalmak kirendelésére hivatott katonai parancsnokságok, melyeknek kötelessége a karhatalmak erejét és összetételét meghatározni, a helyi viszonyoknak tényleg megfelelő erőket rendelhessenek ki.

A karhatalom kirendelésére hivatott parancsnok a kirendelés előtt részletesebb felvilágosításokat is kívánhat, ha a késedelemből veszély nem származik s ha a kirendelés sikere ezáltal nem válik kétségessé (Lásd 1. §.). A részletes felvi-lágosítás kérésének azonban nem lehet célja a karhatalmi igénylés szükségességének mérlegelése.

5.§

A katonai karhatalom kirendelésére jogosult parancsnokságok, hatóságok és személyek.

1. Helyőrségen belül akár sürgős esetekben, akár ha a karhatalom kirendelése előre látható, a karhatalmi utasítás rendelkezései keretében a karhatalom kirendelésére az ille-tékes állomás-parancsnok jogosult a 2. §-ban felsorolt hatóságok és hatósági közegek stb. igénylései alapján.

2. Helyőrségen kívül, de az egyes hadtestek területén belül a karhatalom kirendelésére minden körülmények között a területileg illetékes hadtestparancsnok jogosult.

3. Nagyobb karhatalmi erőknek különböző hadtestek területeire való összevonására, vagy egyes hadtesteknek más hadtest karhatalmi erőivel való *megerősítésére* a honvédel-mi miniszter irányelvei alapján a honvéd vezérkar főnöke intézkedik.

4. A honvédelmi miniszter a karhatalmi alakulatokkal csak anyagi vonatkozásban intézkedik és politikai vonalon biztosítja az együttműködést és összhangot a katonai vezetés és az érdekelt miniszterek között.

Az 1. és 2. pontban említett esetekben a karhatalom kirendelését az állomásparancsnokok vagy hadtestparancsnokok kötelesek jelenteni a honvéd vezérkar főnökének, ki azt a hon-

védelmi miniszternek tudomására hozza. Az állomás-parancsnokok jelentéseiket szolgálati úton terjesztik, élő.

Ha a késedelem különös veszéllyel jár és a karhatalmi kirendelés szükségessége hirtelen áll be, az állomásparancsnok kivételesen szolgálati körletén kívül eső helyre is kirendelhet karhatalmat, ha ezzel a helyőrség aggasztóan nem gyengül és ha ahhoz a felsőbb parancsnokságától függő külön menetintézkedések nem szükségesek.

Sürgős esetekben, ha az igénylő hatóság (csendőrség) vagy hatósági személy nyomatékos indokokat hoz fel, a csapat (laktanya-, szállás-) parancsnoknak, továbbá a helyőrségi-, vagy a laktanya (tábor-, szállás-) ügyeletes tisztnek is jogában áll saját felelősségére az alárendelt kötelékek, vagy készültségek állományából a helyőrségen belüli alkalmazásra karhatalmat kirendelni.

Az előző bekezdésben felsorolt katonai parancsnokok (közegek) saját kezdeményezésükből rendes viszonyok között katonai karhatalmat nem rendelhetnek ki. A kivételeket a IV. fejezet sorolja fel.

Ha az állomásparancsnok vagy a kirendelt katonai karhatalmi parancsnok megállapítása szerint a helyőrség csapatai vagy az alkalmazási helyre beérkezett csapatok karhatalmi célokra nem elegendők és a katonai szempontok azok megerősítését teszik szükségessé, az erre vonatkozó javaslatokat a honvéd hadtestparancsnoksághoz kell előterjeszteni. Az igénylés megtörténtéről a karhatalmat igénylő hatóságot és az illetékes közbiztonsági szerveket is haladéktalanul értesíteni kell.

6. §.

A karhatalom magatartása.

a) Általában.

A katonai karhatalom feladata, hogy a közhatóságokat és közegeiket oltalmazza és rendelkezéseiknek a szükséges nyomatékot megadja. A katonai karhatalom a közhatóságok és közegei hivatalos ügyködésében csak akkor vesz részt, ha mozgalmak a közhatóságok működését zavarják.

A karhatalom, ha már működése kezdetén határozottan és tervszerűen lép fel, többnyire fegyverhasználat nélkül is biztosíthatja a feladat sikeres megoldását.

Fegyvert csalt a 7. §-ban megjelölt esetekben szabad használni.

A karhatalom tanúsítson következetes magatartást és attól kényszerítő ok nélkül ne térjen el, mert kiadott rendelkezések megváltoztatása különösen, ha az a döntő pillanatban történik, az erélytelenség látszatát kelti és a karhatalom működésének sikerét veszélyezteti.

Közbiztonsági feladatok teljesítése általában a közbiztonsági alakulatok (személyek) kötelessége. Karhatalmi alakulatok, vagy azok tagjai közvetlen rendőri vagy közbiztonsági végrehajtó szolgálatra csak ott alkalmazhatók, ahol a közbiztonsági szerveit (rendőrség, csendőrség) nem elegendők. Ily esetekben a karhatalmi csapatok minden egyes csoportjához lehetőleg közigazgatási tisztviselőt, vagy közbiztonsági közeget kell beosztani.

Ezeket a személyeket, ha egyenruhájukról fel nem ismerhetők, megfelelő feliratú, nemzeti színű karszalaggal és írásbeli igazolvánnyal kell ellátni.

b) A katonai karhatalom viszonya a hatóságokhoz és a közbiztonsági alakulatokhoz.

A karhatalmi alakulatokkal közvetlenül csakis azok parancsnoka intézkedhetik.

A karhatalom parancsnoka az illetékes közigazgatási hatósággal (kirendelt hatósági személlyel vagy közegeivel, csendőrséggel) állandóan maradjon érintkezésben.

A közigazgatási hatóságnak (kirendelt közegnek) kötelessége a karhatalom parancsnokát a karhatalom alkalmazásakor az arra okot szolgáltató körülményekről, a tényállásról és általában az egész helyzetről, úgyszintén a későbbi fontos változásokról és eseményekről állandóan tájékoztatni.

A karhatalom parancsnokának pedig a kijelölt hivatalos személyt vagy közeget [4. § b)] *az* igénybevétel alkalmával megjelölt vagy a karhatalmi működés közben felmerülő cél elérésében hathatósan támogatnia kell.

A csapatokhoz kirendelt közigazgatási tisztviselőnek — ha kívánja. — katonai fedezetet kell adni.

Ha a honvédség csapatai közbiztonsági alakulatokkal együttesen teljesítenek karhatalmi szolgálatot, a karhatalom parancsnoka az ily alakulatokkal egyetértésben jár el, de azok felett — amíg elrendelve nincs a karhatalmak egységes vezetése – nem rendelkezhetik. Hasonlóképpen a közbiztonsági alakulatok parancsnokai a karhatalom csapatait nem befolyásolhatják. A karhatalom parancsnoka egyes kikülönített karhatalmi egységeket megfelelő rendfokozatú csendőrtiszt, vagy tiszthelyettes parancsnoksága alá helyezhet.

c) Katonai szempontok.

A katonai eljárások megválasztása, valamint a karhatalom mikénti alkalmazására vonatkozó minden intézkedés kizárólag a katonai parancsnok hatáskörébe tartozik. Ebbe a polgári közigazgatási és közbiztonsági hatóságoknak beleszólásuk nincsen.

A parancsnok óvakodjék a félrendszabályoktól, fontolja meg nyugalommal az adott helyzetet, határozza el magát bizonyos eljárásra és hajtsa végre elhatározását eréllyel és kitartással.

Ha fegyvert kell használni, a parancsnok minden befolyástól mentesen, csak a saját felelőssége tudatában cselekedjék.

Ha az alkalmazás nyílt lázadó mozgalom elfojtására irányul, a parancsnok intézkedéseit tisztán katonai szempontból s teljesen önállóan tegye meg. Ha bárminő befolyásnak enged is, ez őt a felelősség alól nem mentesíti.

Erély, mely ha kell, a kíméletlenségig fokozható, mindig célra vezet, míg a habozás és a felelősségtől való félelem a kudarc forrása.

7. §.
Fegyverhasználat.

A fegyver használatát — amikor csak lehetséges — a rend helyreállítására irányuló békés felszólítás előzze meg.

Ha a támadó vagy romboló szándékot még el nem áruló tömeg szétoszlatása a néptömegre befolyással bíró jelenlevő egyéneit felkérése útján lehetségesnek látszik, ezt meg kell kísérelni.

Közvetlenül a fegyverhasználatot megelőzőleg a közigazgatási tisztviselő (4. §. *b)* pont és 6. §.) — annak távollétében pedig a karhatalom parancsnoka lehetőleg a figyelmet felhívó alkalmas figyelmeztető jel elhangzása után — azokat, akik ellen a karhatalom fellép, a törvény nevében hangos szóval szólítsa fel békés szétoszlásra, esetleg az ellenszegülés abbahagyására azzal a figyelmeztetéssel, hogy engedetlenség esetében a karhatalom azonnal fegyvert fog használni. Ha a körülmények megengedik, e felhívást még kétszer ismételni kell. E felhívás lehetőleg a nép anyanyelvén történjék.

Ha a figyelmeztetés eredménytelen maradt, a közigazgatási hatóság jelenlévő képviselője a karhatalom parancsnokát felhívja (felkéri), hogy a törvénynek erővel szerezzen foganatot.

A fegyverhasználatnak következő esetekben van helye:

a) zavargások és lázongó mozgalmak alkalmával, valamint a személy, közvagyon, közintézmény és a magántulajdon biztonsága ellen tömegesen elkövetett erőszakos cselekmények esetében az arra felhatalmazott közigazgatási tisztviselő határozott és indokolt felhívására akkor, ha a megelőző felhívások a törvényes állapot helyreállítására eredménytelenek maradtak és ily közbelépés szükséges voltáról a karhatalom parancsnoka is meg van győződve,

b) ha a csapatot vagy annak egyes tagjait tettlegesen bántalmazzák vagy éppen fegyverrel támadják meg, vagy ha a túlerőben lévő tömeg láthatólag támadó szándékkal nyomul a csapat ellen s tartani lehet attól, hogy ezzel a csapat működőképességét akadályozza.

A *b)* pont alatt említett esetben, valamint ha a karhatalmi csapatnál (csapatrésznél) közigazgatási tisztviselő nincs jelen, a fegyverhasználat tekintetében a parancsnok önállóan határoz.

Az őrségek és járőrök fegyverhasználati jogát és kötelezettségét a Sz. Sz. I. R. 49. §. 452. pontja és 50. §-a szabályozza.

Fegyverhasználat előtt, ha lehetséges, kürtösökkel (trombitásokkal) háromszor egymásután megfelelő figyelmeztető (»tüzelni«) kürt jelet (trombitajelet) kell fúvatni.

Ha kürtös (trombitás) nincs, egy-két világító rakéta (világító töltény) fellövésével kell a fegyverhasználat kezdetét jelezni.

A tömegek felvonulásával és a tömegzavargásokkal rendesen együtt járó kiabálás, fütyülés, valamint egyes kihívások ne ragadtassák a csapatot a fegyver használatára mindaddig, amíg az ily magatartásnak a csapatra nézve káros következményei nem lehetnek.

Ha azonban a fegyverhasználat szükségessége beállott, akkor a tömeg (csoportosulás) teljes szétosztását, illetőleg a rendzavarok feltétlen megadását kell követelni és semmi szín alatt sem szabad megegyezést kötni vagy bármely alkudozásba bocsátkozni.

A parancsnoknak a körülmények figyelembe vételével alaposan meg kell fontolni, hogy megelégedhetik-e az utca, vagy tér (terület) egyszerű kiürítésével és a felbujtók és a rendzavarok elfogásával vagy pedig a szétugrasztottakat üldöznie is kell.

Lázongó néptömeg szétszórására, miután az utca, vagy tér (terület) kiürítésére tett felszólítás eredménytelen maradt, ha a körülmények engedik és célszerűnek mutatkozik, a gyalogság először egy tüzelésre kész osztag oltalma alatt szuronnyal támadjon, miközben a fegyvertelen nőket, gyermekeket és aggokat lehetőleg kímélni kell (Tüzelésre kész osztagul elsősorban gp-t, vagy gsz-t, ezek hiányában pu. rajokat [félrajokat] kell kijelölni. Ezek elhelyezése [ház, ablak, erkély, tető stb.] az átlövést a szuronnyal támadók felett biztosítsa. Holttereket, melyek az ily magasan elhelyezett tűzoltalmat nyújtó osztagok vagy tűzgépek alatt természetszerűleg keletkezhetnek, minden esetben a tűzoltalmat nyújtó osztagoknak, vagy tűzgépeknek a holttereket kölcsönösen, pásztázó elhelyezésével kell kiküszöbölni altként, hogy egymást a tüzeléssel ne veszélyeztessék.)

Ha a szuronytámadás nem elégséges, vagy nem lehetséges, ha a csapatra lövöldöznek, vagy ha a csapat másként kényszerül önvédelemre, lőfegyvert kell használni, mely alkalommal sohasem szabad vaktölténnyel, vagy a levegőbe lőni.

Ha páncélgépkocsi áll rendelkezésre, az szorosan a szuronytámadásra kijelölt osztag előtt haladjon és a tűzoltalmat is a páncélgépkocsi nyújtsa.

Helységeknek vagy helységrészeknek esetleges rajtaütésszerű lövését is el lehet rendelni, ha ez elkerülhetetlennek látszik.

8. §.

Elfogatások

Zavargások leküzdésénél fontos, hogy a tömegmozgalom vezetői kézre kerüljenek. Ezért ezeket kell elsősorban letartóztatni, vagy a fegyverhasználatot elsősorban ezek ellen kell irányítani.

Az elfogásokat rendszerint közbiztonsági közegek végzik. Ehhez részükre a szükséghez képest segítséget kell adni. *Hadiüzemekben* — ha az alkalmazottak *katonai vezetés alatt állanak* — elfogást mindenkor csak a honvédség és csendőrség tagjai hajthatnak végre.

Ha az elfogást katonai egyéneknek kell végrehajtani, e célra erélyes tisztesekből és erőteljes elszánt emberekből alakított járőröket kell kikülöníteni, amelyek elég erősek legyenek ahhoz, hogy feladatukat a tömeg ellenállásakor is végre tudják hajtani.

A járőrök a karhatalmi csapat előremozgása közben a legelöl levő osztagoktól oldalt haladjanak.

A járőrök parancsnokai az elfogás után az elfogottak személyleírását, az elfogás okát és körülményeit, valamint a nekik j alárendelt emberek neveit jegyezzék fel, hogy a későbbi hivatalos eljárás során felvilágosítást adhassanak és tanúskodhassanak.

A letartóztatott katonai személyeket a legközelebbi honvéd hatóságnak, az elfogott polgári személyeket pedig rövid jegyzőkönyvvel haladéktalanul át kell adni az illetékes rendőrkapitányságnak (kirendeltségnek) vagy a csendőrségnek.

Aki fegyveresen ellenáll, vagy elfogatása közben vagy után szökési kísérletet tesz és fenyegető rákiáltásra sem engedelmeskedik, az ellen fegyvert kell használni.

9. §

Rendelkezések az országgyűlési képviselő választások alkalmával kirendelt karhatalmak részére.

a) Az országgyűlési képviselőválasztások alkalmával szükséges karhatalmakat rendszerint a területileg illetékes

honvéd hadtestparancsnokságok rendelik ki egységes terv szerint, az illetékes hatóságtól beérkezett igénylések alapján.

Ha általános választásoknál egyes hadtestek csapatai megerősítésre szorulnak, vagy több hadtest csapatainak kölcsönös együttműködését kell szabályozni, erre a honvédelmi miniszter irányelvei alapján a honvéd vezérkar főnöke intézkedik.

A választások előkészítésénél előre nem látott s igen fontos, valamint oly kivételes esetekben, midőn katonai karhatalomnak hirtelen kell közbelépnie, az illetékes választási bizottsági elnökök (közigazgatási hatóságok) igénybejelentéseikkel kivételesen közvetlenül a helyben levő, vagy a legközelebbi honvéd állomásparancsnoksághoz is fordulhatnak, melyek az 5. §. vonatkozó rendelkezései szerint járnak el.

b) A választással járó tennivalókat a választókerületenként alakuló választási bizottság végzi. A szavazókörökben szavazatszedő küldöttségek működnek.

Alkalmaztatása tekintetében a karhatalom a választókerület székhelyén a választási bizottság elnökéhez van utalva. Ilyen helyeken a szavazatszedő küldöttségi elnökök csak a szavazóhelyiségekben és ezeknek közvetlen környékén gondoskodnak a csend és rend fenntartásáról. A választókerület székhelyén kívül a karhatalom a szavazókör egész területén a szavazatszedő küldöttség elnökéhez, ha pedig ugyanabban á községben vagy városban több szavazókör van, ahhoz a szavazatszedő küldöttségi elnökhöz van utalva, aki a választási bizottság elnökének kijelölése alapján a csend és rend fenntartására az illető község vagy város egész területén hivatott.

A karhatalom a választási bizottság elnökének és a szavazatszedő küldöttségi elnököknek nincsen alárendelve s kívánságaiknak csak a jelen szabályzatban megadott kereteken belül köteles eleget tenni.

A választási bizottsági és a szavazatszedő küldöttségi elnököknek a karhatalom parancsnokához való viszonyát a 6. §. szabályozza.

A választási bizottság elnökét a karhatalomra vonatkozó jogai gyakorlásában — de kizárólag csak esetről-esetre adott

felhatalmazás alapján — csakis a helyettes elnök vagy az illetékes rendőrhatóság törvényes képviselője helyettesítheti.

c) Elvül szolgáljon, hogy a választás zavartalan megtartása, valamint a választói jog befolyásolástól mentes gyakorlása biztosítva legyen.

d) A kirendelt karhatalom nem a közbiztonsági szakszolgálat, teljesítésére [6. §. *a)]* hivatott, hanem a közbiztonsági közegeknek, vagy a hatóságoknak a rend és közbiztonság fenntartására irányuló rendelkezéseihez a szükséges erőt zárt fellépéssel szolgáltatja.

A karhatalomnak valamelyik párt előnyét szolgáló, vagy hátrányát okozó alkalmazása sem a törvénnyel, sem a fegyveres erő hivatásával és tekintélyével össze *nem* egyeztethető.

A karhatalom részéről alkalmazott rendszabályok a túlságos szigor mellőzésével legyenek egyszerűek és a közlekedést szükségtelenül ne gátolják.

e) A karhatalmat kirendelő parancsnokságnak, vagy az érdekelt honvéd állomásparancsnokságoknak a választási bizottság elnökétől olyan helyzettervet kell beszerezniük, amely alapján a karhatalom alkalmazására vonatkozó részleteket megállapíthatják.

A helyzetterv tartalmazza a szavazás céljára kijelölt helyiségeknek, az odavezető és elzárandó utcáknak (utaknak, tereknek stb.) fekvését, a szavazatszedő küldöttségek elhelyezését, működési idejét, a kirendelt közbiztonsági szervek felállítási helyét, feladatát, erejét stb., továbbá azokat a helyeket, ahová járőröket kell kirendelni,

f) A szavazás céljára szolgáló helyiség és a szabad közlekedés biztosítására, továbbá útvonalak vagy terek elzárására stb. esetleg kikülönített karhatalmi részekhez mindig közigazgatási tisztviselő vagy közbiztonsági közeg beosztása szükséges. Ezek a rendfenntartás végrehajtó szolgálatát látják el és esetleges rendzavarások alkalmával a szükséges letartóztatásokat (elfogásokat) is végzik. A szavazás céljára szolgáló helyiségben és az odavezető útvonalon a közlekedés biztosítására elsősorban a közbiztonsági szervek hivatottak és csak ezek hiányában alkalmazhatók honvéd erők.

A közigazgatási tisztviselőknek, valamint a közbiztonsági alakulatok parancsnokainak névsorát a karhatalom parancsnoka a választást megelőző napon szerezze be s a kikülönített részekkel tudassa. A választás napján e személyeket, ha nincsenek egyenruhában, látható jelvénnyel kell ellátni.

10. §.

Karhatalmi szolgálat ellátása erőszakos munkaabbahagyás (sztrájk) esetén.

A) Hadiüzemekben.

Erőszakos munkaabbahagyás (sztrájk) veszélye esetén, ha a munkabeszüntetés honvédelmi érdekeket, vagy a polgári lakosság elsőrendű szükségleteinek kielégítését veszélyezteti, a hadiüzemi megbízott az üzemfenntartás érdekében táviratilag a hadtestparancsnokságnak javasolja az érintett hadiüzemi személyzet igénybevételét (visszatartását) honvédelmi munkára és katonai vezetés alá helyezését. A javaslatot röviden indokolni kell. A hadtestparancsnokságok — ha a javaslattal egyetértenek — azt géptávírón továbbítsák a honvédelmi miniszterhez (17./a. oszt.). Az igénybevétel (visszatartás) és katonai vezetés megszüntetésére a területileg illetékes hadtest-parancsnokság tegyen javaslatot a honvédelmi miniszterhez (17./a. oszt.).

Erőszakos munkaabbahagyás (sztrájk) esetén katonai vezetés alatt álló üzemekben stb. mindennemű intézkedés megtételére a kirendelt karhatalmi parancsnok jogosult. A karhatalmi parancsnoknak a katonai vezetés alatt álló személyzet a hadiüzemi személyzeti parancsnokkal együtt — ha az rangban nem idősebb — alá van rendelve. A karhatalmi parancsnoknál rangban idősebb hadiüzemi személyzeti parancsnok parancsnoklása a karhatalom működése alatt szünetel; a hadiüzemi személyzeti parancsnok ez idő alatt a hadiüzemet érintő kérdésekben a karhatalmi parancsnok tanácsadója.

Azt a katonai vezetés alatt álló személyt, aki a karhatalmi parancsnok rendelkezésének ellenszegül, utasítását nem teljesíti, vagy nem megfelelően teljesíti bűnvádi, vagy fegyelmi úton kell felelősségre vonni.

A karhatalmi parancsnok — ha szükségesnek tartja — javasolhatja a rögtönbíráskodás elrendelését.

A karhatalmi parancsnok működésének súlyát arra helyezze, hogy a munka folytonosságát fenntartsa és biztosítsa.

A termelő munka megindulásáig az üzem karbantartási munkálatait feltétlenül el kell végeztetnie. Ezért, ha a munkára kötelezettek kötelezettségüknek a kellő időben vagy a kellő mértékben nem tennének eleget és ezt a közigazgatási hatóság vagy a községi elöljáróság közreműködése útján sem lehet biztosítani, a karhatalmi parancsnok felelősség mellett a munkát vonakodás vagy ellenszegülés esetén kikényszerítheti.

A karhatalmi parancsnok az alkalmazottakkal bérkérdésekben és politikai ügyekben nem tárgyalhat. A legszükségesebb személyes érintkezés csak arra szorítkozhat, hogy a sztrájk indító okait megállapíthassa és a sztrájk kitörésében vagy fenntartásában főbűnösöket kiemelhesse. A karhatalom igénybevételére, kirendelésére, továbbá a karhatalmi szolgálat ellátásával kapcsolatos összes többi tennivalókra ebben az utasításban foglalt egyéb határozványok értelemszerűen itt is mértékadók,

B) Előkészületre kötelezett üzemekben.

Az A) fejezetben foglaltak értelemszerűen érvényesek az előkészületre kötelezett üzemekre, iparvállalatokra stb. is.

C) Közforgalmi (vasút, hajózás, posta, közúti közlekedési) vállalatoknál.

Az *A)* fejezet rendelkezései itt is értelemszerűen mértékadók.

Állami kezelésben levő ily vállalatok alkalmazottai — az esetben, ha közszolgálati alkalmazottakká minősülnek — önkényesen a munkát nem hagyhatják abba, szolgálati helyüket nem hagyhatják el, mert ezzel bűncselekményt követnek el és ellenük a vonatkozó törvényes rendelkezések teljes szigorával kell eljárni.

Ily vállalatoknál hadiüzemi megbízottak általában nem működnek. Vasúti, hajózási és közúti vállalatoknál ezek feladatát a Vkf. 7./k. osztálya, vagy a közlekedés vezetők (hajózási szállításvezetők) látják el. A m. kir. postánál ezek a teendők a Vkf. 7./ö. osztályra hárulnak.

A Vkf. 7./k. osztálynak, vagy a közlekedés vezetőknek (hajózási szállítás vezetőknek) továbbá a Vkf., 7./ö. Osztálynak hatáskörébe nem tartozó ily vállalatoknál a hadiüzemi megbízottak teendőinek, valamint az üzembiztosításra vonatkozó teendőknek végrehajtására általában a területileg illetékes közbiztonsági előadók hivatottak,

A vasútbiztosító, továbbá a hajózási, közúti és posta üzembiztosító őrségek alárendelésére vonatkozóan az előkészített őrutasítások tartalmaznak támpontokat. A karhatalom működési területén felállított ily őrségek a karhatalom parancsnokának is alá vannak rendelve.

III. FEJEZET,
Különös katonai rendelkezések.

11. §

Előkészületek fenyegető tömegmozgalmak esetére.

Felkelés, lázongás vágy forradalmi mozgalmak megelőzésére az összes honvéd- parancsnokságok és hatóságok a közigazgatási hatóságokkal együttműködve, már idejekorán oly intézkedéseket tegyenek, melyek egyfelől a honvédség erkölcsi és anyagi erőit megóvják, másfelől a csapatoknak a készülő mozgalom elfojtására a határozott fegyveres közbelépést bármikor lehetővé teszik.

Ha a közigazgatási (rendőri) hatóságok közléseiből, vagy a honvéd parancsnokság tudomására jutó törvényellenes cselekedetekből, vagy a közélet izgatott jelenségeiből zendülő vagy forradalmi mozgalom kifejlődésére lehet következtetni, a helyi viszonyokhoz képest az alábbi előkészítő intézkedéseket kell megtenni:

1. a) *A* katonai fegyelem fenntartására éberen kell ügyelni és az ennek előmozdítására szolgáló összes szolgálati rendelkezéseket, továbbá a fegyelmi fenyítő hatalmat a legszigorúbban kell alkalmazni.

Állandó oktatással, felvilágosítással és előadások rendezésével az ártalmas propaganda érvényesülését meg kell akadályozni.

Az esetleg életbeléptetett kivételes rendszabályokat és az érvénybe lépett rögtönítélő eljárást behatóan kell ismertetni s kellő szigorral végrehajtani;

b) a politikát a honvédség alakulataitól fokozottabb ellenőrzés alkalmazásával feltétlenül távol kell tartani;

c) a legénység ellenőrzését szigorúbban kell kezelni, izgató sajtótermékek, valamint ellenséges (lázító) propaganda terjesztését a legénység körében minden eszközzel meg kell akadályozni s a levelezést a szükséghez képest ellenőrzésnek kell alávetni;

d) a laktanyába való belépést a polgári egyéneknek csakis kellő igazoltatás és a laktanyaparancsnok írásbeli engedélye alapján, a katonai személyeknek pedig csak személyazonosságuk igazolása után szabad megengedni;

e) a csapatok érintkezését a lakossággal ellenőrizni kell, a legénység kijárását, nyilvános helyek (korcsmák stb.) látogatását pedig korlátozni kell vagy csak nagyobb csoportokban, megbízható tiszthelyettes (tisztes) vezetése alatt szabad megengedni, esetleg ideiglenesen egészen be kell szüntetni;

f) a csapatok ellátásának javítását és jólétének emelését minden rendelkezésre álló eszközzel elő kell segíteni. Ha a közforgalom fennakadásától kell tartani, járóművekről és elegendő élelmiszerkészletekről előre gondoskodni kell.

2. Harckészség emelésére szükséges intézkedések:

a) az elszórtan vagy egyenként elszállásolt csapatok összevonását mielőbb végre kell hajtani.

Nagyobb területről tervezett csapatösszevonásokat akként kell előkészíteni, hogy azokat a szükség beálltával gyorsan végre lehessen hajtani.

Ehhez szükséges vasúti és egyéb szállító eszközöknek és vonat jár műveknek kellő számban való biztosítása, vagy megszerzése iránt idejekorán kell intézkedni;

b) laktanyákat (szálláskörleteket), a parancsnokságok elhelyezési körletét, katonai vezetékes és vezeték nélküli híradóállomásokat, fontos katonai raktárakat stb. megrohanás ellen biztosítani kell;

c) a tisztek lakásait, ha szükséges, a csapatuk közvetlen közelében kell kijelölni. Az alosztályok napos tisztjeit a csapattal együtt vagy annak közelében kell elhelyezni;

d) a helyőrségi őr- és ügyeleti szolgálatot a tényleges viszonyoknak megfelelően kell átszervezni és altként elrendezni, hogy minden csapat a szálláskörletéhez legközelebb eső őrségeket maga állíthassa ki.

3. A riadóintézkedések kiegészítése és teljessé tétele:

a) az állami távíró és távbeszélő intézményeit, valamint á közlekedési szervek szakszerű támogatására elő kell készülni. Erre a célra a honvédelmi és a kereskedelmi miniszter által együttesen megállapított rendkívüli intézkedéseit lépnek érvénybe. A híradó és összekötő szolgálatnak a katonai műveletek alatti ellátására kiképzett személyzetét és tábori felszerelési anyagát készültségbe kell helyezni ;

b) a felderítő és tudósító szolgálatot a legkiterjedtebb mérvben meg kell szervezni. A helységben vagy a mozgalom által érintett területen közszolgálati alkalmazásban levő, valamint egyéb megbízható polgári elemek közreműködése a kellő óvatosság figyelembevételével igénybe vehető.

A hírszolgálatot lényegesen megkönnyíti, ha azt alkalmas katonai egyének minden különösebb jelvény nélkül, polgári ruhában végzik.

Ezt a szolgálatot a helyben levő m. kir. rendőrkapitánysággal (kirendeltséggel), vagy csendőr-parancsnoksággal egyetértve kell megszervezni és esetleg annak szakirányítása alá helyezni. (A hírszerzőknek hatósági közegekként nyíltan csak tetten kapás, vagy e minőségükben történt személyes megtámadtatásuk esetén szabad fellépniük);

c) a helyőrség megerősítésére oly előintézkedéseket kell tenni, hogy minden fegyveres ellenszegülés már csirájában elfojtható legyen.

A helyőrségben állomásozó csapatoknak vagy részeinek más vidékről származó csapatokkal való kicserélését meg kell fontolni;

d) a rendelkezésre álló csapatoknak részben vagy egészben a helységen belül vagy kívül való célszerű csoportosítására tervet kell kidolgozni, az egyes csoportok összeműködését a le-

hetőséghez képest előre meg kell állapítani s az egyes részekre eső feladatokat ki kell jelölni. A rendelkezésre álló gépjárműveket a karhatalmi erők készenlétbe helyezésére, gyors szállítására és eltolására a legmesszebbmenő módon fel kell használni; — az előgondoskodásokat már a riadóintézkedésben meg kell tenni. Ahol csak lehet, külön gépjárműves karhatalmi osztagokat (egységeket) kell szervezni;

e) mind a helységben, mind annak külterületén és a nagyobb tömegek tömörülésére alkalmas vidéki telepeken csapatportyázásokat kell elrendelni;

f) a főközlekedési és katonailag fontos pontok és tárgyak, különösen repülőterek,, fegyver-, lőszer- és robbanóanyag raktárak biztosításáról és védelméről, továbbá a vasúti állomások, a posta-, távíró- és a távbeszélő hivatalok, vízszolgáltatási és világítási művek, valamint egyéb fontos hadiüzemek és közintézmények biztonságáról gondoskodni kell, de az ily rendelkezésnek nem szabad az erők szétforgácsolására vezetni.

A magasabb parancsnokok, katonai hatóságok és elszigetelt őrségek és örök ellen intézhető rajtaütések ellen megfelelő óvóintézkedéseket kell tenni;

g) a csapatok anyagi szükségleteinek (mint lőszer, kézigránát, műszaki és világító anyag, élelem stb.) kellő időben való biztosításáról, használatra előkészítéséről és őrzéséről előre gondoskodni kell;

h) közlekedési eszközöket katonai célokra oly mértékben kell biztosítani, hogy a csapategységek eltolása (a műveletek alatti erőeltolások) és a szükségletek szállítása fennakadás nélkül keresztülvihető legyen ;

i) helyszínrajzokat és várostérképeket elegendő számban kell beszerezni s a kellő részletességű vázlatokat elő kell készíteni;

j) a közbiztonsági alakulatokkal adott esetben célszerűnek mutatkozó együttműködés szabályozása érdekében (6. §.) ezek felettes parancsnokságával (hatóságával) haladéktalanul érintkezésbe kell lépni.

4. Ha zavargás, felkelés, lázongás vagy forradalom közeli kitörésétől kell tartani, a helyőrség csapatainak készültségeit a szükséghez képest meg kell erősíteni, vagy a szigorú készültségi szolgálatot, esetleg az egész helyőrségnek, vagy egy részének együtt tartását kell elrendelni.

A csapatoknak a rendes viszonyoktól eltérő készültségi szolgálatra rendelése, valamint a csapatok esetleges együtt tartása a honvéd állomásparancsnok parancsára történik.
A szükséges rendszabályokat a Sz. Sz. I. Rész 43. §. tartal-mazza.

5. Csoportosulások megakadályozására és főútvonalak (terek) szabadon tartására páncéljárművek, ilyenek hiányában felfegyverzett gépkocsik időközönkénti alkalmazását szabályozni kell.

6. Ha nyílt lázadó mozgalom elfojtása a feladat s a 2. §.-ban említett rendkívüli viszonyok forognak fenn, — a szükséges intézkedéseket tisztán katonai szempontból kell megválasztani — előre gondoskodni kell az általános riadó esetén a lakosság magatartására nézve szükséges hirdetmény előkészítéséről.

A hirdetmény, melyet a karhatalom parancsnoka a közigazgatási (közbiztonsági) hatóságokkal egyetértve állít össze, a következőket ölelje fel: a rendkívüli viszonyok kihirdetésének módjait és érvényének tartamát, — mindazon rendészeti szabályokat, amelyeket a lakosságnak a riadó elrendelése után követnie kell, — a magán rádió, távíró- és távbeszélő forgalom beszüntetését, — a helységen belül és a helységből kivezető forgalom beszüntetését vagy korlátozását, — a nyilvános helyiségekre, továbbá a kereskedelmi és ipari telepekre érvényes szabályokat, — a forgalmi eszközök igénybevételét, — a helység lövetése esetén és a helységharc alatti magatartást (harc színhelyétől távoltartás, fedélnélküliek elhelyezkedése, sebesültek ellátása) és egyéb fontos katonai parancsokat, végül a rendkívüli viszonyok teljes vagy részleges megszüntetésére vonatkozó esetleges rendelkezéseket.

12. §.
A karhatalom ereje és összetétele.

Minden karhatalom olyan erős legyen, hogy feladatának sikeres megoldását, valamint a fegyveres erő becsületének megóvását minden körülmények között biztosítsa.

Gépkocsik alkalmazása a karhatalmi szolgálatban igen előnyös akár szállításra, akár harcra, ezért beállításukra törekedni kell. A gyors szállítás és az egységnek a helyszínen való

gyors megjelenése, megsokszorozza az alkalmazott erőt, másrészt pedig nagy erkölcsi hatást vált ki a tömegben.

A kirendelendő csapat összetételét és erejét az összes körülmények mérlegelése és megfontolása után a karhatalmat kirendelő honvéd parancsnokságok (parancsnok, közeg) állapítják meg.

Karhatalmi célokra elsősorban a gyors fegyvernem (lovasság kivételével) és a gyalogság, esetleg más fegyvernem, illetve csapatnem gyalogalakulatai jönnek tekintetbe. Lovasságot csak ezek hiányában, legutolsó sorban szabad karhatalmi célokra igénybe venni, figyelembe véve, hogy az zárt helységekben feladatának többnyire csak lóról-szállva tud megfelelni.

Városokban, — általában zárt helységekben — elsősorban gépesített (pc., gk., kp. stb.) alakulatok kerüljenek karhatalmi alkalmazásra.

Egyéb fegyvernemek (különösen tüzérség) kirendelése nagyobb csapategységeknél és kiterjedtebb mozgalmak esetén szükséges.

Műszaki és egyéb csapatok különleges felszereléseikkel akkor működnek közre, ha ezt a feladat természete megkívánja.

Nyílt lázadó-mozgalmak esetében célszerű vegyes fegyvernemből álló csapategységeket alkotni.

A karhatalmi célra kirendelt csapatok teljes állományukkal és helyőrségen kívül a szükséges vonattal vonulnak ki.

Erősebb karhatalmaknál a parancsnokkal megfelelő törzset kell kirendelni.

Minden karhatalomhoz lehetőleg orvost és egészségügyi személyzetet kell beosztani.

Egész csapattestek kivonulásakor a zászló és a zene az állomáshelyen visszamarad.

13.§

A parancsnok kiválasztása, vezetés, kikülönítések.

A karhatalom parancsnoka csak tiszt lehet.

a) A kirendelt karhatalom eredményes működését elsősorban parancsnoka biztosítja, ennélfogva a karhatalom parancsnokának kiválasztására különös gondot kell fordítani. Hason-

lóan, tekintettel kell lenni kikülönítéseknél is a tisztek egyéniségére.

Ha a karhatalmat különböző csapatokból állítjuk össze, az egységes parancsnokságot az egész felett a rendfokozat és rang szerint legmagasabb parancsnok veszi át és ezzel reá hárul a felelősség a karhatalom alkalmazásáért és a jelentések előterjesztéséért.

b) Ha a hadtest területén egy közös cél elérésére egyidejűleg több karhatalmat rendelnek ki, ezeket a tervszerű eljárás és az egységes vezetés biztosítása céljából a hadtestparancsnok intézkedése szerint egy parancsnok, esetleg törvényhatósági területenként egy-egy parancsnok parancsnoksága alatt kell egyesíteni.

A hadtest területén belül kirendelt csapatok felett a felsőbb vezetés a hadtestparancsnok kezében maradjon, akinek a zavargás által érintett égész területen uralkodó állapotokról mindig akként kell tájékozódást szereznie, hogy a karhatalmak esetleg szükséges megerősítését idejében előkészíthesse és elrendelhesse. *Ehhez képest* a hadtestparancsnok az egyes karhatalmi parancsnokok részéről közvetlenül beküldött jelentéseken kívül az illetékes közigazgatási (közbiztonsági) hatóságoktól beérkezett jelentéseket is kísérje figyelemmel.

Ahol az idő és egyéb körülmények megengedik, a hadtestparancsnok az illetékes közigazgatási hatóságokkal létrejött előzetes megegyezés alapján a követendő eljárásról s a katonailag szükséges rendszabályokról a karhatalmak parancsnokát személyesen tájékoztatja.

c) Ha rendzavarás megakadályozására és elfojtására a karhatalmi csapatok közbelépése kiterjedtebb területen válik szükségessé, azok legfelsőbb vezetésével a honvéd vezérkar főnöke rendszerint egy tábornokot bíz meg. Ily esetekben a karhatalmak egységes vezetésére, a parancsnokok részére szükséges általános utasítás megadására, valamint a közigazgatási eljárás és katonai műveletek között az összhang biztosítására és fenntartására *az* intézkedéseket a honvéd vezérkar főnöke, a honvédelmi és belügyminiszterrel egyetértve, vagy a minisztertanács elhatározása alapján teszi meg.

d) Elemi csapások alkalmával közreműködő különféle karhatalmak együttműködésére és a szakmunkák vezetésére a IV. fejezet külön határozványai is irányadók.

e) Kikülönítések.

A karhatalmakból alkalmazásuk helyének környékére különítmények csak akkor küldhetők ki, ha e mellett a karhatalom feladatának végrehajtására és a fegyver becsületének megóvására elég erős marad.

Kisebb karhatalmak tehát csapatrészeket csak kivételesen kedvező viszonyok között különíthetnek ki.

Fontos pontok és műtárgyait, valamint a saját kötelék biztosítását mindig a rendelkezésre álló erő figyelembevételével kell végezni.

Gyenge járőrök és különítmények alkalmazása mindig aggályos, mert ezeknek könnyen bekövetkezhető leküzdése a rendbontásra hajló tömeg vállalkozó kedvét fokozza. A csapatok felosztása tapasztalatlan parancsnokok vezetése alatt, vagy az egységes vezetést kizáró ritka vonalakban való felállítása, a katonai alapelvekbe ütközik és csak idő előtti indokolatlan, vagy tervszerűtlen fegyverhasználatra vezet.

Ha a kikülönítések el nem kerülhetők, erre a célra tetterős, kötelmeikben teljesen jártas honvéd- vagy csendőrtisztek, esetleg csendőr tiszthelyettesek (6. §. *b)* utolsó bekezdés) parancsnoksága alatt csakis *zárt* osztagokat szabad alkalmazni.

f) A karhatalom saját kezdeményezéséből vagy hivatalos megkeresés alapján csak akkor távozhat karhatalmi célból rendeltetési helyén kívül eső területre, ha a parancsnok kétségtelenül meggyőződött arról, hogy az eredeti alkalmazási helyén a karhatalomra már nincs szükség és ha sürgősség folytán az elöljáró parancsnokság utasításait már ki nem kérheti.

14. §

A karhatalom felszerelése, lőszerkíméret.

A karhatalom teljes menetöltözetben és teljes anyagi felszereléssel vonuljon ki. Az állandó helyőrségi állomáson belül alkalmazott karhatalom részére a megengedhető könnyítéseket a kirendelésre jogosult parancsnok rendeli el.

Minden csapat, mely állandó állomáshelyéről eltávozik, rendkívüli viszonyok között az állomás körletén belül is, a szabványos karhatalmi lőszert viszi magával. A karhatalmi lőszer kimérete az alábbi:

Gyalogságnál, gyors csapatoknál :

pu-ként	40
gsz-ként	1500
gp-ként	2500
pct-ként	60
av-ként	52
N.pu-ként	120
gv-ként	60
emberenként	2 kgr.
Tüzérségnél	
Puskánként	40
Könnyű ü-nél	
Lövegenként	12
Közepes ü-nél	
Lövegenként	8

A gp. karhatalmi lőszert gyalogságnál, gyors csapatoknál teljes kiméretben, a többi fegyvernemeknél 1000 darabot kell hevederezni. A többit rakaszokban kell tárolni.

A karhatalmi lőszert a laktanyákban kell tárolni.

Kizárólag segélynyújtásra szolgáló karhatalmaknál a puskalőszer kiméret leszállítása megengedhető.

Ha a rendelkezésre álló lőszerkészlet előreláthatólag nem elégséges, idejekorán való pótlásáról gondoskodni kell.

Segélynyújtásra kirendelt csapatok felszerelésére részleteiben még a IV. fejezet rendelkezései is irányadók.

15. §.

A karhatalom megnevezése.

A karhatalmat különféle alkalmaztatása szerint és az alkalmazási hely megnevezésével jelöljük meg.

Nagyobb helyőrségekben a csapat szervezetszerű megjelölése is szükséges. Egész vidékek karhatalmi parancsnoksága a parancsnok nevével is megjelölhető.

Pl: »Honvéd karhatalmi parancsnokság A-ban.«

»M. kir. 4. honvéd gyalogezred karhatalmi parancsnoksága B-ben.«

Pl: »Honvéd segélyosztag parancsnokság C-ben.«

»N. N. ezredes katonai karhatalmi parancsnoksága X-ben.«

16. §.

Jelentések a karhatalom kirendeléséről.

a) Valamely csapatkötelék (laktanya, szállás) parancsnoka, vagy laktanya-, tábor-, szállás- és helyőrségi ügyeletes tiszt által kirendelt karhatalomról az illető köteles a honvéd állomásparancsnokságnak és a helybeli közvetlen elöljáró parancsnokságnak azonnal jelentést tenni.

b) A honvéd állomásparancsnokság mind a fenti, mind a saját hatáskörben a helyőrség szolgálati körletén belül akár azon kívül eső területre kirendelt karhatalomról szóló jelenté-seit a honvéd hadtestparancsnokságnak küldi meg.

c) A hadtestparancsnokság az általa, valamint a fenti *a)* és *b)* pontokban felsorolt parancsnokságok (közegek) részéről kirendelt karhatalmakról minden esetben tegyen távirati jelentést a honvéd vezérkar főnökének, ki azt a honvédelmi miniszternek tudomására hozza.

d) Nagyobb tömegmozgalmak esetén, ha a vezetékes összeköttetés megszakad, a sürgősség szem előtt tartása mellett a jelentést rádióval, gépkocsival, repülőgéppel vagy berepült postagalambbal stb. kell felterjeszteni. Erre a célra elsősorban a karhatalmi rádióhálózatot kell felhasználni.

e) A kormányzó katonai irodájának teljesítendő jelentésekre a Sz. Sz. I. rész 365. pont rendelkezései irányadók.

f) Karhatalmak kirendeléséről szóló jelentésekbe mindig fel kell venni a helyzetet, a karhatalom parancsnokának nevét és rendfokozatát, az igénybevétel célját, az igénylő hatóság megnevezését, az alkalmaztatás helyét, az igénybevétel előrelátható időtartamát, a karhatalom erejét és összetételét és az útbaindítás idejét és módját.

17. §.

A karhatalom alárendeltsége.

a) A helyőrség szolgálati körletén belül kirendelt karhatalmak a honvéd állomásparancsnokság útján a honvéd hadtestparancsnokságnak vannak alárendelve.

b) A helyőrség szolgálati körletén kívül alkalmazott karhatalmak, közvetlenül a honvéd hadtestparancsnokságnak vannak alárendelve.

Ha a karhatalom működése közben egy másik állomásparancsnokság szolgálati körletébe érkezik, ennek útján van a honvéd hadtestparancsnokságnak alárendelve, feltéve, hogy a karhatalom parancsnoka az állomásparancsnoknál alacsonyabb rendfokozatú, vagy rangban fiatalabb,

c) Más honvéd hadtest területére érkező karhatalmak annak a hadtestparancsnokságnak vannak alárendelve, amelynek területén működnek.

d) Nagyobb karhatalmi erőknek különböző hadtestek területeire való összevonása esetén a 13. §. *c)* pontja szerint kijelölt tábornok az összevont karhatalmi erők parancsnoka, aki közvetlenül a honvéd vezérkar főnökének van alárendelve.

e) A honvéd hadtestparancsnokságok a karhatalmi szolgálat végrehajtása szempontjából *közvetlenül* a honvéd vezérkar főnökének vannak alárendelve.

18. §.

Jelentések a karhatalmi szolgálat tartama alatt és befejezése után.

A karhatalom parancsnoka a 17. §-ban megjelölt honvéd parancsnoksághoz (hatósághoz) és az egységes vezetéssel megbízott karhatalmi parancsnokhoz (13. §. c) jelenteni köteles:

a) az alkalmazási helyre érkezését, vagy ha a karhatalom az állandó helyőrségben lép alkalmazásba, a rendeltetési helyre megérkezést, mihelyt felállítását elfoglalta;

b) minden fegyverhasználatot vagy egyéb rendkívüli eseményt;

c) a karhatalomnak vagy részeinek az eredeti rendeltetési helytől kívül eső helyre áthelyezését;

d) a bevonulást és a karhatalmi működés egész lefolyását és eredményét.

Ha az alkalmazási helyen posta vagy távirda állomás (vagy géptávíró) nincsen, az *a)* alatti jelentésbe fel kell venni, hogy írásbeli vagy távirati utasításokat hova kell címezni.

Az alkalmazási helyre érkezés után az ott talált helyzetet és a tett intézkedéseket mielőbb be kell jelenteni.

A karhatalmi alakulat elöljáró parancsnokságához beküldendő jelentéshez a közigazgatási hatóságok vagy közegek esetleges írásbeli értesítéseit csatolni kell, illetőleg szóbeli felvilágosításaik lényeges tartalmát fel kell sorolni.

Hosszabb ideig tartó karhatalmi szolgálatban — ha külön rendelkezés nem történt — a helyzetjelentéseket naponként, vagy ha különös esemény nem fordul elő, hosszabb időközökben kell beküldeni.

A jelentéseket írásban, különösen sürgős esetekben főleg pedig az *a), b), c)* és d) alatti jelentéseket táviratban kell megtenni.

A helyőrség szolgálati körletén belül alkalmazott karhatalom a viszonyokhoz mérten küldönc vagy távbeszélő stb. útján is jelenthet.

Az állandó helyőrség szolgálati körletén belül az összes jelentéseket a honvéd állomásparancsnoksághoz kell intézni. A jelentések továbbításáról az állomásparancsnokság gondoskodik.

Más honvéd hadtest területén alkalmazott karhatalom parancsnoka a *d)* alatti jelentését a saját hdt. parancsnokságának is felterjeszteni köteles.

A hadtestparancsnokságok a honvéd vezérkar főnökének kötelesek jelentést tenni a kirendelt karhatalmak működéséről. A honvéd vezérkar főnöke ezeket a jelentéseket a honvédelmi miniszternek tudomására hozza.

A hadtestparancsnokságoknak jelentést kell küldeniük — közvetlenül — a hadsereg-parancsnokságnak, a honvéd vezérkar főnökének és a honvédelmi miniszternek, ha felkelésről, lázongásról vagy nagyobb katonai kihágásokról, nagyobb elemi csapásnál való segélynyújtásról, katonai személyekkel történt nagyobb szerencsétlenségről, fegyverhasználatról vagy egyéb fontos vagy rendkívüli eseményekről van szó.

19. §

A karhatalom elhelyezése és élelmezése.

A karhatalomként alkalmazott csapatok hiánytalan ellátása sikeres működésük lényeges feltétele. Ezért a katonai parancsnokoknak és a közigazgatási hatóságoknak egyaránt fontos kötelességük a karhatalom megfelelő elhelyezéséről és élelmezéséről gondoskodni.

A beszállásolásnál egyedül a katonai szempontok irányadók, melyek a karhatalmi csapatoknak messze szétszórt elhelyezését nem engedik meg

A helyi hatóságok a csapatokat lehetőleg egyesítve nagyobb épületekben helyezzék el, de iskolákat vagy más fontos közintézményeket lehetőleg ne vegyenek igénybe. A közbiztonság és rend helyreállítására vezényelt karhatalmaknak ezen felül a H. Sz.-ban a biztonsági szolgálatra és a tábori-rendőri szolgálatra megszabott rendelkezéseket is szem előtt kell tartaniuk.

Ha az alkalmazás honvéd állomásparancsnokság szolgálati körletében történik, az elhelyezésről és élelmezésről való gondoskodás ennek hatáskörébe tartozik.

Minden egyéb esetben a karhatalmat igénybevevő hatóság (hatósági személy vagy közeg) utasításai alapján a helyi önkormányzati hatóság kötelessége mind az elhelyezésről és a szükséghez képest az élelmezésről, mind arról is gondoskodni, hogy a karhatalmat megérkezésekor hatósági személy várja és a megtörtént előkészületről tájékoztassa.

Ha a csapatoknak alkalmazásuk helyére érkezéséig elhelyezésükről és élelmezésükről gondoskodás nem történt, a karhatalom parancsnoka forduljon e célból a beszállásolási törvény (1879 .: XXXVI. és 1895 : XXXIX. t.-c.) értelmében a községi elöljárósághoz (polgármesterhez).

Ha a csapat elhelyezését községekben vagy megyei városokban ily módon nem lehet kielégítően biztosítani, legsürgősebben, esetleg táviratilag az illetékes járási főszolgabíró vagy alispán közbenjárását kell igénybe venni.

Sürgős esetekben, ha a csapat állapota vagy az időjárás a karhatalom azonnali elhelyezését teszi szükségessé, a karhata-

lom parancsnoka a közigazgatási hatóság intézkedéséig az ideiglenes elhelyezést saját belátása szerint maga rendelheti el.

A beszállásolási törvényben nem szabályozott kényszerhelyzetben tett intézkedéseiért a karhatalom parancsnoka felelős és eljárását szükség esetén igazolni köteles.

Az élelmezésről akként kell gondoskodni, hogy a csapat mozgóképessége minden körülmények között biztosítva legyen.

A csapatok a karhatalmi alkalmaztatás tartama alatt a változatlan béke-élelmi illetmény élvezetében maradnak, az élelmezés továbbra is a közétkezési gazdálkodás keretében s a G-2. jelzésű Útmutatás és G-7. jelzésű Utasítás határozványai szerint történik.

Vezérelv legyen, hogy a csapatot a szükséges élelmi, termény- és anyagjárandósági cikkekkel feltétlenül természetben, katonai készletekből vagy pedig a honvédelmi igazgatás által biztosított beszerzési forrásokból lássuk el.

Előreláthatóan rövid ideig tartó alkalmaztatásnál a csapatokat szükségleteik biztosítása végett a saját vagy pedig a legközelebbi katonai alakulat közétkezési gazdálkodása által biztosított beszerzési forráshoz kell utalni, ilyen hiányában, vagy hosszabb tartamú alkalmaztatásnál az utánszállításról a hadtest-parancsnokságnak kell intézkednie.

Karhatalmak hosszabb tartamú kirendelésénél, ha az alkalmazás helye nem állandó honvéd helyőrségi állomás, vagy ott honvéd közétkezési gazdálkodási intézmény nincsen s az utánszállítás körülményes vagy hosszadalmas, az ellátást a területileg illetékes hadtestparancsnokság a közigazgatástól igényelje.

Pénzadományt elfogadni vagy akár a havidíjasoknak, akár a legénységnek megvendégelését eltűrni nem szabad.

20. §

A karhatalom irányítása.

Azok a parancsnokságok (hatóságok), amelyek karhatalmat külállomásra — a távolságra való tekintettel szállítóeszközök igénybevételével — rendelnek ki, a kirendelést tartalmazó parancsban a karhatalom irányítása felől is intézkedjenek.

Az irányítás módjára az *alkalmazási* helyre való beérkezés sürgőssége és a kitűzött feladat fontossága irányadó. A

vasúton, gépkocsin, hajón vagy egyéb szállítóeszközökkel való csapatszállítás a H. Sz. I. Rész 33.-36. §-ai, illetve a II. Rész 14.—17. §-ai szerint, — a vasúton vagy hajón való irányítás pedig az »Utasítás a katonai szállításról vasúton«, vagy az »Utasítás a katonai szállításról vízen« című szolgálati utasítások szerint történik.

Szükség vagy célszerűség esetén — ha akadályokba nem ütközik — a csapatokat gépkocsikon vagy egyéb járműveken kell szállítani. Ilyen esetben, ha a lövegek is szállíthatók (vontathatok) gépkocsival, gondoskodni kell, hogy a lövegek mozgathatósága az alkalmazás helyén rögtönzött eszközökkel biztosítva legyen, továbbá, hogy a gyaloglépcső a gépkocsin szállított lépcsövel mielőbb megbízhatóan egyesülhessen.

Hirtelen bekövetkezett elemi csapások esetében az a legfontosabb követelmény, hogy a segély- (mentő-) csapat a lehető leggyorsabban érjen rendeltetési helyére. Itt minden kicsinyességnek, szabályzatokhoz való alaki ragaszkodásnak és az anyagi felelősségtől való félelemnek meg kell szűnnie. Ha forgalmi akadályok folytán a közlekedés a legrövidebb útvonalon szünetel, várakozás helyett célszerűbb kerülő úton sietni a szerencsétlenség színhelyére.

Elvül szolgáljon, hogy a karhatalom lehetőleg ugyanazon módon vonuljon be, mint ahogyan útnak indult.

IV. FEJEZET
Katonai segélynyújtás elemi csapások alkalmával.

21. §.
Segélynyújtás általában.

Elemi csapások alkalmával minden segélynyújtás gyors és ki-elégítő legyen. Ily esetekben kicsinyes megfontolásoknak és a szabályzatokhoz való szószerinti ragaszkodásnak helye különösen nincs.

Már kezdetben nagyobb erőknek alkalmazása többnyire helyesebb, mint a kiküldött csapatoknak késlekedéssel járó utólagos megerősítése. E mellett azonban a tervezett intézkedésnek a reá fordított költséggel arányban kell állania és a kincstárt felesleges kiadásoktól meg kell óvni.

A kirendelésre hivatottak általános irányelvül tartsák szem előtt, hogy olyan esetektől eltekintve, amikor a honvédség és

intézményeinek érdekei vannak közvetlenül vagy közvetve veszélyeztetve, megfelelő erejű és összeállítású karhatalmat csakis az elkerülhetetlen szükség tartamára rendeljenek ki.

Elemi csapások által okozott károk végleges helyreállítására, maradandó védekezésül szolgáló munkákra, vagy egyéb állami és közérdekű munkára a honvédség csalt akkor alkalmazható, ha ily alkalmazás kiképzési szempontból is előnyös s ha a csapat egyéb viszonyai megengedik. Ilynemű állami vagy közérdekű munkák végzésére külön rendelkezéseit érvényesek.

Katonai segélynyújtásra csapatokat rendszerint a közigazgatási (közbiztonsági) hatóságnak, esetleg kivételesen —ha a közigazgatási hatóság megkeresése be nem várható — magánfelek indokolt igénylései, vagy a katonai parancsnokságok (hatóságok) kezdeményezése alapján is ki lehet rendelni.

A kirendelésre jogosultak az 5. §-ban megjelölt parancsnokságok, hatóságok és közegek az alábbi eltérésekkel:

1. a honvéd állomásparancsnokságok az esetben is, ha a helyőrség közeli környékére kell kivezénylést végrehajtani ;
2. csatlakozó hadtestterületek határain bekövetkezett eseménynél mindkét hadtestparancsnokság kölcsönös megegyezés szerint intézkedik;
3. nagyobb mérvű és hosszabb ideig tartó vezényléseket, továbbá a csapatoknak állandóbb jellegű munkákra, való alkalmazását a honvédelmi miniszter rendeli el;
4. sürgős esetekben, ha a késedelem veszéllyel jár, a bevezető intézkedéseket felsőbb hatóságok rendelkezésének beérkeztéig a legközelebbi katonai parancsnokság (hatóság) tegye meg.

A magánfelek részéről támasztott igénylésekről, úgyszintén a katonai részről kezdeményezett rendszabályokról, az illetékes közigazgatási (közbiztonsági) hatóságokat azonnal értesíteni kell.

A segélymunkálatokat rendszerint az érintett terület közigazgatási hatósága vezeti.

Szükség esetén az összes segítőműveleteket az illetékes miniszter és a honvédelmi miniszter között létrejött megállapodás alapján kirendelt miniszteri biztos vezeti.

Oly honvéd hadtest területén, ahol az elemi csapások gyakoriak, a katonai segélynyújtást minden eshetőségre elő kell készíteni és az előmunkálatot a veszély növekedésének megfelelően ki kell egészíteni.

Az előkészítéshez tartozik az előzetes megállapodás a közigazgatási, közbiztonsági hatóságokkal és közlekedési intézményekkel, a gyors érintkezésbe lépés a tűzjelző állomásokkal, folyammérnöki hivatalokkal, ármentesítő társulatokkal stb. valamint az esetleg szükséges riadó-gyakorlatok végzése is.

Segélyosztagok által elvégzendő feladatok

a) A segélyosztagok feladata — egyetértésben az e szolgálatokra hivatott szervekkel — általában a katona rendészeti, műszaki és egészségügyi szolgálat ellátása, majd a tudósítószolgálat bevezetése, a megszorultaknak és — külön megkeresésre — a nem katonai segélykülönítményeknek élelmezése, továbbá közreműködés az elszállításoknál.

Ide tartozik a hatóságoknak az egészség- ügyi törvények és rendeletek végrehajtásában — főképpen a fertőző vagy járványos betegségek elleni védekezésnél — nyújtott támogatás is.

b) A részletekre, valamint a kivitel sorrendjére az alábbi szempontok irányadók.

Életmentés és elsősegélynyújtás minden más ténykedésnél sürgősebb. Az állami javak és a köztulajdon megmentése másodsorban következik. Főleg biztonságba kell helyezni a közforgalmi közlekedési berendezéseket, különösen ezek gördülő anyagát, majd tudományos és művészi kincseket, valamint a hatóságok és hivatalok fontos okmányait és tárgyait (anyakönyvek, telekkönyvek, hivatalos kataszteri és telekkönyvi térképek, egyházi kegyszerek stb.), továbbá más közvagyont.

Csak ezután kerülhet sor a magántulajdon mentésére, lehetőleg a tulajdonos által kívánt sorrendben.

Ezekkel a ténykedésekkel egyidejűleg fel kell venni az összeköttetést az elöljáró katonai parancsnoksággal és az illetékes közigazgatási hatóságokkal, majd további szerencsétlenségek megelőzése céljából, továbbá odasereglő hívatlanok

távoltartása és a megmentett tulajdonnak őrizetbe vétele céljából a működési területet el kell zárni. Lopásokat meg kell akadályozni.

A mentési munkálatok után, vagy ha elegendő segéderő áll rendelkezésre, ezzel párhuzamosan az elemi csapás feltartóztatását és megszüntetését célzó munkálatokat kell elvegezni.

Az elemi csapásoktól sújtott vidék (hely) közlekedési és összeköttetési vonalainak szükségszerű üzembe helyezése érdekében intézkedni kell. Különösen fontos a távíró- és távbeszélővonalak leggyorsabb üzembehelyezése.

c) A további tennivalók: szerencsétlenül jártait üdítése; ivóvízről és élelmezésről gondoskodás, védelem az időjárás viszontagságai ellen (ruházat, takaró, szükségben férőhelyek), világításról gondoskodás stb.

A sújtott lakosság első megsegítése céljából ott, ahol szükséges és másféle segítség nem várható, a honvéd hadtestparancsnokságok a katonailag nélkülözhető készletet irányíttassák a helyszínre. Ugyancsak ők gondoskodnak a rendszeres élelmezési utánpótlásról, elsősorban kenyérről a segélycsapat, valamint az ínséget szenvedő lakosság részére. Végső szükség esetén a különleges élelmezési felszerelések és készletek (mozgókonyha, főzőláda, konzervek stb.) is igénybe vehetők. Ha a közigazgatási hatóság részéről megbízott tisztviselő nincs még a helyszínen, a katonai parancsnok a szükséges intézkedéseket átmenetileg a legjobb belátása szerint tegye meg. Törekedni kell azonban arra, hogy az illetékes hatóságok működésüket mielőbb megkezdhessék.

Segélyosztagok megalakítása.

A segélynyújtás megszervezése és eredményes végrehajtása érdekében a bekövetkezett eseményekről s azok terjedelméről kellő és tárgyilagos tájékozódás szükséges, amely célból a szükséges adatok sürgős beszerzésére minden eszközzel törekedni kell.

Nagyobb területekre kiterjedő elemi csapások alkalmával a segélynyújtást csoportosítani kell. A vezetés megkönnyítése végett minden területrészre megfelelő önálló osztagot kell kirendelni.

A segélyosztagok összeállítására és felszerelésére a III. Fejezet megfelelő rendelkezései értelemszerűén irányadók.

A segélynyújtás színhelyére érkező csapatok felett az egységes katonai vezetést a legmagasabb rendfokozatú (rangban legidősebb) „A" állománycsoportbeli tiszt, mint a »katonai segélycsapat parancsnoka« veszi át.

Különös szakképzettséget és műszaki ismereteket igénylő segélynyújtásnál a jelenlévő műszaki vagy egyéb szakalakulat legmagasabb rendfokozatú tisztjét kell a segélynyújtás műszaki vezetésével megbízni.

A *segélyosztagok mielőbbi* alkalmazásához s a munkálatok sorrendjének megállapításához szükséges gyors áttekintés megszerzése végett — a lehetőséghez és az elemi csapás által sújtott terület nagyságához képest — egy vagy több tisztet (gépkocsin, esetleg repülőgépen) szemrevételezésre előre el kell küldeni.

A segélyosztagok a kitűzött feladat mérvéhez képest önmagukban szerves egységet alkossanak. Rendszerint egész csapattesteket, osztályokat, vagy alosztályokat kell kirendelni. Ezek a szervezetszerű tagozásukat fenntartják. Ha különféle csapattestek részeit kell igénybe venni, ezeket is század- (szakasz-) erejű osztagokba kell egyesíteni.

Tiszteket a részletmunkák vezetésére nagyobb számban kell beosztani.

A honvéd állomásparancsnokságok kötelesek a szükséges számú járműveknek, fogatoknak, málhásállatoknak a vonatcsapattól, vagy a szerződött szállítótól, vagy a helyi hatóságok útján való kirendeléséről haladéktalanul gondoskodni.

A honvédség műszaki karhatalmi alakulatai árvízveszély esetén, a »Műszaki oktatás a műszaki csapatok számára« című utasítás 6. füzet 32. §-ában felsorolt felszereléssel vo-nulnak ki. Ettől eltérő felszerelés és anyag elvitelére szükség esetén a műszaki karhatalmat kirendelő parancsnok intézkedik.

Műszaki karhatalmak műszaki felszerelését és anyagát a csapatok gyakorló készletéből kell biztosítani. Egyéb nem gyakorló felszerelés esetleges igénybevételében a területileg illetékes hadtestparancsnok dönt. Az ilyen igénybevételt azonban a honvédelmi miniszternek haladéktalanul jelenteni kell.

Végrehajtási rendelkezések.

A katonai segélycsapat parancsnoka igyekezzék a segélymunkálatok polgári vezetőjével egyetértve, valamint a színhelyen levő legmagasabb rendfokozatú (rangban legidősebb) katonai szakközeg irányító javaslatait gondosan figyelembe véve mielőbb tervszerű mederbe terelni a segítő műveleteket.

Mindaddig, amíg a közigazgatási hatóságok kiküldöttje, vagy a kirendelt *biztos* a helyszínre meg nem érkezik, mind a katonai, mind a polgári segélyosztagok (mentőtestület, tűzoltóság, árvízőrség, vöröskereszt egylet stb.) a jelenlevő leghivatottabb felelős szakközegnek álljanak rendelkezésére s kizárólag csak arra törekedjenek, hogy minél hathatósabb segítséget nyújtsanak.

A katonai segélynyújtás által felmerülő többkiadás minden tekintetben az igénybevevőt terheli, Az igénylési felszólításban a kiadások megtérítéséről nyilatkozni kell. (26. §.)

Sürgős esetekben a műszaki segélynyújtáshoz szükséges anyag a honvédség tulajdonát képező készletekből is igénybe vehető, de csakis az igénybevevő térítési kötelezettsége mellett.

A katonai segélyosztagoknak az elemi csapás elhárításához szükséges egyéb építő- és nyersanyagot beszerezni tilos. Azokról, úgyszintén a helyszínre való szállításukról az igénybevevő tartozik gondoskodni.

22. §.

Segélynyújtás árvízveszély esetén

Árvízveszély esetén elsősorban műszaki karhatalmat (műszaki csapatokat, árkász alakulatokat vagy folyami erőket) kell kirendelni a veszélyeztetett helyre.

Egyéb fegyvernemekből és szolgálati ágakból alakított, nem műszaki karhatalmak csakis szükségképpen, mint kisegítő és rendfenntartó csapatok jöhetnek tekintetbe.

Légierők a műszaki felderítés vagy a jégtorlaszok bombázása terén hasznos szolgálatokat tehetnek. Híradó alakulatok pedig a műszaki munkahelyek híradásának biztosítására használhatók fel akkor, ha az összeköttetést a m. kir. posta saját eszközeivel és személyzetével nem tudja biztosítani.

A műszaki karhatalmakkal takarékoskodni kell. Olyan munkákat, melyek elvégzéséhez műszaki szakképzettség és műszaki felszerelés nem szükséges, ne bízzunk műszaki karhatalmakra.

A tervszerű védelem sikere érdekében az országot árvízvédelmi körletekre osztották.

Az árvízvédelmi körletek határait — a földművelésügyi miniszterrel egyetértésben — a honvédelmi miniszter állapítja meg.

Az egyes árvízvédelmi körletekben, árvédelmi karhatalmi ügyekben, az a hadtestparancsnok illetékes, akinek rendeletileg hatáskörébe utalták a körletet.

Az árvízvédelmi körlet területén elhelyezett árvédelmi karhatalmi erőkkel az árvédelmi ügyekben illetékes hadtestparancsnok rendelkezik, kivéve a külön rendelettel megjelölt központi árvédelmi tartalékokat és légierőket, melyekkel a honvéd vezérkar főnöke közvetlenül rendelkezik.

Árvízveszély esetén az illetékes hadtestparancsnok az árvízvédelmi körlet területére vagy annak egy részére árvízvédelmi készültséget rendelhet el.

Nagyobb, — országrészekre kiterjedő — árvízveszély esetén az árvízvédelmi készültséget a honvédelmi miniszter rendeli el.

A honvédség árvédelmi karhatalmainak felszerelésére, kirendelésére és felhasználására, valamint a katonai árvédelmi segítőszolgálat megszervezésére a »Műszaki oktatás a műszaki, csapatok számára« című utasítás 6. füzete, »Vízépítés, árvédelem«, tartalmaz rendelkezéseket.

23. §
Segélynyújtás vasúti és közúti közlekedési vonalakon beállott forgalmi zavarok esetén

Vasúti és közúti közlekedési vonalakon, valamint azok híradó-berendezésein hófúvás, sziklaomlás, földcsuszamlás, árvíz, viharok stb. által okozott forgalmi zavarok megszüntetésére és eltorlaszolt vonalak szabaddá tételére katonai segélyosztagok, valamint szükség esetén szerszámok és építési anyag a *2. § t)* és *x)* pontjában felsorolt hatóságok kérelmére csak akkor bocsáthatók ideiglenesen rendelkezésre, ha a forgalom megindításának sürgőssége megköveteli, polgári mun-

kások az alkalmazás helyén e célra kellő számban fel nem fogadhatók, illetve szerszám és építési anyag a helyszínen kellő mennyiségben nem áll rendelkezésre vagy polgári munkások, illetve a szerszám és az építési anyag a helyszínre idejekorán nem szállítható.

A forgalom megindításának sürgősségét az illetékes katonai közlekedési hatóságok bevonásával a hadtest-parancsnokságok bírálják el. Kétes esetekben a honvéd vezérkar főnökének döntését kell kikérni.

A forgalom ideiglenes fenntartásához esetleg igényelt honvédelmi szállító eszközök csak a honvédelmi miniszter engedélyével bocsáthatók rendelkezésre.

Mihelyt a kirendelt polgári munkaerőkkel a forgalmi akadály megszüntetésének, vagy a szükségszerű forgalom felvételének kellő ütemű előrehaladása biztosítottnak látszik, a katonai segélyosztag az illetékes polgári hatóságokkal egyetértve bevonultatható.

Vasúti szerencsétlenség alkalmával szükséges segélynyújtásnál a 21. §. rendelkezései irányadók.

24. §

Magatartás és segélynyújtás tűzvész esetén.

A csapatok magatartását tűzvész esetén a honvéd állomásparancsnok a helyi viszonyoknak megfelelően a közigazgatási vagy helyi közbiztonsági hatóságokkal egyetértve a tűzvész esetén követendő magatartásra vonatkozó külön utasítással szabályozza.

Az ily utasítás a helyben szokásos tűzjelet ismerteti és útmutatást ad, miként kell a tűzvész keletkezését a honvéd állomásparancsnokságnak, a helyőrség- és laktanya-ügyeletes tisztnek tudomására hozni, meghatározza továbbá, mely őrségeknek és készültségeknek kell a tűzriadó jelet adni és mely rendszabályokat kell a rend fenntartására, valamint a kincstári vagyon oltalmára haladéktalanul alkalmazni.

Tűzvész keletkezésekor a gyors közbelépés különösen fontos. Ezért a legközelebb elszállásolt csapatok készültségeinek a legkorábban értesült ügyeletes tiszt (tisztes) rendelkezései szerint a tűzvész helyszínére azonnal ki kell vonulniuk.

E készültségek a tűzfecskendők és a vízhordó kocsik számára az utakat tartsák szabadon, hívatlanok odatódulását gátolják meg, lopásokat és rendbontást akadályozzanak meg, egyébként pedig a helyőrség-ügyeletes tisztnek (az állomásparancsnokság tisztjeinek) utasításai szerint viselkedjenek.

Kincstári épületekben keletkezett tűzvész esetén az ott elhelyezett vagy odavont készültségek és csapatok mindent kövessenek el, hogy az ilyen épületekben lévő kincstári javak biztonságba kerüljenek.

Laktanyákban elszállásolt csapatok a közelben kiütött és továbbterjedő tűzvész esetén teljesen felszerelve lépjenek fegyverbe. A csapatnak egy részét a kincstári vagyon biztosítására, ha pedig a laktanya vagy katonailag igénybevett épület is veszélyeztetve volna, a tűzoltásnál való közreműködésre is ki kell rendelni.

Egyenként elszállásolt csapatok a tűzriadó jelre szállásaikon azonnal akként készülnek fel, hogy a sorakozó (kivonulás) jelre teljes felszereléssel kivonulhassanak. A tűz közelében elszállásolt katonák pedig minden parancs bevárása nélkül siessenek fegyverrel és felszereléssel az alosztályuk számára kijelölt alakulótérre.

Oly csapatok, melyeknek állományában lovak is vannak, mindenekelőtt (még saját holmijuk, feláldozásával is) ezekről gondoskodjanak. A legénységnek kötelessége, hogy ne csak saját lovát, hanem távollévő bajtársai lovait is biztonságba helyezze.

A polgári hatóságok kérelmére a honvéd állomás-parancsnoknak, sürgős esetekben pedig bármely más, karhatalom kirendelésére jogosult parancsnoknak, vagy ügyeleti közegnek is joga van a legénységet az oltáshoz akkor is kirendelni, ha kincstári vagyon veszélyeztetve nincsen.

Kivételes esetekben tűzvész alkalmával katonai segélycsapatot a polgári hatóságok kérelmére az állomás szolgálati körletén kívül eső helyre is ki lehet rendelni, ha más munkaerő idejekorán rendelkezésre nem áll, a késedelem veszéllyel jár és az összes ebből származó kiadásokat, beleértve a szállítási költségeket is, az igénylő hatóság viseli.

Ugyanezek a rendelkezések irányadók erdő-, tőzeg-, földgáz-, bánya- stb. égések esetén is.

Az oltásra kirendelt legénységet műszakilag kellően felszerelve s munkára öltözve a szükséges tisztesek kíséretében sorakoztatva kell a tűz színhelyére vezetni és ott a tűzoltás vezetésére hivatottak rendelkezései szerint alkalmazni.

A tisztek és tiszthelyettesek az alájuk rendelt legénység magatartását ez alkalommal is szabályozzák és ellenőrizzék.

25. §.

Elemi csapásoknál egészségügyi segélynyújtás.

Az egészségügyi segélynyújtás honvéd egészségügyi szakaszok kirendelésével rendszerint az alábbiak szerint történik:

1. Egészségügyi szakaszok összeállítása. Az egészségügyi szakaszokat elsősorban a honvéd helyőrségi, vagy honvéd csapatkórházak állományából, továbbá a csapatok egészségügyi szolgálatban kiképzett személyzetéből kell alakítani. Ezeket a szakaszokat vagy önállóan, vagy pedig valamely segélyosztag kötelékében lehet alkalmazni.

Az egészségügyi szakaszok honvédorvosokból, egészségügyi segédszemélyzetből és egészségügyi járművekből állanak.

Megalakításukra és működésükre nézve az alábbi irányelvek mértékadók:

a) Parancsnok ; egy honvédorvos.

Az egészségügyi szakaszok a szükséghez képest 4-5 eü. járőrből (járőrönként 1 eü. tisztes és 4 sebesültvivőből) és fogatolt, vagy gépkocsizó vonatrészből álljanak.

Ha a kórházak elegendő egészségügyi személyzettel nem rendelkeznek, a létszámot a csapatoktól vett eü. Segédszemélyzetből egészítsük ki A megalakításhoz a csapatoknál levő egészségügyi segédszolgálatban kiképzett összes legénységi egyének igénybe vehetők. A kórházaktól kirendelt személyeket ideiglenesen a csapatoktól vezényeltekkel, vagy polgári személyekkel pótoljuk. Az ebből felmerülő költségeket a 27. és 28. §-ok rendelkezései alapján kell elszámolni.

Szakácsokat a szükség szerint kell beosztani.

A fogatolt, illetőleg gk. vonatrészt a megfelelő számú betegszállító kocsiból (gépkocsiból) és az elviendő rögtönzött segélyhely felszerelés, valamint egyéb eü. anyag szállítására alkalmas 1-2 kocsiból (tehergépkocsiból) kell megalakítani.

A fogatos járműveket és gépkocsikat a honvéd állomásparancsnokság intézkedése szerint a honvédség alakulatai rendelik ki, esetleg szerződtetett szállító, vagy bérlet útján biztosítják.

b) Egészségügyi anyaggal való felszerelés. Az egészségügyi szakaszok orvosai és az eü. segédszemélyzet a rögtönzött segélyhely anyagával együtt vonulnak ki.

A felszereléshez szükséges egészségügyi anyagot a szükséges kiméretben a kiküldő alakulat bocsátja rendelkezésre. *Az* alakulatok parancsnokai szükség esetén mind a csapatok, mind a kórházak különleges készleteinek igénybevételére jogosultak.

Betegszállító kocsikat (gk.) hordágyakkal és hordágy-függesztő készülékekkel kell ellátni.

A rögtönzött segélyhely felállítására szükséges anyagokat jár műveltre felmálházva kell szállítani.

Hegyvidékre induló egészségügyi szakaszokhoz szükség szerint eü. felszereléssel megrakott málhásállatok is beoszt-hatók.

c) *Az* eü. szakaszok alkalmazására vonatkozó utasításokat vagy a kirendelő parancsnok, vagy a katonai segélycsapat parancsnoka a helyi viszonyoknak megfelelően adja meg.

Az eü. szakaszok feladata a szerencsétlenül járt (sebesült) egyénele felkutatása, első orvosi segélyben való részesítése és kórházba szállítása.

Míg a sebesültek felkutatása s a segélyhelyekre szállítása valamennyi segélycsapat feladata, addig az első segélynyújtásra és az üdítésre elsősorban az eü. szakaszok hivatottak. Utóbbiak szükség esetén több rögtönzött segélyhelyet állítanak fel.

Ha a segélyhely felállítására megfelelő épületek nincsenek, sátrakat vagy barakkokat kell felállítani. Utóbbiak felállítása és berendezése csak hosszabb tartamú segélynyújtásoknál célszerű.

A segélyhelyen való szolgálattételre az orvosokat és járőröket az eü. szakasz parancsnoka osztja be.

2. Sérült polgári egyének felvétele honvéd kórházakba.

Ha a szerencsétlenség színhelyének közelében polgári kórházak és egyéb gyógyintézetek nincsenek, vagy ezek a betegek felvételére már nem elégségesek, a kórházi kezelésre szoruló polgári egyéneket is a honvéd eü. intézetekben kell elhelyezni.

Ily esetekben a polgári személyekre előírt kórházi ápolási költségeket a 27. és 28. §-ok rendelkezései szerint kell elszámolni.

Nagyobb szerencsétlenségek alkalmával a honvéd eü. Intézeteket, sátrak és barakkok felállításával, esetleg szomszéd házak felhasználásával ki kell bővíteni.

3. Ideiglenes kórházait létesítése.

Nagyobb mérvű elemi csapásoknál, továbbá oly esetekben, midőn a közelben levő honvéd és polgári eü. intézetek elemi csapások (tűzvész, árvíz, földcsuszamlás, földrengés stb.) következtében hasznavehetetlenné váltak, ideiglenes kórházakat kell létesíteni.

Ideiglenes kórházak céljára elsősorban a katonai készletekből vett sátrakat, barakkokat és a Vöröskereszt barakkjait kell felhasználni.

Szükség esetén a szomszédos honvédhadtest hasonló anyagát is igénybe lehet venni.

V. FEJEZET
Gazdászat-közigazgatási rendelkezések.

26. §.

A) Általában.

1. A karhatalom parancsnokát elindulás előtt Sz. Sz. I. R. 525. pontja és a G—19. jelz. utasítás 1. §. C/1. pontja alapján a karhatalom működésével kapcsolatos gazdászat-közigazgatási kötelmekről megfelelően tájékoztatni keli.

E tájékoztatást a karhatalmat kirendelő parancsnok (gazdászati szakelőadója útján) hívatott megadni. A tájékoztatás elmaradásából eredő következményekért a felelősséget a mulasztó parancsnok viseli.

A parancsnok a karhatalom bevonulása után győződjék meg arról, hogy a karhatalom parancsnoka a működésével kapcsolatban felmerült szabályszerű kiadásokat (elhelyezési-élelmezési és előfogatok igénybevételéből felmerült stb. kiadásokat) tényleg ki is egyenlítette-e. (Ehhez lásd G—19. jelz. utasítás 12. §-át.)

2. A karhatalom parancsnokát előzetesen kell tájékoztatni arról is, hogy a karhatalom működésével kapcsolatban milyen kiadások merülhetnek fel. (G—19. jelz. utasítás 40. sz. melléklet »Megjegyzések«.)

3. A karhatalom elhelyezéséről és élelmezéséről gondoskodó polgári hatóságnak pedig írásban tudomására kell hozni, hogy a nyújtott elhelyezésért és élelmezésért csak a honvédség előírása szerint megállapított összegeket fogja a karhatalom parancsnoka megtéríteni.

4. Az elhelyezési, élelmezési, előfogati stb. költségeket még az alkalmaztatás helyéről való eltávozás előtt okvetlen ki kell egyenlíteni még akkor is, ha azt a város, község stb. nem kérte.

5. A karhatalomnak adott előleg elszámolásánál (Sz. Sz. I. R. 531. pont) ellenőrizni kell, hogy a karhatalom az előlegből a felmerült és felszámítható kiadásokat mind megtérítette-e. Az esetleg még fennálló tartozást haladéktalanul meg kell küldeni.

B) Illetmények.

1. A közrend és biztonság fenntartására kirendelt karhatalmak, ha ez alkalomból a helyőrségi állomáshelyet el kell hagyniuk, az elvonulás napjától a békehelyőrségbe való visszaérkezés napjáig bezárólag *az* átvonuló beszállásoláson kívül karhatalmi pótdíjban részesülnek.

A megjelölt illetmények kiszabására, egyéb illetményekhez való viszonyukra és kiutalásukra nézve az érvényben lévő szabályok rendelkezései irányadók.

2. Az állandó helyőrségben alkalmazott karhatalmak, továbbá a szigorú készültségi szolgálatban lévők, a helyőrség együtttartása folytán szolgálatot teljesítő csapatok, illetőleg azok részei, ebbeli szolgálatukért ép úgy nem részesíthetők külön illetményekben, mint a riadó elrendelésével és ennek

folyományaképpen különleges őr- és biztonsági szolgálatot végző csapatrészek, s az összeköttetésre kirendelt közegek és osztagok.

Hasonlóképpen nem részesülhetnek külön illetményekben a katonai előkészítő rendelkezések alapján (11. §.) kirendelt mindazok a csapatrészek és közegek, amelyeknek szolgálata, illetve ténykedése állomáshely változtatással nem jár és amelyeknek működése az előkészület fokát meg nem haladja.

3. Az elemi csapások alkalmával segélynyújtásra kirendelt katonai alakulatok személyeinek az 1. pontban megbatározott illetmények az ott megállapított módozatok mellett járnak.

Az idegen tárcáit által közérdekből végzendő munkálatokra — tehát nem karhatalmi célokra — igénybevett csapatokhoz beosztottaknak az igénybevétel minden egyes napjára munkapótdíj jár. A pótdíj kiszabására és folyósítására az érvényben levő szabályok rendelkezései irányadók.

Kivételt csupán az oly kirendelések képeznek, amelyek a szorosan vett segélynyújtást vagy a biztonsági, vagy egészségügyi segédszolgálat körét túlhaladják s mint ilyenek a külön munkateljesítmény mérvét öltik fel. Ezekben az esetekben a segélyosztagokhoz beosztott katonai személyeknek külön illetményeit az egyes eseteknek megfelelően kell megállapítani. (28. §.)

4. Az anyagi szükségletekről való gondoskodás annak a gazdasági hivatalnak feladata, amely kikülönítések esetén is az erre vonatkozó intézkedéseket a G-19. jelzésű utasítás rendelkezései alapján megtenni köteles.

A műszaki csapatok műszaki anyagszükségleteiről való gondoskodás ezek anyagkezelő hivatalait terheli. Ezekhez külön kezelő személyzet kirendelésétől el kell tekinteni.

A karhatalmi alkalmazásban levő csapatok személyzete (tiszteket és hasonló állásúakat is beleértve) feltétlenül természetbeni étkezésben és kenyérellátásban részesüljön. (19. §.)

Étkezési pótlék vagy feljavítások csak az önálló csapat- vagy önálló (kikülönített) osztályparancsnokság által a G-2 jelzésű útmutatás 31. §-ának szellemében és csak abban *az* esetben engedélyezhetők, ha az illető alakulat közétkezési gazdálkodása megfelelő megtakarításokkal rendelkezik. Ily megtaka-

rításokat meghaladó pótlékok (feljavítások) engedelyezésére, feltéve, hogy azt az illetékes hadtestparancsnokság vagy a karhatalmi csapatok esetenkénti magasabb parancsnoksága indokoltan javasolta, kizárólag a honvédelmi mi-niszter illetékes.

Árvízvédelmi munkálatokra vagy forgalmi akadályok elhárítására kirendelt műszaki és egyéb karhatalmi alakulatok számára, tekintet nélkül ezek alkalmazási helyére, bőséges és az évszak időjárási viszonyainak megfelelő feljavított közétkezést kell biztosítani. Az ilyen karhatalmi alakulatok után, az általuk végzett; igen nehéz testi munkával arányban álló közétkezési pótlékot kell munkanaponként felszámítani. Ennek mérté-két a karhatalom kirendelésével egyidőben, — tehát elő-re — a hadtestparancsnokság *szabályozza.*. Gondoskodni kell arról, hogy az élelmezés természetben és még kellő időben jusson el az elszigetelten dolgozó legkisebb karhatalmi osztagokhoz is.

Csapategységeknek és kincstári anyagnak szállítása céljából igénybevett közlekedési eszközök viteldíjtérítését, valamint az elhasznált üzem- és egyéb kincstári anyag utánpótlását az erre vonatkozó szabályok szerint kell felszámítani és végrehajtani.

27. §.

Elszámolás.

A katonai karhatalom igénybevétele folytán felmerülő többkiadásokat az állományilletékes gazdasági hivatal tartozik elszámolni.

A többkiadás felszámításának megokolásául és hogy az illető tárca terhére hárítandó költség visszatérítése végrehajtható legyen, a számadónak (a karhatalom parancsnoka stb.) a vonatkozó felszólítást (rendelet, távirat stb.) és a karhatalmat igénylő polgári hatóság által kellően megerősített szabályszerű alkalmaztatási kimutatást (G-19. jelzésű utasítás) a vonatkozó számadáshoz csatolnia kell.

A karhatalom kirendelésére vonatkozó megkeresést, valamint az esetleges erre vonatkozó felsőbb hatósági rendeletet ahhoz a visszatérítési kimutatáshoz kell csatolni, mellyel a visszatérítendő költségeket első ízben igényeljük. Ugyancsak a

visszatérítési kimutatáshoz kell csatolni az igénylő polgári közigazgatási hatóságtól a karhatalom kirendelése előtt kért oly irányú kötelező nyilatkozatot, melyben a hatóság minden kétséget kizáróan kijelenti, hogy a kirendelésből felmerülő összes költségek megtérítését vállalja.

Ha a karhatalom hosszabb ideig marad alkalmazásban, akkor a következő hónapokban előterjesztendő visszatérítési kimutatásokban a »Megjegyzés« rovatban fel kell említeni, hogy az illető megkeresést (felsőbb hatósági rendeletet) melyik havi visszatérítési kimutatáshoz csatolták.

A fentebb említett többkiadás alatt értünk mindennemű olyan kiadást, mely a kirendeléssel kapcsolatban merült fel. így térképek, írószerek stb. költségei is, melyek tényleg a kirendeléssel kapcsolatban merültek fel.

28. §

Visszatérítés.

A G-19. jelzésű utasítás szerinti — más tárcákat terhelő kiadásokra vonatkozó —visszatérítési kimutatásba csakis oly összegeket szabad felvenni, amelyeknek megtérittetésére az érvényben lévő megállapodások szabályai szerint a honvédelmi tárcának igénye van; egyéb költséget csakis akkor szabad visszatérítés végett bejelenteni, ha eziránt külön megállapodás van érvényben, vagy pedig, ha az illető minisztereit egyes esetekre nézve a kivételes megtérítést tárcájuk terhére előzetesen vállalták s ez a körülmény a vonatkozó rendeletben, parancsban stb. esetenként határozottan kifejezésre jut.

29. §.

Egyéb anyagi intézkedések.

A karhatalmi kirendelés vagy segélynyújtás alkalmával megrongált (elhasznált) kincstári felszerelés és anyag karba helyezéséről, vagy pótlásából kifolyólag felmerülő költségek térítésének mértékére vagy kötelezettségére vonatkozóan a honvédelmi miniszter, a karhatalom kirendelésének és alkalmazásának természetétől függően minden esetben külön-külön intézkedik.

1. sz. függelék.

Tájékoztató a hadiüzemekről és az előkészületre. Kötelezett üzemek, iparvállalatok stb.-ről.

A) Hadiüzemek.

Általában.

1. Mindazokat az üzemeket, ipartelepeket, bányákat, valamint egyéb vállalatokat, amelyeknél a honvédség felszerelésének és ellátásának, valamint a polgári lakosság elsőrendű szükségleteinek kielégítése céljából az 1939 : II, t.-c. 107. §. Alkalmazása elsősorban jön tekintetbe, a honvédelmi miniszter az iparügyi miniszterrel és a tárcájuk ügykörébe tartozó üzemek stb. tekintetében a belügy-, pénzügy-, vagy a földművelésügyi miniszterrel egyetértőleg már békében is (az előkészítő intézkedések tartama alatt) hadiüzemekké nyilváníthatja.

2. Aki a hadiüzemek hivatásszerű működését akár a munkavállalók kizárásával, akár a munkaabbahagyásával, vagy a munkának tervszerű lassú, hibás, vagy hiányos végzésével, rongálással, vagy az üzemhez tartozó helyiségbe jogtalan behatolással, vagy ott tartózkodással, vagy más módon szándékosan megzavarja, bűntettet követ el.

3. A honvédelmi miniszter az illetékes miniszterekkel egyetértőleg már békében is kötelezheti a hadiüzemek személyzetét arra, hogy az igénybevétel, vagy az előkészületi intézkedések tartamára eddigi szolgálati- vagy munkaviszonyában megmaradjon, továbbá a honvédelmi munkára ily módon igénybevett (visszatartott) személyzetet katonai vezetés alá is helyezheti.

4. A honvédelmi munkára igénybevett (visszatartott) és katonai vezetés alá helyezett alkalmazottak a katonai vezetés tartama alatt a szolgálat (munka) helyén, vagy a szolgálattal (munkával) összefüggésben elkövetett bűncselekmények tekintetében katonai büntető bíráskodás alatt,- a szolgálatra vagy munkára vonatkozó kötelességeik tekintetében pedig a m. kir. honvédség számára mérvadó Szolgálati Szabályzat I. R.-ben foglalt katonai fegyelmi szabályok alatt állanak.

5. A hadiüzemek személyzetét hadiüzemi *megbízott* (hűm.) ellenőrzi. A katonai vezetés alá helyezés elrendelésétől kezdve

a személyzet a beosztott *hadiüzemi személyzeti parancsnok* (hüsz. pk.) parancsnoksága alatt áll.

Munkásmozgalmak.

Üzemek, ipartelepek, bányák és egyéb vállalatok munkássága olykor anyagi helyzetének javítása érdekében erőszakos úton is igyekszik bérköveteléseit biztosítani: Ez a tapasztalat szerint legtöbbször munkaabbahagyásban vagy az üzem stb. jogtalan megszállásában nyilvánul meg (bérsztrájk). Sok esetben a munkásság (felbujtók) még a dolgozni akarókat is megakadályozza a munkafelvételben, sőt az üzem területén levő műszaki berendezéseket, épületeket is igyekszik megrongálni (szabotázs). A munkaabbahagyás külső politikai izgatás következménye is lehet (politikai sztrájk).

Az erőszakos munkaabbahagyás (sztrájk) megelőzése.

A *hadiüzemi megbízott* közreműködik a munkásság hazafias szellemének ápolásában. Figyelemmel kíséri, hogy a hadiüzemekben csakis nemzeti és erkölcsi szempontból megbízható alkalmazottakat foglalkoztassanak. Megszervezi és irányítja a szabotázs elleni helyi védekezést. Figyelemmel kíséri a bérkérdéseket és a munkásjóléti intézmények működését. Ugyancsak figyelemmel kíséri az esetleges munkáselbocsátásokat, befolyását érvényesíti az elbocsátásoknál is. A szükséghez képest javaslatot tehet az üzem vezetőségének. A saját működési körében azonban ezekben a kérdésekben nem intézkedhet, hanem minden esetben az illetékes miniszternek jelentést tenni köteles.

A *hadiüzemi személyzeti parancsnok* a parancsnoksága alatt álló üzemi munkásalakulat fegyelemre való nevelésével biztosítja a termelés rendjét; kezdeményezően köteles gondoskodni alárendeltjei jólétéről; ellenőrzi az alárendeltek foglalkoztatására és ellátására vonatkozó hatósági rendelkezések betartását, rendellenességek esetén pedig szorgalmazza azok megszűntetését. Elbocsátások és felvételek az engedélyéhez vannak kötve. A fegyelem fenntartásának elősegítésére honvéd fegyelmi fenyítő hatalmat gyakorol. Minden rendkívüli eseményt, mely az alkalmazottak hangulatára gyakorolt kedvezőtlen kihatása révén a termelés rendjét veszélyezteti, kése-

delem nélkül jelenteni köteles. E jelentést az elöljáró hadtestparancsnoksághoz (hadiüzemi előadó) kell intézni. Az alkalmazottak hangulatáról való tájékozódásnál az állomáshelyükön illetékes csendőr szárnyparancsnoksággal, vagy rendőrkapitánysággal vagy kirendeltséggel köteles az együttműködést fenntartani.

Erőszakos munkaabbahagyás (sztrájk) veszélye esetén arról a honvédelmi miniszternek (l7./a. osztály) és az illetékes hadtestparancsnokságnak, valamint legközelebbi honvéd állomás-parancsnokságnak is jelentést kell tennie.

Már a hadiüzemi megbízottak kötelesek az üzemnek sztrájk esetére való biztosítását megszervezni és az erre vonatkozó tervet állandóan készenlétben tartani.

Az üzembiztosítás kiterjed az illető üzem stb. építményeinek, gépi- és műszaki berendezésének, nyersanyagának és árukészletének biztosítására rombolások, rongálások és eltulajdonítások ellen, továbbá az alkalmazottak testi épségének és mozgási szabadságának biztosítására, végül arra, hogy a sztrájkolók az üzemet stb. meg ne szálljak és a termelés folytonosságát ezáltal ne gátolják.

Az üzembiztosításra elsősorban a közbiztonsági szervek hívatottak. Arra az esetre, ha a közbiztonsági hatóságok ezt a feladatot ellátni nem tudnák, a biztosítást honvéd hadiüzemi őrség igénybevételével kell megszervezni. A hadiüzemi őrség részére a Sz. Sz. I. R. 386. pontja szerint szerkesztett őrutasítást kell előkészíteni,

A közbiztonsági hatóságok honvédőrségek kirendelése esetén is kötelesek a biztosításban közreműködni. Reájuk hárul elsősorban a hadiüzemi őrség működési területén kívül az alkalmazottak testi épségének és személyes szabadságának megóvása, csoportosulások (tüntetések, gyűlések, stb.) megakadályozása, stb.

Magatartás erőszakos munkaabbahagyás (sztrájk) esetén.

A *hadiüzemi megbízott* erőszakos munkaabbahagyás (sztrájk) esetén haladéktalanul gondoskodjék arról, hogy a közbiztonsági hatóság az üzem biztosítására vonatkozó intézkedést megtegye.

Az erőszakos munkaabbahagyás (sztrájk) kitörését jelentenie kell :

a) a hadtestparancsnokságnak (hadiüzemi előadó),

b) a vállalat tárgya szerint illetékes miniszternek (Om. Osztály),

c) honvédelmi miniszternek (17./a. osztály).

Abban az esetben, ha az üzembiztosítást honvéd hadiüzemi őrség igénybevételével készítették elő, a hadtest-parancsnoksághoz intézett jelentésében kérje az őrség kirendelését az őrutasításban megadott létszám feltüntetésével.

A *hadiüzemi személyzeti parancsnoknak* erőszakos munkaabbahagyás (sztrájk) esetén ugyanúgy kell eljárnia, mint a hadiüzemi megbízottnak. A sztrájk kitörését a legközelebbi honvéd állomásparancsnokságnak jelentenie kell. Karhatalmat a 2. §. rendelkezései szerint kell igényelnie.

A jelentéseket távírón (géptávírón) és egyidejűleg távbeszélőn is meg kell tenni.

A hadtest-parancsnokságok az igényelt honvéd hadiüzemi őrséget a legközelebbi honvéd állomásparancsnokság útján rendeljék ki.

A hadiüzemi őrség a hadiüzemi személyzeti parancsnoknak (megbízottnak) is alá van rendelve.

B) Előkészületre kötelezett üzemek.

Az előkészületre kötelezett üzemek azok, melyeknek üzemfenntartása és üzembiztosítása vagy honvédelmi okokból, vagy közérdekből szükségesnek mutatkozik. Ezeket az üzemeket évente (június 15-ig) a honvédelmi miniszter az érdekelt miniszterekkel egyetértve jelöli ki.

Ily üzemeknél, ha az alkalmazottakat a munka folytatására honvédelmi munkára kötelezik (visszatartják), akkor a hadiüzemi megbízott (hadiüzemi személyzeti parancsnok) teendőit az illetékes hadtest-parancsnokság rendelkezései szerint a területileg illetékes közbiztonsági előadó, vagy egy másik, e célra kijelölt tiszt látja el.

2.sz. függelék. (Később kerül kiadásra)

3 810/1943. (VII. 13.) ME.r.
a közbiztonság fokozottabb védelméről.

Magyarországi Rendeletek Tára,
XLVII.évf. (1943) 1.sz. 1655-1656.p.

A m. kir. minisztérium a honvédelemről szóló 1939 :II. tc. 141. §-ának (2) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

1.§

A belügyminiszter a közbiztonsági érdekek fokozottabb védelmének biztosítása céljából a m. kir. rendőrség őrszemélyzetének kiegészítéseképpen, önként jelentkező személyekből álló és a szükségnek megfelelő létszámú kisegítő karhatalmi alakulatokat szervezhet.

A kisegítő karhatalmi alakulatok tagjává csupán feddhetetlen előéletű, a karhatalmi szolgálatra mind testi, mind szellemi tekintetben alkalmas, erkölcsi szempontból és nemzethűség szempontjából kifogástalan magyar állampolgárokat lehet alkalmazni.

A kisegítő karhatalmi alakulatok tagjai, működésük megkezdése előtt, a belügyminiszter által megállapított szövegű esküt köteles letenni.

2. §.

A kisegítő karhatalmi alakulatok tagjait szolgálatuk tartama alatt a m. kir. rendőrség tagjai részére megállapított fegyverhasználati jog illeti meg.

A kisegítő karhatalmi alakulatok tagjai — e minőségükben — a m. kir. rendőrség tagjait megillető büntető jogi védelem alatt állanak és a büntetőtörvények alkalmazása szempontjából közhivatalnokoknak (1940: XVIII. tc. 3. §) tekintendők.

A m. kir. rendőrség fegyverhasználati jogáról szóló 1932 : XIII. tc. 2. és 3. §-ának rendelkezései a kisegítő karhatalmi alakulatokra is megfelelően irányadók.

3. §

A kisegítő karhatalmi alakulatoknak a m. kir. rendőrség szerveivel való kapcsolatát, továbbá a kisegítő karhatalmi alakulatok tagjainak kötelességeire, szolgálatára és fegyelmezésére vonatkozó szabályokat a belügyminiszter állapítja meg.

4. §

A kisegítő karhatalmi alakulatoknál szolgálatot teljesítő személynek, valamint eltartásra szoruló hátramaradottainak a szolgálat teljesítéséből kifolyólag szenvedett sérülés, sebesülés vagy más egészségrontás, illetőleg halál esetében gondozásra van igényük.

A gondozásban részesítendők körét, a gondozás közelebbi előfeltételeit, módozatait és mértékét — a hadirokkantak és más hadigondozottakra vonatkozó jogszabályok rendelkezéseinek szemelőtt tartásával — a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértésben állapítja meg.

A jelen § rendelkezései folytán felmerülő költségek az államkincstárt terhelik.

5. §

A jelen rendelet hatálybalépésének időpontját a belügyminiszter állapítja meg és végrehajtásáról is ő gondoskodik.

Budapesten, 1943. évi július hó 13-án,

KÁLLAY Miklós* s.*k.
m.kir. miniszterelnök.

* * *

173 500/1943. (VIII. 16.) BM.r.
a közbiztonság fokozottabb védelméről szóló 3 810/1943. M.E. számú rendelet hatálybaléptetéséről és végrehajtásáról.

Magyarországi Rendeletek Tára,
XLVII.évf. (1943) 1.sz. 2004-2006.p.

A m. kir. minisztérium 3.810/1943. M. E. számú rendelete (Rt. 1943. 1655. o.) 1. §-ának harmadik bekezdésében valamint a 3. és 5. §-okban foglalt felhatalmazás alapját a következőket rendelem:

1. §

A m. kir. minisztériumnak a közbiztonság fokozottabb védelméről szóló 3.810/1943. M. E. számú rendelete 1943. évi augusztus hó 21. napjával hatályba lép.

2. §

A kisegítő karhatalmi alakulatok célja a helyi rendőri őrszemélyzet megerősítése; feladata ehhez képest a közrend- és közbiztonság megóvásában való segédkezés.

A kisegítő karhatalmi alakulat a rendőri őrszemélyzet kiegészítő része.

A kisegítő karhatalom tagjai szolgálatúk tartama alatt a m. kir. rendőrség őrszemélyzetével esnek egy tekintet alá. Szolgálatuk ellátására a m. kir. rendőrség szolgálati szabályzata értelemszerűen irányadó.

3. §

A kisegítő karhatalmi alakulatokat haladéktalanul fel kell állítani. A karhatalmi alakulatok felállításával kapcsolatos intézkedéseket a m. kir. rendőrség budapesti és vidéki főkapitánya teszi meg.

4. §

A kisegítő karhatalmi alakulatokba csak azt az önként jelentkező személyt lehet felvenni és ezeknek tagja csak az maradhat, aki

a) magyar állampolgár,

b) feddhetetlen előéletű, nemzethűség szempontjából kifogástalan, végül,

c) a karhatalmi szolgálatra szellemileg és testileg alkalmas.

A kisegítő karhatalmi alakulatba a jelentkezés belépési nyilatkozattal történik. A belépési nyilatkozatot az érdekelt rendőrhatósághoz kell benyújtani.

A felvétel kérdésében a rendőrhatóság vezetője határoz, aki a felvételről az érdekeltet értesíti és egyúttal az eskü letétele céljából személyes jelentkezésre hívja fel.

A kisegítő karhatalmi alakulatba felvett személy a rendőrhatóság vezetője előtt a rendőri őrszemélyzet számára előírt esküt teszi le.

5. §

A kisegítő rendőri karhatalom tagjait szolgálatuk megkezdése előtt a szükségesnek megfelelő elméleti és gyakorlati kiképzésben kell részesíteni.

Az oktatást ügy kell megszervezni, hogy az a kisegítő karhatalom tagjait élethivatásuk gyakorlatában lehetőleg ne akadályozza.

Az oktatás anyagát úgy kell összeállítani, hogy a kisegítő rendőri karhatalom tagjai a szolgálatuk ellátásához feltétlenül szükséges alapismereteket elsajátítsák.

6. §

A kisegítő karhatalmi alakulat tagjainak szolgálati kötelessége hacsak az a 10 §-ban meghatározott okokból korábban meg nem szűnik addig tart, amíg a belügyminiszter az alakulatok feloszlatását el nem rendeli.

A kisegítő karhatalmi alakulatok tagjai szolgálatra csak állandó lakóhelyükön vehetők igénybe.

7. §.

A kisegítő rendőri karhatalmi alakulatok tagjait a szolgálat teljesítésére — a lehetőséghez képest — behívó jeggyel kell esetenként behívni.

A behívójegyeket Budapesten a főkapitány, vidéken pedig a rendőrkapitányság (kirendeltség) vezetője bocsátja ki.

8. §

A kisegítő rendőri karhatalmi alakulatok tagjai a szolgálatot saját polgári ruhájukban látják el.

A kisegítő rendőri karhatalmi szolgálatra behívott személy — a rendőrhatóság vezetőjének rendelkezéséhez képest — kincstári lőfegyverrel való ellátásáig szolgálatát saját lőfegyverével láthatja el.

9. §

A-kisegítő karhatalmi alakulatok tagjait a rendőrhatóság vezetője arckpes igazolvánnyal látja el. A kisegítő karhatalmi alakulat tagja arcképes igazolványát állandóan magánál hordani köteles.

A kisegítő karhatalom tagjai szolgálatban posztóból vagy hasonló anyagból készült, búzavirágszínü karszalagot viselnék. A karszalagon „Rendőri Karhatalom” szavak vannak fekete betűkkel nyomtatva.

A karszalagot a rendőrhatóság körpecsétjével kell ellátni.

10 §

A kisegítő karhatalmi alakulat tagját a rendőrhatóság vezetője a kötelékből bármikor indokolás nélkül elbocsáthatja.

Elbocsátás nélkül is megszűnik a tagsága annak, akit

a) honvédelmi, vagy hadiüzemi szolgálatra vesznek igénybe, vagy

b) aki lakóhelyét véglegesen megváltoztatja.

Az előbbi bekezdésben említett esetekben a kisegítő karhatalmi alakulat tagjai arcképes igazolványát (9. §) a rendőrhatóság vezetőjéhez haladéktalanul visszaszolgáltatni köteles.

11. §

A kisegítő karhatalmi alakulatok tagjaival szemben szolgálati kötelességszegés, vagy mulasztás miatt a m. kir. rendőrség számára a 2.500/1920. B. M. számú rendelettel alkotott fegyelmi szabályzatban meghatározott fenyítő eszközök közül a szóbeli rosszallás, a szigorú megrovás és az elzárás alkalmazható. A fenyítő jogkört Budapesten a rendőrfőparancsnok, vidéken pedig az őrszemélyzeti parancsnokok gyakorolják.

12. §

Ez a rendelet a kihirdetés napján (1943. aug. 18.) lép hatályba.

Budapesten, 1943. évi augusztus hó 16-án.

Dr. vitéz KERESZTES-FISCHER Ferenc s. k.
m.kir. belügyminiszter

A karhatalom témakörében
a *Rendvédelem-történeti Füzetek*
***(Acta Historiae Praesidii Ordinis)* HU-ISSN 1216-6774**
periodikában publikált tanulmányok jegyzéke.

- BALLA Tibor: A Magyar Királyi Honvéd Lovasság karhatalmi célú alkalmazása a dualizmusban.
XV.évf. (2008) 18.sz. 13-15.p.

- BALLA Tibor: Katonai alakulatok karhatalmi bevetései Magyarországon 1918-ban.
XVI.évf. (2009) 19.sz. 13-17.p.

- FAZAKAS László: Karhatalmi feladatok az országház épületében és közvetlen környezetében.
XV.évf. (2008) 18.sz. 16-19.p.

- FORRÓ János — HIBÁCSKÓ Ferenc: Adalékok a karhatalom történetéhez.
XVI.évf. (2009) 19.sz. 51-59.p.

- PARÁDI József: Rendvédelem-karhatalom 1867-1945.
XX.évf. (2011) 23.sz. 111-123.p.

PARÁDI József: Karhatalom a polgári magyar állam rendvédelmében.
XXVI.évf. (2016) 52.sz. 83-94.p.

- RAVASZ István: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai.
V.évf. (1995) 6.sz. 81-88.p.

- RAVASZ István: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a HORTHY-korban, császári és királyi előzményekkel.
XXV.évf. (2015) 47-48-49-50.sz. 51-68.p.

- SIMON F Nándor: A Munkásőrség karhatalmi feladatai.
XV.évf. (2008) 18.sz. 125-130.p.

- SUBA János: Karhatalmi formációk Magyarországon 1918-1920.
XV.évf. (2008) 18.sz. 143-155.p.

- SUBA János: Karhatalom szervezése a Magyar Királyi Honvédségben 1918-ban.
XXII.évf. (2012) 25.sz. 129-136.p.

- VEDÓ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi tevékenységének szabályozása a dualizms idején.
XXIII.évf. (2013) 32-33-34.sz. 170-184.p.

- VEDÓ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata.
XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p.

- VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenyésge 1867-1918.
XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 155-165.p.

- ZACHAR József: Az osztrák-magyar haderő rendfenntartó szerepe az I. világháború idején.
IV.évf. (1994) 5.sz. 7-12.p.

PARÁDI Ákos

A borítóhoz

A polgári magyar állam címerei

A kiegyezéstől napjainkig számos címerrel rendelkezett ugyan Magyarország, azonban a címerek elemei — az úgynevezett RÁKOSI és KÁDÁR címerek kivételével — lényegében azonosak voltak.

A dualizmus időszakában kezdetben meglehetősen bizonytalan helyzet jött létre a címerábrázolást illetően, bár a témával az országgyűlés 1868-ban foglalkozott.[1] E témát — hasonlóan az államalakulat 1868. XI. 4-én már rendezett hivatalos elnevezéséhez[2] — az uralkodó legfelsőbb elhatározással 1874. II. 9-én szabályozta.[3] Ekkor került be a középcímerbe Fiume címere. Ennek ellenére azonban — elsősorban a középcímer ábrázolása tekintetében — zűrzavaros megjelenítések keletkeztek. Ekkor a címerek közül az úgynevezett közös címereket — azaz a két társország egyesített címereit — nem bolygatták, mivel annak ábrázolásával nem keletkeztek gondok. A magyar közép- és kis-címert azonban részletesen leírták és ábrázolták.[4] A magyar kormány 1897-ben a magyar címerek hiteles leírását és

rajzát önálló kiadvány formájában eljuttatta a törvényhatóságokhoz, valamint a rendezett tanácsú városokhoz és községekhez azzal a céllal, hogy az önkormányzatok a magyar címerhasználatra vonatkozó igények elbírálásakor irányadó leírással és ábrával rendelkezze-nek.[5] 1915-ben — a közös címerre vonatkozóan, az uralkodó legfelsőbb elhatározásához csatlakozva — ismét rendeletben tette közzé a magyar miniszterelnök valamennyi címert. Ezek voltak a közös címer (azaz az Osztrák-Magyar Monarchia közös címere, amelynek volt nagy- és kis-címer változata is, azonban mindkét címer a két társország közép- , illetve kis-címereiből állt) — melyet a közös intézmények használtak — *(a 325.p. az 1. és 2. címerkép)* a Magyar Királyság középcímere (azaz a Magyar Szent Korona alá tartozó területek egyesített címere), amelyet úgynevezett alakos és lombos változatban is hivatalosnak tekintettek *(a 325.p. a 3. és 4. címerkép)* és végül a Magyar Királyság kiscímere, melyet ugyancsak alakos és lombos változatban is hivatalosnak tekintettek *(a 325.p. az 5. és 6. címerkép).*[6] A magyar közép- és kiscímerről külön rendelet is megjelent, amelynek a tartalma összhangban állt a közös címerek leírását is magába foglaló rendeletben rögzítettekkel.[7] 1916-ban a magyar országgyűlés törvényt hozott arra vonatkozóan, hogy a közös középcímer magyar címer részében Horvát-Szlavon-Dalmátország címereinek azon része tüntethető fel csupán kivételesen, amely ezüsttel és vörössel sakkolt mezőt mutat.[8] 1916-ban az uralkodó újra megállapította a közös kis-címert, amely a magyar miniszterelnök 1916. évi vonatkozó rendeletében foglaltaktól nem tért el ugyan, azonban az uralkodó ezen legfelsőbb elhatározását is rendeletbe foglalta a magyar miniszterelnök.[9]

Magyarország címere az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása után változott. A Magyar Népköztársaság kormánya 1918. XI. 28-án rendeleti úton változtatta meg az ország címerét, amely lényegében a korábbi kis-címernek korona — a Magyar Szent Korona és a hármas halom középső részén a nyílt korona, amely az apostoli kettős kereszt talpazata — nélküli változata volt. Az országcímert úgy, mint korábban, alakos és lombos formában, illetve azok nélkül is lehetett használni. *(A 325.p. a 7. címerkép.)*[10]

1919. III. 21-től a magyarországi tanácsköztársaság alatt Magyarországnak nem volt címere. A Korábbi törvényeket a tanácshatalom eltörölte, a címerről pedig nem intézkedett. A tanácshatalom egyes intézményei ugyan a vörös csillag jelképét használták, azonban ez nem terjedt ki minden szervezetre.

A két világháború közötti időszakban — a jogfolytonosság elvéből fakadóan — Magyarország hivatalos címerei a dualizmuskori közép- és kiscímer voltak, azonban az alakos formát nem használták. A terület-visszacsatolásokig pedig a kiscímer, később pedig a középcímer használata volt a domináns. *(A 325.p. a 8. és 9. címerkép.)*

Jegyzetek:

[1] 1868/XXX.tc.
[2] GALÁNTAI: 120-121.p.
[3] KURECSKÓ
[4] 3 755/1896. (I. 12.) ME.r.
[5] 86 674/1897. (IX. 14.) ME.r.
[6] 3 969/1915. (XI. 5.) ME.r.
[7] 3 970/1915. (XI. 5.) ME.r.
[8] 1916/XV.tc.
[9] 842/1916. (III. 9.) ME.r.
[10] 5 746/1918. (XI. 28.) ME.r.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

GALÁNTAI (2.;)	—	GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth. 386 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.

JOGSZABÁLYOK

1868/XXX.tc. (1.;)	—	1868/XXX.tc. a Magyarország, s Horvát-, Szlavón és Dalmátországok közt fenforgott közjogi kérdések kiegyenlítése iránt létrejött egyezmény beczikkelyezéséről. *Országos Törvénytár*, II.évf. (1868)
1916/XV.tc. (8.;)	—	1916/XV.tc. Magyarország, s Horvát-, Szlavón és Dalmátországok közti közjogi kérdések kiegyenlítése iránt létrejött egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1867/XXX.tc. 62.§-ának kiegészítéséről. *Országos Törvénytár,* L.évf. (1916)
3 755/1896. (I. 12.) ME.r. (4.;)	—	3 755/1895. (I. 12.) ME.r. Magyarország külön czímerének és a magyar korona országai egyesített czímerének leírása és rajza. *Magyarországi Rendeletek Tára,* XXIX.évf. (1896) II.kötet. 671-676.p.
86 674/1897. (IX. 14.) ME.r. (5.;)	—	86 674/1897. (IX. 14.) ME.r. az ország külön- és egyesített czímerek hiteles rajzának és leírásának közlése tárgyában. *Magyarországi Rendeletek Tára,* XXXI.évf. (1897) I.kötet. 399-401.p.

3 969/1915. (XI. 5.) ME.r. (6.;)	—	3 969/1915. (XI. 5.) ME.r. az Osztrák-Magyar Monarchia közös intézményeinek használatára szolgáló címerről. *Magyarországi Rendeletek Tára,* XLIX.évf. (1915) I.kötet. 1712-1718.p.
3 970/1915. (XI. 5.) ME.r. (7.;)	—	3 970/1915. (XI. 5.) ME.r. az állami közép és kis címer, valamint az állampecsét új leírásáról és rajzáról. *Magyarországi Rendeletek Tára,* XLIX.évf. (1915) I.kötet. 1719-1723.p.
842/1916. (III. 9.) ME.r. (9.;)	—	842/1916. (III. 9.) ME.r. az Osztrák-Magyar Monarchia közös intézményeinek használatára új alakban megállapított kis címer tárgyában. *Magyarországi Rendeletek Tára,* L.évf. (1916) I-V.füzet. 136-139.p.
5 746/1918. (XI. 28.) ME.r. (10.;)	—	5 746/1918. (XI. 28.) ME.r. a köztársaság címeréről és az állampecsétről. *Magyarországi Rendeletek Tára,* LII.évf. (1918) I-IV.füzet. 2293-2294.p.

VILÁGHÁLÓS HIVATKOZÁS

KURECSKÓ (3.;)	—	KURECSKÓ Mihály: A soha nem használt magyar nagycímer nyomában. Világhálón: stud-theol.blogspot.hu/2010/07/soha-nem-hasznalt-magyar-nagycimer.html

Kiadó:
Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem történeti
Tudományos Társaság

Szerkesztő:
PARÁDI József

A szabályozásokat felkutatta:
VEDÓ Attila

Borítótervező:
PARÁDI Józsefné

Műszaki szerkesztő:
PARÁDI Ákos

Papír minőség: 70 grammos HolmenBook könyvpapír

Betűtípus: Times New Roman

HU-ISBN 978 615 80 3092 2
HU-ISSN 2560-0532

A kötet digitalizált változata
a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság
műhelyében készült, amely a társaság honlapjáról díjmentesen letölthető,
azonban kereskedelmi forgalomba nem hozható, sokszorosítása tilos.

ANNOTÁCIÓ

A kötet — a *„Magyar rendvédelem-történet forrásai*" című könyvsorozat nyitó köteteként — két tanulmányt, 33 jogszabályt és 4 szabályzatot, illetve szabályzatrészletet tartalmaz a vizsgált időszak karhatalmi tevékenységének szabályozására vonatkozóan.

PARÁDI József tanulmánya a polgári magyar állam rendvédelmét mutatja be.

VEDÓ Attila tanulmánya — a polgári magyar állam rendvédelmén belül — a karhatalmi tevékenységet ismerteti.

A VEDÓ Attila által feltárt jogszabályok a korabeli karhatalmi tevékenység szabályozásait tartalmazzák. A jogszabálygyűjtemény teljességre törekvő abban a tekintetben, hogy a karhatalmi szabályozások valamennyi jogszabályának a felsorakoztatására törekszik. Ugyanakkor azonban nem kíván túllépni a szakterület történeti bemutatása keretein, ezért a gyülekezéssel és egyéb sarkalatos jogokkal kapcsolatos szabályozásokat nem tartalmazza. A kötet célját a magyar rendvédelem karhatalma jogi szabályozásának a bemutatása alkotja. E témakörön túlterjedő ismeretek és vélemények közlésétől az alkotók tartózkodtak. Kizárólag a karhatalmi tevékenység megértését elősegítő magyar rendvédelmi modell és a karhatalom bemutatását megvalósító tanulmányokat tartalmazza a kötet.

A kötet áttanulmányozása nyomán — a konkrét információkon túlmenően — öt dolog válik nyilvánvalóvá:

- nem idegen a polgári hatalomgyakorlástól, hogy szükség esetén a haderőt bevonja a belső rend fenntartásába;
- a korabeli rendvédelmi struktúra alkalmatlan lett volna a nemzet elnyomására, a nemzet akaratával ellentétes politikai irányzatot képviselő hatalom erőszakos úton való fenntartására;
- a karhatalom felfogása és alkalmazása ugyan rendkívül sokat változott az elmúlt másfél évszázad során, az alapelvek azonban lényegüket tekintve változatlanok;
- a karhatalmi tevékenység egyértelműen katonai harcászati teendőkből származik;
- a magyar rendvédelem-történet ezen ága jogi szabályozásai irányt mutathatnak a szakterület jövőbeni szabályainak az alakításához.

Magyar rendvédelem-történeti periodikák

Rendvédelem-történeti Füzetek
(Acta Historiae Praesidii Ordinis)
HU-ISSN 1216-6774

„Condita decrescit, vulgata scientia crescit."
(Az elrejtett tudás csökken, a másokkal megosztott ellenben gyarapszik.)

Megjelent 2018-ig XXVII. évfolyam 54 számában , évente két alkalommal

127 szerző tollából 479 tanulmány.

A magyar rendvédelem-történet körébe tartozó — a tudományos közléssel szemben támasztott igényeknek megfelelő — első kiadású, lektorált tanulmányokat jelennek meg a periodikában, amely 2008. évvel kezdődően 8 indexet is tartalmaz,

- a hivatkozásokra vonatkozóan: Citációs index publikációk és kéziratok, Citációs index periodikák, Citációs index levél- irat- és dokumentumtárak, Citációs index jogszabályok,
- a szövegre vonatkozóan: Index nominum, Index geographicus, Index chronologicus, Index organicus.

Rendvédelem-történeti Hírlevél
(Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis)
HU-ISSN 1785-3257

„Gratius ex ipso bibuntur aquae."
(A forrásból szívesebben isznak az emberek.)

Megjelent 2018-ig XXVII. évfolyam 54 számában , évente két alkalommal
Az utóbbi években évente egy összevont szám formájában.

12 rovat : I. Társasági élet, II. Figyelő, III. Szemle, IV. Rendezvények, V. Személyi hírek, VI. Műhely, VII. Edukáció, VIII. Scientia, IX. Dokumentumok és munkásságok, X. Emlékhelyek és tárgyak, XI. Űrlapok, XII. Információs oldalak.
2 ideiglenes rovat : XIII. Pályázatok, XIV. Fórum.
A magyar rendvédelem-történet művelése operatív eseményeiről (tudományos fokozat védése, könyvbemutató stb.) nyújt tájékoztatást, de van — „Műhely" címmel — kisebb tanulmányokat közlő rovata is.

A magyar rendvédelem-történet könyvsorozatainak kötetei

A magyar rendvédelem-történet öröksége.
HU-ISSN 2062-8447

Cél: Nemzeti rendvédelem-történetünk egy-egy részének a bemutatása.

„Omnia quae disco fur nequae latro."
(Amit tudok attól sem tolvaj sem rabló nem foszthat meg.)

PARÁDI József:
A Magyar Királyi Csendőrség.
Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület.
Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p.
HU-ISBN 978 963 08 4794 0.

PARÁDI József - SUBA János - VEDO Attila:
A magyar-román határ és őrzése 1867-1918.
Budapest, 2014[2] Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 172 p.
HU-ISBN 978 963 89 8285 8.

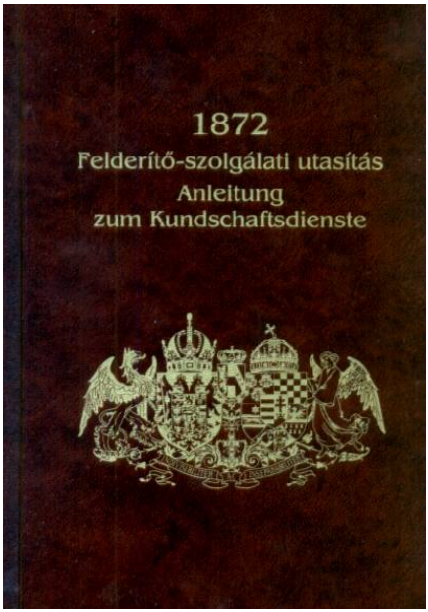

A magyar rendvédelem-történet hagyatéka.
HU-ISSN 2064-4728

Cél: Nemzeti rendvédelem-történetünk során használt, ma már azonban nehezen elérhető szabályzatok, tankönyvek és hasonló kiadványok reprint jellegű publikálása.

„Veritas nunquam perit." /Seneca/
(Az igazság sosem vész el.)

BODA József - PARÁDI József - REGÉNYI Kund Miklós:
1872 Felderítő-szolgálati utasítás.
Anleitung zum Kundschaftsdienste.
Budapest, 2014, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat - Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 441 p.
HU-ISBN 978 963 89 8284 1.

Magyar Rendvédelem-történeti tanulmányok.
HU-ISSN 2415-9875

Cél: Gyűjteményes kötetek formájában egy-egy rendvédelmi részterületet feltáró, illetve egy-egy szerző munkásságának részterületét reprezentáló tanulmányok közkinccsé tétele.

„Homo non sibi soli natus, sed patriae." /Cicero/
(Az ember nem önmaga számára él, hanem a haza számára is.)

PARÁDI József et al. (szerk.):
A magyar csendőrség-történeti tanulmányok.
Budapest, 2015, Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Közösség - Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 401 p.
HU-ISBN 978 963 89 8288 9.

BODA József - PARÁDI József (szerk.):
Tanulmányok a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelem-történetéből
Budapest, 2015, Nemzeti Közszolgálati Egyetem - Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 244 p.
HU-ISBN 978 615 55 2746 3.

Salutem.
HU-ISSN 2416-2078

Cél: Rendvédelem-történeti témájú tanulmányokat tartalmazó gyűjteményes kötetek általi tisztelgés a magyar rendvédelem-történetet művelő azon 65. életévüket betöltő kutatók előtt, akiknek a munkássága példaértékű és kimagasló, valamint a személyük körül szellemi alkotóműhely alakult ki.

„Vectigal quaddam speculantes."
(Tisztelgés a tudós előtt.)

PARÁDI József (szerk.):
Ünnepi tanulmányok GÁSPÁR László 65. születésnapja tiszteletére.
Budapest, 2015, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 154 p.
HU-ISBN 978 615 80 3090 8.

PARÁDI Ákos (szerk.):
Ünnepi tanulmányok PARÁDI József 65. születésnapja tiszteletére.
Budapest, 2015, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 218 p.
HU-ISBN 978 963 89 8289 6.

PARÁDI József (szerk.):
Ünnepi tanulmányok ERNYES Mihály 65. születésnapja tiszteletére.
Budapest, 2016, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 193 p.
HU-ISBN 978 615 80 3091 5.

Segédtudományok
a magyar rendvédelem-történet szolgálatában.
HU-ISSN 2064-5333

Cél: A történelmi segédtudományoknak a nemzeti rendvédelem-történet érdekében alkalmazottak során keletkezett eredményei közkinccsé tétele.

„Veritas est viaticum vitae certissimus."
(Az igazság az életben a legjobb útravaló.)

SOM Krisztián: *A magyar úti okmányok 1848-2012.*
Budapest, 2014, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 337 p.
HU-ISBN 978 963 89 8283 4.

